

ବୁଦ୍ଧି ଜୟତା ପ୍ରକାଶନ ମାଳା

ଜଳନ୍ଦର ଯେବେ ରଚନାବଳୀ

(ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ)

ସଂକଳକ
ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମା

ଜଳାୟତ୍ତେବ ରତନାବଳୀ

ଦ୍ଵିତୀୟ ଖଣ୍ଡ (ଗଳ୍ପ)

ସଂକଳକ : ଡକ୍ଟର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମା

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ଜଳନ୍ଧରଦେବ ରଚନାବଳୀ
ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡ (ଗଳ୍ପ)

ସଂକଳକ : ଡକ୍ଟର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମା

ପ୍ରକାଶକ :
ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ, ସଂସ୍କୃତି ଭବନ
ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧୦୧୪

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ୨୦୦୮

ମୁଦ୍ରଣ :
ଶ୍ରୀ ମା' ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ
ଜି-୨, ବିଜେବି ନଗର
ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧୦୧୪

Jalandhar Dev Rachanavali

Second part (short story)

Compiler : Dr. Ramachandra Brhma

Publisher : Orissa Sahitya Akademi
Sanskriti Bhawan
Bhubaneswar-751014

First Publication : 2008

Printed at : Shree Maa Printers
G-2, B.J.B. Nagar
Bhubaneswar - 751014

ISBN : 81 - 7586-176-2

ମୂଲ୍ୟ : ଟ. ୯୦.୦୦ (ନବେ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

Price : Rs. 90.00 (Rupees ninty only)

ଆଦ୍ୟପାଦ

ଜଳନ୍ଦରଦେବ (୧୮୭୭-୧୯୫୭) ଏକା ଧାରରେ ଜଣେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ଗାଳ୍ପିକ, ନାଟ୍ୟକାର, କବି ଓ ଭ୍ରମଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଲେଖକ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ବେଶ୍ ଜଣାଶୁଣା, ଓଡ଼ିଶାର ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥିତ ବାମଣ ରାଜବଂଶର ଦାୟାଦମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବାସୁଦେବ ସୁତଳଦେବ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିଗୁବନ ଦେବ ଓ ବଳଭଦ୍ର ଦେବ ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସାଧକ ଭାବରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ଜଳନ୍ଦର ଦେବ ବାମଣ ପ୍ରଣାସନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ରହି ତାଙ୍କ ଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଐକାନ୍ତିକ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ତାହାର ତୁଳନା ନାହିଁ ସେ ରାଣି ରାଣି ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ଗଜ ରଚନାକରି ସେତେବେଳେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ, ସହକାର, ଭଞ୍ଜ ପ୍ରଦୀପ, ରସଚକ୍ର, ଉପହାର ଓ ଶଙ୍ଖା ଇତ୍ୟାଦିରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଅଜସ୍ର ସୃଜନଶୀଳ ଓ ମନନଶୀଳ ସାହିତ୍ୟକୃତିକୁ ଓଡ଼ିଆ ବାଣୀ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଉପହାର ଦେଇ ଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିବା ଜଳନ୍ଦରଦେବ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଜଣେ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସ୍ରଷ୍ଟା ଏଥିରେ ଦ୍ଵିମତ ନାହିଁ । ଜଳନ୍ଦରଙ୍କ ରଚନାବଳୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସଂପଦ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ଏକାଡେମୀ ତାଙ୍କର ରଚନାବଳୀକୁ ୧୯୮୬ ମସିହାରେ ଏକତ୍ର ସଂକଳନ କରି ପ୍ରଥମଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲା । ଏଥିରେ ବିଶେଷକରି ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ରଚିତ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଷୟକ ପ୍ରବନ୍ଧ ତଥା ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି ବିଷୟକ ପ୍ରବନ୍ଧମାନ ସ୍ଥାନିତ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ପୁସ୍ତକର ସଂକଳକ ଭାବରେ ତତ୍କୁଳ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମା ବହୁ ଶ୍ରମ ସ୍ଵୀକାର କରି ଜଳନ୍ଦରଦେବଙ୍କ ଆଲୋଚ୍ୟ ସବୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ଏଥିରୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରଥମଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇସାରିବା ପରେ ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ଛାତ୍ର, ଅଧ୍ୟାପକ, ଗବେଷକମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବହୁଳ ଭାବରେ ଆଦୃତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଳନ୍ଦରଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କୃତି ଗୁଡ଼ିକ ଅବଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଉଥିବାରୁ ତାହାକୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ଉଦ୍ଧାର କରି ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶନ ନିମନ୍ତେ ଦାବି କରି ଆସୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଦାବି ପ୍ରତି ଏକାଡେମୀ ସାଗ୍ରହ ସ୍ଵୀକୃତି ପ୍ରଦାନ ସ୍ବରୂପ

ଜଳକ୍ଷର ଦେବଙ୍କ ଗନ୍ଧ ସମୂହକୁ ଏକତ୍ର ସଂକଳନ କରି ଉକ୍ତ ରଚନାବଳୀର ଦ୍ଵିତୀୟ ଖଣ୍ଡ ପ୍ରକାଶ ନିମନ୍ତେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ସଂକଳନ ଦାୟିତ୍ଵ ଡକ୍ଟର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଡକ୍ଟର ବ୍ରହ୍ମା ଜଳକ୍ଷରଦେବଙ୍କ ଗନ୍ଧ ସମୂହକୁ ପୁରୁଣା ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏକତ୍ର ସଂକଳନ କରିଥିବାରୁ ଏକାଡେମୀ ପକ୍ଷରୁ ତାଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି ।

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ପର୍ୟନ୍ତ ବର୍ଷ ପୂର୍ବୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ ପାଳନ ଅବକାଶରେ ଆମ ଭାଷାର ଗୌରବ ଜଳକ୍ଷର ଦେବଙ୍କ ରଚନାବଳୀ ଦ୍ଵିତୀୟ ଖଣ୍ଡ (କ୍ଷୁଦ୍ରଗନ୍ଧ) ସଂକଳନ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସିର କଥା । ଏକାଡେମୀର ଏହି ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଜଣେ ଅନନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ ପୂର୍ବକ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ବିତ ମନେ କରୁଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିଦଗ୍ଧ ପାଠକ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥଟି ଆଦର ଲାଭ କଲେ ଏକାଡେମୀର ଶ୍ରମ ଲାଭବ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରୁଅଛୁ ।

ଭୁବନେଶ୍ଵର

୨୫ ଡିସେମ୍ବର ୨୦୦୮

ଡକ୍ଟର ହରପ୍ରସାଦ ପରିଚ୍ଛାପକନାୟକ

ସଚିବ

ମୁଖବନ୍ଧ

ଉତ୍କଳର ଉଚ୍ଚଯିନୀ ବାମଣୀର ରାଜଧାନୀ । ‘ବୁଧଦୁମ୍ନ କେଳିସର ଦେବଦୁର୍ଗରେ ତା ୧୫-୧୦-୧୮ ୭୨ରେ ଲକ୍ଷପ୍ରତିଷ୍ଠା ସାହିତ୍ୟିକ ତଥା ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଗାନ୍ଧିକ, ସୁଦକ୍ଷ ସଂପାଦକ, ପ୍ରଗଳ୍ଭ ବକ୍ତା, ମର୍ଯ୍ୟାଦାବଦ୍ଧ ପ୍ରଶାସକ ଜଳନ୍ଦରଦେବ ଏକ ରାଜବଂଶୀୟ ପରିବାରରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ବହୁ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ । ତୁଳସୀ ଦୁଇପତ୍ରରୁ ବାସିଲାପରି ଜଳନ୍ଦରଦେବ ତଦାନୀତନ ୨୭ତମ ଗଜବଂଶୀୟ ପଣ୍ଡିତ ଗୁଣବତ୍ତ ରାଜା ବାସୁଦେବ ସୁଦଳଦେବଙ୍କ ପରିବାରରେ ଲାଳିତ ପାଳିତ ହେବାର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କଲେ । ତାଙ୍କର ସମବାୟସୁ ଟୀକାୟତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ, ତଥା ସହାଧ୍ୟୟନ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଭାକୁ ବିକଶିତ କରିପାରିଥିଲା । ରାଜକୁମାର ଭଜ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ୧୮୯୦ ସାଲରେ ‘ବାମଣୀ ଛାତ୍ର ସମିତି’ର ସମ୍ପାଦନା କାର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ ସାଧନରେ ସହାୟକ ହେଲା । ତେଣୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ପ୍ରାବନ୍ଧିକରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିପାରିଥିଲେ । ମୁଖ୍ୟତଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗଳ୍ପ / କବିତାଦି ରଚନାରେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ । ବିଶେଷତଃ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନକୁ ଚିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ ଯଥା -

ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ (୧୮୯୦ - ୧୯୦୩) (ଅଭ୍ୟୁଦୟ କାଳ)

ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ (୧୯୦୪ - ୧୯୫୦) (ବିକାଶ କାଳ)

ତୃତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ (୧୯୨୫ - ୧୯୫୦) (କ୍ରାନ୍ତି କାଳ)

ତୃତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟହିଁ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ-ପ୍ରତିଭାର ଉତ୍ତରଣ ସମୟ । ୧୯୨୪ ସାଲରେ କର୍ମମୟ ଜୀବନ (ପ୍ରଶାସନିକ ଦେଖାନ)ରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲେ ଶୀଘ୍ର କାଳରେ ସବୁଜ-ଯୁଗୀୟ ଚେତନା, ରହସ୍ୟବାଦୀ ଚେତନା ତଥା ଦୈତରବାଦୀ ଚେତନାର ପ୍ରଭାବ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଉଦ୍ଧିମତ କରିଥିଲା । ସାହିତ୍ୟିକ ଜଳନ୍ଦର ଦେବ ସବୁଜ-ଯୁଗୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ସମାଜ ସଂସ୍କାର ପରିକଳ୍ପନା ପ୍ରବନ୍ଧରେ ବିଶେଷତଃ ରଜମାନଙ୍କରେ ବିଶେଷ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ।

କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ଭାରତର ପ୍ରଖ୍ୟାତ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଏହି ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କ ରଚନାକୃତି (ପ୍ରବନ୍ଧଭାଗ, ‘ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ’/ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତି) (୧ମ ଖଣ୍ଡ) (୧୮୮୬) ପ୍ରକାଶନ ପୂର୍ବକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତକୁ ଉଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି ।

ବିଶିଷ୍ଟ ଗାନ୍ଧିକ ଜଳନ୍ଧରଦେବଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ସାହିତ୍ୟିକ ବନ୍ଧୁ ବିଶ୍ଵନାଥ କରଙ୍କ ସଂପାଦିତ “ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ” ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଗଞ୍ଜମାତ୍ର। ଏକ ଅଭିନବ ସାମାଜିକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଚେତନା ତଥା ଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଥିଲା। ତଦାନନ୍ତର ‘ସହକାର’ ମାସିକ ପତ୍ରିକାରେ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଗଞ୍ଜ ପ୍ରକାଶିତ। ଶୀଘ୍ର ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବନ୍ଧୁ ଗାନ୍ଧିକ ଜଳନ୍ଧରଦେବଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ଗଞ୍ଜମାନେ ହେଲେ, ବିଭିନ୍ନ ଚେତନାଧର୍ମୀ। ଯୁଗସ୍ତ୍ରଷ୍ଠ ଆଦ୍ୟ କଥାକାର ଫକୀରମୋହନ (୧୮୪୩-୧୯୧୮)ଙ୍କର ଗଞ୍ଜ ସମୂହ ଭିନ୍ନ ମୋଡ଼ ନେଇ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା। ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ, ଅବହେଳିତ ତଥା ନିମ୍ନବର୍ଗ ସମାଜର ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ତଥା ସାମାଜିକ ଉନ୍ନତି ବିଧାନ, କୁସଂସ୍କାର ଦୂରୀକରଣ ଜଳନ୍ଧରଦେବଙ୍କର ଗଞ୍ଜ ରଚନାର ପ୍ରଧାନ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଥିଲା। ତେଣୁ ସେ ଯାବତୀୟ କୁସଂସ୍କାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ଵର ଉତ୍ତୋଳନ କରି ଏକ ନୂତନ ସାମାଜିକ ଚେତନା ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ।

ଜଳନ୍ଧରଦେବଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ ଗଞ୍ଜମାନଙ୍କୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏସବୁ ୧୯୨୮ ସାଲରୁ ୧୯୩୫ ସାଲ ମଧ୍ୟରେ ବିରଚିତ। କର୍ମରୁ ଅବ୍ୟାହତି ନେବାପରେ ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍କାରବିଧାନରେ ମନୋନିବେଶ କରିଛନ୍ତି।

ଗୌରୀ ଓ କାହ୍ନୁ (୧୯୨୮) ଏକ ସାମାଜିକ ଗଞ୍ଜ। ଗୌରୀ ଏକ ନବଯୌବନ ସଂପନ୍ନା କନ୍ୟା ଓ ତାର ସାଥୀ ଉଭୟେ ‘ଶଂଖାରି’ ଯୋଡ଼ ବିକଶିଛି, ଅରଣ୍ୟରେ ଫଳମୂଳ ଆହରଣ କାଳରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ତରୁଣ ଯୁବକ ‘କାହ୍ନୁ’ ସହିତ ଗୌରୀର ସାକ୍ଷାତ୍‌ଲାଭ ତାର ମାମୁଁଗରେ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପେଦକ ଓ ତଦାନନ୍ତର କୌଳିକ ପ୍ରଥା ଅନୁଯାୟୀ ପାୟକ୍ଷିରବିଧାନ ଆଦି ପ୍ରସଙ୍ଗ ନିଷ୍ପତ୍ତି।

ଅତିଥି ସକ୍ହାର (୧୯୨୮) ଗଞ୍ଜଟି ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ସରଳ ଆଦିବାସୀ ପରିବାରର ତତ୍କାଳୀନ ପାରିବରିକ ଜୀବନର ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଆଲେଖ୍ୟ। ପଲ୍ଲୀ ଜୀବନରେ ଶୀତ ସ୍ନିଗ୍ଧ ବାତାବରଣ ମଧ୍ୟରେ ଜଳବନ୍ଧ ଗ୍ରାମର କୋହ୍ଲ ପରିବାରର ‘ଲୁୟାକୋହ୍ଲ’ ପରିବାରରେ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣର ନିଚ୍ଛକ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରତିଫଳିତ।

ଆଶନାତଣୀ (୧୯୨୯) ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜରେ ବାଲ୍ୟବିବାହ ନିଷେଧ ତଥା ଯୁବତୀ ବିବାହ ବା ବିଧବା ବିବାହ ପ୍ରଚଳନ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠିନ ସମସ୍ୟା ଥିଲା। ସମାଜରେ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା, ଅକାଳବୈଧବ୍ୟ ଦୁଃଖ ପ୍ରପାତ୍ତିତା କେତେକ ବାଳବିଧବାଙ୍କ କରୁଣ କାହାଣୀର ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତିଫଳନ ସ୍ଵରୂପ ଗଞ୍ଜଟିର ଆୟୁପ୍ରକାଶ। ସଂସ୍କାରପ୍ରିୟ ଲେଖକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଫେଡ଼ି ସଂସ୍କାର ବିଧାନ ନିମିତ୍ତ ନବ୍ୟଶିକ୍ଷିତ ସମାଜକୁ ଆହ୍ୱାନ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ଅହଲ୍ୟା, ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ବାଳବିଧବାଙ୍କର ଆଶଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭାବ ବିନିମୟ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ।

ଘନିଷ୍ଠତା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ - (୧୯୨୯) ଏକ ଦାର୍ଶନିକ ତଥ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଗଳ୍ପ ।

ଗୁରୁ ସଦାନନ୍ଦ ଏବଂ ଦୁଇ ଶିଷ୍ୟ, ‘ଜୟନ୍ତ’ ଓ ‘ରେବତୀ’ ମଧ୍ୟରେ କଥୋପକଥନ ଛଳରେ କେତେକ ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠତା ଯେ ସର୍ବଦା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଏହି ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ଉଦଘାଟିତ ।

ପତିତପାବନ ଡେରି (୧୯୨୯) ଏକ ସମାଜ ସଂସ୍କାରମୂଳକ ଗଳ୍ପ । ସେତେବେଳେ ସମାଜରେ ସ୍ୱଶ୍ୟାସ୍ୱଶ୍ୟ ଦୋଷ ଜାତିଗତ ଭାବନାରେ ବଢ଼ିମୂଳ ଥିଲା । ତାର ମୂଲୋପାତନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ଚେତନା ।

ମହାରାମର ଯୁକ୍ତି (୧୯୩୧) (ଡିନି) ଦାର୍ଶନିକଗଳ୍ପ “ମନ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟାଣାଂ କାରଣଂ ବନ୍ଧ୍ୟମୋକ୍ଷଯୋଃ ।” ମନୁଷ୍ୟ ଶେଷ ଜୀବନରେ ଙ୍ଗହେଁ ମୁକ୍ତି । କାଶ୍ମୀର ନିବାସୀ ମହାରାମ ଅଳ୍ପ ବୟସରୁ ବୁଝିତ୍ୟାଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । ତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନରେ ରତ । ସେ ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷିତ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଧର୍ମ ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ‘ପ୍ରତିମାପୂଜା’ - ମୌଳିକତାରେ ଆବଦ୍ଧ । ତେଣୁ ତାର ଧାରଣା ଯେ ସଂସାର ବନ୍ଧନ ମନୁଷ୍ୟର ମୁକ୍ତିର ଅବରୋଧ ନ ହୋଇ କର୍ମବନ୍ଧନ ହିଁ ବେଳେବେଳେ ମୁକ୍ତିର ଅବରୋଧ ହୋଇଥାଏ ।

ବିବାହ ଭୋଜି (୧୯୩୨) ସାମାଜିକ ଗଳ୍ପ । ଜନୈକ ଆଦିବାସୀ ପରିବାରରେ ଏକ କନ୍ୟାର ବିବାହ ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବାନ୍ଧବ ରୂପେ ସାଦର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ଭୋଜିରେ ଯୋଗଦାନ ଓ ନବଦମ୍ପତି ସହିତ ମୃଗୟା ତଥା ପକ୍ଷୀ ଶିକାର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରସଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।

ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧେୟ (୧୯୩୨) ଏକ ସମାଜ ସଂସ୍କାରମୂଳକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଳ୍ପ । ଏହା ଆଠଟି ପରିଚ୍ଛେଦ ବିଶିଷ୍ଟ ହେତୁ ଦୀର୍ଘକାୟ । ମାତ୍ର ବିଷୟ ବହୁ ସରଳ । ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟର ରମଣୀୟ ନିର୍ଜନ ପରିବେଶରେ ଏକ ଅଭସ୍ତା ରମଣୀ ସହିତ ଦୁଇଜଣ ମୃଗୟା ବିହାରୀ ଯୁବକଙ୍କର ହଠାତ୍ ସାକ୍ଷାତ୍ ଲାଭ ଓ ଅନ୍ୟତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ ତଥା ଆଶ୍ରୟ ପ୍ରଦାନ - ଯୁବକ ଦ୍ୱୟଙ୍କ ମାନସିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା - ରମଣୀର ଏକ ବର୍ଷଣମୁଖର ରାତ୍ରିରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ ଓ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା - ବିବାହର ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ପରେ ବୈଧବ୍ୟ ପ୍ରପାଢ଼ିତା - ଗୃହରେ ଦେବରଜ ସଙ୍ଗେ ପାପପ୍ରଣୟରେ ଲିପ୍ତ ହେତୁ ଅଭସ୍ତା ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ, ଚତ୍କାଳୀନ ଲୋକାପବାଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ସାମାଜିକ ବାସନ୍ତରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ତଥା ‘ସତ୍ୟାନୁ’ର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧେୟ ମମତାରେ ଅରଣ୍ୟ ନିବାସିନୀ - ତେଣୁ ଅବୈଧ ପ୍ରଣୟ ଜନିତ ପାପକୁ ଚରିତାର୍ଥ ନ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ଏହା ଏକ ଚେତାବନୀ ।

ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତିଶୋଧ (୧୯୩୩) - କୌଣସି ଦୈବୀ ଦୁର୍ବିପାକ ସମୟରେ ଏକ କୃତ୍ରିମ ଆସନ୍ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା ଉପକ୍ରାବ୍ୟ ବସ୍ତୁ - କୌଣସି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ହରଜା ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଏକ ପରିବାରର ଏକ କ୍ଷୀଣ-ପ୍ରାଣ ଶିଶୁର ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଜନୈକ

ତକାୟତର ରାତ୍ରିରେ ଆକ୍ରମଣ, ମାତ୍ର ଜନନୀର କରୁଣ କାହାଣୀ । ଶ୍ରବଣରେ ତାର ପୈଶାଚିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ତ୍ୟାଗ ଓ ପଳାୟନ - ସାରବସ୍ତୁ ।

ମୁକ୍ତିର ଇସାରା (୧୯୩୩) ଜୀବ ମାତ୍ରେ ସ୍ବାଧୀନତା ତଥା ମୁକ୍ତିକାମୀ / ପିଞ୍ଜରାବଦ୍ଧ ଶାରିପକ୍ଷୀ 'ରାଧା'ର ଜୀବନର ଅନୁଭୂତିରେ ଗଢ଼ି ରସାଶିତ । ପ୍ରକୃତିର ମନୋରମ ପରିବେଶରେ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଗହଣରେ ମୁକ୍ତ ଆକାଶରେ ବିଚରଣ କରିବାରେ ତାର ପରମ ଆନନ୍ଦ, ତେଣୁ ତାର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ 'ଇସାରା' ପ୍ରଦାନ ଗଞ୍ଜନାମର ସାର୍ଥକତା ସଂପାଦନ କରେ ।

ଏହା କି ଆତ୍ମହତ୍ୟା (୧୯୩୫) କୌଣସି ଏକ ଆଦିବାସୀ ରମଣୀ ପରିବାରରେ 'ରାଣୀ' ଏକମାତ୍ର ଅଳିଅଳି କନ୍ୟା । ସ୍ବାନ ନିମିତ୍ତ ନିଜଟସ୍ତୁ ଝରଣାକୁୟାଇ ସ୍ବାନ କାଳରେ ଏକ ମୃଗୟା ବିହାରୀ ଯୁବକ ଦର୍ଶନରେ ଲଜ୍ଜାବଶତ ଜଳର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରବେଶ ଓ ଦେହତ୍ୟାଗ - ସାରବସ୍ତୁ ।

ଅଶ୍ରୁଧାରା (୧୯୩୫) ଦୁନିଆରେ ତାର ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ହିଁ ଭାଗ୍ୟାନୁସାରେ ଗତିକରନ୍ତି ଜନୈକା ସ୍ତ୍ରୀର ଦୁଃଖ ତଥା ନିର୍ଯ୍ୟାତନାର କରୁଣ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଗଢ଼ିର ଉପକାବ୍ୟ ବିନ୍ଦୁ - ରାତ୍ରିରେ ହରିଅର୍ଜୁନ ପାଲା ସନ୍ଦର୍ଶନରେ ଭାବଗଞ୍ଜର ଜାତ ।

ଉପସଂହାର - ସମାଜ ସହିତ ସାହିତ୍ୟର ସଂପର୍କ ଅତି ନିବିଡ଼ । ତେଣୁ ସମାଜର ରୀତି ନୀତି, ଆଚାର ବ୍ୟବହାର ସହିତ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟିକ ଯେତିକି ପରିମାଣରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ, ତାର ସାହିତ୍ୟ କୃତିର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସେତେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ ଜଳକ୍ଷର ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ଅବୃଣ୍ୟତା ତଥା ବିବିଧ କୁସଂସ୍କାର ବିଶେଷ ଭାବରେ ସମାଜକୁ ଗ୍ରାସ କରିଥିଲା । ଏ ସବୁର ଅୟତ୍ତ ବାତାବରଣରୁ ସମାଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ତାଙ୍କ ଗଢ଼ ରଚନାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ତଥା ବିଶିଷ୍ଟ ଆଭିମୁଖ୍ୟ । ଯଦିଓ ସେ ରାଜପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଉଚ୍ଚ ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତିରେ ଜୀବନଯାପନର ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତଥାପି ନିଜର ଆଭିଜାତ୍ୟକୁ ନେଇ କୌଣସି ପ୍ରକାର ହାନମନ୍ୟତା ଅନ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ତାଙ୍କର ନୀତିବିରୁଦ୍ଧ ଥିଲା । ତେଣୁ ଏ ପ୍ରକାର ଗଢ଼ର ପରିପ୍ରକାଶ ହିଁ ତାଙ୍କର ଏକ ନୂତନ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ, ଏକ ଅଭିନବ ପରିକଳ୍ପନା, ଏକ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି - ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ତଥା ସର୍ବୋପରି ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।

ଜାତିରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ହେତୁ କୌଳିକ ବୃତ୍ତି ମୃଗୟା ବା ଶିକାର କ୍ଷତ୍ରିୟୋଚିତ କର୍ମ । ଏହାର ଆଭାସ - 'ସତ୍ତନ ସ୍ନେହ', 'ଅତିଥି ସଜ୍ଜାର', 'ଏହା କି ଆତ୍ମହତ୍ୟା', ବିବାହ ଭୋଜି'ରେ ଏହା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ସତ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଘନିଷ୍ଠତା - 'କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ', 'ମସ୍ତରାମର ମୁକ୍ତି', 'ମୁକ୍ତିର ଇସାରା', 'ପତିତପାବନ ତୋରି', ଆଦି

ଗଞ୍ଜ। ସମାଜରେ ବାଲ୍ୟବିବାହ ବିରୋଧୀ ତଥା ଯୁବତୀ ଓ ବିଧବା ବିବାହର ପ୍ରଚଳନ ପାଇଁ ‘ଆଇନାତୁଣୀ’, ‘ଅଶ୍ରୁଧାରା’, ‘ସତ୍ୟାନ ସ୍ନେହ’ ଆଦି ଗଞ୍ଜର ସୃଷ୍ଟି। ‘ଗୌରୀ ଓ କାହ୍ନୁ’, ‘ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତିଶୋଧ’ ସମାଜ ସଂସ୍କାରମୂଳକ ଗଞ୍ଜ।

ଜଳକ୍ଷର ଦେବଙ୍କ ସରଳ ପ୍ରାଚୀନ ଭାଷା ସଂଯୋଜନା ରୀତି, ଭାବଗର୍ଭକ ତଥ୍ୟ ବିନ୍ୟାସ, ସାବଲୀଳ ରଚନା ଶୈଳୀ, ଗଞ୍ଜ ସମୂହକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି। ଜଳକ୍ଷରଦେବଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟିକ ଜୀବନ (୧୮୯୦ - ୧୯୫୦) ଦୀର୍ଘ ୩୦ଏ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେ କେତେକ ଗଞ୍ଜ, କ୍ଷୁଦ୍ରଗଞ୍ଜ, ରମ୍ୟରଚନା, କେତେକ ନାଟକ ଏକାଙ୍କିକା ଓ କବିତା ଆଦି ତଥା ବହୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା ପୂର୍ବକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତକୁ ଗର୍ଭିମତ କରିଛନ୍ତି ବୋଲିବା ବାହୁଲ୍ୟମାତ୍ର।

ପ୍ରଥମ କଥାକାର ବ୍ୟାସକବି ସରସ୍ୱତୀ ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ତିରୋଧାନର (୧୯୨୮) ଜଳ କ୍ଷୀରଦେବ ଗଞ୍ଜ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ସୁନାମର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ ବିଶେଷତଃ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ନୂତନ ଦିଗନ୍ତର ସୂତ୍ରପାତ କରି ଏକ ଘଡ଼ିସନ୍ଧି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବିଭିନ୍ନ ପଦ୍ମ ପତ୍ରିକାରେ ଗଞ୍ଜମାନ ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ଏକ ଯୁଗାନ୍ତର ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଥିଲେ। ଉପସଂହାରରେ ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ସୁନାମଧନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟିକ ଲକ୍ଷପ୍ରତିଷ୍ଠ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ସରଳ ଗାଞ୍ଜିକ, ସୁଦକ୍ଷ ସଂପାଦକ, ଦ୍ଵିତପ୍ତକ୍ଷ ଲେଖକ, ନିର୍ଭୀକ ସମାଲୋଚକ, ବିଶିଷ୍ଟ, ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ, ସୁଚରୁର ପ୍ରଶାସକ, ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଜଳାବିତ୍ ସୁଚିତ୍ରକ ଭାବୁକ ଭାବର ବଶ କବି, ସଫଳ ନାଟ୍ୟକାର, ଆଦର୍ଶ ଗୃହସ୍ଥ। ନୂତନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚକ୍ରାନୁସନ୍ଧିଷ୍ଠ ଗବେଷକ, ଦୂରଦର୍ଶୀ ବିଧାୟକ କେବଳ ବାମସ୍ଵାର ନୁହନ୍ତି, ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ତଥା ଭାରତର ଏକ ଜାତୀୟ ସଂପଦ।

ଏ ମହାନ ଆତ୍ମାର ମହାପ୍ରୟାଣ ଘଟିଲା ୧୯୫୦-୧୯୫୧ରେ ଦୀର୍ଘ ୮୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ।

ଭାରତର ଲକ୍ଷପ୍ରତିଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ‘ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ’ ବହୁ ଆକାଂକ୍ଷିତ ‘ଜଳକ୍ଷରଦେବଙ୍କ ରଚନାବଳୀ’ (ଦ୍ଵିତୀୟ ଖଣ୍ଡ) “ନିର୍ବାଚିତ ଗଞ୍ଜମାଳା” ଏକାଡେମୀର ଶୁଭ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଜୟନ୍ତୀ ଅବସରରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବାରୁ ଏବଂ ଏହାର ‘ମୁଖବନ୍ଧ’ ରଚନାର ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ଏ ପୁସ୍ତକରେ ସଂକଳକ ଏ ମହତ୍ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ବିନମ୍ର ପ୍ରଣତି ସହ ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ଶୁଭ ଜୟଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କାମନା ତଥା ଏ ବରେଣ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉନ୍ନତି କାମନା କରୁଛି।

ଡକ୍ଟର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମା

ସଂକଳକ

ସୂଚୀପତ୍ର

କ୍ର.ନଂ.	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧।	ଗୌରୀ ଓ କାହ୍ନୁ	୧
୨।	ଅତିଥି ସକ୍ରାର	୧୨
୩।	ଆଇ ନାତୁଣୀ	୨୨
୪।	ଘନିଷ୍ଠତା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ	୩୯
୫।	ପତିତପାବନ ଡୋରି	୫୯
୬।	ମହାରାମର ମୁକ୍ତି	୬୯
୭।	ବିବାହ ଭୋଜି	୭୫
୮।	ସତ୍ୟାନ ସ୍ନେହ	୯୭
୯।	ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତିଶୋଧ	୧୩୩
୧୦।	ମୁକ୍ତିର ଇସାରା	୧୪୨
୧୧।	ଏହା କି ଆତ୍ମହତ୍ୟା ?	୧୪୭
୧୨।	ଅଶ୍ରୁଧାରା	୧୫୨

ଗୌରୀ ଓ କାହ୍ନୁ

ଗୌରୀ ଓ ନିରାଶ ଶଙ୍ଖାରୀ ଯୋଡ଼ ମଝି ଦେହରେ ମୁହଁ ଗୋଡ଼ ଧୋଇଲେ,
ପୋଛି ପାଛି ହେଲେ ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷର ଛାୟାରେ ବସିଲେ ।

ଏହି ସ୍ଥାନଟି ମହାଗ୍ରାମରୁ ପାହାଡ଼କୁ ଯିବା ବାଟରୁ କିଛି ଦୂରରେ ଲୋକେ
ଏଠାକୁ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ପାହାଡ଼କୁ ଯିବା ଲୋକେ ଏହି ନାଳ ଉପର ଦେହରୁ ପାଣି
ପିଅନ୍ତି ।

ସ୍ଥାନଟି ନିର୍ଜନ । ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରପାତ, ତଳରେ କୁଣ୍ଡ । କୁଣ୍ଡ ପ୍ରାୟ ତିନି
ଋଷି ହାତ ଗଭୀର । ଏକ ବିଶ୍ୱା ପରିମାଣ ଜଳ ଅତି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ନିର୍ମଳ, ମାତ୍ର ବନ୍ୟ ପୁଷ୍ପ
ଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ । ଫୁଲ ଆଡ଼େଇ ଦେଲେ, ଭିତରେ କାଚ ଧାର ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ଶୀତଳ
ଜଳ ପଥକ ଓ ଦୃଷାର୍ତ୍ତମାନଙ୍କ ମନ ପ୍ରାଣକୁ ଶୀତଳ କରେ ।

କୁଣ୍ଡର ଉଭୟ ତୀର ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏଠାରେ ଏତେ ଅଶୋକ
ଅଛି ଯେ ଗଣାଯାଇ ନପାରେ, ଅଶୋକ ବନ ବୋଇଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ ।
ଅରଣ୍ୟରେ ନଥାଇ, କୌଣସି ସହର ନିକଟରେ ଥିଲେ କବିରାଜମାନଙ୍କର ବିଷର
ଅର୍ଥ ଲାଭର ଆଶା ଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟ ସିନା ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣାର ପ୍ରୟୋଜନରେ
ଲଗାଇବାକୁ ବାଛିନିଏ- ଅନୈଷ୍ଟଣ କରେ, ପଦାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଜନରେ ଲାଗିବ ବୋଲି
ମନୁଷ୍ୟ ନିକଟକୁ ଯାଏ ନାହିଁ । ଅଶୋକ ଅରଣ୍ୟର ବୃକ୍ଷ ଅରଣ୍ୟରେ ଅଛି । ପାଣି
କାନ୍ଥରେ ଏଣୁ ବିଷର ଭାବରେ ଜନ୍ମିଅଛି ଓ ସୁନ୍ଦର ବଢ଼ିଅଛି । ତୁମ୍ଭର ଆଶ୍ରୟ
ନେବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନିଅ । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳୀନ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସୂର୍ଯ୍ୟ ରଶ୍ମିରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସେ
ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ବିସ୍ତାର କରି ନିଜେ ଖରାତାପ ସହ୍ୟକରି ତୁମ୍ଭକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ
ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।

ଗୌରୀ ଓ ନିରାଶ ବହୁ କ୍ଷଣ ନିମଗ୍ନଚିତ୍ତରେ ନିଷିଦ୍ଧରେ ଛାୟାର ଆଶ୍ରୟ
ନେଲେ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆଦୌ ନାହିଁ । ପର୍ବତ ଉଠିବା ଓ ଉଡ଼ୁରିବା ବାଧା, ଗ୍ରୀଷ୍ମ
ବାଧା ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାପର ବାଧା ଦୂର କରିବାକୁ ସେମାନେ ସଂଯତ ହୋଇ ହୋଇ
ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟା କାଳ ଅତିବାହିତ କଲେ । ବେଳ ପ୍ରାୟ ଏଗାରଟା ।

ଚୈତ୍ର ମାସ । ଏ ବର୍ଷ ମାସକୁ ମାସ ବର୍ଷା ହୋଇ ନଥିବାରୁ ଖରାପ ତାପ ଅତି ଚୀଞ୍ଚ ଥିଲା । ପଥର ବାଟ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଚାଟି ଯାଇ ଗ୍ରୀଷ୍ମବାଧାକୁ ଦ୍ଵିଗୁଣିତ କରୁଥିଲା । ଏପରି ସମୟରେ ଜଳ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ନିବିଡ଼ ଛାୟାପ୍ରଦ ବୃକ୍ଷମୂଳକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ କାହାର ଇଚ୍ଛା ବଳେ ?

ଗୌରୀ ଓ ନିରାଶ ସମ ବୟସ୍କା- ଉଭୟଙ୍କ ବୟସ ପ୍ରାୟ ଷୋହଳ - ସତର, ଏଥିରୁ କମ୍ ନୁହେଁ । ଉଭୟେ ମହାଗ୍ରାମବାସିନୀ - ପାଉଁଡ଼ିଆ ଭୂୟାଁ । ଉଭୟେ ଅନୃତ୍ତା ସକାଳୁ ଉଠି ଫଳ ଅନ୍ୱେଷଣରେ ପାହାଡ଼କୁ ଯାଆନ୍ତି, ବେଳ ହେଲେ ଗୃହକୁ ଫେରନ୍ତି । ଏହା ଏମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ । ମହୁଳ ଏବର୍ଷ ପଛରେ ଟିକିଏ ଆସିଥିଲା, କାହିଁକି କେଜାଣି, ବର୍ତ୍ତମାନଯାଏ ମହୁଳ ପଡୁଥାଏ । କେନ୍ଦୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପାଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଝର ମଧ୍ୟ ପାରୁଅଛି । ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଏହି ତିନିଗୋଟି ପଦାର୍ଥର ଅନ୍ୱେଷଣ ଓ ସଂଗ୍ରହ ପାର୍ବତୀୟ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗରିବମାନଙ୍କର ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବଡ଼ି ଭୋରରୁ ପର୍ବତ ଚଢ଼ି ପାରିଲା ତାର ବେଶି ଲାଭ । ଏଣୁ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ଗୃହତ୍ୟାଗ କରିଥାନ୍ତି । ଗୌରୀ ଓ ନିରାଶ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ି ଭୋରରୁ ଯାଇଥିଲେ । ଝର, ମହୁଳ, କେନ୍ଦୁ ବୋଝେ ବୋଝେ ତୋଳି ଏଠାକୁ ଫେରିଥିଲେ, ଏବଂ ଗୋଡ଼ ହାତ ମୁହଁ ଧୋଇ ପେଟେ ଲେଖାଏଁ ପାଣି ପିଇ ବିଶ୍ରାମ ନେଲେ ।

ବିଶ୍ରାମ ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲା ବୋଲି ନିରାଶ ମନେକଲା, କହିଲା ଗୌରୀ ଉଠ ଯିବା । ଗାଁ ଅଧକୋଶ ଅଛି । ଖରା ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ସବୁସୁଖ ଯାକ ବାହାରି ଯିବଟି ।

ଗୌରୀ - ମୁଁ ତ ଆଜି ଯିବି ନାହିଁ ।

ନିରାଶ - କାହିଁକି ? କ'ଣ ଖାଇବୁ, ଏଠି କ'ଣ କରିବୁ ।

ଗୌରୀ - ସକାଳେ ତୁ ପରା ଟିକିଏ ଆଗରୁ ଆସିଲୁ । ମୁଁ ଘରୁ ଭାତ ଆଣି ପଥର ତଳେ ରଖି ଦେଇଛି । ଏଠି ଗାଧୋଇବି, ଭାତ ଖାଇବି ନିଶ୍ଚିତରେ ଶୋଇବି । ମହୁଳ, କେନ୍ଦୁ, ଝର ପଥର ଉପରେ ଶୁଖାଇ ଦେବି, ବେଳ ବୁଡ଼ୁକୁ ଘରକୁ ଯିବି । ମା ଓ ସାନଭାଇ ଭତି ଗାଁକୁ ଧାନ ଆଣିବାକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଘରକୁ ଫେରିବେ । ଘରେ ମୋର ଆଉ କି କାମ ? ଏହା ଠାରୁ କ'ଣ ଘରେ ବେଶି ସୁଖ ?

ନିରାଶ - ମୋତେ କହିଲୁ ନାହିଁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଭାତ ଆଣି ଆସି, ମୋର ଘରେ କାମ ଅଛି ମୁଁ ଯିବି । ତୁ ତେବେ ଥା ।

ନିରାଶ ବୋଝ ମୁଣ୍ଡେଇ ଏକାକିନୀ ଗ୍ରାମ ଅଭିମୁଖରେ ଗମନ କଲା । ଗୌରୀ ମହୁଳ ଗର କେନ୍ଦୁତକ ପଥର ଉପରେ ପରିପାଟି ସହ ଶୁଖାଇ ଦେଲା । କୁଣ୍ଡରେ ସ୍ନାନ କଲା, ଭାତ ଖାଇଲା, ପଥର ଉପରେ ଟିକିଏ ବସିଲା । କାଉ ଗୋଟିଏ ଅଶୋକ ଶାଖା ଉପରେ ବସି କାଆ, କାଆ ରାବି ଦେଲା । ଗୌରୀ କହିଲା କି ସୁଖ କଥା କହିବୁରେ କାଉ, ମୋ ଆଗରେ ଆସି ବୋବାଉଛୁ ? ଅନୁଲୋଲୁପ କାଉ ଶୁଭ ସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ତ ଆସି ନାହିଁ, ଭାତ କେତୋଟିର ଆଶାରେ ବୋବାଉଥିଲା । ଗୌରୀ ଟିକିଏ ଅନ୍ତର ହେଲେ ନିଦ୍ରାଗଲେ ତାର ସ୍ୱାର୍ଥ ସିଦ୍ଧ ହେବ । ଗୌରୀର ଉଠିବା ଦେଖି କା କା କରୁଥିଲା ।

ଗୌରୀ କୁଣ୍ଡ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ସମତଳ ପଥର ଉପରେ ଶୋଇଲା ନିଜର ବାମବାହୁକୁ ଉପାଧାନ କରି ଅଶୋଇ ହୋଇ ସେ ପ୍ରପାତର ଶୋଭା ଦେଖୁଥିଲା । କଳ କଳ ଧ୍ୱନି କରି କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରସ୍ରବଣ ପଡୁଥିଲା । ସମୟ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଲ୍ଲୀ ପୂଲ ସ୍ରୋତରେ ଭାସି ଆସି କୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼େ, ଭିତରକୁ ବୁଡ଼ି ଯାଇ ଡବ ଡବ ଶବ୍ଦକରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୂଲଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରପାତ ତଳକୁ ଗାଣି ଆଣେ । ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଗୌରୀ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲା । ଏହି ଶବ୍ଦ ତାକୁ ମୁଗ୍ଧ କରୁଥିଲା । ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା କି ଚେତିଥିଲା ଥରେ କି ଶବ୍ଦକୁ ଲକ୍ଷକରି ସେ ଉଠି କାନେଇଲା ପୁଣି ଶୋଇଲା । ଶୀତଳ ବାୟୁ ନିଦ୍ରା ଘେନି ଆସିଲା ଗୌରୀ ଏକାବେଳକେ ନିଦ୍ରା ମଗ୍ନ ।

ପ୍ରାୟ ଅଧ ଘଣ୍ଟା ଅତୀତ ହେଲା । ଅତି ଦୂରରେ ଟିକିଏ ବଂଶୀଧ୍ୱନି ଶୁଣାଗଲା । କ୍ରମେ ମଇଁଷି ଗଳଘଣ୍ଟାର ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ଗୌରୀ ନିଦ୍ରିତା ।

କାନ୍ଥୁ ତଳ ଦହକୁ ମଇଁଷି ଆଣି ପାଣିରେ ପକାଇଦେଲା । ମଇଁଷିମାନଙ୍କୁ ଗାଧୋଇଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜେ ଗାଧୋଇଲା । ପୋଛାପାଛି ହୋଇ ନିଜର ଭାତ ଧରି ଉପର ଦହକୁ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଗଲା । ଏ କ'ଣ ? ପଥର ଉପରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଶୋଇଛି ! ପାଣି ପାଖରେ ଭାତ ରଖିଦେଇ ସେ ତା ନିକଟକୁ ଗଲା । ଗୌରୀ ତ । ଦେହରେ ଆନନ୍ଦ ସ୍ରୋତ ବହିଗଲା ମନରେ ସେ ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ

ଅନୁଭବ କଲା । ତାର ବାଲ୍ୟ ସହଚରୀ ଗୌରୀ । ଗୌରୀର ଏହା କପଟ ନିଦ୍ରା, ନା ପ୍ରକୃତରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି । ତୁନି ହୋଇ ସେ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଶୋକ ଫୁଲ ଡିଲଫୁଲ ଭୁଇଁକୁରୁଆଁ ଆଉ କେତେ ଫୁଲ ତୋଳିଲା । ଗୌରୀର ଝରି ପାଖରେ ଫୁଲସବୁ ଗଦାଇ ଦେଲା । ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଡିଲ ଫୁଲର ଷବକ ଧରି ଗୌରୀର କପାଳରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ସ୍ପର୍ଶ କଲା । ଗୌରୀ ହାତରେ ଆଡ଼େଇ ଦେଲା । ପୁଣି ଦେଲା ପୁଣି ଆଡ଼େଇ ଦେଲା । ଆଃ ମାଛି ଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଦେଲେ । ପୁଣି ଶୋଇଲା । କାହ୍ନୁ ତା କାନରେ ଫୁଲ ଗୁଚ୍ଛ ପିଛାଇ ଦେଲା । ଗୌରୀ ଉଠି ପଡ଼ିଲା କାହ୍ନୁ ପଥର ତଳେ ଲୁଚି ରହିଲା । ଗୌରୀ ଉଠି ଦେଖେ ଝରିପାଖରେ ଫୁଲ । କିଏ ଏତେ ଫୁଲ ରଖିଲା ? ପଛ ପଟରେ ଦେଖେ ପଥର ତଳେ କାହ୍ନୁ । ତୁ ଏଠିକି କାହିଁ ଆସିଲୁ ମୋର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ? କାହ୍ନୁ କହିଲା ତୁ କ'ଣ ଭାତ ଖାଇଲୁଣି, ଆଜି ଏଠି କାହିଁକି ? ଗୌରୀ ତାର ସକାଳ ଭ୍ରମଣ ଫଳ ସଞ୍ଚୟ କଥା ଯଥାଯଥ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା ।

କାହ୍ନୁ ନିକଟରେ ବସିଲା, ଗୌରୀର ହାତ ଧରି କହିଲା, ଆଜି ବଡ଼ ସୁଯୋଗରେ ଏଠାରେ ଦେଖାହେଲା । ହୃଦୟ ଫିଟାଇ କଥା ହେବା ।

ଗୌରୀ କହିଲା କେବେ କଥା ହେଉ ନାହିଁ ଯେ, ଆଜି କଥା ହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ? କାହ୍ନୁ କହିଲା ଏ ସୁଯୋଗ କେବେ ମିଳି ନଥିଲା ବୋଲି ବିଚାର ଗୌରୀ - ତେବେ ତୋର ମନ ଫିଟାଇ କହ ।

କାହ୍ନୁ - ତୁ କଣ ମୋର ମନ କଥା ଜାଣୁ ନାହିଁ ଯେ କହିବି ?

ଗୌରୀ - ମୁଁ ତୋର ମନକଥା ଜାଣେ ତେବେ ତୋ ନିଜ ମୁହଁରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହ ।

କାହ୍ନୁ - ଦିହେନ୍ଦ୍ରାକ ଏକଗ୍ରାମର । ତୁ ବାଲ୍ୟ କାଳର ସହଚରୀ ଖେଳର ସଙ୍ଗିନୀ । ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ମୁଁ ତୋତେ ସୁଖ ପାଏଁ । ଯେପରି ମୋତେ ସୁଖ ପାଉ ସେହିପରି । ତୋ ହୃଦୟର କଥା ମୋତେ ଗୁପ୍ତ ନୁହେଁ, ମୋ ହୃଦୟର କଥା ତୋତେ ବି ଗୁପ୍ତ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଆଶା କରିଛି ତୁ ମୋର ଘରଣୀ ହେବୁ । ମୁଁ ଏଥିନିମନ୍ତେ ଆଜିଯାଏ ବିବାହ କରିନାହିଁ । ତୋର ମନର କଥା କହ ।

ଗୌରୀ - ଯାହା କହିଲୁ ସତ । ପିଲାଦିନର ଆଜିଯାଏ ଭାଇ ଭଉଣୀ ପରି ଖେଳା କରି ଦିନ ନେଲେ । ଏବେ ସେପରି ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ, ଦଣ୍ଡେ

ଏକାଠି ବସିଲେ ଲୋକହସା ହେବା ସତ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେପରି ସ୍ନେହ ଥାଉ । ତୁ ଗୌଡ଼ୁଣୀ ବିବାହ କର । ମୁଁ ମୋର ଜାତି ପୁଅ ପାଇଲେ ବିବାହ ହେବି ।

କାହ୍ନୁ - ଗୌଡ଼ମାନେ ଛୁଆ କନିଆଁ ବିବାହ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ବିବାହରେ ମୋର ଇଚ୍ଛାଥିଲେ କେତେ କାଳରୁ ବିବାହ କରି ସାରନ୍ତିନି । ତୋର ଆଶାରେ ବସି ରହିଛି । ତୁ ଏବେ ନିରାଶ କରୁଛୁ ।

ଗୌରୀ - ତ, ତୁ ମୋରି ଆଶାରେ ଅଛୁ ଏ ଆଶା ବୁଆ । ତୁ ଗୌଡ଼ ମୁଁ ପାଉଡ଼ିଆ ତୋର ମୋର ବିବାହ ହେବ କିପରି ? ତୁ ଜାତିରୁ ଯିବୁ ମୁଁ ଜାତିରୁ ଯିବି, ପଛକୁ କିଛି ଭଲ ହେବ ନାହିଁ । ଏ ଆଶା ଛାଡ଼ କାହ୍ନୁ ଏ ଆଶା ଛାଡ଼ ।

କାହ୍ନୁ - ଜାତିରେ ମୋର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ତୋର ଯେଉଁ ଜାତି, ମୋର ସେହି ଜାତି । ତୋର ଗତିରେ ମୋର ଗତି ମୁଁ ତୋର ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଦେଖୁବି ନାହିଁ, ରଖୁବି ନାହିଁ । ଦିହେଁଯାକ ଘର କରି ରହିବା । ଜାତିରେ ନମିଶିଲେ କ୍ଷତି କ'ଣ ?

ଗୌରୀ - ଦେଖ ଏତେବେଳେ ବୁଝିବାକୁ ନାହିଁ, ପଛେ ମନରେ କଷ୍ଟ ପାଇବୁ, ମୋତେ ଛାଡ଼ିବୁ ମୁଁ ଅନସ୍ତା ହେବ ।

କାହ୍ନୁ - ନା ନା ତୋର ଭୟର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଏହା କହି କାହ୍ନୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲା, ପାଣି ଆଞ୍ଜୁଳାଏ ଧରି ଶପଥ କଲା । ଗୌରୀ କହିଲା ଶପଥରେ କି କାମ ? ତୋର ଯେବେ କଥା ସତ ତେବେ ହେଲା । ମୋର ଅନିଷ୍ଟ ପଛେ ହେଉ ତୋର କଥା ରଖୁବି ।

କାହ୍ନୁର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ପୋଛାଳାମାଳ ଥିଲା, ତାହା ସେ ଫିଟାଇ ଗୌରୀ ବେକରେ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲା । ଗୌରୀ ତାର ହାତର ପିରଲ ମୁଦିଟି କାହ୍ନୁକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲା ।

(୨)

ବିଞ୍ଜବାହାଳ ପ୍ରକାଶ ପାଉଡ଼ିଆ ଗ୍ରାମ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପାହାଡ଼ରେ ପାଉଡ଼ିଆମାନେ ରମା କାଟି ପୋଡ଼ାଇ ସେଠାରେ ଝୁଲଜା, ମକା, କାକୁଡ଼ି, ମାଣ୍ଡିଆ, କୁଶଳା ପ୍ରଭୃତି ଫସଲ ରୋପଣ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ପରିଶ୍ରମର

ଦିନ ପାଉଁଶିଆମାନଙ୍କର ଆଉ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଆତ୍ମୀୟ ଆତ୍ମୀୟା ବନ୍ଧୁମାନେ ନିଜେ ରମାକାଟି ନଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜେ ଯାଇ ନିଜର ଆତ୍ମୀୟମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଇଦ୍ଦୁଣ ସହାନୁଭୂତି ସ୍ବାଭାବିକ । ସେମାନେ ବନ୍ଧୁଦ୍ବାରକୁ ଯାଇ କେବଳ ଅନ୍ନ ଧ୍ୟୁସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯେତିକି ଖାଅନ୍ତି, ତହିଁରୁ ବଳି ପରିଶ୍ରମ କରି ଗୃହସ୍ଥର ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ଗୌରୀର ମାମୁଁ ଘର ବିଞ୍ଜବାହାଳ ଗ୍ରାମରେ । ମାତାର ଅନୁମତି କ୍ରମେ ଗୌରୀ ଏହି ଗ୍ରାମକୁ ଗଲା । କାର୍ତ୍ତିକ ମାର୍ଗଶିର ଯାଏ ମାମୁଁ ଘରେ ରହିବ । ଗ୍ରାମଟି ବଡ଼ ସେଠାରେ ଅନେକ ପାଉଁଶିଆଙ୍କର ବସତି, ଅନେକ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଅଛନ୍ତି, ବଡ଼ ନାଟ ଘର ଅଛି, ପ୍ରତି ରାତ୍ରରେ ଝଙ୍କୁ ନାଟହୁଏ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କର ଯୁବକମାନେ ମଧ୍ୟ କେବେ କେବେ ଝଙ୍କୁ ନାଟ କରିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଯୁବକମାନଙ୍କ ସହିତ ଗୌରୀ ଝରି ଛ ମାସ ଝଙ୍କୁ ନାଟ କରି ବା ଅନେକଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହେବ । ଗୌରୀର ଗୋଟିଏ ଭଲ ସ୍ବାମୀ ମିଳିବାର ଖୁବ ସମ୍ଭବ । ମହାଗ୍ରାମରେ ନାଟଘର ନାହିଁ । ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଝଙ୍କୁନାଟ କରିବାର ବେଶୀ ସୁବିଧା ନାହିଁ । ଗୌରୀର ମା ଭାବିଲା ମହାଗ୍ରାମରେ ଗୌରୀ ସବୁ ଦିନେ ଥିଲେ ଭଲ ବର ମିଳିବ । ଆଶା ଅତି କମ୍ । ମାମୁଁ ଘରକୁ ଯାଇ ଛ ମାସ ରହିଲେ ଦୈନିକ ଝଙ୍କୁ ନାଟ କଲେ ଗୌରୀ ପକ୍ଷରେ ମଙ୍ଗଳ ଜନକ । ଗୌରୀ ମାତୁଳାଳୟକୁ ଗଲା । ଗୌରୀର ମା ନିଷିଦ୍ଧରେ ରହିଲା ।

(୩)

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ ହେଲା । ପାଣି ଦୁଇ ଝରି ଅସରା ବର୍ଷିଲା । ନାଳମାନଙ୍କରେ କିଛି କିଛି ପାଣି ଜମା ହେଲା । ନୂଆଁ ଘାସ କାଟିଲା । ମଇଁଷିମାନଙ୍କୁ ପାହାଡ଼ିଆ ବାଉଁଶ ବଣକୁ ନେଲେ କଅଁଳ ବାଉଁଶ ପତ୍ର ନେପେଇ ବା ପନାସି କରଡ଼ ଖାଇ ପୁଷ୍ଟ ହେବେ, ବେଶୀ ଦୁଧ ଦେବେ । ମଇଁଷି କଅଁଳାଇବା ସମୟ ହେବା ଆଗରୁ କାହ୍ନୁ ତାର ମଇଁଷି ପଲକ ବିଞ୍ଜବାହାଳ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହନୁରୁଆ ଜଙ୍ଗଲରେ ନେଇ ରଖିଲା । ଗୋଟିଏ ନାରୀ ଘର ତିଆରି କରି ରହିଲା, ତାର ଗ୍ରାମରୁ କୌଣସି ସହକାରୀ ଗୌଡ଼ ନେଇ ନାହିଁ । ସେ ମନେ କଲା ବିଞ୍ଜବାହାଳର କୌଣସି ଗଡ଼ଡ଼କୁ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ ଭଲ ହେବ । ତାର ସହକାରୀ ଗୌଡ଼ ନିମନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ବଖରା ଘର ବନାଇଲା ।

ଗୌରୀ ତାର ମାମୁଁ ଘରେ ଥିଲା । ବିରିଙ୍ଗା କାମ ସରିଲା ପରେ ଗୌରୀ ସ୍ବଗୃହକୁ ଯିବାର ଇଚ୍ଛା ତାର ମାମୁକୁ ଜଣାଇଲା ଗୌରୀର ମାମୁ ସ୍ବାକୃତି ହେଲା ଗୌରୀ ନିଜ ଘରକୁ ଯାଉ, ପୁଣି ଶୀତ କାଳରେ ଆସିବ । ବୁଣା ବୁଣି ବେଳେ ତା ଘରେ ଗୌରୀ ରହିବାରୁ ତାର ବିଶେଷ ଉପକାର ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ସେ ମନେ କଲା । ଫସଲ ତୋଳିଲାବେଳେ ଗୌରୀ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ ବୋଲି ତାର ଧାରଣା ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଗୌରୀ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଭଲବର ଖଞ୍ଜି ପାରିବ ବୋଲି ତାର ଆଶା । ଗୌରୀର ପାରିଶ୍ରମିକ ଦେଖୁ ଏବଂ ତାର ଆଚରଣରେ ତାର ମାମୁ ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ଗଲା ବେଳେ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା ଦେଲା ଆଉ କିଛି ଝିଉଳ, କିଛି ବିରି, କିଛି ମାଣ୍ଡିଆ ଦେଇ ପଠାଇ ଦେଲା ।

ଏକ ଗ୍ରାମରୁ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବାବେଳେ ସର୍ବଦା ସଙ୍ଗୀର ଦରକାର, ଏପରି ନୁହେଁ କି ସ୍ତ୍ରୀ କି ପୁରୁଷ ଏକାକୀ ମହାଅରଣ୍ୟରେ ଋଷି ପାଞ୍ଚ କ୍ରୋଶବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମକୁ ଚାଲିଯାନ୍ତି । ଗୌରୀ ମାମୁ ତାହା ସଙ୍ଗରେ ଯିବାକୁ କାହାକୁ ନିଯୁକ୍ତ କଲା ନାହିଁ । ମନେ କଲା ଗୌରୀ କାହାରି ସଙ୍ଗରେ ଯିବ, ଏକାକିନୀ ମଧ୍ୟ ଯାଇ ପାରିବ । ତାର ଧାରଣା ଗୌରୀ ଖୁବ୍ ଭୟଶୂନ୍ୟ । ତାର ଶାରୀରିକ ବଳ ଯଥେଷ୍ଟ । ତା ପକ୍ଷରେ ଗ୍ରାମରୁ ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ଯିବା କିଛି ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଗୌରୀ ଗଲା ।

ପାଞ୍ଚ ମାସ ଗଲା ଝୁଲୁଙ୍ଗା ତୋଳିବା ବେଳେ ଗୌରୀ ଆସିଲା ନାହିଁ । ତା ମାମୁ ଭାବିଲା ଗୌରୀ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଗଲା, ଆସି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

କାହ୍ନୁ ଓ ଗୌରୀ ଗୋଟିଏ ନାରୀ ଘରେ ବାସ କଲେ । ତାଙ୍କର ବିବାହ ତ ସଙ୍ଗାରି ଜଳ ନିକଟରେ ସମାପନ ହୋଇଥିଲା । ଉଭୟେ ବଡ଼ ସୁଖରେ ପତି ପତ୍ନୀ ଭାବରେ ବାସ କଲେ । ଗୌରୀ ପାଉଁଡ଼ିଆ ଝିଅ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗଉଡ଼କ ସଙ୍ଗରେ ରହି ଖତ ପକାଇବା, ଗୁହାଳ ସଫା କରିବାର ତାର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା । ସେ ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ଗୋଠର କାମ ନିର୍ବାହ କରୁଥାଏ ।

(୪)

ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ଗୌରୀର ଭାଇ ନନ୍ଦ ମାମୁଘରକୁ ଗଲା । ଜାଣିଲା ଗୌରୀ ମାମୁଘରେ ନାହିଁ - ଆଷାଢ଼ ମାସରୁ ଚାଲି ଯାଇଛି । ସେମାନେ ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ ଜାଣିଲେ ଗୌରୀ ଓ କାହ୍ନୁ ପତି ପତ୍ନୀ ଭାବରେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଗୌରୀର ପାଞ୍ଚ ମାସର ଗର୍ଭ । ମାମୁ ଭାଇ ଚିନ୍ତା କଲେ କଣ କରିବେ । ଭାବିଲେ ବିବାହ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।

କାହ୍ନୁ ଓ ଗୌରୀ ଅରଣ୍ୟରେ ମଇଁଷି ଧରି ନିର୍ବିବାଦରେ ରହିଲେ । କାହ୍ନୁର ବଖରାକ ଅଲଗା, ତାର ପାଳିଆର ବଖରାକ ଅଲଗା । ଦୁଇ ପରିବାର ମଇଁଷି ଚରାଇ ସୁଖରେ ବାସ କଲେ ।

କାହ୍ନୁ ନଥାଏ ଗୌରୀ ପ୍ରସବ କଲା । ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ପାଳିଆର ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଃଖୀ କହିଲା, ଭୂୟାଁଶୀ ଛୁଆଳିକୁ ସେ କିପରି ଛୁଇଁବ । ଗୌରୀ ନୂତନ ପ୍ରସୂତି, ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ । କୌଣସି ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇଥିଲେ ସେ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଥାନ୍ତା, ତାହା ସେ କଲା ନାହିଁ ।

ଗୌରୀ ପୁତ୍ର ମୁଖ ଦର୍ଶନ କଲା । ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଶୋରି ଦେଲା । ପୁତ୍ର ତାର ଅମୂଲ୍ୟ ନିଧି, ତାହା ପାଇଲା । ଗତ ଦୁଃଖକୁ କିଏ ସ୍ମରଣ କରେ ? କାହ୍ନୁ ଆସିଲା ପୁଅକୁ ଦେଖି ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ଭାବିଲା, ଗଗନରେ ଜାତି ଜାତି ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି, ଏଥିରେ କ'ଣ ଅଛି ? ମୁଁ ଭୂୟାଁଶୀ ରଖିଲି ମୋର କି ପେଟ ପୋଷା ଯାଉନାହିଁ ? ମୋତେ କି ମୋର ଗୌରୀ ଭାତ ମୁଠାଏ କରି ଖୁଆଉ ନାହିଁ ? ହାତ ପା କରୁ ନାହିଁ ? ଘର ରକ୍ଷା କରୁ ନାହିଁ ? ଗୌରୀ ପରି ସୁଘରଣୀ ମିଳିବ ନାହିଁ । ପୁଣି ପକ୍ଷରୁ ଜାତ ହେଲା ପଦ୍ମ ଫୁଲ ସେ । ମୋର ଆଉ କି ଦୁଃଖ ଅଛି ? ମୋ ଭଳିଆ ଗଉଡ଼ପିଲା ମୋ ଠାରୁ ବଳି କିଏ ସୁଖରେ ଅଛି ? ଗଉଡ଼ୁଣୀଟାଏ ବିଭାହୋଇ ଥିଲେ କି ମୋର ଅଧିକ ସୁଖ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ବଡ଼ ସୁଖରେ କାହ୍ନୁ ଓ ଗୌରୀ ନବଜାତ ଶିଶୁକୁ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ମହାରଣ୍ୟରେ ମଇଁଷି ଚରାଇ ଦିନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ ।

“ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦୁଃଖାନି ଚ ସୁଖାନିଚ”

ସବୁ ଦିନ ଏକ ଭାବରେ ଯାଏ ନାହିଁ । ଗୌରୀର ସ୍ବପ୍ନ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କାହ୍ନୁ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଦିନ ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ଯାଇଥିଲା । ଦିନେ ହଠାତ୍ ଗୌରୀର ପୁଅକୁ ଢୁର ହେଲା । ଗ୍ରାମରୁ ଗୋଠ ଛଅ ସାତ ମାଇଲ ପୁତ୍ରର ଅବସ୍ଥା କିଏ କରିବ ? କାହାର ଆଶ୍ରୟ ନେବ ? ମନେ କଲା ସେ ଛୁଆକୁ ଦୁଃଖୀ ଜିମା ଦେଇ ଔଷଧ ଆଣିବାକୁ ଯିବ । ଦୁଃଖୀ କହିଲା ସେ ଛୁଆକୁ ଦେଖିବ ମାତ୍ର ଛୁଇଁବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଖୁଆଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୌରୀ ଅଗତ୍ୟା ଛୁଆକୁ ଧରି ଏକାକିନୀ ନିଜର ପିତ୍ରାଳୟକୁ

ଗଲା, ସେଠାରେ ଯାଇ ପୁତ୍ରର ଚିକିତ୍ସା କରାଇଲା, ମାତ୍ର କିଛି ଉପକାର ହେଲାନାହିଁ । ଶିଶୁର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଅତର୍ହତ ହେଲା - ଗୌରୀର ଆଶା ଭରସା ସବୁ ବୁଡ଼ିଲା । ସେ ଦୁଃସ୍ତର ଶୋକ ସାଗରରେ ଭାସମାନ ହେଲା । ପୁତ୍ର ଶୋକ ହେତୁ ଗୌରୀ ଅନେକ ଦିନ ଚାର ପିତ୍ରାଳୟରେ ରହିଲା । କାହ୍ନୁ ଗୋଠରେ ଥାଏ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୌରୀକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସେ ।

ଅନେକ ଦିନ ପରେ ଗୌରୀ ଗୋଠକୁ ଗଲା । ସେତେବେଳେ କାହ୍ନୁ ଦୁଃଖୀଘରୁ ଭାତ ଖାଉଥାଏ । କିଛି ଦିନ ଗୌରୀ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖୀ ଘରୁ ଭାତ ଖାଇଲା । ଗୌରୀ ପୁଣି ନିଜର ଗୃହସୁଳୀ ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ କାହ୍ନୁ କହିଲା ଦୁଃଖୀତ ଭାତ ରାନ୍ଧି ଦେଉଛି, ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ରନ୍ଧା କରିବାର କି ଦରକାର ? ସରଳ ବିଶ୍ବାସରେ ଗୌରୀ ସ୍ବାକାର କଲା । ଅନେକ ଦିନ ଝୁଲିଗଲା ।

(୫)

ଇତି ଗ୍ରାମରେ ଗଉଡ଼ଙ୍କ ଜାତୀୟ ସଭା ହେବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ଝରି ଛଅ ଦିନ ସଭା ହେବ ଦୈନିକ ଭୋଜି ହେବ । କିଏ ଜାତିରେ ମିଶିବ କିଏ ଜାତିରୁ ଅନ୍ତର ହେବ । କେତେଟା ରାଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ୟ ପତି କରିବେ, କେତେଟଙ୍କା ମହାକୁଳ ଖାଇଲା, କେତେଟଙ୍କା ଖୁଣିଆ ଛପାଇ ରଖୁଛି, ଏଥିର ବିଚାର ହେବ ଇତ୍ୟାଦି । କାହ୍ନୁର ଆଗ୍ରହ ବଳିଲା ସେ ଦେଖିବାକୁ ଯିବ । ଗୌରୀ ସ୍ବାକୃତି ଦେଲା । କାହ୍ନୁ ଗଉଡ଼ ସଭା ଦେଖିବାକୁ ଗଲା । ଗୌରୀ ପିତ୍ରାଳୟକୁ ଗଲା । ପାଳିଆ କିମ୍ବା ମଇଁଷି ରହିଲେ । ଦହି ଘିଅ ଦୁଃଖୀ ରଖିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା ।

କାହ୍ନୁର ଭାଇ ଓ ପିତା ପ୍ରଭୃତି କାହ୍ନୁକୁ ଜାତିରେ ମିଶାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ । କାହ୍ନୁ ରାଜି ହେଲା । ଗଉଡ଼ ସଭାରେ ଏକଥା ପଡ଼ିବ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଲେ କାହ୍ନୁ ଜାତିରେ ମିଶିବ ଏହା ସ୍ଥିର ହେଲା । ଗୌରୀକୁ ଜଣା ନାହିଁ ସେ ଆପଣା ପିତ୍ରାଳୟରେ ଅଛି ।

ଗଉଡ଼ ସଭା ଓ ଭୋଜି ଝୁଲିଛି । କାହ୍ନୁ ଜାତିରେ ମିଶିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ସେ ତିନିଦିନ ଉପାସ କରିବ, ମସ୍ତକ ମୁଣ୍ଡାଇବ, ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ପାନ କରିବ, ଗୋଦାନ କରିବ, ଦୀର୍ଘକାଳ ଅସ୍ବଶ୍ୟା ସହବାସରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗୋଦାନରେ ମୁକ୍ତି ଲାଭ କରିବ । ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ, ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

ପୁଣି ଜାତି ଭୋଜି ଗୋଟାଏ ଭଲ ଭାବରେ ଦେବ । ଗୌରୀକୁ ଏକା ବେଳକେ ତ୍ୟାଗ କରିବ ।

ଏ କାନରୁ ସେ କାନ । ଗୌରୀର ଭାଇ ନନ୍ଦ ଏହା ଶୁଣି ପାରିଲା, ତାର ମା ଓ ଗୌରୀକୁ କହିଲା । ଗୌରୀ ନନ୍ଦ ଓ ତାର ମା ଗଉଡ଼ ସଭାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ ଜଣାଇବାର ବିଚାର କଲେ । ଗୌରୀର ମା କହିଲା ଗୌରୀ ତୁ ନ ବୁଝି ଅନ୍ୟ ଜାତିରେ ପଶିଲୁ ଏବେ ଗଉଡ଼ରେ ନଗଲୁ କି ପାଉଁଡ଼ିରେ ନଗଲୁ - ତୋର କି ଗତି ହେବ । ବୁଝି ଦିନକୁ ମୋର ଏଇଆ ହେଲା । ଗୌରୀ କହିଲା କାହ୍ନୁ ଏପରି କରିବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନଥିଲା । ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଖ ଭାବି ନଥିଲି । ପୁରୁଷ ଜାତି ଏଡ଼େ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ନିଷ୍ଠୁର କପଟୀ ଏହା ମୁଁ କିପରି ଜାଣିବି ? ସେ ଶପଥ କଲା । ଏତେବେଳେ ଭସାଇ ଦେବାକୁ ବସିଛି । ଯାହା ହେବାର ହେଉ ଦୁଃଖ ଧୟା କରି ଖାଇବି, ତାରି ନାମରେ ମୋର କାତ ମୁଠାକ ଥାଉ । ଅନେକ କାନ୍ଦିଲା ।

ରାତି ପାହିଲା ତିନିଜଣ ବାହାରିଲେ । ନନ୍ଦ ଭୂୟାଁ-ତାହା ହାତରେ ସବୁବେଳେ ଧନୁ ଶର । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଧନୁଶର ଧରି ମା ଓ ଭଉଣୀ ଆଗରେ ଝୁଲିଲା । ଗଉଡ଼ ସଭାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଜଣକେତେ ଗୌରୀକୁ ଦେଖୁ ଅଯଥା ଚିରସ୍ମାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କହିଲେ କାହ୍ନୁ ପିଲାଟି ଭୁଲି ଯାଇଥିଲା । ଭ୍ରମ ବୁଝିପାରି ନିଜ ଜାତିରେ ମିଶୁଛି, ତୁ ଏଠାକୁ ପୁଣି କାହିଁକି ଆସିଲୁ ? ଗୌରୀ କହିଲା କାହ୍ନୁ ମୋଠାରୁ ଭାତ ଖାଇ ସହବାସ କରି ଦୁଇବର୍ଷ କାଳ କଟାଇଲା । ଯେବେ ସେ ଗଉଡ଼ ଜାତିରେ ମିଶିବ, ମୁଁ କାହିଁକି ମିଶିବି ନାହିଁ ? କାହ୍ନୁର ଗତିରେ ମୋର ଗତି । ମୁଁ ଗଉଡ଼ଙ୍କ ଭାତ ରାନ୍ଧିବାକୁ ଆସିଛି, ରନ୍ଧାଘରେ ପଶି ଭାତ ରାନ୍ଧିବି । ବାଜେ ଜଣ କେତେ ଗଉଡ଼ଙ୍କ କଥାକୁ ଭ୍ରାନ୍ତେ ନ କରି ମଝି ଆଡ଼କୁ ଗଲେ ଦେଖିଲେ- କାହ୍ନୁର କେଶ ମୁଣ୍ଡନ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଗାଧୋଇଲେ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ପାନ କରିବି । ପୁରୋହିତକୁ ଦେଖୁ ଗୌରୀ କହିଲା ଯେବେ କାହ୍ନୁକୁ ପୁଣି ଗଉଡ଼ କରିଦେବାକୁ ତୁମ୍ଭର ମନ୍ତ୍ର ବଳ ଅଛି, ତେବେ ମୋତେ ମିଶାଇବାକୁ ତୁମ୍ଭର ମନ୍ତ୍ରବଳ ନାହିଁ । ନହିଲେ ପାରୁଥିଆ ଜାତିରେ ମିଶାଇ ଦିଅ । ଯେବେ କାହ୍ନୁ ଠାରୁ ପାଣି ପିଇବ ତେବେ ମୋଠାରୁ ପିଅ । ଏ ଭକ୍ତିରେ ପୁରୋହିତକୁ ମହା ଧୟା ଲାଗିଲା । ଗଉଡ଼ମାନେ ଭାବିଲେ -ଯେବେ ପ୍ରକୃତରେ ରନ୍ଧା ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରେ, ତେବେ ସବୁ ନଷ୍ଟ ହେବ । ସମସ୍ତେ ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୌରୀର ଏଥିରେ ଭୟ ନାହିଁ ସେ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରାର୍ଥନା । ପୁରୋହିତ

ଶାସ୍ତ୍ରର ଦ୍ଵାହି ଦେଇ ବୁଝାଇ ବସିଲେ । କାହୁଁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ବସିଥାଏ । ଗୌରୀ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଗୌରୀର ଶପଥ ଓ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଥା କହିଲା । ଗୌରୀର ଭାଇ ତୁନି ହୋଇ ସମସ୍ତ କଥା ଶୁଣିଲା । ଭୂୟାଁ- ସେ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଜାତି କଥା ବୁଝେ ନାହିଁ । ବୁଝିବାର ଦରକାର ନାହିଁ । ସେ ମନେ କରେ ପୁରୁଷର ଯେଉଁ ଜାତି ସ୍ତ୍ରୀର ସେହି ଜାତି । ଗୌରୀ ଗଉଡ଼ ହାତ ଧାଇଁଲା ସେ ଗଉଡୁଣୀ । ଉଭୟେ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ରହନ୍ତୁ । ସେଥିରେ ଅନ୍ୟର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା-ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ବିନା କାରଣରେ ଅନ୍ତର କରାଇବାର କି ଦରକାର ? ହିନ୍ଦୁର ଜାତିଗତ ଜଟିଳତା ତା'ର ବୋଧଗମ୍ୟ ନୁହେଁ । ଅବଶେଷରେ ନନ୍ଦ କହିଲା ପୁରୋହିତ ଶୁଣ ଯେବେ କାହୁଁ ଜାତିରେ ମିଶାଉଛୁ ତେବେ ଗୌରୀକୁ ମଧ୍ୟ ମିଶାଇ ଦେ । ଯେବେ ଶାସ୍ତ୍ରର ବଳ ଅଛି ତୁହିଁଙ୍କ ହାତରୁ ପାଣି ଖା । ନହିଲେ ଗୌରୀକୁ ଆମ ଜାତିରେ ମିଶାଇ ଦେ । ଏହା ନ କରି ଯେବେ ଟଙ୍କା ଓ ଗାଇ ଲୋଭରେ କାହୁଁ ଗଉଡ଼ କରୁ ଓ ଗୌରୀକୁ ଅନାସ୍ତ୍ରା କରୁ, ତେବେ ନିଷ୍ଠୁର ଜାଣ ଏହି ଧନୁ କାଣ୍ଡରେ ଦିନେ ତୋର ପ୍ରାଣ ଯିବ । କାହୁଁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲା ଭାଇ କାହୁଁ ଦୁଇ ବର୍ଷ ଭୂୟାଁଶୀର ଭାତ ଭଲ ଲାଗିଲା, ଏବେ ପୁଣି ଗଉଡୁଣୀର ଭାତ ଖାଇବାକୁ ମନ ବଳାଉଛୁ । ମୋର ଭଉଣୀ ଦୁଃଖ ପାଇବ ତୁ ସୁଖରେ ରହିବୁ- ଏହା କେବେ ହେବ ନାହିଁ ଭାଇ ହେବ ନାହିଁ । ଗୌରୀକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ଏହି କାଣ୍ଡରେ ତୋର ପ୍ରାଣ ନିଷ୍ଠୁର ନେବ । ନନ୍ଦ ଶୁଣିବାର ପାତ୍ର ନୁହେଁ, କହିଲା ମୁଁ ଏଥିର ଉତ୍ତର ନ ପାଇଲେ ଯିବି ନାହିଁ । ଦିନେ ଜନ୍ମ ଦିନେ ମରଣ । ପୁରୋହିତ ଭାବିଲେ ଏଥିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ତାଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନାହିଁ । ଗୋପ୍ରାସ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ଶ୍ରେୟସ୍କର ମଣି ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗର ଉଦ୍‌ଯୋଗ କଲେ । କାହୁଁର ଜାତି ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରାଣର ମମତା ବେଶୀ । ପ୍ରାଣ ଭୟରେ ତାହାର ପୁଣି ପୂର୍ବ କଥାମାନ ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସଭା ତ୍ୟାଗ କରି ଏକାବେଳକେ ସେ ଗୋଠକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲା ।

(ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ ୩୧ଶ ଭାଗ ଅଷ୍ଟମ ସଂଖ୍ୟା ମାର୍ଗଶୀର ୧୯୨୮ମ:ରେ ପ୍ରକାଶିତ ।)

ଅତିଥି ସକ୍ରାର

ବହୁ, ବହୁ, ବହୁ ଏଡ଼େ ସକାଳୁ ଝାରବାଟେ କେଉଁଠାରୁ ଏକାକୀ ଆସିଲୁ ?

ଆଜି ସକାଳୁ ତିନିଜଣ ମଣିଷତ ଝାରକୁ ଶିକାର କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ ।
ଜହ୍ନର ଅନେଷଣରେ ମୁଁ ଏ ବାଟେ ଝଲି ଆସିଲି, ବୋଧ ହୁଏ ସେ ଦୁହେଁ ନୁନାଖୋଳ
ଦେଇ ଘରକୁ ଝଲିଗଲେ ।

ଲୁହା-ବା ବା ତୁ ବଡ଼ ଲୋକ କ'ଣ ମିଳୁ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମାଉଲେ କ'ଣ
ମାଂସ ବିକି ପେଟ ପୋଷିବୁ ? ଏତେ ସକାଳୁ ଏକାକୀ ମହା ଅରଣ୍ୟରେ ବୁଲୁଛୁ ।
ଯେବେ ଶିକାରର ସଉକ ହେଲା, ଲୋକ ସଙ୍ଗରେ ଆଣତୁ କିମ୍ବା ମୋତେ ଖବର
ଦେଲେ ମୁଁ କେତେ ଝାର ଜଙ୍ଗଲ ବୁଲାଇ ଜହ୍ନ ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତି । ନୋହିଲେ ତୋର
ଦୁଇ ଜଣ ଭାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଖବର ଦେଲେ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଛାଇପରି
ବୁଲୁଥାନ୍ତେ । ଏକା ମହା ଅରଣ୍ୟରେ ବୁଲିବା କେବେ ଭଲ ନୁହେଁ ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ ସକା, ବେଳ ପ୍ରାୟ ଘଟଣା ବେଳେ ଜଣେ ଯୁବକ ନଳବନ୍ଧ
ଗ୍ରାମରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସଙ୍ଗରେ କେହି ନାହିଁ । ସହାୟ ଗୋଟାଏ ମାତ୍ର ବନ୍ଧୁକ ।
ଲୁହା କୋହୁ ବୃକ୍ଷ ଛେଦନ କରୁଥିବା ବେଳେ ଯୁବକଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ଏବଂ ବାସ୍ତବ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ
ଉପଦେଶ ଦେଲା ।

ନଳବନ୍ଧ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ- କ୍ଷୁଦ୍ର ଉପତ୍ୟକା ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ । ଗ୍ରାମର ଉତ୍ତର
ପାର୍ଶ୍ବରେ ଗୋଟିଏ ଚିରପ୍ରବାହିତା - ସ୍ବଚ୍ଛତୋୟା ନିର୍ଝରିଣୀ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର
ଜୀବନତୋଷିଣୀ- ଗ୍ରାମରେ ଦୁଇ ଗୋଟି ଘର । ଦୂରରେ ଦୁଇ ଝରୋଟି ଧାନ କ୍ଷେତ
ଅଛି । ଏଣେ ତେଣେ ଖଣ୍ଡ କେତେ ଗୋଡ଼ା ଜମି ଅଛି । ଜଙ୍ଗଲ ଘର ଯାଏ ମାଡ଼ି
ରହିଅଛି । ଲୋକସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଛଅଜଣ । ସମସ୍ତେ ପାର୍ବତୀୟ ମୁଣ୍ଡା କୋହ୍ଲା ।
ଋଷ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସାୟ ନୁହେଁ । ବନଜାତ କନ୍ଦମୂଳ ଫଳ ଓ ପଶୁମାଂସ
ଦ୍ବାରା ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ଝରି ଛଅ ଗୋଟା ଜହ୍ନ
ମାରିପାରିଲେ ତାହା ବିକ୍ରୟ କରି ଯେଉଁ ପଇସା, ଝଉଳ ବା ଧାନ ପାଆନ୍ତି,
ତଦ୍ବାରା ସେମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଓ ପରିଧାନର ସଂସ୍ଥାନ ହୁଏ । ସେହି ଆଦିମ ଅବସ୍ଥା

ତ୍ୟାଗ କରି ନାହାନ୍ତି । ଏମାନେ ବହୁ କାଳରୁ ଏ ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ସଭ୍ୟତାର ନିୟମ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ନଥିବା ଯାଏ ପୂର୍ବ ଧରଣ ରକ୍ଷା କରି ‘ମାଟି ଝରି’ ରହି ଅଛନ୍ତି ।

ଯୁବକ କ୍ଷତ୍ରିୟ- ଲୁହା ମୁଣ୍ଡା କୋହ୍ଲା ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ କିନ୍ତୁ ପିତୃତ୍ୱ ଓ ଭ୍ରାତୃପୁତ୍ର । ପିତାର ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କୁ ବଡ଼ କହନ୍ତି ଏବଂ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଭାବରେ ଭ୍ରାତୃଷ୍ଠ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଆଦିବାସୀମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟିଏ ସମ୍ପର୍କ ବରାବର ଯୋଗୁ ରଖନ୍ତି, ଏବଂ ସମ୍ପର୍କ ଅନୁସାରେ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି । ଅରଣ୍ୟବାସୀ ଆର୍ଯ୍ୟ ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ଏତାଦୃଶ ସମ୍ପର୍କ ଅଯଥା ବୋଲି ମନେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ବୁଝି କରେ ଏବଂ ଏ ହେତୁରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ବିବାଦ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଅନ୍ୟମାନେ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିବା ତେଣେ ଥାଉ, ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଭାଇ ଦାଦା ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖୁଥିଲେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ଦୃଶ୍ୟ ଓ ନିନ୍ଦ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଅଛି । ସେ ଯାହାହେଉ ଲୁହାର ବୟସ ପ୍ରାୟ ୫୦ ବର୍ଷ । ଯୁବକର ପିତା ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ । ଯୁବକର ପିତା ଲୁହାକୁ ଦାଦା ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଏଣୁ ଲୁହା ଯୁବକର ବଡ଼ । ଆଧୁନିକ ଯୁବକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ବିଷୟ । ତୁମେ ଆପଣ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ଏମାନଙ୍କ ଅଭିଧାନରେ ନାହିଁ । ତୁ ବୋଲି ରାଜା ପ୍ରଜା ସମସ୍ତଙ୍କୁ କହନ୍ତି । ସରଳତାର ଚରମ । ତେଣୁ ଏତାଦୃଶ ଶବ୍ଦ ସେମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ସୁଖଗ୍ରାବ୍ୟ ।

ଲୁହା କହିଲା ବଡ଼ ମୁଁହ ହାତ ଧେଇପକା, ମୋ ଘରେ ଯାହା ଅଛି ଖାଇବୁ । ମୁଁ ଯାଉଛି ଆଣିବି ।

ଯୁବକ ପର୍ବତ ଚଢ଼ି ଉତ୍ତରି ଶ୍ରାନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ । ସ୍ରୋତ ନିକଟରେ ପଥର ଉପରେ ବସି ଏବଂ ପାଣିରେ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ିକ ରଖି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଏଣେତେଣେ ପାଣି ଫିଙ୍ଗୁ ଅଛନ୍ତି ଓ କଳର ପ୍ରବାହକୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଝିଁ ଅଛନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ଝଲିଗଲା ।

“ଦାଦା ଦାଦା” ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଯୁବକ ଚମକି ପଡ଼ି ପଛକୁ ଅନାଇଲେ । ଜିଲିକି କଣ ଧରି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଅଛି । ଯୁବକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଆଣିଥିବା ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ରଖି ଦେଇ ଯୁବକକୁ ଜୁହାର କଲା । କହିଲା ଦାଦା ପାଣି ଖେଳୁଛୁ, ଭୋକ ଲାଗୁଥିବ ଉଠ ଖା ।

ଯୁବକ - କ'ଣ ଆଣିଛୁ ଜିଲିଙ୍ଗି

ଜିଲିଙ୍ଗି- ଘରେ ଯାହା ଥିଲା । କୋହୁ ଘରେ ତୁଡ଼ା ଅଛି କି ଗୁଡ଼ ଅଛି ? ଆମ୍ଭ ଆଣିଛି । ଶୁଖା କେନ୍ଦୁ ଆଣିଛି । ବିଛଣା ମହୁ ଖଣ୍ଡେ ଆଣିଛି । ଆଉ ଗର ମଞ୍ଜି ଦୁଇଟା ଆଣିଛି ।

ଯୁବକ - ମୋ ଘରେ ଏଠୁ ବଳି କଣ ମିଳନ୍ତା ଜିଲିଙ୍ଗି ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ମୁଁ ସିନା ଝରଣା ଆମ୍ଭ ଆଣିଛି, ତୋ ଘରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ତୋଟା ଆମ୍ଭ ଥିବ । ଖରା ମିଠାଇ ଥିବ ।

ଯୁବକ - ଆମ୍ଭ ସୁଆଦ କି ଆମ୍ଭିଲା ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ଖାଇଲେ ସିନା ଜାଣିବୁ । ଆଗତ ଖା ।

ଯୁବକ ଜଳଯୋଗର ଆୟୋଜନରେ ବସିଲା ।

ଯୁବକ - ଜିଲିଙ୍ଗି, ପ୍ରଥମରୁ ମହୁ ଖଣ୍ଡ ଖାଏଁ । ମହୁତ ସବୁ ଦିନେ ମିଳେ ନାହିଁ ।

ଜିଲିଙ୍ଗି - ନା ଦାଦା ଆଗ ମହୁ ଖାଇଲେ ତୋର ପାଟି ମିଠା ହୋଇଯିବ । ଆମ୍ଭତକ ଆମ୍ଭିଲା ଲାଗିବ । ପଛେ କହିବୁ ମୋର ଭଉଣୀ ଆମ୍ଭିଲା ଆମ୍ଭ ଖୁଆଇଲା । ଆଗରେ ଆମ୍ଭ ଖା, ତହିଁ ଖାଇବୁ କେନ୍ଦୁ ପଛେ ଖାଇବୁ ମହୁ ।

ଯୁବକ - ଆଣ ଦେ । ତୁ କଣ ଜାଣୁ କେଉଁ ଆମ୍ଭଟି ମିଠା କେଉଁ ଆମ୍ଭଟି ଖଟା ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ହଁ ।

ଯୁବକ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ଆମ୍ଭ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଆମ୍ଭ ଖାଇଲାବେଳେ ରାମ ଓ ଶବରୀର ଉପାଖ୍ୟାନ ସ୍ମରଣ ହେଲା । ଶବରୀ ରାମଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଋଷ୍ଟ ଋଷ୍ଟ ଭଲ ଆମ୍ଭ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖୁଥିଲା । ସତେ କ'ଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆମ୍ଭ ଆସ୍ବାଦନ କରି ରାମଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ କରି ରଖୁଥିଲା ? ତାହା ନୁହେଁ । ପ୍ରତି ଗଛର ଆମ୍ଭ ଗୋଟିଏ ଆସ୍ବାଦନ କରେ, ଯେଉଁ ଗଛର ଆମ୍ଭଟି ମିଠା, ସେହି ଗଛର ଆମ୍ଭ ଆଣି ରଖୁଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଗଛର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆମ୍ଭର ସ୍ବାଦ ଭିନ୍ନ ଏପରି ତ ନୁହେଁ । ଜିଲିଙ୍ଗି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି କେଉଁଗଛର ଆମ୍ଭ ମିଠା କେଉଁ ଗଛର ଆମ୍ଭ ଖଟା ତାହା

ଜାଣେ । ଏମନ୍ତ କି ନଳବନ୍ଧ ଝରଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଛର ଫଳ ଆସ୍ବାଦନ କରି ଚିହ୍ନି ରଖିଛି ବୋଲି ସେ ପ୍ରକାଶ କଲା ।

ତୋଟା ଆମ୍ଭ ଓ ଝରଣ ଆମ୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅତ୍ୟଧିକ । ଆମ୍ଭ ଭାରତବର୍ଷର ନିଜସ୍ବ । ଏ ବୃକ୍ଷ ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟତ୍ର ନଥିଲା । ଏବେ ସର୍ବତ୍ର ବିସ୍ତୃତି ଲାଭ କରି ଅଛି । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମିବାରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆସ୍ବାଦ ହୋଇଅଛି । ଆକାର ମଧ୍ୟ ଛୋଟ ବଡ଼ ହୋଇଅଛି । ପାର୍ବତ୍ୟ ଝରଣରେ ଯେଉଁ ଆମ୍ଭ ଜନ୍ମେ ତାକୁ ଝରଣ ଆମ୍ଭ କହିଲୁ । ଏହା ଆମ୍ଭର ସ୍ବାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା, ତଥାପି ଝରଣ ବିଶେଷରେ ସ୍ବାଦ ଓ ଆକାରର ଇତର ବିଶେଷ ଦେଖାଯାଏ । ତୋଟା ଆମ୍ଭ ବଡ଼ ଓ ସୁସ୍ବାଦୁ, କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭର ଯେ, ସ୍ବାଭାବିକ ସୁବାସନା, ସେ କେବଳ ଝରଣ ଆମ୍ଭରେ ଅଛି ବୋଲି ଅନେକଙ୍କର ମତ ।

ଯୁବକ ଭୋଜନ କରିସାରି ନବୀନ ଶାଳ ପଲ୍ଲବଦ୍ବାରା ନିର୍ଝରଣୀର ନିର୍ମଳ ଜଳ ପାନ କରି ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭ କଲେ । ନବ ପଲ୍ଲବରେ ଜଳ ପାନ କରିବାରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ, ତାହା ଅରଣ୍ୟବାସୀ କେବଳ ଜାଣନ୍ତି । ସମୟ ସମୟରେ କାଟ ଓ ଧାତବ ପାତ୍ରରେ ପିଇବା ଅପେକ୍ଷା ନବ ପଲ୍ଲବରେ ପାଣି ପିଇବା ଓ ନବ ପଲ୍ଲବ ନିର୍ମିତ ଦନାରେ ପଖାଳ ଖାଇବାକୁ ଆଗ୍ରହ ବଳେ ।

ଯୁବକ ହାତଧୋଇ ପଥର ଉପରେ ବସିଲେ । ଜିଲିଙ୍ଗି ନିକଟକୁ ଆସି ଛିଡ଼ା ହେଲା । କହିଲି “ଦାଦା” ତୁ ଚିକିଏ ବସିଥା ମୁଁ ଯାଇ ଘରୁ ଝିଉଳ ହେରିକା ଯୋଗାଡ଼ କରି ଆଣେ, ତୁ ରାନ୍ଧିବୁ । ଯୁବକକୁ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଅବସର ନଦେଇ ନିମିଷେ ମଧ୍ୟରେ ଯୁବକଙ୍କ ନେତ୍ରରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ଗଲା । ଯୁବକ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ରହିଲେ ତାର ଯିବା ବାଟ ଆଡ଼େ ।

ଜିଲିଙ୍ଗି ଲୁହା କୋହ୍ଲର କନିଷ୍ଠ କନ୍ୟା, ଅବିବାହିତା, ବୟସ ପ୍ରାୟ ଷୋହଳ-ଯୁବକ ଅପେକ୍ଷା ଝରି ବର୍ଷ ସାନ । ଜିଲିଙ୍ଗି ଯୁବତୀ ରୂପବତୀ କି ନା, ତାହା କିଏ ଠିକ୍ କରି କହି ପାରିବ ? ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ନିକଷ ରୁଚି । ଜଣକୁ ଯାହା ସୁନ୍ଦର ଅନ୍ୟକୁ ତାହା ଅସୁନ୍ଦର । ତେବେ ଦୁଗୁପେନନିଉବର୍ଣ୍ଣା ନୁହେଁ । ସଂସାରରେ କିଏ ଦୁଧ ପରି ସାଦା ? ଭାରତ ବର୍ଷୀୟା ତେଣେ ଆଉନ୍ତୁ, ଇଉରୋପୀୟ ସ୍ବେତାଙ୍ଗ ରମଣୀମାନେ ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ଉପମା ଦିଆଯାଇପାରେ । ଜିଲିଙ୍ଗି କାନକୀଳତା ନୁହେଁ ବା କେତକୀ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ନୁହେଁ । ଚୀନା ଓ ଜାପାନ ବାସୀମାନଙ୍କୁ ପୀତ ବର୍ଣ୍ଣ

ଜାତି ବୋଲନ୍ତି । ମାତ୍ର ଚୀନ ରମଣୀମାନେ କଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ? କେବଳ ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ । ରମଣୀମାନେ ହଳଦୀ ଜର୍ଜରିତା ହେଲେ କେତକୀର ଆଭାକୁ ପାତି । ଜିଲିଙ୍ଗି ଶୁଭ୍ରା ନୁହେଁ; ଏବଂ ଜହ୍ନାବଧୁ କେବେ ହଳଦୀ ଲୋପନ କରି ନାହିଁ । ତାହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୟାମ । ଶିରାଷ ମୃଦୁଳା ଲବଣୀ ପିତୁଳା ନୁହେଁ । ତେବେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଉ କେଉଁଠାରେ ? ଜିଲିଙ୍ଗି ଦୁଇ ଝରି ଘଣ୍ଟା ଛାୟାତଳେ ନିଷିତ ଭାବରେ ବସିଥିଲେ ଯାହା, ଦୁଇ ଝରି ଘଣ୍ଟା ଖରାରେ ପର୍ବତ ପାହାଡ଼ ବୁଲି ଆସିଲେ ତାହା । ମଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ସିନ୍ଦୂର ଶିରୀ ଚଢ଼ାଇ ନାହିଁ । ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ ବନେ କେବଳ ତାର ସ୍ୱାମୀ ବିବାହ ବେଳେ ସୀମନ୍ତରେ ସିନ୍ଦୂର ଶିରୀ ଚଢ଼ାଇବା । ତୈଳାଭାବରୁ ରୁକ୍ଷକେଶା । କଞ୍ଜଳ ଲାଞ୍ଜ ଦ୍ୱାରା ମନସିକ୍ଷା ବିଶିଷ୍ଟ ବନାଇ ନାହିଁ । କଞ୍ଜଳ ଯେ କି ପଦାର୍ଥ ତାକୁ ଜଣା ନାହିଁ । କାମ କୋଦଣ୍ଡ ବୋଲି, ଯାହା ବୋଲି ତାର ସୁଚ୍ଛୁୟୁଗଳ ବିଦ୍ୟମାନ । ଯେହେତୁ ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ । ନାକଟି ତିଳଫୁଲ ପରି କି ଶୁକ୍ରଚକ୍ଷୁ ପରି କହିବା କଠିନ, ତେବେ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର । ପଦ୍ମପଲାଶ ଲୋଚନା ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଏମାନଙ୍କର ଆଖି ଚିକିଏ ରକ୍ତାଭ ହୁଏ । ଆୟତ ଲୋଚନା ମଧ୍ୟ । ଓଷାଧର ମନ୍ଦ ନୁହେଁ, ତେବେ ପକ୍ଷ ବିନ୍ୟାଧରୋଷୀ ନୁହେ - ସେ ତ ଜନ୍ମକେ କେବେ ହେଲେ ପାନ ଖାଇ ନାହିଁ । ଅଳଙ୍କାର ତଥୈବତ । ବେଶ ଭୂଷା କ'ଣ ? କେଶରେ ସୁପଲ୍ଲବ କୁଟକ ପୁଷ୍ପ ଓ ନିଆଳି ପୁଷ୍ପ । କାନରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ତିଳେଇ ଫୁଲ ଦୁଇଖଣ୍ଡ । ଆଠହାତୀ ମୋଟ ଦେଶୀ ଲୁଗାଖଣ୍ଡେ ତାର ଶରୀର ଆବୃତ କରୁଥିଲା । ଆକାର ତୁଳନାରେ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଯଥାନ୍ୟସ୍ତ ଯୋଗ୍ୟ ନିର୍ମିତ ଓ ସୁଶ୍ରୀ ସମ୍ପନ୍ନ । ବଣା ଏଣୀ ନୟନା ସତ ମାତ୍ର ତାହା ପୁରୁଷମାନ ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା କରିନାହିଁ । ତାହାର ଗହାଣୀ ସେହିପରି । ଲବଣୀପିତୁଳା ନାଗରର ଗରୁ ଉକ୍ତି ଶୁଣି ଜବସୁବ ହୋଇ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ କାନ୍ଦୁ ବା ବୃକ୍ଷରେ ଲାଗି ଯିବେ ଏବଂ ଲାଜାରେ ବଦନକମଳ ଘୋଡ଼ାଇ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବେ । ଜିଲିଙ୍ଗି ଏପରି ନାଗରକୁ ଗଳହସ୍ତ କରି ଦଶହସ୍ତ ଦୂରରେ ନିକ୍ଷେପ କରି ଦେବାର ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ କରିଅଛି । ବର୍ଣ୍ଣ ହିଁ ଯେବେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ, ତେବେ ଜିଲିଙ୍ଗି ନିତାନ୍ତ ଅସୁନ୍ଦରୀ, ଅଙ୍ଗସୌଷ୍ଟବରେ ଯେବେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଆଭାସ ମିଳେ ତେବେ ଜିଲିଙ୍ଗିକୁ ଅସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।

ଲୁୟା ଓ ଜିଲିଙ୍ଗି ରକ୍ଷନ ସମାଗ୍ରୀ ଧରି ଆସିଲେ । ଲୁୟା କହିଲା ବହୁ ଆମର ଗ୍ରାମରେ କେହି ନାହାନ୍ତି, ସମସ୍ତେ ସମ୍ବର ମାଂସ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଗ୍ରାମମାନକୁ

ଯାଇଅଛନ୍ତି । କାଳି ଦେବରା ଗୋଟିଏ ସମ୍ବର ମାରିଥିଲା । ମୁଁ ମୁଷାଗୁଡ଼ି ଗ୍ରାମକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ସେଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ତୋର ଘରକୁ ପଠାଇ ଦେଲି । ତୁ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଘରକୁ ଫେରିବୁ ବୋଲି ଖବର ଦେଇ ଆସିବ । ଘରେ ଖବର ନଦେଲେ ସମସ୍ତେ ଖୋଜନ୍ତେ ଯେ । ଗାଧୋଇ ପଡ଼ୁ ଭାତ ରାନ୍ଧ ଖାଇସାରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଶୋଇବୁ । ଘରକୁ ଯିବୁ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଜିଲିଙ୍ଗି କାଠ ଯୋଗାଡ଼ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଯୁବକ ତାର ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଗଲେ । ଲୁହା ପାଣି କାରୁ ଛାୟାରେ ତୁଳୀ ବନାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ରନ୍ଧନ ସାମଗ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ଆଟିକା, ମୋଟ ଝଉଳ ପ୍ରାୟ ଗାଁଠସେରେ, ଲୁଣ, ସମ୍ବର ମାଂସ କିଛି । ଜିଲିଙ୍ଗି କହିଲା ଦାଦା ମୋଟ ଝଉଳ କିପରି ଖାଇବୁ ।

ଯୁବକ - ମୋଟା ଭାତ ଯେବେ ଗଳାରେ ନଯାଏ, ତେବେ ମାଂସ ଖଣ୍ଡମାନ କିପରି ଯାଏ ମୁଡ଼ି କିପରି ଯାଏ ? ନଡ଼ିଆତ ଦେଖୁଛ ଜିଲିଙ୍ଗି ତାଠାରୁ କଣ ଆଖି ମୋଟା ଭାତ ? ଯେବେ ନଗଲେ ତେବେ ବଡ଼ ଲୋକମାନେ ନଡ଼ିଆ ଖାନ୍ତି କିପରି ? ଭୋକ କଲେ ସବୁ ରୁଟେ । ଦେଖୁବୁ ମୁଁ ଆଜି କେତେ ଭାତ ଖାଇବି । ବହୁ ତୁ ଓ ଜିଲିଙ୍ଗି ଆଜି ଏଠାରେ ଖାଇବ ।

ଲୁହା - ନା ବଡ଼, ତତେ ଏଡ଼େ କଷ୍ଟ ଦେବାର ଦରକାର ନାହିଁ । ତୁ ଖାଇବୁ, ଭାତ ବଳିଲେ ଜିଲିଙ୍ଗି ଖାଇବ, ମୋର ଘରେ ବାସାଭାତ ଅଛି, ମୁଁ ତାହା ଖାଇବି, ନୋହିଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ନଷ୍ଟ ହେବ ।

ଯୁବକ ରନ୍ଧନ ପଟୁ, ମାତ୍ର ଆଜି ବାସନ ବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ; ଚଟୁ ନାହିଁ ଜଳ ନିକଟରେ ରନ୍ଧନର ଯୋଗାଡ଼ ହେଲା ଚଟୁ ନ ଥିବାରୁ ଆଟିକାକୁ ପଥର ଦ୍ଵାରା ଫୋଡ଼କରି ଫେନ ନିଷ୍କାସିତ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଲା । ଯୁବକ ପୂର୍ବେ ଏପରି ରନ୍ଧନ କରିଥିଲେ ମସଲା, ନାହିଁ, ଘିଅ ନାହିଁ, ଲୁହାର ପରାମର୍ଶ ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ ନଳରେ ମାଂସଗୁଡ଼ିକ ଭର୍ତ୍ତିକରିଦେଲେ, ସେ ନଳ ଉପରେ ମାଟି ଲେପନ କରିଦେଇ ମୁଖ ବନ୍ଦ କଲେ ଏବଂ ସେହି ନଳକୁ ଜ୍ଵଳନ୍ତ ଅଙ୍ଗାରରେ ରଖିଦେଲେ । ଜିଲିଙ୍ଗି ଯେ ତୁନି ହୋଇ ବସିଥିଲା ତାହା ନୁହେ । ଝରଣ ଟିକ୍‌କୁଡ଼ି ଓ କକଡ଼ା କିଛି ଧରି ଆଣି ନିକଟରେ ରଖିଦେଲା । ଯୁବକ କହିଲା - ଏହାକୁ କାହିଁରେ କିପରି ରାନ୍ଧିବି ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ମୁଁ ତତେ ଶିଖାଇବି ।

ଯୁବକ - ତୁ ଯେପରି ବତାଇବୁ, ମୁଁ ସେପରି ରାନ୍ଧିବି, କହ ।

ଜିଲିଙ୍ଗି - କଷ୍ଟା ଆମ ଫଡ଼ା କେତେ ମିଶାଇ ଦେ, ଲୁଣ ଟିକିଏ ଦେ, ପରେ ଚଉତିରେ ଦେଇ ପୋଡ଼ି ଦେ ।

ଯୁବକ ତାହାହିଁ କଲେ । ଭାତ ମାଛ ମାଂସ ତୟାର ହେଲା । ପକ୍ୱ ଆମ୍ବତ ଯଥେଷ୍ଟ । ଜିଲିଙ୍ଗି ଯୁବକଙ୍କ ଶୟନ ନିମନ୍ତେ କାମୁ ମୂଳର ନିବିଡ଼ ଛାୟାରେ ଶୟନା ରଚନା କରି ଦେଇଥିଲା । ତଳରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କାମୁଡ଼ାଳ, ତା ଉପରେ କଅଁଳ ଶିୟାରିପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ତିନିହାତ ଲମ୍ବ ଓ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ହାତ ଓସାର ଗୋଟିଏ ପଲଙ୍ଗା ଅତି ପରିପାଟି ସହିତ ନିର୍ମାଣ କରି ବିଛାଇ ଦେଇଥିଲା । ଜିଲିଙ୍ଗି କହିଲା ଦାଦା ତୁ ନିଶ୍ଚିତରେ ଯା ଶୋଇବୁ । ମୁଁ ତଳ ଡୁଆରେ ଭାତ ଖାଇବି । ଯୁବକ ଶୟନ କଲେ ଶୀତଳ ପବନ ତାଙ୍କର ନିଦ୍ରାରେ ସହାୟତା କଲା । ଯୁବକ ନିଦ୍ରାଭିଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ବହୁକ୍ଷଣ ପରେ ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗ ହେଲା, ଦେଖନ୍ତି - ନିକଟରେ ଲୁହା ନିବିଷ୍ଟଚିତ୍ତରେ ଗାଲରେ ହାତଦେଇ ବସିଅଛି ।

ଯୁବକ - ବହୁ ତୁ ଏଠାରେ ବସିଛୁ ଆଉ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତରେ ଶୋଇଛି ।

ଲୁହା - ତୋତେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଛାଡ଼ି ଆମେ ଘରେ ଥାନ୍ତୁ, ଏହା ଗୋଟିଏ କଥା । ଜିଲିଙ୍ଗି ତୋତେ ଜଗି ବସିଥିଲା । ମୁଁ ଆସିବାରୁ ସେ ଗଲା ।

ଯୁବକ - ମୋତେ ଜିଲିଙ୍ଗି ଜଗି ବସିଥିଲା ସେ କଣ କରନ୍ତା କିଛି ବିପଦ ପଡ଼ିଲେ ?

ଲୁହା - ଜଣେ ଥିଲେ କିଛି ହେଲେ ତ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳନ୍ତା । ନୋହିଲେ ତୋ ଲାଗି ପଛେ ପ୍ରାଣ ଦିଅନ୍ତା, ତତେ ତ ରକ୍ଷା କରନ୍ତା । ସେ ବସି କରି ଦେଖୁଥିଲା ବେଳେ ବିପତ୍ତିର କି ଆଶଂକା ?

ଯୁବକ ଭାବିଲେ କୋହୁ ଯୁବତୀ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଅନ୍ୟକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଯୁବକ ଲୁହା ସହିତ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପ୍ରଥମେ ଶିକାର କଥା ଦେବତା ଭୂତ ପିଣ୍ଡାଚ ଇତ୍ୟାଦି କଥା, ଯାହା ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆସିଲା ପଡ଼ିଗଲେ ।

ଯୁବକ - ତୁମର ବଡ଼ ଦେବତା କିଏ ?

ଲୁହା - ସିଂ କୁଜା ।

ଯୁବକ - କେଉଁଠି ଥାଏ ?

ଲୁହା - ସବୁଠି ଅଛି ସବୁ ଦେଖୁଛି ।

ଯୁବକ - ଆଉ କି କି ଦେବତା ଅଛନ୍ତି ?

ଲୁହା - ଆମର ଦେବତାର କଥା କଣ ପଢ଼ୁଛୁ ବହୁ । କେନ୍ଦୁ ଜାତିରେ ଗଛ ଗୋଟାକୁ ଦେବତା ଟାଏ, ପଥର ଗୋଟାକୁ ଦେବତାଟାଏ କେତେ ନାମ କହିବି, କିଏ ଏତେ ନାମ ଦେଇଛି ।

ଯୁବକ - ତୋର ବାପ ମଲା ଯେ, କେଉଁ ଆଡ଼େ ଗଲା ?

ଲୁହା - ମଲା ସିନା ଅଛି ତ ପ୍ରେତ ହୋଇ ଅଛି ।

ଯୁବକ - ପ୍ରେତ କିପରି ?

ଲୁହା - କେଜାଣି ।

ଯୁବକ - ଅଛି ବୋଲି କିପରି ଜାଣିଲୁ ?

ଲୁହା - ପୂର୍ବରୁ ତ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ାମାନେ କହି ଆସୁଛନ୍ତି ଯେ, ମଲେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନଟା ପ୍ରେତ ହୋଇଥାଏ । ତାର ବଂଶର ଲୋକମାନଙ୍କର ଭଲମନ୍ଦ ଦେଖୁଥାଏ ।

ଯୁବକ - ବହୁ ତୋର ବାପ ମାକୁ କେବେ ଦେଖୁଛୁ ?

ଲୁହା - ନାହିଁ ଛାଇଟାକୁ କିପରି ଦେଖିବି ?

ଯୁବକ - ତୋର ନିଜର ଛାଇଟା ତତେ ଦିଶେତ ? ମୋର ଛାଇଟା ତୋତେ ଦେଖୁଛି ତ ?

ଲୁହା - ଛାଇର ଛାଇ କିପରି ଦିଶିବ, ଦିଶେ ନାହିଁ । ଅଛି ଅଛି ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି ।

ଯୁବକ - ଭଲ ମନ୍ଦ ଦେଖେ ବଲୁଛୁ ଯେ ?

ଲୁହା - ଲୋକ ଭଲ କରୁଥିଲେ ଆନନ୍ଦରେ ଥାଏ । ଅସାର କଥା କଲେ ଲାଗେ । ତୁ ଭଲ କାମ କଲେ ତୋର ମା କିଛି କହେ କି ? ଆଜି ଏଠାରେ ରହିଛୁ ଯେ ତୋତେ ତୋର ମା ଦୁଇପଦ ଗାଳି ଦେବକି ନାହିଁ ?

ଯୁବକ - ହଁ କିଛି କହିବେ ।

ଲୁହା - ହଁ ସେହିପରି ବହୁ ଝିଅ କୌଣସି ଅସାର କାମ କଲେ ପ୍ରେତମାନେ ଲାଗନ୍ତି । ଆମେ ସେମାନଙ୍କୁ ସତୋଷ କରିବାକୁ ବଳି ଦେଉଁ ପୂଜା କରୁଁ ।

ଯୁବକ - ଛତା ଦେଖିଲେ ଦେବତା ଦିଶେ କି ବତୁ ?

ଲୁହା - ମୁଁ ଗୁଣିଆ ନୁହେଁ ବତୁ, ଏଣୁ ଦିଶେ କି ନାହିଁ ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ । ଯେ ଯାହା କହିଲା ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ମୁଁ ଜାଣେ ମୋର ଘର କାମ କଥା ଆଉ ଶିକାର କଥା ।

ଯୁବକ ଆଉ ଲୁହା ମଧ୍ୟରେ ଏତାଦୃଶ ଅଧାମ୍ ଚର୍ଚ୍ଚା ପଡ଼ିଥିଲାବେଳେ ଜିଲିଙ୍ଗି ପୁଣି ଜଳଖିଆ ସାମଗ୍ରୀ ଧରି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । କହିଲା ଦାଦା ତୋ ଲାଗି ନୂଆ ଫଳ ଆଣିଛି ।

ଯୁବକ - କି ନୂଆ ଫଳ ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ଜାମୁ ।

ଯୁବକ - ଏଃ ଆଜିହୁଁ ଜାମୁ ପାଚିଲାଣି ।

ଜିଲିଙ୍ଗି - ସତେ ଖରଡ଼ି ଜାମୁ, ଆମର ଏହି ଗାଁରେ ଗୋଟିଏ ଜାମୁ ଗଛ ଅଛି ସବୁଠୁ ଆଗ ପାଚେ । ନୂଆ ଫଳ ଭେଟିଲି କଣ ଦେବୁ ଦାଦା ?

ଯୁବକ - ତୁ ଯାହା ମାଗିବୁ ।

ଜିଲିଙ୍ଗି - ମୁଁ ମାଗିବି ? ତୋର ମନ ତୁ ଯାହା ଦେବୁ ।

ଯୁବକ - ଆଛା ଯେବେ ମୋ ଘରକୁ ଯିବୁ ତେବେ ଦେବି ।

ଆଉ କଣ ଆଣିଛୁ ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ପୁଡ଼େଇ, ସସକରା ଆମ୍ବ ।

ଯୁବକ - ଝାରରେ ଏକୁଟିଆ ବୁଲୁଥାଉ ଡର ନାହିଁ ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ମାଛ ମୃଗ ମାଛ ସମ୍ବର ଝାରରେ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଡରନ୍ତି କି ? ତେବେ ମୁଁ କାହିଁକି ଡରିବି ? ସେମାନଙ୍କ ପରି ଝାରରେ ଜନ୍ମ ଝାରରେ ବଢ଼ିଛି । ଦିନେ ଜନ୍ମିଛି ଦିନେ ମରିବି । ବାଘ ଭାଲୁ ଦେଖିଲେ ଅଲଗ ହୋଇ ଯାଉଁ । ଯେବେ ଖାଇବାର ଥୁ ଖାଇବ । ଡରିଲେ ଝାର ଛାଡ଼ି କେଉଁଠିକି ଯିବୁଁ ।

ଯୁବକ - ତୁ ମତେ ପହରା ଦେଉଥିଲୁ ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ହଁ ।

ଯୁବକ - ବାଘ ଆସିଲେ କଣ କରନ୍ତୁ ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ତତେ ପଛକୁ ରଖିଦେଇ ପାଟି କରନ୍ତି । ତୁ ଉଠି ବସନ୍ତୁ । ବାଘ ଉଠାଇ ଆଣିଲେ ଦୁହଁକୁ ଦେଖି ପଳାଇ ଯାନ୍ତା ।

ଯୁବକ - ତୋର ଏତେ ଭରସା ?

ଜିଲିଙ୍ଗି - ଏତିକି ଭରସା ନଥିଲେ ଝାରରେ ରହିଛି, ଆଉ ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ଏକା ବୁଲୁଛି ।

ଲୁହା ଗୁହକୁ ଗଲା ଜିଲିଙ୍ଗି ପୁଣି ଯୁବକକୁ ତାହାର ସାଦରେ ଆନୀତ ଫଳଗୁଡ଼ିକ ଭୋଜନ କରାଇଲା । ଉଭୟେ ଏକ ସଙ୍ଗେ ଗ୍ରାମ ବାଟେ ଆସିଲେ । ଜିଲିଙ୍ଗି କିହଲା ଦାଦା ତୁ ପୁଣି କେବେ ଆସିବୁ ? ଯୁବକ କହିଲା ଚୋର ବିବାହ ବେଳେ ଡାକିବୁ, ଭୋକିଖାଇ ଆସିବି । ମିଛ କଥା କହ ନାହିଁ ଦାଦା । ମୋର ବିବାହ ଦେଖିବାକୁ ତୋ ପରି ବଡ଼ଲୋକ ଆସେ ଯେ, ଆସିବୁ ? ସେ କଥା ଛାଡ଼ । ପୁଣି ଆମ ଗାଁରେ ସମ୍ବର ମାଇଲେ ମୁଁ ତତେ ଡାକି ଯିବି । ଘିଅ ମସଲା ବାସନ ବର୍ଜନ ତୋ ଘରୁ ଆଣିବି ଭଲକରି ଭୋଜି କରିବା, ହେଲା ।

ଯୁବକ - ଭଉଣୀ, ଆଜିର ଭୋଜିପରି ଭଲ ବଣଭୋଜି ମୁଁ ଆଉ କେବେ ଖାଇନାହିଁ । ବଞ୍ଚିଥିବାଯାଏ ଏ କଥା କେବେ ଭୁଲିବି ନାହିଁ । ଆଜି ତୁ ମୋତେ ସତୋଷ କରି ଖୁଆଇଛୁ ।

ଲୁହା କାନ୍ଧରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଟାଙ୍ଗିଆ ଧରି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ତିନିଜଣ କିଛି ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ନଳବନ୍ଧ ଗ୍ରାମ ସୀମାଯାଏ ଜିଲିଙ୍ଗି ଆସି କହିଲା “ଯା ଦାଦା ଯା” । ଯୁବକ ଏହି ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ କୋମଳ ବିଦାୟ ବାଣୀ ମନରେ ଗୁଣି ଗୁଣି ନିଜ ଗ୍ରାମ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

(‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ମାସିକ ପତ୍ରିକାର ୧୯୨୮ ସାଲ ଚୈତ୍ର ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ଆଇ ନାତୁଣୀ

ଗୋପାଳପୁରକୁ ଅନେକ ଦିନରୁ ଯାଇ ନଥିଲି । ପ୍ରାୟ ଝରିବର୍ଷ । ଗୋପାଳପୁରରେ ମୋର ସାନ ମାଉସୀଙ୍କ ଘର । ଆମ ଗ୍ରାମରୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ କୋଶ ଦୂର । ଏ ଗ୍ରାମକୁ ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଯାଏଁ । ମାଉସୀ ମତେ ଖୁବ୍ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି ।

ମୋର ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସରେ ମୁଁ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ପାସ କଲି । କଲେଜରେ ଭର୍ତ୍ତି ହେଲାବେଳେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲି ଯେ, ବି.ଏ, ପରୀକ୍ଷା ନ ଦେବାଯାଏ ଗୃହମୁଖ ଦେଖିବି ନାହିଁ । ଝରିବର୍ଷ ବିଦେଶରେ ରହିଲି । ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ବୈଶାଖ ମାସରେ ଘରକୁ ଫେରିଲି । ଗୃହରେ କିଛିଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରି ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଖୋଜା ପଡ଼ିଲା । ଗ୍ରାମରେ ସାନ ମାଉସୀଙ୍କ ଘର ଗୋପାଳପୁରକୁ ଝଲିଲି ।

ବୈଶାଖ ମାସର ଶେଷ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଖରା, ବାଟରେ ବସି ବସି ଝଲୁ ଝଲୁ ଦଶଯନ୍ତ୍ରା ବେଳେ ଗୋପାଳପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଗ୍ରାମର ପଶ୍ଚିମରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପୁଷ୍କରିଣୀ । ପୁଷ୍କରିଣୀ ନିକଟ ଦେଇ ଗ୍ରାମର ରାସ୍ତା । ରାସ୍ତା ନିକଟରେ ପୂର୍ବକୁ ଝରି ଛଅଟା ଆୟ ଗଛ । ମୁଁ ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳେ ଗ୍ରାମରୁ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧା ଓ ଜଣେ ଯୁବତୀ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ମୁଁ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଦେଖି ପ୍ରଣାମ କଲି । ବୃଦ୍ଧା କହିଲେ, “ବାପା, ଝରି ବର୍ଷରେ ଗ୍ରାମରେ ପାଦ ପଡ଼ିଲା, ଆଜି ଆମେମାନେ ମନରେ ପଡ଼ିଲୁଁ” ? ତୁମେ ବଡ଼ ନିଶ୍ଚର ପୁତ୍ର । ଯାଅ ବାପା, ଯାଅ; ତୁମେ ମାଉସୀର ଆଖି ପୁଟି ଯାଇଛି, ତୁମକ କେତେ ଖୋଜୁଛି, ମନେ କରୁଛି ।” ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଥିବା ଯୁବତୀ ମୋତେ ଦେଖି ମୁହଁରେ ଲୁଗା ଘୋଡ଼ାଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ତାହାର ମୁହଁ ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଚିହ୍ନି ପାରିଲି ନାହିଁ; ପଚାରିଲି, “ଏ କିଏ ଗୋ ମାଉସୀ ?” ବୃଦ୍ଧା କହିଲେ, “ଚିହ୍ନିପାରିଲ ନାହିଁ ବାପା, କାହିଁ ଚିହ୍ନିବ, ତାର ସେ ରୂପ, ବେଶ, ଭୂଷଣ ଅଛି ଯେ ଚିହ୍ନିବ । ତାର ପରା କପାଳ ଫାଟିଲା । ପରମାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ନାତୁଣୀ ଅହଲ୍ୟା । ଏହା ଶୁଣି କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଲି । ଅହଲ୍ୟା ମୁଖରୁ ବସ୍ତ୍ର ଅପସାରିତ କଲା । ଚକ୍ଷୁରୁ ଦରଦର ଲୋତକଧାର ଗଣ୍ଡଦେଶ ଦେଇ ବୋହି ଯାଉଥିଲା । ଗଣ୍ଡଦେଶ ଓ ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ ରକ୍ତାଭ ଧାରଣ କରିଥିଲା । ହସ୍ତରେ

କଙ୍କଣ ନାହିଁ, ନାକ କାନରେ ଅଳଙ୍କାର ନାହିଁ, କପାଳରେ ସିନ୍ଦୂର ନାହିଁ। ରୁକ୍ଷ କେଶା - ଶୁକ୍ଳବସନ ପରିହିତା। ଏତାଦୃଶ ବିଧବା ଲକ୍ଷଣ ଦେଖୁଛି। କଣ ପଞ୍ଜରିବି ? କି ପ୍ରବୋଧ ଦେବି ? ବାକ୍ୟ ସ୍ମୁରିଲା ନାହିଁ। ଚକ୍ଷୁରୁ ଦୁଇଧାର ଲୋତକ ବହିଗଲା। ପାଦ ଚଳିଲା ନାହିଁ। କଣ କହି ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବି ତାହା ମଧ୍ୟ ଭାବି ପାରିଲି ନାହିଁ। ବୃଦ୍ଧା କହିଲେ, “ଯାଅ ବାପା, ଯାଅ।” ଅହଲ୍ୟା କହିଲା, “ଭାଇ, ଆମ ଘରକୁ ଆସିବ ନାହିଁକି ?” “ଉପରଓଳି ଆସିବି” ବୋଲି କହି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କଲି।

ଅହଲ୍ୟା ଅତି ଦୂରସମ୍ପର୍କରେ ମୋର ସାନ ମାଉସୀଙ୍କର ଝିଆରୀ। ସୁତରାଂ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର ଭଗିନୀ। ବାଲ୍ୟକାଳରେ ମୁଁ କଲେଜକୁ ଯିବାଯାଏ ଉଭୟେ ସହୋଦର ଭାଇ ଭଉଣୀ ପରି ଖେଳ କଉଡ଼ିକ ବାକ୍ୟାଳାପ କରୁଥାନ୍ତି। ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ଆତ୍ମୀୟତା ଜନ୍ମିଥିଲା। ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବାଳକ ବାଳିକା ସହିତ ମୋର ଏତାଦୃଶ ଘନିଷ୍ଠତା ହୋଇ ନଥିଲା। ଋଷିବର୍ଷ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ନାହିଁ। ଇତିମଧ୍ୟରେ କି ବିପର୍ଯ୍ୟୟ, କି ପରିବର୍ତ୍ତନ। ମୁଁ ଉନ୍ନତି ମାର୍ଗରେ ଗଲିଅଛି। ଅହଲ୍ୟାର ଦୁର୍ଗତିର ତ ସୀମା ନାହିଁ। ମୋର ଆଶାଲତା ଫଳବତୀ ହୋଇ ମୋତେ, ତଥା ମୋର ପିତା ମାତା ଓ ସ୍ବଜନମାନଙ୍କୁ ସୁଖୀ କରିବ। ଅହଲ୍ୟାର ଆଶାଲତା ଉନ୍ମିଳିତ ହୋଇଅଛି। ତା ନିମନ୍ତେ ସଂସାରରେ ସୁଖ ବୋଲି କିଛିହିଁ ନାହିଁ। ସମ୍ଭାନ ନାହିଁ, ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ, ସାହାଯ୍ୟ ନାହିଁ, କେବଳ ତାହାର ମନ୍ଦ ଭାଗ୍ୟକୁ ଛି ଓ ଧୁକ୍କାର ଓ ଲାଞ୍ଜନା। “କାଳସ୍ୟ କୁଟିଳା ଗତିଃ।”

ଅହଲ୍ୟାକୁ ଋଷି ବର୍ଷ ପୂର୍ବରେ ଦେଖୁଥିଲି, ସେତେବେଳେ ତାର ବୟସ ବାର ତେର; ବୟସପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲା, ତାର ବାଲ୍ୟରୂପ ଡାକି ନଥିଲା। ଗୌରବର୍ଣ୍ଣା, ଦୈହିକ ଗଠନ ପାତଳ। ଅବଶ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ, ମାତ୍ର ଆଜି ଯାହା ତାର ରୂପ ଦେଖୁଛି, ତା ସହିତ ପୂର୍ବ ରୂପର ତୁଳନା କରାଯାଇ ନପାରେ। ଶରୀର ହୁଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି, ଗଣ୍ଡସୁଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି, ଅଧରର ଗଠନ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର। ବର୍ଣ୍ଣର ଗୋଟାଏ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ମାଧୁରୀ ଫିଟି ପଡ଼ିଅଛି। ଋଷିବର୍ଷ ପୂର୍ବରେ କନ୍ୟା ଅହଲ୍ୟା ଏବଂ ଆଜିର ବିଧବା ଅହଲ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଜମିନ ଆସମାନ ଫରକ। ଅହଲ୍ୟା ବିଧବା ହେଲା, ସମାଜ ତା ହାତରୁ ଚୁଡ଼ି କଙ୍କଣ କାଢ଼ିନେଲା। ତାଡ଼, ବିଦ, ବାହାସୂତା କାଢ଼ିନେଲା। ଏହି ଅନାବଶ୍ୟକ ସ୍ଥାନାବରୋଧକାରୀ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ

ତାର ବାହୁ, କଟଟିର ଯଥାଯଥ ବୃଦ୍ଧିର, ମାଂସପେଶୀ ସମାବେଶର ଅନ୍ତରାୟ ଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକ କାଢ଼ି ନେବାକୁ ତାହାର ବାହୁ ଓ ହସ୍ତ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଅଛି କି ? ତାର ରଂଗଲୁଗା ଓ ପାଟଶାଢ଼ୀ ଛଡ଼ାଇ ନେଇଅଛନ୍ତି, ଖଣ୍ଡେ ଧୋବ ଲୁଗା ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଲୁଗା ଖଣ୍ଡ ତାର ରୂପଛଟାକୁ ବିକଶିତ କରୁଅଛି । ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପରିଧାନକାରିଣୀ ସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି ପରିଚିତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ପ୍ରକୃତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧିହୁଏ ନାହିଁ । ଆଜି ଅହଲ୍ୟା ଧୋବ ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଥିବାରୁ ତାର ପ୍ରକୃତ ରୂପ ଦିଶିଲା ସିନା ? ସେ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅନେକ ଗୁଣରେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଥିଲା । ସୀମନ୍ତରେ ସିନ୍ଦୂରରେଖା ଦେବାକୁ ନିଷେଧ କରିଅଛନ୍ତି । ତୈଳ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ମାଙ୍କ ଭଙ୍ଗ କରିବାରୁ ବଂଚିତ କରିଅଛନ୍ତି ସତ, ମାତ୍ର ପରସ୍ପର ଅସଂଲଗ୍ନ ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁତଳଗୁଡ଼ିକ ଯେ କପୋଳର କେତେକାଂଶ ଆବୃତ କରି ଅସାଧାରଣ ପ୍ରକୃତ ଶୋଭା ବଢ଼ାଇଅଛି, ତାହା କିଏ ନିଷେଧ କରିବ ? ନାକରେ ପୁଲି, ବଣ୍ଟି, ଗୁଣା, ବସୁଣୀ ନାହିଁ କର୍ଣ୍ଣରେ କର୍ଣ୍ଣପୁଲ ନାହିଁ, ତଥାପି ତାର ଶୋଭା ଯେ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଅଛି । ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି, ସମାଜ ବଳାଙ୍ଗାରରେ ବେଶଭୂଷା ପରିଧେୟ ବସନାଦି କାଢ଼ିନିଏ, ମାତ୍ର ରୂପଛଟାର, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଚିକିଏ ହେଲେ ପ୍ରାସ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତିଗତ ରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ସମ୍ପଦ ବୃଦ୍ଧି ହେବାକୁ ଲାଗିବ, ତାହା କେହି ବନ୍ଦ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଧବା ବିଧବା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ନାହିଁ । ଉଭୟଙ୍କର କାଳ ଅନୁଗତ ରୂପ ଯୌବନ ଧୀରେ ଧୀରେ ବଢ଼ିବ, ପୁଣି ଧୀରେ ଧୀରେ ମଉଳି ଆସୁଥିବ । ତେବେ ସମାଜ ବିଧବା ପ୍ରତି ଏପ୍ରକାର କଠୋର ବିଧାନ କରିଅଛି କାହିଁକି ? କଠୋର ବିଧାନଦ୍ୱାରା ତାର ରୂପରେଖରେ ହ୍ରାସ ହେଉ ନାହିଁ, ବରଂ ସ୍ୱାଭାବିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବଢୁଅଛି । ଅଳଙ୍କାରାଦି ବାହ୍ୟ କୃତ୍ରିମ ଉପକରଣ ଗୁଡ଼ିକ ପୁରୁଷର ଚିରାକର୍ଷକ, ନା ପ୍ରକୃତ ରୂପ ? ରୂପ ହିଁ ମନୋମୁଗ୍ଧକର, ଚିରାକର୍ଷକ । ବିଧବାକୁ ଯେତେବେଳେ ରୂପଛଟାକୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବାର ସମାଜର ଅଧିକାର ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ସାମାନ୍ୟ ଭୂଷଣାଦିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବାଟା କେବଳ ନିଷ୍ପରତାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନକ । ଏହିପରି ନାନା କଥା ଭାବୁ ଭାବୁ ମୋ ମାଉସୀ ଘରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲି । ବହୁକାଳ ବିଚ୍ଛେଦ ପରେ ଆଗ ତ ପୁତ୍ର ଓ ଭଗିନୀ ପୁତ୍ର ପ୍ରତି ମାତା ଓ ମାଉସୀଙ୍କର ସ୍ନେହ ଓ ଆଦର ସମ୍ପାଷଣ ଅଶ୍ରୁବର୍ଷଣ ସମ୍ବେଦ, ରୁମ୍ଭନଦାନ ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ଆଗକୁକ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ସାବଳକାୟ ହୋଇ ଫେରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆରୋପିତ

ଦୁର୍ବଳତାର କାରଣ ଜିଜ୍ଞାସା ସ୍ଥିରନିଷ୍ଠିତ । ତାହାହିଁ ଘଟିଲା । ମାଉସୀଙ୍କଠାରୁ ମାତୃସ୍ନେହର ନିଦର୍ଶନ ପାଇ ଆପ୍ୟାୟିତ ହେଲି । ମାଉସୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଯାହା କିଛି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଇଥିଲି, ତାହା ବନ୍ଧନ କରି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସହସା ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ କରିନେଲି । ମାଉସୀ ଓ ସାଇ ପଡ଼ିଶାର କେତେଜଣ ବୃଦ୍ଧ, ଓ ଯୁବତୀଙ୍କ ଆଗରେ ବିଦେଶ ବାସର ଋରି ବର୍ଷର କାହାଣୀ ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଗାଇ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦୂର ଜଣ ବାଳବିଧବାଙ୍କ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଯାଉଥିବାବେଳେ ଅହଲ୍ୟାର ଭାବନା ମନକୁ ବିଷଷ୍ଟ କରୁଥାଏ । ଯାହା ହେଉ ଗଛ ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ରକ୍ଷନାଦି ଶେଷ ହେଲା । ସ୍ନାନ, ଆହାର ଶେଷ କଲି । ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ମାଉସୀ କହିଲେ । ମୁଁ କହିଲି ବିଶ୍ରାମ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ପରିଚିତ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସିବା ଭଲ ।

ହାତରେ ଛତା ନେଇ ବାହାରିଲି । ନିର୍ଧୂମ ଖରା, ମାଉସୀଙ୍କ ଘରଠାରୁ ପରମାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ଟିକିଏ ଦୂରରେ । ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକଙ୍କ ଘର ପାରି ହୋଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବୋଧହୁଏ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥିଲେ, ଏଣୁ କେହି ମୋତେ ଡାକିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସିଧା ପରମାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଉଲ୍ଲିଗଲି । ଘର ମୋର ପୂର୍ବ ପରିଚିତ । କିଛି ମାତ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ନାହିଁ । ଘର ବାଡ଼ି ପରିଷ୍କୃତ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ମୁଁ ବାହାର ଘର ନ ଡେଉଁଣୁ ଅହଲ୍ୟା ଆସି ଉପସ୍ଥିତ । ବୋଧହୁଏ ମୋ ଅପେକ୍ଷାରେ ବାଟ ଅନାଇ ରହିଥିଲା । ମୋ ହାତ ଧରି ଡାକିନେଲା ଋରି ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଯେପରି ହାତ ଧରି ଡାକି ନେଉଥାଏ । ତାର ମନେ ନାହିଁ ଯେ, ମୁଁ ବାଇଶି ବର୍ଷର ଯୁବକ, ସେ ଷୋଳ ବର୍ଷର ଯୁବତୀ ଓ ବିଧବା । ବାଲ୍ୟସ୍ମୃତି ଓ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁତା ତାର ହୃଦୟରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା । ଆତ୍ମଘର ପିଣ୍ଡାରେ ଢାଳେ ପାଣି ଥିଲା । ମୋ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇଦେଇ କହିଲା, “ଗୋଡ଼ ଧୁଅ” । ମୁଁ କହିଲି, “ଦରକାର ନାହିଁ” । ଭିତରକୁ ପଶିଲାବେଳେ କହିଲା, “ଭିତରେ ତୁମର ଆଇ ଅଛନ୍ତି, ପ୍ରଣାମ କରିବା” । ଭିତରକୁ ପଶି ଦେଖି, ଜଣେ ବିଧବା ଯୁବତୀ ଘରର ଏକ କୋଣକୁ ଆଉଜି ଠିଆ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ପୁଣି ଅହଲ୍ୟା କହିଲା, “ପ୍ରଣାମ କର ।” ମୁଁ ପ୍ରଣାମ କଲି । ଖଣ୍ଡେ ଆସନ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୁଁ ଆସନରେ ବସିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅହଲ୍ୟା ବସିଲା, ଆର ବିଧବାଟି ଅହଲ୍ୟାର ପଛପାଖରେ ତା ପିଠିରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ବସିଲେ । ମୁଁ କହିଲି, “ଅଜା କାହାଟି” ? ଅହଲ୍ୟା - “ଅଜାଙ୍କ ବଦଳରେ ଏହି

ଠାକୁରାଣୀ ଗୃହକର୍ତ୍ତା ହୋଇଛନ୍ତି ।” “ଏ କି ତାମସା - ସତ କହ ନା ।” “ମୁଁ କଣ ସତ ନ କହି ମିଛ କହୁଛି ? ଏହାକୁ ଅଜା ବୋଲି ଆଇ ବୋଲି, ଏହି ଘରର ମାଲିକ ।” ଦେଖୁଲି ଅହଲ୍ୟାର ପ୍ରଗଳ୍ଭତା ବଢ଼ିଅଛି । ବୋଧହୁଏ ବିଧବା ହେଲେ ପ୍ରଗଳ୍ଭତା ବୃଦ୍ଧିପାଏ - ଟିକିଏ ସ୍ବାଧୀନତା ଓ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦତା ମିଳେ । ନିଜ ଉପରେ ଦାୟିତ୍ବ ଆସି ପଡ଼େ, ଏଣୁ ବାକ୍ପଚୁତା ଜାତ ହୁଏ । ପୁଣି କହିଲା, “ତୁମ ଅଜା ଇହଧାମରେ ନାହାନ୍ତି । ଏ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କଲେ ମୋର ସଜ୍ଜିନୀ କରିବାକୁ । ଏହାକୁ ଘରକୁ ଆଣି ମୋତେ ଏହାଙ୍କ ଜିମା ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ସବୁ କଥା ଧୀରେ ଧୀରେ ଶୁଣିବି ।” ମୁଁ ଦେଖୁଲି, ଆଇଙ୍କର ନୟନରୁ ଦୁଇଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଛି । ମୁଁ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ବାସ ତ୍ୟାଗ କଲି, ତୁନି ହୋଇ ରହିଲି । ଅହଲ୍ୟା - “ମୁହଁ ପୋତି ତୁନି ହୋଇ ରହିଲ ଯେ ।”

- “କଣ କହିବି ? ମୁଁ ଯେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁ କୂଳ କିନାରା ପାଉବାକୁ ନାହିଁ ।”

“ଆମ ଦୁହଁଙ୍କର ତ କୂଳ କିନାରା ନାହିଁ, ତୁମେ ତାହା ପାଇବ କିପରି ? ପୁଣି ପୂରା ଋତବର୍ଷ ଆମମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିକରି ଥିଲ, ଖୋଜ ନାହିଁ, ଖବର ନାହିଁ । ପୂର୍ବ କାହାଣୀତକ ଶୁଣ ।” ଅହଲ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କଲା, “ମୋର ଶୈଶବାବସ୍ଥାରେ ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା, ତାହା ତୁମେ ଜାଣିଛ । ମୋର ପିତାଙ୍କର ସହୋଦର ଭାଇ ଭଉଣୀ କେହି ନଥିଲେ । ମୋର ମା ମୋତେ ଅତି ଯତ୍ନରେ ଲାଳନ ପାଳନ କଲେ । ମୋର ଆଠ ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲାବେଳେ ତୁମ ଅଜା ମୋର ବିବାହର ଯୋଗାଡ଼ କରି ବସିଲେ । ନଅ ବର୍ଷରେ ବିବାହ ଦେଲେ ପରା ରୋହିଣୀଦାନର ଫଳ ମିଳେ । ସେହି ଫଳଲାଭ ନିମନ୍ତେ ଅଳଙ୍କାର ବଡ଼ ଆଗ୍ରହ । ମାତ୍ର ସେ ବର୍ଷ ମୋର ମାଙ୍କର ବିଯୋଗ ହେଲା । ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ଦାନ ଫଳ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଦଶବର୍ଷରେ କନ୍ୟାଦାନ ଦେଲେ । ତୁମେ ତ ଜାଣ ଘରେ ଅଜା, ଆଇ ଓ ମୁଁ । ଅନ୍ୟ କେହି ନ ଥିଲେ । ମତେ ବାର ବର୍ଷ ହେଲା, ମୁଁ ଘରଯୋଗ୍ୟା ନୋହିଲି, ଏଥିପାଇଁ ହୁଲସ୍ତୁଲ କାଷ୍ଠ । ଶାଶୁଘର ଲୋକ ଆସି ଥରକୁ ଥର ଦେଖୁଥିବା - ଉପଚାର କରିବା, ଔଷଧ ଖୁଆଇବା ଲାଗିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ତୁମେ ଆସୁଥାଅ, ମାତ୍ର ଏ କାଷ୍ଠ ତୁମକୁ ଜଣାନାହିଁ । ତେର ମଧ୍ୟ ଚାଲିଗଲା । ଚଉଦ ବର୍ଷରେ ଘରଯୋଗ୍ୟା ହେଲି, ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ । ମାର୍ଗଶିରରେ ସ୍ବାମୀ ଘରକୁ ପଠାଇବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ପରଲୋକ

ପ୍ରାସ୍ତ୍ରର ଖବର ଆସିଲା । ଅଳଙ୍କାର ପତ୍ର କାଢ଼ି ପକାଇଲେ, ମୁଁ ବିଧବା ହେଲି । ମୁଁ କଣ ସ୍ବାମୀ ସୁଖ ଜାଣେ, ନା ଶାଶୁ ଶୁଶୁରଙ୍କୁ ଜାଣେ ଯେ ବାହୁନି ବାହୁନି କାନ୍ଦନ୍ତି । ଜବରଦସ୍ତି ଯେତେଦିନ କନ୍ଦାଇବାର କନ୍ଦାଇଲେ । କ୍ରିୟାକର୍ମ ସରିଲା, ମୋ କାନ୍ଦଣା ମଧ୍ୟ ସରିଲା । ଏ ଘରର ମୁଁ ଯେଉଁ ଅହଲ୍ୟାକୁ ସେଇ ଅହଲ୍ୟା । ତେବେ ଗହଣା, ପାଟ ପ୍ରଭୃତି ସବୁ ଗଲା, ଯାଉ । ମାର୍ଗଶିରରେ ମୋର ଶାଶୁଘରକୁ ଯିବାର ଥିଲା । ମୋ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ବୁଢ଼ି ଆଜି ଆମମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ପରଲୋକରେ ଶାଶୁଘରକୁ ଗଲେ । ଏଥିନିମନ୍ତେ ମୋର କାନ୍ଦିବାର ଓ ଦୁଃଖର ସୀମା ନଥିଲା । ସେ ତ ମୋତେ ଆବାଲ୍ୟରୁ ପାଳନ କରିଥିଲେ । ସେ ଯିବାରୁ ସବୁ ଆଶା ଭରସା ତୁଟିଲା । ଗୃହରେ ରହିଲୁ ବୁଢ଼ା ଅଜା ଓ ମୁଁ । ପ୍ରାୟ ମାସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରାମରୁ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ବୁଢ଼ା ଆସି ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାନ୍ତି, ରାନ୍ଧିବାଡ଼ି ଦେଇଯାନ୍ତି, ପୁଣି ସମୟ ସମୟରେ ମୋତେ କହନ୍ତି - ଜହ୍ନରୁ ବାପକୁ ଖାଇଲା, ମାକୁ ଖାଇଲା, ସ୍ବାମୀକୁ ଖାଇଲା ପୁଣି ଆଜକୁ ଖାଇଲା । ଆଉ ବୁଢ଼ାଟିକୁ ଖାଇଲେ ଏହାର ପେଟ ପୂରିବ । ହାନ କପାଳୀ, ଅଳକ୍ଷଣୀ, ଇତ୍ୟାଦି ।” ହର ଭାଇ, ମୁଁ ପରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖାଇଲି । କହିଲେ କୁହନ୍ତୁ, ସେଥିରେ ମୋର ଶୋଚନା ନଥାଏ । ଦୁଃଖ ସୁଖ ଛାଡ଼ି ଅଜାଙ୍କର ଯତ୍ନ ନେଉଥାଏ । ଘର ଚଳାଉଥାଏ । ମାଘ ମାସ ଆସିଲା । ଦିନେ ଗୋପୀନାଥପୁରର ଆନନ୍ଦ ଶତପଥୀ ଆସି ସକାଳ ଦଶ ଘଣ୍ଟା ବେଳେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଆମ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଭାଇ ସମ୍ପର୍କ । ମତେ ନାତୁଣୀ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ଭାତ ତିଅଣ ରାନ୍ଧି ଅତିଥି ସକାର କଲି । ଦୁଇବୁଢ଼ା ଖାଇଲେ । ମୁଁ ଖାଇସାରି ବାଡ଼ି ଆଡ଼କୁ ଗଲି । ଫେରି ଆସି ମୋ ବଖରାରେ ତୁନି ହୋଇ ଶୋଇଲି, ଚେତି ଥାଏଁ, ଆନନ୍ଦ କଥା ଆରମ୍ଭ କଲେ, କହିଲେ “ଭାଇ, ସେ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନେଇ ଆସିଲି ।”

“ଅହଲ୍ୟା ଶୁଣିବଟି ।”

“ନାହିଁ, ଅହଲ୍ୟା ବାଡ଼ିବାଟେ ସାଇକୁ ଗଲାଣି ।”

“ଅହଲ୍ୟା ବିଧବା ହୋଇ ଘରେ ଅଛି, ମୁଁ ପୁଣି ବିବାହ ହେଲେ ଲୋକେ କଣ କହିଲେ, ଏହି କଥା ଭାବୁଛି ।”

“ବିବାହ ହେଲେ ଲୋକେ କଣ କହିବେ ବୋଲି ଭାବୁଛ ! ତୁମେ ବିବାହ ନ ହୋଇ ଯୁବତୀ ନାତୁଣୀ ସହିତ ଏକାକୀ ଘରେ ରହୁଛ, ଏକଥା ଲୋକେ କଣ

ଭାବିବେ, ତାହା କେବେ ଚିତ୍ତା କଲଣି କି ? ବର୍ଷ ବାଉନ, ଚଉବନ ସିନା ହୋଇଛି, ତୁମେ ତ ବୁଢ଼ା ନୁହ ।” “ତା ସତ । ଏ ଯୁଗର ବାଇଶବର୍ଷିଆ ଭେଣ୍ଟା ଆମପରି ବାଉନ ବର୍ଷିଆ ବୁଢ଼ାର ସମକକ୍ଷ ନୁହନ୍ତି ।”

“ତେବେ ଏହା ଜାଣି ଶୁଣି ଶୀଘ୍ର ଉଦ୍ୟୋଗ କରୁ ନାହିଁ, ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ।”

“ମୁଁ ସେକଥା ବରାବର ଚିତ୍ତା କରୁଛି ।”

“ଆରେ ତୁମ ଅତେ ଯେ ତୁମ ଘର ଶୂନ୍ୟ । ଭଲା ପୁଅଟିଏ ହେଲେ, ପାଣି ଆଞ୍ଜୁଳାକର ଆଶା ରହିବ । ଅହଲ୍ୟା ତ ପର, ତା ପାଇଁ ଚିତ୍ତା କଣ ? ତୁମର ମନ ଜାଣି ମୁଁ ସବୁ ଠିକ୍ କରିଛି, ତୁମର ସମ୍ପତ୍ତି ହେଲେ ଶୀଘ୍ର ବିବାହ ହେବ ।”

“ପାତ୍ରୀ କେଉଁଠାରେ, ବୟସ କେତେ ?”

“ଯଦୁ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଝିଅ, ବୟସ ତେର, ଚଉଦ । ଗରିବ, ଏଣୁ ବିବାହ ଦେଇ ପାରିନାହିଁ । ବିବାହର ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ଘରକୁ ଆସିବ । ତୁମ ଜାତକ ନେଇ ତ ମେଳ କରିଛି, ସବୁ ବିଷୟ ଠିକ୍ । ଗରିବ କି ନା, କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଲେ ଦଶଦିନ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ । ତୁମେ ତ ନିଜେ ଜ୍ୟୋତିଷ, ଥରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ନିଅ ।”

ବୁଢ଼ା ତ ବୋଧହୁଏ ନିଜର ଏବଂ ତାଙ୍କ ନୂଆ ବୋହୂର ଜାତକ ମେଳନ କରିବସିଲେ, କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ କହିଲେ, “ହଇ ହୋ ସତେ । ଏ ବିବାହରେ ଆମ ଦୁହଁଙ୍କର ପୁତ୍ରଲାଭ ଅଛି । ପାତ୍ରୀର ବୈଧବ୍ୟ ଯୋଗ ନାହିଁ । ଭଲ କଥା, ତେବେ ବିବାହର ଯୋଗାଡ଼ କର । ଶୁଣ ଭାଇ, ଗୋପନରେ ସବୁ ଖଲୁ । ପଛେ ଅହଲ୍ୟାକୁ ଦିନେ କହିବ । ମୁଁ ଯାଇ ଏକାକୀ ବିବାହ ହୋଇ ଆସିବି । ଧୁମଧାମରେ ଦରକାର ନାହିଁ । ଅସଲ କଥା ଟଙ୍କା କେତେ ?”

“ଯଦୁ ମିଶ୍ର ଦୁଇ ଶତ ଟଙ୍କାରୁ କମ୍ ହେଲେ କନ୍ୟା ସମ୍ପ୍ରଦାନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଅନେକ ହଲାଖୁଙ୍କା କରି ଦୁଇ ଶହରେ ତୁଚାଇଛି । ଏ ସୁଯୋଗ ଛାଡ଼ିବାର ନୁହଁ । ତୁମର ବା ଟଙ୍କାର କି ଅଭାବ ? ପୁଅଟିଏ ପାଇଲେ ଏ ଟଙ୍କା ଲକ୍ଷଗୁଣରେ ପରିଶୋଧ ହେବ । ଭାବୁଛ କଣ, ବାକ୍ସ କାଢ଼ି ଦିଅ, ହେଲା କର ନା, ହେଲାରେ ଭେଲା ବୁଡ଼େଟି ।”

ବିନା ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟରେ ବୁଢ଼ା ତ ଟଙ୍କା ଗଣିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆନନ୍ଦ ଟଙ୍କା ଧରି ପ୍ରସ୍ତାନ କଲେ । ଝରି ଛଅ ଦିନ ପରେ, ଆନନ୍ଦ ଶତପଥୀ ପୁଣି ଆସି ମୋତେ ଡାକିଲେ ତ ପ୍ରବୋଧ ଦେଲେ ବିବାହ କଥା କହିଲେ । ମୁଁ ଅମ୍ଳାନ ବଦନରେ ସ୍ୱୀକାର କଲି । ସ୍ୱୀକାର ନକରନ୍ତି ବା କାହିଁକି ? ଅଜ୍ଞାର ବିବାହ ନିମନ୍ତେ ନାତୁଣୀର ମତ ନେବାର ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋର ହଁ ବା ନାହିଁର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ? ଦେଖୁ ଦେଖୁ ବିବାହ ଦିନ ନିକଟ ହେଲା । ମୁଁ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହରେ ବିବାହର ଯୋଗାଡ଼ରେ ଲାଗିଲି । ବୁଢ଼ା ଗୋପନରେ ବିବାହ ହେବେ କଣ - ଖୁବ୍ ଧୂମ୍‌ଧାମ୍ ସହିତ ପାଗ ମୁକୁଟ ବାନ୍ଧି ବାଦ୍ୟ ବଜାଇ ବିବାହ ହୋଇ ଘରକୁ ଏହି ଘରଣାକି ଆଣିଲେ । ବିଧାତାର ଅଭୂତ ବିଭର, ମୁଁ ନାତୁଣୀ ହୋଇ ଅଜା ଆଇଙ୍କ ବିବାହ ସାମଗ୍ରୀର ଯୋଗାଡ଼ କଲି ।

ଝରି ଛଅମାସ ଝଲିଗଲା । ଆଉ ଘର ଯୋଗ୍ୟା ହୋଇଥିବାର ହଳଦିଆ ପତ୍ର ଆସିଲା । ସେତେବେଳେ ବୁଢ଼ାଙ୍କର କୁର ଓ କାଶ ଚିକିତ୍ସାରେ ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ପତ୍ର ନେଇ ପଢ଼ିଦେଲି । ବୁଢ଼ା କହିଲେ “ମୁଁ ଭଲ ହୁଏ ତ” । ମୁଁ କହିଲି, “ଶୀଘ୍ର ନେଇ ଆସିଲେ ଭଲ ହୁଏ, ତୁମର ଉପକାର ହେବ ଓ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବ ।” “କିଛି ଦିନ ପରେ ଆନନ୍ଦ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ । କହିଲେ, “କିଛି ଚିତ୍ତା କର ନାହିଁ, ଶୀଘ୍ର ନେଇ ଆସ । ନବ ବଧୂ ଆସିଲେ ସବୁ ଦୁଃଖ, ଚିତ୍ତା ଦୂର ହେବ ।”

ଚମ୍ପାବତୀ ଆସିଲେ, ଶୁଭଲଗ୍ନରେ ଦୂର୍ବାକ୍ଷତ ବଢ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ଦେହ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇ ନଥାଏ । ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ବୁଢ଼ା ସେହି ରୋଗରୁ ଓ ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚମ୍ପାବତୀ ଅଳଙ୍କାର ଓ ସଧବାର ଆଭରଣତକ ବିସର୍ଜନ ଦେଇ ମୋ ଗତି କି ପାଇଲେ । ଶୁଣିଲ ଆମ ଆଉ ନାତୁଣୀଙ୍କ କାହାଣୀ ?” ଆମେମାନେ ଆଗୁ ଘର ମଧ୍ୟରେ ବସି ଚିନିକଣ ଏସବୁ କଥା ହେଉଥାଉଁ, ଇତି ମଧ୍ୟରେ ବୃଦ୍ଧା ଦନେଇ ମା ଆସି ଠିଆ ହେଲେ- କହିଲେ, “କିଲୋ ଦୁଇ ସତରୁଣୀ କାହାସଙ୍ଗରେ ଗାଲୁରୁ ଗାଲୁରୁ କଥା ହେଉଛ ?” ମୋତେ ଦେଖୁପାରି କହିଲେ, “କିହୋ, ଝରିବର୍ଷରେ ଗାଁକୁ ପାଦ ପଡ଼ିଲା, ଗାଁରେ ପରା ଚିହ୍ନା ଜଣା ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ କେହି ନାହାନ୍ତି, କେବଳ ଅହଲ୍ୟା ସୁନ୍ଦରୀ ତୁମର ସବୁ । ଦିପହରଯାକ ଏଠି କଟାଇ ଦେଲା । ଆମମାନଙ୍କ ଘରକୁ ପାଦ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ହଉ, ଯା’ର ମନ ଯାହାକୁ ରସେ ।” ଆମର ତ ବଳ ବୟସ ଗଲା, ପକ୍ଷରେ କିଏ ।” ବୃଦ୍ଧା ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଏତକ ଗାଲ ଗଲେ, ମୋତେ କହିବାକୁ

ଅବସର ଦେଲେ ନାହିଁ। ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି। ମୁଁ କହିଲି, ସକାଳ ଓଳି ତ ଆସିଲି, ଖାଇସାରି ଅହଲ୍ୟା ଘରକୁ ଆଗ ବାହାରି ଆସିଲି। ତୁମେମାନେ ବିଶ୍ରାମ କରୁଥିଲ। ଏବେ କଣ ଯିବି ନାହିଁକି ? ଆଜି କଣ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଫେରି ଯାଉଛି ?”

“ହେଲେ କି ହେଲା - ଚମ୍ପା ଅହଲ୍ୟାଙ୍କ ଠାରେ ତ ତମର ବେଶି ଆଦର, ନୋହିଲେ ଆଗ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତ, ଦିନ ଦିପହରଟା କଟାଇ ଦିଅନ୍ତ ? ଅହଲ୍ୟା ତୋର, ବା କି ବିରର, ଟିକିଏ ଦେଖା କରି ସାରି ସାଇ ପଡ଼ିଶାର ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବାକୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ନା ଓଳିଟାଯାକ ଘର ଭିତରେ ବସାଇ ରଖନ୍ତୁ ? ଏହା କହି ବୁଢ଼ୀ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ।

ପୁଣି ଜଣେ ବଡ଼ିଶ ତେତିଶ ବର୍ଷ ବୟସର ବିଧବା ଧୟ ଧୟ ହୋଇ ଘର ବାଟଯାଏ ଝଲି ଆସି “ଚମ୍ପା, ଚମ୍ପା କିଲୋ।” ବୋଲି ଡାକିଲେ। ମତେ ଦେଖୁ ଜିଜ୍ଞାସା କାମୁଡ଼ି ପକାଇ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଟିକିଏ କପାଳ ଆଡ଼କୁ ଚାଣି ଆଣିଲେ। ଫେରି ପଳାଉଥିଲେ, ଅହଲ୍ୟା ଡାକିଲା, “ମାଳତୀ ଅପା, ଯାଉଛ କାହିଁକି, ଆସ ଆସ।” ସେ କହିଲେ “ମୁଁ ସିନା ଚମ୍ପାପାଖକୁ ଆସିଥିଲି। ତୁମେ କାହା ସାଙ୍ଗରେ ଘରେ ବସି କଥା ହେଉଛ, ମୁଁ କଣ ଜାଣିଥିଲି ? ଜାଣିଥିଲେ ମୁଁ ଆସନ୍ତି କିଆଁ ? ନ ଜାଣି ନ ଶୁଣି ଏପରି ଆସିଲେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା କଥା।”

ଅହଲ୍ୟା କହିଲା, “ଚମ୍ପା ତ ଏଠି ଅଛି, ଆସ।”

“ଅଜଣା ଲୋକ ପାଖକୁ ଯିବି, ମୋର କଣ ଲାଜ ମହତ ନାହିଁ ? ଚମ୍ପା ଥିଲେ ଥାଉ।” ଅହଲ୍ୟା କହିଲା, ଚମ୍ପା ଯାଉଛି ରହ, କଣ ତାକୁ କହିଯିବ।”

ସେ ପୁଣି କହିଲେ, “ଚମ୍ପା ତ ଗମ୍ଭୀରି ଭିତରେ ପଶିଛି, ମୋ ପାଖକୁ ଆସିବ କାହିଁକି ? ତା ମନ ଥିଲେ କ’ଣ ଆସି ନଥାନ୍ତା ? ମୋ ଠାରେ ତାର ଗରଜ କେତେ ? କେହି ନ ଥିଲେ ସିନା ମାଳତୀ ଅପା, ଆପଣା ପାଇଲେ ପରକୁ ପଛରେ କିଏ ? ହେଲା ହେଲା, ମୁଁ ଯାଉଛି। ତୁମ ସୁଆଗ ଜାଣିଲି।” ଏହା କହି ତରତର ହୋଇ ମାଳତୀ ଦେବୀ ଆପଣା ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥରେ ଝଲିଲେ। ଅହଲ୍ୟା ମୋତେ ଅନାଇ କହିଲା, “ଭାଇ, ଦେଖୁଲ ତ ? ଏମାନଙ୍କ ପାଦ ଆମ ଦୁଆରେ କୁଟିତ୍ ପଡ଼େ, ଆଜି ତୁମେ ଆସିଛ କି ନା, ଏକଥା ଜାଣି ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଆସିଛନ୍ତି। କିଏ ଆସିଲା, କାହିଁକି ଆସିଲା, ଯୁବା କି ବୁଢ଼ା, ଏ ସବୁ ଜାଣିବାକୁ ଆଉ କେତେଜଣ ଆସିବେ। ତୁମେ ଆଉ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ବସ, ଦେଖୁବ। ଭାଇ, ଏତିକି କି, ଦିନରାତି

ଆମମାନଙ୍କ ଉପରେ ପହରା ଝଲିଛି । କେତେ କହିବି, ପୋଥିଏ ପାଠ । ଆମ ଦୁଇ ଗଛ ଅଛି, ପଣସ ଦୁଇ ଗଛ ନଡ଼ିଆ ପାଞ୍ଚ ଗଥ ଅଛି । ଫଳ ଫଳିଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଝେର ଖାଇବେ, ଆମେ କ’ଣ ଦେଖୁକୁ ନାହିଁ ? ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଜଣେ କିଏ କଣ ନେବାକୁ ଆସିଥିବ ସିନା, ଆମକୁ ଜଣା ନାହିଁ, କିଏ ଜଣେ ଡାକଦେଲା - ଦେଖ ହେ, ଦେଖ ହେ, କିଏ ଜଣେ ଧୋବଧଳିଆ ହୋଇ ଝପଟୁଛି ।” ଏହା ଶୁଣି ଚମ୍ପା ବାହାରିଲା । ତାକୁ ଦେଖୁ ଆମ ପଡ଼ିଶାଘରୁ ଜଣେ ବାହାରି କହୁଛି “ଚମ୍ପା ତ ବାଡ଼ିରେ ଠିଆ, ପଳାଇଲା କିଏ ?”

ଆରଦିନ କେତେ ଟାହି ଟାପରା । ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇବାକୁ, ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଜଣ କେତେ ଆସିଲେ । କିଏ ଜଣେ କହିଲା ଫଳ ଝେର କି କି ଝେର, ତାହା ଦଇବ ଘରକୁ ଜଣା । ଜଣେ କହିଲା - ଆମ ପଣସ ଝେରି କରିବାକୁ କିଏ ଧୋବ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଆସେ ? ଇତ୍ୟାଦି । ଗ୍ରାମରେ ଏତେ ବୃକ୍ଷା ବୃକ୍ଷି ଅଛନ୍ତି, କେହି ଯେ ଆସି କେବେ ଦୁଇପଦ ଉପଦେଶ ଦେବେ, କିଛି ଶିକ୍ଷା ଦେବେ, ତାହା ନୁହ । କେବଳ ଆମର କିପରି ନିନ୍ଦା ହୁଅନ୍ତା, କିଏ ଆମକୁ ଅପବାଦ ଦିଅନ୍ତା, ସେହିକଥା ଶୁଣିବାକୁ କାନ ଡେରି ବସିଛନ୍ତି । ଘରେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି, ଗାଈ ଝରି ଛଅଟି ଅଛନ୍ତି । ଏ ସବୁ ଦେଖୁବାକୁ ଲୋକ ଦରକାର, କାହାକୁ ଜଣେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଡର । ନକଲେ ନ ଚଳେ । ଲୋକଟି ଯୁବା କି ବୃଦ୍ଧ, ସେଥିର ସମାଲୋଚନା କରିବେ । ମାଇକିନାଟିଏ ରଖିଲେ ତାର ଆଚରଣ ନେଇ ସମାଲୋଚନା । ଆମେ ଦୁହେଁ କିପରି ଅଛୁ, କଣ ଖାଉଛୁ, କାହା ସଙ୍ଗରେ କଥା ହେଉଁ, ଏ କଥା ନେଇ ଦିନରାତି ଫୁସର ଫାସର ଝଲିଛି । ଦେହ ପଥର କରି ରହିଛୁ । ତମ ସୁକ ପତ୍ର କିଛି ଅଛି, ତହିଁର ହିସାବ କରାଇବାକୁ କୌଣସି ଲୋକକୁ ଡାକିଲେ ତାକୁ କହିବେ, “କି ହେ, ଆଜି କାଲି ତ ପରମା ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରେ ତୁମର ଲେଖାପଢ଼ା ବହୁତ ଲାଗିଛି, କାନରେ କଲମ ଖୋସି ହରଦମ ଝଲିଛି ।” ଏ କଥା ଶୁଣିଲେ କିଏ ବା ଆସିବ ? ମୁଁ କାହାରି କାହାରିଠାକୁ ହିସାବ କରାଇବାକୁ ଯାଏଁ, ତେବେ କହନ୍ତି “କି ଲୋ ଚମ୍ପା, ଘର ଦ୍ଵାର ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ତୋର । ଅହଲ୍ୟା କିଏ ? ତୁ ଏ ସବୁ କିଆଁ ଦେଖୁ ନାହିଁ, ଅହଲ୍ୟା ଘର ଘର ବୁଲି ଟଙ୍କା ହିସାବ କରାଉଛି ।” ଚମ୍ପା କହେ, “ମୁଁ ଏଠିକି ଆସିବାର ଅଳ୍ପଦିନରେ କପାଳ ଫାଟିଲା, ମୋତେ ଚିହ୍ନେ, କିଏ ଯେ ମୁଁ କାହା ଦ୍ଵାରକୁ ଯିବି ? କୋଉ ମୁହଁରେ ଯିବି ? ଅହଲ୍ୟା ଗାଁର ଝିଅ, ସବୁ ଜାଣେ,

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜାଣେ, ମୋର ଧନ କଣ, ତାର ଧନ କଣ। ସେ ନ କରିବ ତ କରିବ କିଏ ?” ଏହିପରି ନାନାଦି କୁମନ୍ତୁଣୀ ଚାଲିଛି। ଗାଁରେ ଦୁଇ ଚାରିଟା ରାଷ୍ଟ୍ର ଇଜ୍ଜତ ହରାଇ ଦେଇ ଜାତିରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି। ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି, ଆମେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦଶାରେ ପଡ଼ିଲେ ଗୋଟାଏ ପଡ଼ା ହୁଅଥା।

ଭାଇ, ଆଉ କଥାଏ ଶୁଣ - ଚମ୍ପା ଆଇ ତ ଥରେ ଭାରି କୁର ଓ କାଶ ରୋଗରେ ପଡ଼ିଲେ, କରେ କଣ ? ଲୋକେଇ କବିରାଜକୁ ଡାକିଲି। ରୋଗ ଚିକିତ୍ସା କଠିନ ହୋଇଗଲା, ଅନେକ ଦିନ ଚିକିତ୍ସା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା। ବିଚରା ଦୁଇବେଳ ଦୁଇ ଥର ଆସି ଦେଖୁ ଯାଆନ୍ତି। ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ତିନି ଋଷିଧର ମଧ୍ୟ ଆସନ୍ତି। ଲୋକେ କହିଲେ କଣ - “କି ହେ କବିରାଜେ, ଆଜି କାଲି ତ ଚିକିତ୍ସା ନିମନ୍ତେ ଦିନରାତି ଧପଟ ଲାଗିଛି। ରୋଗ ବି କମୁ ନାହିଁ। ଏ ଧପଟ ରୋଗିଣୀ ଲାଗି, ନା ରୋଗିଣୀର ନାଟୁଣୀ ଲାଗି ?” ପ୍ରକୃତରେ ଲୋକେଇ କବିରାଜକୁ ଆମ ଘରେ ଶୋଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା। ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକନାଥକୁ କହିଲେ, “କି ହୋ, ରାତ୍ରରେ ନ ଶୋଇଲେ ପରା ରୋଗ ଉପଶମ ହେଉ ନାହିଁ - ରୋଗ କଣ ଉଦ୍‌ବାଦ କି ? ବିଧବା ଯୁବତୀ ଗୁଡ଼ାକ ସଙ୍ଗରେ ଏଡ଼େ ଘନିଷ୍ଟତା କରି ସେଠାରେ ଶୋଇ ବସି ଚିକିତ୍ସା କରିବା ଭଲ ନୁହେଁ- ବିଶେଷତଃ ତୁମ ପରି ଯୁବକ କକ୍ଷରେ।” ଲୋକନାଥ ଏହା ଶୁଣି ଅବାକ୍। ମତେ ଆସି କହିଲେ। ମୁଁ କହିଲି, “ଲୋକଙ୍କ କଥାରେ ମାତି ଯେବେ ତୁମେ ଚିକିତ୍ସା ନକର, ରୋଗିଣୀର ପ୍ରାଣ ଗଲେ ତୁମ ମୁଣ୍ଡରେ। ମୋର ତ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ। ତୁମ ଇଚ୍ଛା।” ସେ କହିଲେ, ମୁଁ ବ୍ୟବସାୟୀ, ଲୋକଙ୍କ କଥାରେ ବିଚଳିତ ହେଲେ ଚଳିବ କିପରି ? ଯାର ମୁହଁ ହଛି, ସେ କହୁ, ମୁଁ ଚିକିତ୍ସାରେ ତୁଟି କରିବି ନାହିଁ।” ଚିକିତ୍ସା ଓ ଯତ୍ନ କରି ଏହାକୁ ଭଲ କଲେ, କେତେ ଶୁଣିବ ଭାଇ, ଆମ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା ! ଆମେ ଯୋଡ଼ିଏ ବିଧବା, ବୟସ ସତର, ପନ୍ଦର, ଚାପ ଅଛି, ଧନ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି। ରକ୍ଷା କରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ, ସହାନୁଭୂତି କରିବାକୁ କେହି ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ଅନିଷ୍ଟକୁ ଋଣି ବସିଛନ୍ତି। ନିନ୍ଦା ଅପବାଦ ଶୁଣିବାକୁ କାନ ଡେରି ରହିଛନ୍ତି। ଭ୍ରଷ୍ଟା ହେଲେ କହିବେ, “ଏହା ହେବାର କଥା। ସହାୟତା ନ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଯାହା ହୁଏ, ତାହା ହେଲା।” ଯେବେ ଭଲରେ ରହିଲୁ, ତେବେ ମଧ୍ୟ କଣ ମନରୁ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବେ ? ନାହିଁ କହିବେ, କାହା ମନ କଥା କିଏ ଜାଣେ; ଯେତେବେଳେ ଧରା ପଡ଼ି ନାହିଁ, ଭଲ ଭଲ। ଭଲମନ୍ଦ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଜଣା। ଧର୍ମ

ବୋଇଲେ ଜାଣୁ ଯେ, ସ୍ନାନ କରିବା, ତୁଳସୀ ପୂଜା କରିବା, ଉପବାସ, ବ୍ରତ, ଏକାଦଶୀ କରିବା, ଦେବତା ଦର୍ଶନ କରିବା । ଏଥିରେ ନିଜେ ନିଜେ ଜ୍ଞାନ ଉପାର୍ଜନ କରିବୁଁ, ଆମେ ଗୁରୁ, ଆମେ ଶିଷ୍ୟ । ସମାଜ ଆମ ନିମନ୍ତେ କଣ କରୁଛନ୍ତି ? ଆମର ଐହିକ ବା ପାରତ୍ରିକ ଉନ୍ନତିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି କି ? ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଆମେ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ଚରିତ୍ର ରକ୍ଷା କରି ପାରିଛୁଁ, ଆମ ପରି ଯୁବକମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବିବେଚନା କରି ଦେଖ ତ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜନ୍ମ ହେବାଠାରୁ ବଳି ଦୁଃଖ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ ।”

ମୁଁ ଯଦି ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ବସି ରହନ୍ତି, ଅହଲ୍ୟାର ବାକ୍ୟସ୍ତୋତ ଅନର୍ଗଳ ଝଲିଥାନ୍ତା ।

ମୁଁ କହିଲି “ଏଥର ଯାଏଁ ।”

“କଣ ଡର ମାଡ଼ିଲା କି ?”

“ନା, ଡର ନୁହେଁ ।”

“ତେବେ ଏତେ ତରତର କାହିଁକି ?”

“ତୋର କଥା ତ ସରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ ତ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ତାହା ଛଡ଼ା ତ ଏଠାରେ କିଛିଦିନ ରହିବି । ପ୍ରତି ଦିନ ଥରେ ଥରେ ଆସିବି ।”

“ଲୋକନିଷେଧକୁ ଏଡ଼ାଇ ପାରିବ ତ ? କିଛି ଖାଇ ଯାଅ ।”

ଅଗତ୍ୟା ସ୍ବାକାର କଲି । ଅହଲ୍ୟାର ଇଚ୍ଛାରେ ଆଉ କିଛି ଫଳ ଆଣି ସମ୍ମୁଖରେ ରଖି ଦେଲେ । ତାହା ଭୋଜନ କଲି

ଚମ୍ପାବତୀଙ୍କର ରୂପରେଖ ଦେଖିଲି । ଭୟଙ୍କର ବୟସର ତପାତ୍ କେବଳ ଦୁଇବର୍ଷ । ଉଭୟେ ପୂର୍ଣ୍ଣଯୌବନ । ଉଭୟେ ରୂପବତୀ, କିନ୍ତୁ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦରୀ, ତାହା ତୁଳନା କରିବା ମୋର ସାଧ୍ୟତାତ, ତେବେ ଏ ଗ୍ରାମରେ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ପରି ଆଉ ରୂପବତୀ ଥିଲେ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଭୋଜନ କରୁକରୁ ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା -

Full many a gem of purest ray serene,
The dark unfathomed caves of ocean bear,
Full many a flower is born to blush unseen,
And waste its sweetness on the desert air.

ମୁଖ ଧୋଇ ଘର ଛାଡ଼ିଲା ବେଳେ କେଜାଣି କିପରି ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହୋଇ ମୁଖରୁ ବାହାରିଲା - “ବନର ମାଳତୀ ଫୁଲ ବନେ ଫୁଟି ଝରିଲାରେ।” ଅହଲ୍ୟା ହଠାତ୍ ଶୁଣି ପାରି ପକ୍ଷରିଲା-

“କାନ୍ଦୁଛ ଭାଇ ?”

“କାନ୍ଦିବାର କଥା, ତେବେ କାନ୍ଦୁ ନାହିଁ। “ବନର ମାଳତୀ ଫୁଲ ବନେ ଫୁଟି ଝଡ଼ିଲାରେ, ଏହି ପଦଟି ମନରେ ପଡ଼ିଗଲା।”

“ମାଳତୀ କାହିଁକି, ଚମ୍ପାଫୁଲ ବୋଲି କହ।”

“ଅହଲ୍ୟା, ତୋତେ କଥାରେ ଜିତିବା ଅସମ୍ଭବ - ଆଗେ ଯେପରି ଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେହିପରି।”

“ସେହି ଅହଲ୍ୟା ମୁଁ, ସେହି ଭାଇ ତୁମେ, ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କାରଣ କଣ ? ଆଜ୍ଞା ଯାଅ ଯାଅ” ବୋଲି ଠୋ ଠୋ ହସିଲା । ମୁଁ ଶୁଦ୍ଧ ତ୍ୟାଗ କଲି ।

ଗଲି ସାବିତ୍ରୀ ଘରକୁ । ସାବିତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବାଳବିଧବା । ଘରେ ଅନ୍ୟ କେହି ନଥିଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେଲି । ମୁଁ ପ୍ରଣାମ କଲି । କହିଲେ, “ମୁଁ ପତିତା, ମୋତେ ପ୍ରଣାମ କରୁଛ ?” କାନ୍ଦିଲେ । ମୁଁ ଆବାକ୍ । ସାବିତ୍ରୀ ପତିତା । ଯେଉଁ ସାବିତ୍ରୀକୁ ଯମ ଦେଖୁ ଥରଥର, ଯାହାଙ୍କ ସତୀତ୍ବ ଓ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ହେତୁରୁ ଯମ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାମୀକୁ ଯମପୁରରୁ ଫେରାଇ ଦେଲା, ସେହି ସତୀ ସାଧୁୀ ନାମ ଧାରିଣୀ ସାବିତ୍ରୀ ପତିତା ! ଅସତୀ !

“ମତେ ଯେ ତୁମେ ଅବାକ୍ କରିଦେଲା ।”

“ସତ କଥା କହିବାରେ ଲଜା କ’ଣ ?”

ଯାହା ହେବାର ତ ହୋଇଛି । ତୁମେ ସଦାଝରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ କାନ୍ଧରେ ପଇତା ଅଛି, ତୁମେ ମତେ ପ୍ରଣାମ କରିବ କାହିଁକି ?”

“ଆପଣ ନଥିଲେ କହ, ଶୁଣେ ।” ଏହା କହି ବସି ପଡ଼ିଲି, ସାବିତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନିକଟରେ ବସି ଆପଣାର ପାପ କାହାଣୀ ନିଃସଙ୍କୋଚ ଚିତ୍ତରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

“ମୋର ଦେହଶୁର ଓ ସ୍ବାମୀ ଦୁଇ ଭାଇ ଜାଣ ତ, ଦୁହେଁ ଦୁଇ ବର୍ଷର ବଡ଼ ସାନ । ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସିବାର ବର୍ଷକ ପରେ ତୁମର ଦେଖା ନାହିଁ । ତୁମେ ଏଠାରୁ ଯିବାର ଝରିଛଅ ମାସ ପରେ ସ୍ବାମୀଙ୍କର କାଳ ହେଲା । ମୋର ଦେହଶୁରଙ୍କର ମଧ୍ୟ

ପୁତ୍ର ଜନ୍ମା ନାହିଁ । ମୋର ସ୍ବାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର କେତେକ ମାସ ପରେ ମୋର ଜାଆଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ଘରେ ମୁଁ ରହିଲି ଏକାକିନୀ । ଗୃହର ସମସ୍ତ ଭାର ମୋ ଉପରେ । ଭାଇବୋହୁ ଦେଡ଼ଶୁର ଏକ ଗୃହରେ ଏକାକୀ ରହିବାର କି ଅସୁବିଧା । ତାହା ଅବଶ୍ୟ ତୁମକୁ ଜଣାଥିବ । କେତେକ ଦିନ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ ଚଳିବାକୁ ହେଲା । ଆମ ଦେଡ଼ଶୁର ପୁଣି ବିବାହର ଯୋଗାଡ଼ କଲେ । ଗୋଟିଏ ଅଳ୍ପ ବୟସ୍କା ବାଳିକାର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସମସ୍ତେ ଜାଣିଲେ, ଆମ ଦେଡ଼ଶୁର ବଡ଼ ନିଷ୍ଠାପର । ଗୃହର ଅସୁବିଧା ନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ ଶୀଘ୍ର ବିବାହ କଲେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆମ ଘର ଚଳାଇବାର ଯେ ଅସୁବିଧା ଥିଲା, ତାହା ଅଜଣା ଭାବରେ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । ଅତର୍କିତ ଭାବରେ ଦୁହେଁଙ୍କର ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହୋଇପଡ଼େ । ତାହା ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ଆଉ ତେଡ଼େ ବାରଣ ରହିଲା ନାହିଁ । କିଛିକାଳ ପରେ ଗ୍ରାମର ସ୍ତ୍ରୀ ମହଲରେ ମୋର କଳଙ୍କ ରଟିଗଲା । କଥାଟା ଉଡ଼ାଇ ଦେବାର ଉପାୟ ନଥିଲା । ମୁଁ ସେହିଦିନଠାରୁ ପତିତା । ମୋର ଦେଡ଼ଶୁର ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ତାଙ୍କର ନୂଆ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଆଣି ସୁଖରେ ଘର କରୁଛନ୍ତି ।

କୁନ୍ଦଲତାକୁ ତ ଜାଣ, ସେ ମଧ୍ୟ ମୋ ପରି ନଷ୍ଟ ଓ ପତିତା । ମାତ୍ର ତାର ଗୁଣଧର ଦେବର ସମାଜରେ ସୁନାପୁଅ ହୋଇ ଛାତି ପୁଲାଇ ବୁଲୁଛି । କୁନ୍ଦ ମୋରି ପରି ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ବାସ କରୁଛି ।

ଆଉ ଜଣକୁ ତୁମେ ଜାଣନାହିଁ । ସେ ଏହି ଗ୍ରାମର ଝିଅ । ବିଧବା ହୋଇ ଭାଇ ଘରେ ଥିଲା । ଗ୍ରାମର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରେ ସେ ଭ୍ରଷ୍ଟା ହେଲା । ଗ୍ରାମରେ ପଞ୍ଚ କରାଇଲେ । ଶିକ୍ଷାରେ ପଡ଼ି ପଞ୍ଚ ସମକ୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଅଳ୍ପ ବୟସର ଯୁବକର ନାମ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଲା । ଯୁବକ ନାମରେ ଅଦାଲତରେ ନାଲିସ୍ କଲା । ପ୍ରମାଣ କରାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଅଦାଲତ ମଧ୍ୟ ପିଲାଙ୍କୁ ଦେଖି ବିଶ୍ବାସ କଲା ନାହିଁ । ଲଳିତା ଦଣ୍ଡ ପାଇଲା । ଏହି ଗ୍ରାମରେ ଆମେ ତିନିଗୋଟି ପ୍ରାୟ ତିନି ବର୍ଷରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଛୁ । ଦିନ କାଳ ତ ଅଛି, ଭଗବାନ ଆମମାନଙ୍କ କପାଳରେ କି ଦୁର୍ଗତି ଲେଖିଛନ୍ତି, ତାହା କିଏ କହିପାରିବ ?”

“ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହେତୁରୁ ତୁମମାନଙ୍କର ଏ ଦୁର୍ଗତି, ସେମାନଙ୍କର କଣ ହେଲା ?”

“କିଛି ନାହିଁ।”

“କ’ଣ ?”

“ଏହା ପରା ତୁମେ ଜାଣ ନାହିଁ। ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁତ୍ର ହୋଇ ଏହା ତୁମକୁ ଜଣା ନାହିଁ, ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ! ତୁମେ ବା ଜାଣିବ କିପରି, ଇଂରେଜୀ ପାଠ ପଢ଼ୁଛ ପରା । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସବୁ ଦୋଷ । ପୁରୁଷ ଏଣୁ ନିଷ୍ଠଳଙ୍କ । ତାଙ୍କଠାରେ କଳଙ୍କ ବା ଲାଗିବ କିପରି ? ସେମାନଙ୍କର ତ ଗର୍ଭୋଦୟ ହୁଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଏପରି ପାପ ନିମନ୍ତେ ଲୋକ ଜାଣିପାରିବା ଭଳି କୌଣସି ଚିହ୍ନ ରହେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ପାପକୁ ଧୋଇ ପାରନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସେ ଅଧିକାର ବା କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ଜାଣିଲ, ଜାଣିଥିଲେ କେତେ କଥା ଦେଖୁବ, ଶୁଣିବ, ଜାଣିବ । ଏତିକି କ’ଣ ?”

ସାବିତ୍ରୀ ମୋ ଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ । ସ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ କ’ଣ ହେବ, ସେ ଏହି କଥାଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲେ, ମୁଁ ପୁରୁଷ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଭାବରେ କହିପାରନ୍ତି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ସବୁ ଶୁଣି ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ବାସ ପକାଇଲି । ଉଠିବାକୁ ମନକଲି । ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ, ମୁଁ ପାପିନୀ ତୁମକୁ କିଛି ଯାତିବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ମୋର ଜଳରେ ତୁମେ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ମଧ୍ୟ ଅପବିତ୍ର ହେବ, ଖାଇବା ପିଇବା ତ ଦୂରର କଥା । ଯାଅ, ଯାଅ, ବଡ଼ ଦୟା ଯେ ମତେ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲ ।”

ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ, ଝଲି ଆସିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗ୍ରାମର ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ବୃଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲି । ବଉଳ ଗଛ ମୂଳରେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ସପ ପଡ଼ିଛି । ପଣ୍ଡିତେ ଓ ଆଉ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ବସିଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯିବାରୁ ନାନା କଥାର ଆଲୋଚନା ଝଲିଲା ।

ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ମୁଁ ବିଧବାମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା ଉତ୍ଥାପନ କଲି । ମୁଁ କହିଲି, “ମୁଁ ଆଜି ପରମାନନ୍ଦ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ନାତୁଣୀର ଦୁରବସ୍ଥା ଦେଖିଲି, ପୁଣି ସାବିତ୍ରୀ ଘରକୁ ଯାଇ ତାଠାରୁ ତାର ଓ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଶୁଣିଲି । ଏସବୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖମୟ ଘଟଣା । ଏଥିପ୍ରତି ଆପଣମାନଙ୍କର ଉପାୟ ଉଦ୍ଧାବନ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ?”

- “କ’ଣ ? ନୂତନ ଶିକ୍ଷା କରି ଆସି ବିଧବା ଉଦ୍ଧାର ବ୍ରତରେ ମାତିଛ କି ?”

- “ନା ତାହା ନୁହେ, ଆପଣମାନଙ୍କ ପରି ବିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନୁଭୂତି, ସାହାଯ୍ୟ ଓ ଉପଦେଶ ଭିନ୍ନ ସେମାନଙ୍କ ସଦ୍‌ଗୁଣର ତ ଉପାୟ ନାହିଁ । - ଶ୍ରେୟସ୍କର ପରା ନାହିଁ ।”

- “ଶ୍ରେୟସ୍କର ପରା ମରଣ । ପୂର୍ବ ଜନ୍ମର ଅର୍ଜିତ ଓ ସଞ୍ଚିତ ପାପର ପରିଣାମ, ବୈଧବ୍ୟ । ଶାସ୍ତ୍ରବିଧାନାନୁସାରେ ସଂଯମ ନ କଲେ ପୁଣି ଦୁର୍ଗତି ଓ ପାପସଞ୍ଚୟ । ଦୁଷ୍ଟା ହେଲେ କିଏ ରକ୍ଷା କରିପାରିବ ? ଏଣୁ ମରଣ ହିଁ ଶ୍ରେୟସ୍କର ।”

- “ମରଣ ଯେବେ ଶରୀରକୃତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ଚିନ୍ତା କଣ ଥିଲା ? ସ୍ବାମୀର ମୃତ୍ୟୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ମରୁଥାନ୍ତେ ।”

- “ବିଧୂ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲା କଣ ? ଦେଶର କୁଳାଙ୍ଗାରମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା କ୍ରମେ ଏହା ଉଠି ଯାଇଛି । ଏତାଦୃଶ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉକ୍ତ ଉପାୟ ଥିଲା । ଭୂଶହତ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ସମାଜ ଭ୍ରଷ୍ଟ କଲେଣି ।”

- “ଆପଣ ଜଣ ସତୀଦାହକୁ ବିଧୂବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ? ଏ କଥାଦ୍ଵାରା ଆପଣଙ୍କର କଠୋର ହୃଦୟ ଓ ନିଷ୍ଠୁର ପ୍ରକୃତିର ପରିଚୟ ଦେଉଛନ୍ତି । ବିଜ୍ଞ, ପଣ୍ଡିତ ଓ ଜ୍ଞାନୀ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଲୋକରେ ପରିଚିତ, ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଏତେ ଦୟାଶୂନ୍ୟ ଓ କ୍ରୂର ହୋଇପାରେ, ଆଜିଯାଏଁ ମୋର ଧାରଣା ନ ଥିଲା ।”

ବୃଦ୍ଧ ପଣ୍ଡିତ ମୋର ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ବଚନ ଭଙ୍ଗୀ, କର୍କଶ ସ୍ଵର ଓ କ୍ରୂର ବାକ୍ୟ ମୋତେ ବିଚଳିତ କରି ଦେଲା । ପ୍ରଶାମ କରି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗକଲି । ଏହା ମୋର ଅବିମୃଶ୍ୟକାରିତା ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଏତାଦୃଶ ବାକ୍ୟାଳାପରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ନୁହେ । ସମାଜର ନେତାମାନଙ୍କର ଏ ପ୍ରକାର କର୍କଶ ଓ କ୍ରୂର ସ୍ଵଭାବ ଥାଏ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା ନଥିଲା, ଏଣୁ ଚିକିଏ ଔଷଧ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲି ।

ଘରକୁ ଫେରିଆସି ଭୋଜନାନ୍ତେ ପୁଣି ସେହି ଚିନ୍ତା, ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ, ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷାରେ ଜୀବନର ପ୍ରାୟ ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ କାଳ ଅତିବାହିତ କରିସାରିଲି ।

ବୈଦେଶିକ ଇତିହାସ, ମନୋବିଜ୍ଞାନରେ ଖୁବ୍ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟଲାଭ କରି, ମାତ୍ର ଘରର, ସମାଜର, ଜାତିର କିଛି ହିଁ ଜାଣିଲି ନାହିଁ। ଆମ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ସମ୍ମାନରେ, ମର୍ଯ୍ୟାଦାରେ ଏତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି, ତାହା ଦିନେ ହେଲେ ଚିତ୍ତା କରି ନାହିଁ, ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ। ସମାଜ ନେତାଙ୍କର ନିର୍ମମ ଓ କ୍ରୂର ମନୋବୃତ୍ତି ଏବଂ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାପ୍ରାପ୍ତ ବିଧବାମାନଙ୍କର ହାହୁଡ଼ାଣ ହୃଦ୍‌ଗତ ଭାବ ମଧ୍ୟରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ କାହିଁ? ତାହା ଖୋଜି ପାଇବା ମୋର ସାଧ୍ୟତାତ।

ଭାବିଲି, ପାଷାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତ ମୁଁ ଏକାକୀ ମୋର ନିଜ ଜାତିର ନିରାଶ୍ରୟା ବିଧବାମାନଙ୍କର କରୁଣ କ୍ରନ୍ଦନ ପ୍ରତି ବଧୂର, ନା ସମସ୍ତେ? ସମସ୍ତେ। ସ୍ତ୍ରୀର ଯାତନା, ସ୍ତ୍ରୀର ଅପମାନ, ସ୍ତ୍ରୀର ଲାଞ୍ଚନା ପୁରୁଷର ଯାତନା ନୁହେ, ଅପମାନ ନୁହେ, ଲାଞ୍ଚନା ନୁହେ। ସ୍ତ୍ରୀର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପ୍ରତି ପୁରୁଷ ଅମନୋଯୋଗୀ। ହା ନବ୍ୟ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ଯୁବକ ଦଳ! ଆମେମାନେ ସାମାଜିକ ଆବର୍ଜନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏତେ ଅଜ୍ଞ! ଆମମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଗୋପାଳପୁରର ବିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ହୃଦୟପରି କ୍ରୂର ଓ କଠିନ ନୋହିଲେ ବିଧବାମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଧାର କହେ ଆଳସ୍ୟ କାହିଁକି? ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ତମ ନିଃଶ୍ୱାସ ଆମମାନଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ କରୁନାହିଁ କାହିଁକି? ଯୁବକ ହାତରେ ଏମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଧାର। ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସତ୍ୟ ପଠଦଶାରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବସିଲେ ଏବଂ ବୟସ ପରିଣତିରିଣ ନ ହେବାଯାଏ ବିବାହ ନୋହିବାକୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ ଏବଂ କ୍ଷୋଳ ବର୍ଷରୁ ନୃପନ ବୟସ୍କା କନ୍ୟା ବିବାହ ନକରିବାକୁ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ହେଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ବାଳବିଧବା ହେବେ କିପରି? ଏ ତ ଯୁବକମାନଙ୍କ ହାତର କଥା - ସାମାଜ ନେତାଙ୍କ ମତର ପ୍ରୟୋଜନ କ'ଣ? ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରୟୋଜନ କ'ଣ? ଆଇନର ବା ପ୍ରୟୋଜନ କ'ଣ? ବାଳବିଧବା କେତେଟାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଦେଶରେ କଣ ସାହସିକ ଯୁବକ ନାହାନ୍ତି? ଯୁବକଦଳ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଦିନକରେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ। ହାୟ! ଆମ ଦେଶର ଯୁବକଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ଓ ଧର୍ମବଳ ଅଛି କି? ସେ ଅଜଣା ଅତୀତର ବୀର୍ଯ୍ୟ, ସାହସ କାହିଁ? ଯେବେ ଆଆତା, ଏ ହା ହୁଡ଼ାଣ କାହିଁକି। ଏ କାର୍ପଣ୍ୟ କାହିଁକି? ଏହିପରି ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ଦୁଃଖରେ ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି।

(‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ମାସିକ ପତ୍ରିକାରେ ୧୯୨୯ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ଘନିଷ୍ଠତା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେଲେ, ଛଣବଜାଳାର ପକ୍ଷିମ ପିଣ୍ଡାରେ ଉତ୍ତରମୁଖ ହୋଇ ସଦାନନ୍ଦ ଭାରତୀ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ । ପିଣ୍ଡାତଳରେ ଯୁବକ ଜୟତ, ନିଃଶ୍ଵରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ନିକଟରେ ଆଉ କେହି ନାହିଁ । ଉତ୍ତର ଆଡ଼କୁ ଦୂରରେ ଗ୍ରାମ । ବଜାଳାର ଝରିପାଖରେ ପଡ଼ିଆ ଓ ଧାନବିଲ । ଦକ୍ଷିଣକୁ ଦୂରରେ ଆୟତୋଟା ଓ ଶୁଶାନ । ଶୁଶାନ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଗିରି-ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଅଛି । ନଦୀଟି ନିର୍ଜଳା ନୁହେଁ । କ୍ଷୀଣ ସ୍ରୋତଟି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ନିଦାଘ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଶୁଷ୍କ ହୁଏ ନାହିଁ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ ଜଙ୍ଗଲ ପରେ ପାହାଡ଼ - ପୂର୍ବ ପକ୍ଷିମ ଦିଗବଳୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ଭୂମିଖଣ୍ଡର ମାନବସ୍ଥ ପରି ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହିଅଛି । ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସ, ନିଦାଘ କାଳ, ପାହାଡ଼ର ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କରେ ଘଣ୍ଟ ସୁତାଞ୍ଚପତ୍ରାବଳୀ ଦେଖାଯିବା ତ ସ୍ଵପ୍ନରାଜ୍ୟର କଥା, ଦୃଷ୍ୟକ୍ଳିଷ୍ଟ, ଉପବାସୀ, ପ୍ରକାଶ ତୁମନିତୟ ତପସ୍ୟାରତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵବାହୁ ତୁଲ୍ୟ ଆକାଶକୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ବଢ଼ାଇ ରହିଛନ୍ତି । ମୃତ ପ୍ରାୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବୃକ୍ଷଲତା ଓ ଗୁଳ୍ମମାନେ ସେହି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵବାହୁ ମହାତୁମମାନଙ୍କର ପଦାନତ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସତେ କି ପର୍ଜନ୍ୟ ମହତୁମମାନଙ୍କର ଗୁହାରି ଶୁଣି ବାରି ଦାନ କରିବେ ଏବଂ ସେହି ବାରିଦାନ ଦ୍ଵାରା ମହାତୁମମାନେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୃକ୍ଷ ଲତା ଗୁଳ୍ମମାନେ ଅଂଶ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଚରିତାର୍ଥ ହେବେ । ପତ୍ରଶୂନ୍ୟ ବୃକ୍ଷପୂର୍ଣ୍ଣ ପାହାଡ଼ ଯେପରି ଶିରାଳ ଓ କଙ୍କାଳମୟ । ଧରିତ୍ରୀର ସେ ସୁଦ୍ଧିଗୁ ଶ୍ୟାମଳ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ଶୋଭା ନାହିଁ । ସେ ଛବି ବର୍ମମାନ ସ୍ଵପ୍ନର ଅତୀତ । ଆଦି ଶୁଷ୍କଚର୍ମ, ପଳିତକେଶା, ଓଷାଗତପ୍ରାଣୀ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵନିଃଶ୍ଵାସିତା, ମଳିନ ଗୈରିକ ବସନା ବସୁନ୍ଧରୀ । ତାହାର ଉତ୍ତପ୍ତ ଖର ନିଃଶ୍ଵାସ ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ଜୀବଜନ୍ତୁକୁ ଆକୃଳ ଓ ବ୍ୟଥିତ କରୁଅଛି । ଆଜି ବୋଧହୁଏ ନିଦାଘର ଶେଷ ରାଜତ୍ଵ, ଶେଷ ଆଧିପତ୍ୟ, ଶେଷ ଔଷ୍ଣତ୍ୟ ଓ ଶେଷ ଅତ୍ୟାଶ୍ରୟ । ସର୍ବତ୍ର ହା, ହା, ହା, ହା ।

ଜୟତ ଦକ୍ଷିଣମୁଖ ହୋଇ ଥରେ ଏହି ଭୀଷଣ ଦୃଶ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଥରେ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ମୁଖାରବିନ୍ଦକୁ ଅନାଉ ଅନାଉ ସଦାନନ୍ଦ ଭାରତୀଙ୍କର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ ହେଲା । ଜୟତ ସାଷ୍ଠାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ ହେଲେ ।

ସଦାନନ୍ଦ ଭାରତୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ - ଶାନ୍ତିଶିଖ, ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ। ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଥିଲା ଏବଂ ତାହା ବିତରଣ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ସର୍ବଦା ସମୁଦ୍ଧୃକ ଥିଲେ। ବିଦ୍ୟା ଓ ଜ୍ଞାନ ଦାନରେ ସେ ଆଦୌ କୃପଣ ନ ଥିଲେ। ଜୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ, ଜ୍ଞାନ-ପିପାସୁ, ଶାନ୍ତିଶିଖ, ସଦାଶରୀ, ଗୁରୁଭକ୍ତ - ସଦାନନ୍ଦଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଶିଷ୍ୟ।

ସଦାନନ୍ଦ ଜୟନ୍ତକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ଏବଂ ନିକଟରେ ଉପବେଶନ କରିବାକୁ କହିଲେ।

ଜୟନ୍ତ ଉପବେଶନ କରି ସାରି କହିଲେ, “ଗୁରୁଦେବ, ଘନିଷ୍ଠତା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ।” ସଦାନନ୍ଦ ଏହା ଶୁଣି ପ୍ରଶ୍ନଗର୍ଭିତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଜୟନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ। ଯେପରି କି ସେ ଏ କଥାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ, ଭାବାର୍ଥ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ। ଜୟନ୍ତ କହିଲେ, “ଗୁରୋ, ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ବସାକୁ ଆସିଲା ବେଳେ ବାଟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଦେଖିଲି। ପର୍ବତ ଶିରୋଦେଶରେ ଗାଡ଼ କୃଷ୍ଣ ମେଘଖଣ୍ଡ, ମଧ୍ୟରେ ନିମଜ୍ଜମାନ ସିନ୍ଦୂରଛବି ସବିତା। ଯେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟାବୟବର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ମେଘ ଭିତରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ରକ୍ତିମା ଦ୍ଵିଗୁଣିତ ହେଲା ଏବଂ ଅପୂର୍ବ ପାଟଳ ବର୍ଣ୍ଣରେ ବିଶ୍ଵ ଚରାଚର ରଞ୍ଜିତ ହୋଇଥିଲା। ଏ ଶୋଭା ଏ ଆଭା ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ, ଏ ଶୋଭା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ କବିର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ। ଏ ଆଭା ଫଳାଇବାକୁ ଚିତ୍ରକରର ରଙ୍ଗ ନାହିଁ। ମୁଁ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଅଛି, ଯେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟାବୟବର ପ୍ରାୟ ତିନିଭାଗ ଘୋଡ଼ାଇ ହେଲା, ଠିକ୍ ସେତେବେଳେ ମେଘର କେତେକାଂଶ ପୁଣି ଅପସାରିତ ହେଲା। ଅହୋ! ସୂର୍ଯ୍ୟଦେହରୁ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଗଳିତ ହାଟକବର୍ଣ୍ଣ କର ହଠାତ୍ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ପୂର୍ବ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହେଲା ଏବଂ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ - ବୃକ୍ଷଲତା, ପାହାଡ଼, ପର୍ବତ, ମନୁଷ୍ୟ, ପଶୁ ଜଳ, ସ୍ଥଳ ସମସ୍ତକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା। ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସଙ୍ଗେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେହି କରକାଳ ସଂକୁଚିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା। ମନେ ହେଲା, ସବିତା ଚରାଚର, ଜୀବ ଜଡ଼ ସମସ୍ତକୁ ମସ୍ତକ ଆର୍ଦ୍ଧସି ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ଅସ୍ତ ହେଉଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଯେପରିକି କହୁଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ଉଦୟ ହୋଇ ସମସ୍ତକୁ ଜାଗ୍ରତ, ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ଓ କାର୍ଯ୍ୟରତ କରିଥିଲି। ସମସ୍ତେ ପରିଶ୍ରମରେ କ୍ଲାନ୍ତ ଓ ଶ୍ରାନ୍ତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ରାମର ସମୟ। ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ରାମ କର। ମୋ ଦିବାରାତ୍ର ନାହିଁ। ବିଶ୍ରାମର ସମୟ ନାହିଁ। କି ଜଡ଼, କି ଚେତନ ସମସ୍ତଙ୍କର ବିଶ୍ରାମର ସମୟ ଅଛି, ମୋର ତାହା ନାହିଁ। ଅନନ୍ତ କାଳ ଜଗତକୁ ଜାଗ୍ରତ

ରଖିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ତୁଟି ନାହିଁ । ତୁଟିହେଲେ ଜଗତ୍ ଭାଙ୍ଗିବ । ବାବା ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହି ଶୋଭାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥିଲି, ଏସବୁ କଥା ଭାବୁଥିଲି । ଯେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର କର ମୋର ସମ ମଞ୍ଚକ ଆଉଁସି ଦେଇ ଓଲଟିଗଲା, ସେତେବେଳେ ଦେହ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେଲା, ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା, ଲୋତକ ଗଢ଼ିଲା । ଦକ୍ଷାୟମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ, କି ନିଦ୍ରିତ, କି ଜାଗ୍ରତ, କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର ମନ ପ୍ରାଣ, ନା ଶରୀର ମଧ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଏକୀଭୂତ ହେଲା । କ୍ଷଣକାଳ ମୋର ଅସ୍ତିତ୍ବ ନଥିଲା । ସହସା ଅନାଭଲି, ମୁଁ ସଶରୀରରେ ଦକ୍ଷାୟମାନ । ସୂର୍ଯ୍ୟ କାହିଁ ? ଅହୋ ! ଘନିଷ୍ଠତା କି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ?

“ତରତର ହୋଇ ଏ ବସା ଆଡ଼କୁ ଆସିଲି । ଦେଖେଁ, ଆପଣ ଏହି ପିଣ୍ଡାରେ ଉତ୍ତରମୁଖ ହୋଇ ଧରାବନ୍ଧ ପଦ୍ମାସନରେ ଉପବିଷ, ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଯୋଗଯୁକ୍ତ, କଷାୟ-ବାସ ପରିହିତ, କଷାୟ ଉତ୍ତରୀୟ ବାମ ସୁକ୍ଷୋପରି ଲମ୍ବିତ । ସାବଧାନରେ, ସତର୍ପଣରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲି । ଆପଣଙ୍କୁ ତାହା ଅବିଦିତ । ପ୍ରବେଶ ହେଲାବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହୋଇଥିଲେହେଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଅବ୍ୟବହିତ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରତିଫଳିତ ଦୀପ୍ତି ଆକାଶ ଓ ଧରାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରେଶ୍ବରେ ରଞ୍ଜିତ କରୁଥିଲା । ଏ ଆଲୋକ କୃତ୍ରିମ୍ ଦେଖାଯାଏ, ମାତ୍ର ମୋ ଭାଗ୍ୟକୁ ତାହା ଆଜି ବିଦ୍ୟମାନ ଥିଲା । ସେହି ଦୀପ୍ତି ସେତେବେଳେ ଆପଣଙ୍କର ସର୍ବାବୟବକୁ ରଞ୍ଜିତ କରିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଆପଣଙ୍କର ଦୈହିକ ଶୋଭା ଓ ଦୀପ୍ତି ମୋର ମନ ପ୍ରାଣକୁ ଅପୂର୍ବ ଭକ୍ତି ଓ ପ୍ରେମରସରେ ଆୟୁତ କଲା । ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ଚିତ୍ରକରର ଚିତ୍ରିତ ଧ୍ୟାନୀ ବୁଦ୍ଧ ରୂପ ହୃଦୟରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା, ଭକ୍ତିତଦ୍ବୃତ ଚିତ୍ତରେ ଆତ୍ମରିକ ପ୍ରଣାମ କଲି । ମୁଁ ଚକ୍ଷୁ ଖୋଲିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆପଣଙ୍କର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ ହେଲା । ସହସା ପ୍ରତିପାତ ହେଉଅଛି, ମାତ୍ର ଆଜିର ଆତ୍ମରିକ ପ୍ରଣାମ ତୁଳନାରେ ଏ ସବୁ କୃତ୍ରିମ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ । ଆପଣ ଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ଅଛି, ମାତ୍ର ସେ ସାମୟିକ ଘନିଷ୍ଠତା କାହିଁ ?

“ଆଜିଠାରୁ ପାଞ୍ଚଦିନ ତଳେ ଏହି ପିଣ୍ଡାରେ ଶୟନ କରିଥିଲେ । ଗାତ୍ର ପାହି ନଥିଲା । ତାରକାମାନେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହୋଇ ନଥିଲେ, ପୂର୍ବାଶା ଉଷାଲୋକରେ ଦୀପ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲା - ପକ୍ଷୀମାନେ ପ୍ରାତଃ ସଙ୍ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କରି ନଥିଲା । ଆପଣଙ୍କ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହୋଇ ନଥିଲା । ମୋର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା, ମାତ୍ର ବିଚ୍ଛଣାରେ ପଡ଼ି ଉଠିଲି । ମୋର କର୍ଣ୍ଣକୁହରରେ ଦୂରରୁ, ବହୁ ଦୂରରୁ ମଧୁର ଧ୍ବନି ପ୍ରବେଶ କଲା । ଗାତ୍ର କିନ୍ତୁ

ଅବ୍ୟକ୍ତ, ଅସ୍ପଷ୍ଟ, ଏହି ଧ୍ବନି କର୍ଣ୍ଣକୁହରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ହୃଦୟକୁ ଏକାବେଳେ ଆଲୋଡ଼ିତ କଲା । ମୁଁ ଦୁଃଖ ସିନ୍ଧୁରେ ନିମଜ୍ଜିତ ହେଉଥିଲି, କି ଅଜଣା ସୁଖ ରାଜ୍ୟର ଆଧିପତି ଭୋଗ କରୁଥିଲି, ତାହା ମନେ ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ମନେ ହେଲା - ମୁଁ ସେହି ଧ୍ବନିରେ ମୁଗ୍ଧ ମୋର ଭାଇ ବନ୍ଧୁ, ପିତା, ମାତା, ସ୍ବଜନ, ଗ୍ରାମବାସୀ, ଦେଶବାସୀ, ସମସ୍ତେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମୋତେ ତ୍ୟାଗ କରି ଛାଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି - ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ । ମୁଁ ଏକାକୀ ସେହି କରୁଣ ସଙ୍ଗୀତ ଧ୍ବନି ଶ୍ରବଣରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ରହିଅଛି । ଆଗକୁ ପଛକୁ କେହି ନାହିଁ, ଏକାକୀ ଅନ୍ଧକାର -- ଅନ୍ଧକାର । ଆକୁଳ ହୋଇ ଡାକିଲେ ଶୁଣିବାକୁ କେହି ନାହିଁ । ଏତାଦୃଶ ଅନନ୍ତ ହତାଶା, କି ଅପାର ଆନନ୍ଦ ଏହି ସଙ୍ଗୀତ, ଏହି ଧ୍ବନି ହୃଦୟରେ ଜନ୍ମାଉଥିଲା, ତାହା ମୋର ସ୍ମରଣ ନାହିଁ । ତନ୍ମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ମନେ କରୁଥିଲି, ଅନନ୍ତ ଦୁଃଖ ହେଉ ବା ଅନନ୍ତ ସୁଖ ହେଉ, ଏହି ମୋହ ନିଦ୍ରା ନ ଭାଙ୍ଗିଲେ ମୁଁ ସୁଖୀ । ଏହି ଧ୍ବନିର ମୋହ ମୋତେ ଅନନ୍ତ ରାଜ୍ୟକୁ ନେଇ ଯାଉ । ତନ୍ମୟ ହୋଇଗଲି, ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା । ମନେ କରିଥିଲି, ଏ ନିଦ୍ରା ଆଉ ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ । ମୋହ ଭାଙ୍ଗିଲା, ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ବସିଲି - କାନେଇଲି କେଉଁ ଧ୍ବନି ଏପରି ଭାବ ଜାତ କଲା । କିଛି ନୁହେଁ । ଦୂରରେ ଜଣେ ହଲିଆର ଗୀତ । ଗୁରୁଦେବ, ଓଷାଦମାନଙ୍କର ବୀଣାର ଝଙ୍କାର ଶୁଣିଅଛି, ଗାୟକମାନଙ୍କର ବୀଣାର ଝଙ୍କାର ଶୁଣିଅଛି, ଗାୟକମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଅଛି, ଆପଣଙ୍କର ବେଦପାଠ ଶ୍ରବଣ କରିଅଛି, ମାତ୍ର ସେ ଦିନର ଉଷା କାଳର ହଲୁଆ ଗୀତ ଧ୍ବନି ମୋର ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ଭାବ ଜନ୍ମାଉଥିଲା, ସେପରି ଭାବ କୌଣସି ଗୀତ ବାଦ୍ୟଦ୍ବାରା କେବେ ଜାତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଗୁରୁଦେବ, ଚେତନ ମଧ୍ୟରେ ଓ ଜଡ଼ ଓ ଚେତନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି, ଯାହା ସମୟରେ ଘନିଷ୍ଠତା ଆନନ୍ଦନ କରେ । ସେ ଘନିଷ୍ଠତା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । ଏହା ସାଧନାର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ଏହା ସ୍ବାଭାବିକ ।” ଭାରତୀ ପୁଣି ଅନାଇ ରହିଲେ । ଜୟତ ନିସ୍ବଚ୍ଛ । ଭାରତୀ କହିଲେ, ପରମାତ୍ମାଙ୍କର ଜଟିଳ ମାୟାର ଖେଳ । ତୁମର କଥିତ ଘନିଷ୍ଠତା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଆତ୍ମା ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଘନିଷ୍ଠତା ନିତ୍ୟ ଓ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ।

“ବାବା, କ୍ଷମା ଦେବେ, ମୋର ମନ ମାନ୍ଦୁନାହିଁ । ସମୟର ଖେଳ । ଧ୍ୟାନଦ୍ବାରା ଈଶ୍ବର ସହିତ ମନର ସଂଯୋଗ କେତେଦୂର ଘଟେ, ତାହା କହିବାର ମୋର ଯୋଗ୍ୟତା ନାହିଁ । ଯଦିବା ଘଟେ, ତାହା ମଧ୍ୟ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ।”

“ଜୟତ, ତୁମର ବୁଦ୍ଧି ଉତ୍ତମ, ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି ପ୍ରଖର, ବିଦ୍ୟାରେ ବୃହା
ଯଥେଷ୍ଟ, ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା କରିଅଛ ମାତ୍ର ତୁମର ଚିନ୍ତା ସ୍ରୋତ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁବର୍ତ୍ତୀ ନୁହେ ।
ସ୍ବାଧୀନ ଚିନ୍ତା ଅନେକ ସମୟରେ ମନକୁ ନାସ୍ତିକ୍ୟବାଦ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ ।
ଧର୍ମ ଓ ଈଶ୍ବର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆସ୍ତ୍ର ବାକ୍ୟ ହିଁ ପ୍ରମାଣ, ଗୁରୁ ଉପଦେଶହିଁ ଗ୍ରହଣୀୟ ଓ
ବିଶ୍ବାସ୍ୟ । ଯୋଗଦ୍ବାରା ନିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରେ । ତୁମର ସ୍ବାଧୀନ
ଚିନ୍ତାଜନିତ ଭାବମାନଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ଓ ଆମର ଉପଦେଶାନୁସାରେ
ଚିନ୍ତନିରୋଧଦ୍ବାରା ଯୋଗ ଅଭ୍ୟାସ କର ।

‘ସଙ୍କଟ ପ୍ରଭବାନ୍ କାମାଂ

ସ୍ତ୍ରୀଂକୁ ସର୍ବାନଶେଷତଃ ।

ମନସୈବେହିୟଗ୍ରାମଂ

ବିନିୟମ୍ୟ ସମତତଃ ॥

ଶନୈଃ ଶନୈର୍ଭୁପରମେଦ୍

ବୁଦ୍ଧ୍ୟା ଧୃତିଗୃହୀତୟା ।

ଆତ୍ମସଂସ୍ଥଂ ମନଃ କୃତ୍ବ

ନ କିଞ୍ଚିଦପି ଚିନ୍ତୟେତ୍ ॥’

ବାବା, ଭଗବତ୍ ଚିନ୍ତାରେ ଯୋଗସ୍ଥ ହେଲାବେଳେ ସଂସାରର କିଛି ହିଁ
ଯେପରି ମନକୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ନପାରେ, ସେଥିପ୍ରତି ଯତ୍ନଶୀଳ ହେବ ।

ଜୟତ ନତମସ୍ତକରେ ଗୁରୁଦେବଙ୍କ ଉପଦେଶ ଶ୍ରବଣ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ
ମନ ଗୁରୁଙ୍କ କଥାରେ ମାନିଲା କି ନା, ସେ ତାହା ପ୍ରକାଶ କଲେ ନାହିଁ । ଉପଦେଶ
ଅନୁସାରେ ଯୋଗ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ମନ ବଳିଲା । ପରୀକ୍ଷା ହିଁ ତାଙ୍କ
ଜୀବନର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ଝଲିଗଲା । ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସିଲା । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ପାହାଡ଼ର
ଚୂଡ଼ାସଂଲଗ୍ନ କୃଷ୍ଣ ମେଘଖଣ୍ଡ ଗାଢ଼ତର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଗଲା । ସାମାନ୍ୟ ବିଦ୍ୟୁତ୍
ଆଉ ଦେଖାଗଲା, ସୁଲୁସୁଲୁ ପବନ ବହିଲା । ସଦାନନ୍ଦ କହିଲେ, “ଆଜି ନିଶ୍ଚୟ
ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟି ହେବ, ଝଲ ବାବା, ଗୃହ ଭିତରେ ବସି ଯୋଗ ଶିକ୍ଷାର ଆଦ୍ୟାରମ୍ଭ
କରିବା ।” ଉଭୟେ ଗୃହାଭ୍ୟନ୍ତରକୁ ଗଲେ । ବାସ୍ତବିକ ଅଞ୍ଚକ୍ଷଣ ପରେ ପ୍ରବଳ

ପବନ ବହିଲା । କ୍ଷୀଣ ତୈଳ ଦୀପ ନିଭିଯିବା ଭୟରେ କବାଟ ଆଉଁସାଇ ଦେଲେ, ପୂର୍ବମୁଖ ହୋଇ ଜୟତ ଏବଂ ଉତ୍ତରମୁଖ ହୋଇ ସଦାନନ୍ଦ ବସିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଭାରତୀ ମନ ସ୍ଥିର କିପରି କରିବାକୁ ହୁଏ, ତହିଁର ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ଭୂତଶୁଦ୍ଧି, ଆସନଶୁଦ୍ଧି ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ । ଯୋଗାସନରେ ବସାଇଲେ, ଚକ୍ଷୁ ଶିଷ୍ୟଦୁହିତ କରି ନାସାଗ୍ରରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ କହିଲେ ଏବଂ ମୃଦୁ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵରରେ ବାରମ୍ବାର ଶ୍ରବଣ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦ୍ଵାରା ମନ ନିରୋଧ କରିବାକୁ ଓ ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତ ହେବାକୁ ଆଦେଶ କଲେ । ଜୟତ ଠିକ୍ ସେହିପରି କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜୟତ ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ, ଭାରତୀ ତାଙ୍କୁ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଝାଁଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିଷ୍ୟ ବୋଲି ବେଳେ ବେଳେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଅଛନ୍ତି । ବାହାରେ ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟି, ମୟନାଦ, ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପାତ ଗଲିଛି, ଜୟତର ଦେହ ଚମକି ଉଠିଲା । ଭାରତୀ ଦେଖିଲେ, ଜୟତ ଭାରତୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ମୁଖ ଫେରାଇ ମତମତ ଝାଁଲେ । ଭାରତୀ କହିଲେ, “ଏ କଣ ? ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗର କାରଣ କଣ ?”

“ଦୂରରେ କ୍ରନ୍ଦନଧ୍ଵନି ।”

“ଯେବେ ସତ୍ୟ ବା କାଳ୍ପନିକ କ୍ରନ୍ଦନଧ୍ଵନିରେ ତୁମ୍ଭର ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ ହେଲା, ତେବେ ସଂଯତ ହୋଇ ଉପବେଶନ କରି ନାହିଁ । ପୁଣି ଚେଷ୍ଟା କର ।”

ଜୟତ ପୁଣି ଅଧିକତର ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ କରି ଧ୍ୟାନରେ ବସିଲେ, କ୍ରନ୍ଦନଧ୍ଵନି ବୋଧ ହୁଏ, ବାୟୁରେ ମିଶିଗଲା, ଆଉ ଶୁଣା ଗଲାନାହିଁ । ମୁହୂର୍ତ୍ତମାତ୍ର ଅତିବାହିତ ନ ହେଉଣୁ ଜୟତ ଚମକିତ ହେବା, ଅନାଇବା ଛଡ଼ା ବାବା, ବାବା, ବୋଲି ଡାକିଲେ । ସଦାନନ୍ଦ କହିଲେ, କଥା କଣ - ତୁମ୍ଭର ଏତାଦୃଶ ଅସଂଯମ, ଅଭୂତପୂର୍ବ ଅବାଧ ଆଚରଣର କାରଣ କଣ ? ମନକୁ ସ୍ଥିର କର - କର୍ଣ୍ଣେନ୍ଦ୍ରିୟ ନିରୋଧ କର । ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ବିଘ୍ନ ମନେ ପଡ଼େ । ତପସ୍ୟାରେ ଏପରି ଅଚରାୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଜାଣି ଶୁଣି ବିଚଳିତ ହେବା ଦୃତପ୍ରଞ୍ଜର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ।”

“ଗୁରୁଦେବ, ଅସହ୍ୟ, ଅସହ୍ୟ, ସ୍ଵାର୍ଥସିଦ୍ଧି କାମନାରେ ମୁଁ ଯୋଗତପ୍ତ ରହିବି । ଆତ୍ମର ଆର୍ତ୍ତନାଦ କର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ବୋଲି ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ନିରୋଧ କରିବି । ଶୁଣନ୍ତୁ, ପୁଣି କ୍ରନ୍ଦନଧ୍ଵନି - ସ୍ଥିର କ୍ରନ୍ଦନଧ୍ଵନି ।”

“ପିଣ୍ଡାତୀ କି ପେଟିନୀ ହୋଇପାରେ।” ଏଥିରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ବିପଦଗ୍ରସ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀର କାତର କ୍ରନ୍ଦନ। ବାବା, ମୃଦଙ୍ଗ ଓ ବାଣୀ ଜଡ଼ - ଉଭୟର ସ୍ୱର ମିଳିଥିଲେ ମୃଦଙ୍ଗରେ ଆଘାତ କଲେ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ବାଣୀ ମଧ୍ୟ ଝଙ୍କାର ଦିଏ। ମୁଁ ନର, ମୁଁ ଗୃହୀ - ଅନ୍ୟର କ୍ରନ୍ଦନ କି ମୋର ହୃଦୟତନ୍ତ୍ରରେ ଆଘାତ କରିବ ନାହିଁ - ମୋର ହୃଦୟ କି ବେସ୍ୱରା ବାଣୀ ପରି ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ରହିବ ? କଦାପି ନୁହେଁ। କ୍ଷମା ଦିଅ, ପ୍ରଭୋ ! ହୃଦୟରେ ଥରକୁଥର ସେହି କ୍ରନ୍ଦନ ଶବ୍ଦ ଆଘାତ କରୁଛି।”

ଏହା କହି ଜୟନ୍ତ ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ି ପଦଧୂଳି ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ଉତ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା ନକରି କବାଟ ଖୋଲି ଦେଇ ପିଆକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଦୀପ ଶିଖା ନିର୍ବାପିତ ହେଲା।

ଜୟନ୍ତ ପିଣ୍ଡାରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେଲେ, ଦକ୍ଷିଣ ଆଡ଼କୁ ମୁଖ କରି ଶବ୍ଦକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ। ଦେଖିଲେ ଯେ, ବିଶ୍ୱ ଚରାଚର ସମାନ, ଇତର ବିଶେଷ କିଛି ନାହିଁ, ସମସ୍ତ ମହା ଅନ୍ଧକାରାବୃତ୍ତ। ଏ ଅନ୍ଧକାରର ଉପମା ନାହିଁ। ‘ମୁଁ ଅଛି’ ଏ ଜ୍ଞାନ ଭିନ୍ନ ନିଜର ଶରୀରର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଗୋଚରାତୀତ କେବଳ ପ୍ରଳୟ ପ୍ରାକକାଳୀନ ପ୍ରବନ୍ଧ ବତାସର କର୍ଣ୍ଣବଧୂରକାଠୀ ହୁ ହୁ ଶବ୍ଦ। ପୁଣି ବକ୍ତ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ, ଭୂମିଖଣ୍ଡ କମ୍ପି ଉଠିଲା ପରି ମନେ ହେଲା, ଏହି ଭୂମିକମ୍ପରେ ପାଦତଳର ପୃଥିବୀ ବିଦାର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଜୟନ୍ତକୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଘେନିଯାଇ ଅଣ୍ଟା ପରମାଣୁରେ ପରିଣତ କରିବ। ଜୟନ୍ତର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ କମ୍ପିଉଠିଲା। ପ୍ରଭାତରେ ମହା ଦୁମ୍ପ, ବୃକ୍ଷଶାଖାମାନେ ଉଦ୍‌ଘୁଳିତ, ଭଗ୍ନ, ଉତ୍ତ୍ରିପ୍ତ ହେଉଥିଲେ। ମୁଷଳ ଧାରାରେ ବୃଷ୍ଟି। ଏ ପ୍ରଳୟ କାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଜୟନ୍ତ ଏକାକୀ ପିଣ୍ଡାରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୀଣ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଶ୍ରବଣ ଆଶାରେ କାନ ଡେରି ରହିଥିଲେ। ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର ଅତୀତ ହେଲା। ପଶ୍ଚିମରୁ ଦମକା ଝଡ଼ ପୂର୍ବ ଆଡ଼କୁ ଉଲ୍ଲଗ୍ନ। ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଜୟନ୍ତ ଶୁଣି ପାରିଲେ। ଝଡ଼ ଡୋଫାନକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ, ନିଜର ଜୀବନ ପ୍ରତି ମମତା ନାହିଁ, ସାପ ଓ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁକୁ ଭୟ ନାହିଁ, ଜୟନ୍ତ ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶ୍ୱଶାନ ଆଡ଼କୁ ଉଲ୍ଲଗ୍ନ।

ସଦାନନ୍ଦ ଭାରତୀ ଅନ୍ଧକାରରେ ମୌନ ହୋଇ ବସିଗଲା। ଭାବିଲେ। “ଜୟନ୍ତ ମୋର ପ୍ରିୟ ଭକ୍ତ ଓ ବାଧ୍ୟ ଶିଷ୍ୟ, ତାର ପିତା ଜୟନ୍ତର ଭାର ମୋ ଉପରେ ଅର୍ପଣ କରିଅଛନ୍ତି। ଏହି ଭାଷଣ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଜୟନ୍ତର ପିତା ମାତା ଜୟନ୍ତ ମୋ

ନିକଟରେ ନିରାପଦରେ ଅଛି ଭାବି ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ । ମୁଁ ଗୃହ ଭିତରେ ବସିଅଛି, ଜୟନ୍ତ ଜୀବନର ମମତା ତ୍ୟାଗ କରି ପର ନିମନ୍ତେ ପିଣ୍ଡା ତଳକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଶୁଶାନକୁ ଏକାକୀ ଏ ଦୁଃସମୟରେ ଯିବ, ମୁଁ ନିରାପଦରେ ଗୃହ ଭିତରେ ରହିବି ? ନା ।” ଏହା କହି ସହସା ଗାତ୍ରୋତ୍ଥାନ କଲେ, ଜୟନ୍ତଙ୍କ ଅଳକ୍ଷ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଓଲଟିଲେ । କ୍ଷଣପ୍ରଭା ସେମାନଙ୍କର ପଥପ୍ରଦର୍ଶନ ହେଲା ।

ଶୁଶାନର ଆୟ ତୋଟାରେ ଜୟନ୍ତ ଚମକି ପଡ଼ି ଦକ୍ଷାୟମାନ ହେଲେ । ଝଡ଼ଦ୍ୱାରା ବୃକ୍ଷ ଶାଖାଗ୍ରମାନେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ଘନଘନ ବିଜୁଳି ଖେଳାରେ ଆକ୍ଷଗନ୍ଧ ଓ ଛାୟାମାନେ ଅସଂଖ୍ୟ ଭୂତପ୍ରେତର ତାଣ୍ଡବଳୀଳା ଦେଖାଉଥିଲେ । ଏଣେତେଣେ ଦୁଇ ଋଷିଟା ଖଟ ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ଖଟର ଛିଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପିଣ୍ଡାତଳର ଅସଂଖ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଜୟନ୍ତ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା ପରି ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଲୋକରେ ପ୍ରଭାବିତ ହେଉଅଛି । ଦରପୋଡ଼ା ଖଣ୍ଡକେତେ କାଠ ଗଣ୍ଡି, ଋଷିଛଅଟା କୁଳା, ମାଠିଆ ଆଳୁଅ ଓ ଅନ୍ଧାରର ଖେଳାରେ ଶୁଶାନର ବିଭୀଷିକା ଓ ବିଭୟତାକୁ ଜୟନ୍ତର ହୃଦୟରେ ଅଂକନ କରୁଥିଲେ ।

ବିପନ୍ନାର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । ଜୟନ୍ତ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ଶୁଶାନ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଧାନବିଲ ଆଡ଼କୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଝଟକରେ ଚଂଚଳ ନେତ୍ରରେ ଏଣେତେଣେ ଅନାଇଲେ ଏବଂ ଅତି ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ “କିଏ କିଏ ଡାକିଲ” ବୋଲି ଚିତ୍କାର କଲେ । ସେହି ଶବ୍ଦ ଆୟ ତୋଟାରେ, ଜୋର ଗଣ୍ଡରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇ ସ୍ୱୟଂ ଜୟନ୍ତକୁ ଓ ସଦାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଚମକିତ କଲା । ଏବଂ ପ୍ରବଳ ବାୟୁସ୍ରୋତରେ ମିଳିଗଲା । ମାତ୍ର ଜୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ପାଇଲେ ନାହିଁ । ତୁହାଇ ତୁହାଇ ଡାକିଲେ, ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ପୁଣି ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଆଲୋକରେ ଅନତି ଦୂରରେ ଶୁକୁ ବର୍ଷର କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନେତ୍ରରେ ପଡ଼ିଲା । ତାହା ଶବ୍ଦ ହୋଇପାରେ, ଶବ୍ଦର ବସ୍ତୁ ହୋଇପାରେ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇପାରେ । ଏହା ଜୟନ୍ତ ଭାବିଲେ ନାହିଁ । ସହସା ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ଧରି ପକାଇଲେ । ସିନ୍ଧବସ୍ତ୍ରାବୃତ ସିନ୍ଧ କେଶଗୁଚ୍ଛ ଉପରେ ତାଙ୍କର ହାତ ପଡ଼ିଲା । ସାପଦେହ ପରି ଅଣ୍ଟା । ହାତ ଆପେ ଘୁଞ୍ଚି ଆସିଲା । ଚିତ୍କାର ଜାତ ହେଲା । ପୁଣି ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ହାତ କଟଟିରେ ବାଜିଲା । ହାତରେ ରୁଡ଼ି ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ଅଳଙ୍କାର ନାହିଁ । ବିଧବା ବୋଲି ଅନୁମାନ କଲେ । ହିଡ଼ ଉପରେ ଦୁଇହାତ ରଖି ତହିଁ ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ଦେଇ ମୂର୍ଚ୍ଛିତା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୁଣ୍ଡକୁ ହଲାଇ ହଲାଇ ଡାକିଲେ । ବିପନ୍ନା ଚେତା ପାଇଲା । ଜୟନ୍ତ ଦକ୍ଷାୟମାନ

ହେଲେ । ବିପନ୍ନା ଚନ୍ଦ୍ରବସ୍ତ୍ରରେ ଥାଇ କହିଲା, ‘ଅନ୍ଧକାର କି ମୋର ଚକ୍ଷୁର ଦୋଷ ? ମୁଁ କିଛି ଦେଖୁ ପାରିବାକୁ ନାହିଁ । ମହାତ୍ମା, ମୁଁ ଦୁଃଖିନୀ ବିଧବା ସୁବତୀ । ତୁମେ ମୋର ପିତା କି ଭାଇ ? ଏପରି ବେଳରେ ଏଠାକୁ ତୁମେ କିପରି ଆସି ମୋର ମୂର୍ଦ୍ଧା ଭାଙ୍ଗିଲ ?’

ଜୟନ୍ତ କହିଲେ, “ମୁଁ ସୁବକ, ନାମ ଜୟନ୍ତ, ମୁଁ ତୁମର ଭାଇ । ତୁମର କ୍ରନ୍ଦନ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଏଠାକୁ ଆସିଲି । ଏ ବାକ୍ୟାଳାପ ସୂଚି- ଅଭେଦ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରରେ ଉଲ୍ଲିଅଛି । କେହି କାହାର ମୁଖାବଲୋକନ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଜୟନ୍ତ ଜାଣୁନାହାନ୍ତି ଯେ ସଦାନନ୍ଦ ଛାୟା ପରି ତାଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରି ନିକଟରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଥରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କଥା, ପିତା ମାତାଙ୍କ କଥା, ନିଜର କଥା, ଯୋଗସାଧନାର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କଥା ଭାବିବାକୁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ବିପନ୍ନା ସୁବତୀର ଉଦ୍ଧାର ।

ସଦାନନ୍ଦ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ନିଃଶବ୍ଦରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ସୁବତୀର ଓ ଜୟନ୍ତର କଥା ଶୁଣିଲେ । ଭାବିଲେ, “ସୁବତୀ ରାତ୍ରିକାଳରେ ଗ୍ରାମରୁ ବହୁ ଦୂରରେ, ଏଥୁର କାରଣ କ’ଣ ? ଜୟନ୍ତ ସୁବକ, ଚକ୍ଷୁକମତି, ଯୋଗଭଙ୍ଗ କରି ଏଠାକୁ ଦଉଡ଼ି ଆସୁଅଛି । ବିଷମ ସମସ୍ୟା, ଦେଖାଯାଉ, ପରମାତ୍ମାଙ୍କର କି ଇଚ୍ଛା । ମୁଁ ଏମାନଙ୍କ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଛାୟା ପରି ରହିଥାଏ ।”

ସୁବତୀ କହିଲା, “ମୋର ନାମ ରେବତୀ । ମୋ ଘର ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଗ୍ରାମରେ । ମୁଁ ସେଠାକୁର ଯାଉଥିଲି, ଅନ୍ଧର ମାଡ଼ି ଆସିଲା, ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟି ହେଲା ଏଣୁ କାଟ ବଣା ହେଲି । ବୃଷ୍ଟି, କରକାପାତ, ଶୀତରେ ଅସମ୍ଭାବ ହୋଇ ଚିହ୍ନର କଲି । ସେ କଣ୍ଠର କଥା କହିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଭାଇ, ମୋତେ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଯିବାର ବାଟ ଦେଖାଇ ଦିଅ । ତୁମେ ବୁଝୁଛୁ ଯାଅ । ମୋ ନିମନ୍ତେ ବହୁ କଷ୍ଟ ପାଇଲା ।”

ଜୟନ୍ତ- ଗୋବିନ୍ଦପୁର । ଏଠାରୁ ପୂର୍ବ ଏକକ୍ରୋଶ ବାଟ । ଜଙ୍ଗଲ, ମହା ଅନ୍ଧକାର, ବୃଷ୍ଟି ଉଠିଛି । ଓଡ଼ା ଲୁଗା, ବନ୍ୟଜନ୍ତୁର ଭୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ତୁମେ ଏକାକୀ କିପରି ଯିବ ? ଉଲ ଆମ ଗ୍ରାମରେ ରହିବ, କାଲି ସକାଳୁ ଯିବ ।”

“ଭାଇ, ମୋର ଯେବେ ଖରା ବରଷାକୁ ଭୟ ଆତା, ବାଘ ଭାଲୁର ଡର ଆତା, ତେବେ କି ମୁଁ ଏଠାକୁର ଆସିଛନ୍ତି ! ମୋର ସେ ଭୟ ନାହିଁ । ମୋର ନିଜର

ସୁଖ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲେ ଏହି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରାରେ ଶିବାଳୟକୁ ଆସି ଧାରଣା ଦେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗୃହକୁ ଫେରୁଥାନ୍ତି ! ତାହା ନୁହେଁ । ସଲଖ ବାଟ କେତେ ଦୂରରେ ?”

“ଶିବାଳୟକୁ ଧାରଣା ଦେବାକୁ ଆସିଲେ କାହିଁକି ?”

“ଭାଇ, ସବୁ ଫିଟାଇ କହିବାର ଅବସର ନାହିଁ । ମୋର ପୁତ୍ର କୁଣ୍ଡାଗତ ରୋଗ ପୀଡ଼ିତ । ତାହା ନିମନ୍ତେ ଶିବପୂଜା ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲି । ଶିବନିର୍ମାଳ୍ୟ ବେଳପତ୍ର ଧରିଛି । ତାହା ନେଇ ମୋର ପୁତ୍ରର ମସ୍ତକରେ ଛୁଆଁଇ ଦେଲେ ସେ ରୋଗମୁକ୍ତ ହେବ । ବଡ଼ ବଳୟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଶୀଘ୍ର ମତେ ବାଟ କହିଦିଅ ।”

ଜୟନ୍ତ କହିଲେ, “ଭଗିନି, ଏହା ଅସମ୍ଭବ, ତୁମେ ଏକାକିନୀ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଯିବ, ମୁଁ ଯାଇ ନିଶ୍ଚିତରେ ଆଶ୍ରମରେ ନିଦ୍ରାଯିବି ! ଝଲ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିବି ।” ଏହା କହି ପାଦତଳରେ ପଡ଼ିଥିବା ଆତ୍ମତାଳ ଖଣ୍ଡେ ହସ୍ତରେ ଧାରଣା କଲେ ଏବଂ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

ଝଡ଼ ଏକାବେଳେ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା । ଅନ୍ଧକାର ସେହିପରି ଏବଂ ଟୋପାଏ ବୃଷ୍ଟି ପଡୁଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ବିଜୁଳୀ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଆଗପଛ ହୋଇ ଜୟନ୍ତ ଓ ରେବତୀ ଝଲିଅଛନ୍ତି । ସଦାନନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ପଛେ ପଛେ ଝଲିଅଛନ୍ତି ।

ବିପରି ବନ୍ଧୁତାକୁ ଗାଡ଼ତର କରେ । କେହି କାହାର ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ମୁଖାବଲୋକନ କରି ପାରୁନଥିଲେ । ଅନ୍ଧାର ରୂପରେଖ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖୁଥିଲେ ଲଜ୍ଜା, ସଙ୍କୋଚ, ଭୟ ଉଭୟଙ୍କ ମନରୁ ଝଲିଗଲା । ବିକାରଶୂନ୍ୟ ଚିତ୍ତରେ ସହୋଦର ଭାଇ ଭଗିନୀ ପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଜୟନ୍ତ କହିଲେ, “କଥା ହେଲେ ବାଟ ଛିଡ଼େ । ଅନ୍ଧାର, ତୁନି ହୋଇଯିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କଥା ଶୁଣିଲେ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁମାନେ ଆଡ଼େଇ ହୋଇଯିବେ । ରେବତୀ, କି ନିମନ୍ତେ ତୁ ଏ ବିପରିକୁ ନିଜେ ଡାକି ଆଣିଲୁ ?”

“ସେ କଥା କ’ଣ କହିବି ଭାଇ, ମୋ ପରି ଦୁଃଖିନୀ କି ଜଗତରେ କିଏ ଅଛି ? ସବୁ କହିବି ଭାଇ, ମୋର ପୁଅଚିତା । ତ ମୋତେ ଖାଉଛି । ଦୁଇ ବରଷର ପୁଅ, ତାକୁ ସାତ ବରଷର ଝିଅ ମାଳତୀ ଜିମା ଦେଇ ଶିବ ମନ୍ଦିରକୁ ଆସିଥିଲି । ଆଜି ଲୁର ଟିକିଏ କମ୍ ଥିଲା । ଭାଇ, ମୋ ପୁଅର କ’ଣ ହେବ ?”

“ଚିତା କର ନାହିଁ। ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ତା’ର ଚିକିତ୍ସାର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା। ତୋର କ’ଣ ଅନ୍ୟ କେହି ନାହିଁ। କେବଳ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଓ ଗୋଟିଏ ପୁଅ।”

“ହଁ, ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମାଳତୀ ଭିନ୍ନ ଏ ଜଗତରେ ମୋର ଆଉ କେହି ନାହିଁ। ମୁଁ ନିତାନ୍ତ ସହାୟତାମୟ।”

ଏହା କହିଲାବେଳେ ରେବତୀର ଚକ୍ଷୁ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା, କଣ୍ଠ ରନ୍ଧି ହେଲା। ଜୟନ୍ତ ତାହା ବୁଝି ପାରିଲେ। ଜୟନ୍ତ କହିଲେ, “ତୋର ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଉଛି, ତୋର ନିଜ କଥା ପରେ ଶୁଣିବି, ଏବେ ତୁନି ହୁଅ।”

ରେବତୀ କହିଲା, “ଯେ ଚିରଦୁଃଖୀନୀ, ତା’ର ଏବେ ତେବେ କ’ଣ ? ଶୁଣ ଭାଇ, ଶୁଣ।” ଏହା କହି ନିଜର ଜୀବନକାହାଣୀ ଆରମ୍ଭ କଲା।

“ମୋର ପିତାଙ୍କ ନାମ ପରମାନନ୍ଦ ମହାପାତ୍ର। ଜମି ଋଷ କରି ଚଳନ୍ତି। ପୌରହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଥିଲା। ଗ୍ରାମରେ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ଲୋକ। ଘର ଏକ ପ୍ରକାର ବେଶ୍ ଚଳୁଥିଲା। ମୁଁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସ୍ନେହପାଳିତା କନ୍ୟା। ଗ୍ରାମ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନାରେ, କି ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ମୋର ପିତା ମୋତେ ଅତି ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବିବାହ କରିଦେଲେ, ମୋର ମନେ ନାହିଁ, ବୋଇଲେ ଚଳେ। ଭଲ ପାତ୍ରରେ ଓ ଭଲ ଘରରେ ପରା ଦେଇଥିଲେ। ଯାହାହେଉ ବିବାହାର ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ବିଧବା ହେଲି। ତାହା ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ମରଣ ନାହିଁ। ତେବେ ଏତିକି ଜାଣେ ଯେ, ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପରି ମୋ ହାତରେ ଚୁଡ଼ି, ନାକ କାନରେ ଗହଣା ନ ଥିଲା। ସେମାନେ ରଙ୍ଗଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଥିଲେ, ମୁଁ ଧୋବଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଥିଲି। ମାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ମା’ କହନ୍ତି, ଯାହା କପାଳରେ ଯାହା ଅଛି, ଯାହା ଘରେ ଯାହା ଅଛି। ତୁ କ’ଣ ଧୋବଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଭଲ ଦିଶୁ ନାହିଁ ? ମୋର ସେଥିରେ ଚିତା ନଥାଏ। ଖେଳରେ ଜଗାଇ ଦେଉଥାଏ। ମୁଁ ବିଧବା ହେବା ସଂଗେ ସଂଗେ ମୋର ପିତା ମାତା ମାଛ ମାଂସ ଛାଡ଼ିଲେ। ଏକାଦଶୀ ଦିନ ତିନିଜଣଯାକ ଉପବାସ କରୁଁ। ତେବେ ମଧ୍ୟ ସାଇପଡ଼ିଶାର ବିଧବାମାନେ, ବୃଦ୍ଧମାନେ ସନ୍ଦେହ କରି ଆସି ଦେଖନ୍ତି। କେତେ କଥା ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ କହନ୍ତି। ମୋତେ ନିନ୍ଦାରୁ ରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ପିତାମାତା ସବୁ ସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ କରୁଥାନ୍ତି। ତଥାପି ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଯାଏ ନାହିଁ। ମୋର ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିତାମାତାଙ୍କର ଚିତାର ମାତ୍ରା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ। ସେମାନଙ୍କ ଅନ୍ତେ ମୋର କି ଦୁର୍ଗତି ହେବ। ଏହି

ଚିତ୍ରକାଟ ସର୍ବଦା ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ହୃଦୟକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟୁଥାଏ । ବିଶେଷତଃ ମା'ଙ୍କର । ମା ସ୍ତ୍ରୀ ହେଲେ କ'ଣ ହେବ, ବୋଧ ହୁଏ ଅତିଶୟ ସ୍ନେହ ହେତୁରୁ ଦିନେ ଅଳ୍ପତ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ । ପିତା ପୁରୁଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସହସା ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମା' କହିଲେ, ରୂପବତୀ ରେବତୀକୁ ଆମେ ଦୁହେଁ ଛାଡ଼ିଗଲେ କାହାର ଆଶ୍ରୟରେ ସେ ଜୀବନଯାପନ କରିବ ? ଶତ୍ରୁ ମଧ୍ୟରେ ତା'ର ଉପାୟ କ'ଣ ? ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ତା'ର ଚରିତ୍ର ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ପଛେ ଭ୍ରଷ୍ଟା ହେବ ସିନା ଗୋଟିଏ ପାତ୍ର ଦେଖୁ ଦେଇ ପକାଇଲେ କ୍ଷତି କ'ଣ ? ଆମେ ତ ଯିବା, ସେ ତ ସୁଖରେ ଘରଦ୍ୱାର କରି ରହିବ । ଜାତିପତିର କଥା ପକ୍ଷରେ କିଏ ? ଏହା ଚିନ୍ତା କରି ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ପିତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଦିନ ଲାଗିଲା । ଅବଶେଷରେ ପିତା ସମ୍ମତି ଦେଲେ । ଆମ ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚଶାଳୀ ଥିଲା । ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯୁବକ— ମୋ ଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ବର୍ଷ ବଡ଼ । ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଭଦ୍ର । ମୋର ପିତାଙ୍କର ବାଧ୍ୟ ଓ ଅନୁଗତ । ଆମ ଘରର ହିସାବ ପତ୍ର କରନ୍ତି । ତମସୁକ ଲେଖତି । ପ୍ରାୟ ଆମ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭାଇନା ବୋଲି ଡାକେ । ସେଥି ନିମନ୍ତେ ଲୋକମୁଖରେ କେତେ କଥା । ମୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ସେ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ଥାଆନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନେ ମାତାଙ୍କୁ କହନ୍ତି; ‘ବାବୁ, ସମସ୍ତଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ସୁଖ ଲେଖା ଅଛି, ମୋ ରେବତୀ ଭାଗ୍ୟରେ ଅପାର ଦୁଃଖ । ତାକୁ କିଏ ପଢ଼ରିବ ? ଆମେ ଜିଇଁ ବୋଲି ତୁ ଏ ଘରକୁ ଆସିଛୁ, ଆମ ମଲାଠୁ ତୁ ଏ ଘର ପିଣ୍ଡା ମାଡ଼ିଲେ ଲୋକେ କେତେ କଥା କହିବେ, ତୁ ବା କାହିଁକି ଆସିବୁ । ତୁ କିଏ ? ରେବତୀ କିଏ ? ହା ବିଧବା” ଏହା ଶୁଣି ଭାଇନା କହନ୍ତି, “ଚିତା କରୁଛ କାହିଁକି, ତୁମେ ତ ଏବେ ମରୁ ନାହିଁ” ଏପରି କଥା ହେଉଁ ହେଉଁ ଦିନେ ମା' କହିଲେ, “ବାବୁ, ତୁ ଯେବେ ରେବତୀର ଭାର ନେବୁ, ତେବେ ମୁଁ ସୁଖରେ ଆଖି ମୁଜିବି । ମୁଁ ଆଉ କେତେ ଦିନ ! ସେ କହିଲେ, ତୁମେ ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ, ତୁମମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବି, ମୁଁ ରେବତୀକୁ ବିବାହ ହେବି । ମୋର ପିତାଙ୍କର ଝରି ପୁତ୍ର । ମୁଁ ବୃତାୟ । ମୋତେ ଗୃହରୁ ତଡ଼ିଦେବେ, ଜାତିରୁ ଅତର କରିବେ, ଏହା ମୁଁ ଜାଣିଛି । ତୁମମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ, ରେବତୀ ନିମନ୍ତେ ଗୃହରୁ ତଡ଼ା ହେବାକୁ, ଜାତିରୁ ଯିବାକୁ ମୋର ଭୟ ନାହିଁ ।” ପିତାଙ୍କ ଅଗୋଚରରେ ଏ କଥା । କିଛିଦିନ ଝଲିଗଲା । ପୁଣି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ମା' ଶକ୍ତ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ । ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା ନାହିଁ । ଦିନେ ମୁଁ ଖଟତଳେ

ବସି ମା'ଙ୍କର ଦୁଇ ପାଦ ଉପରେ ମଣ୍ଡକ ରଖି କ୍ରନ୍ଦନ କରୁଛି । ମା' ପିତାଙ୍କୁ ନିକଟକୁ ଡାକିଲେ, ଦୁଇ ହାତଧରି କହିଲେ- “ଦେଖ, ମୋର ଅତିମ ଦଣ୍ଡା ଉପସ୍ଥିତ, ରେବତୀକୁ- ସମୁଦ୍ରରେ ଭସାଇ ଦେଇ ଯାଇଛି । ତାକୁ ତୁମେ ଉଦ୍ଧାର କରିବ । ମୋ ପକ୍ଷରେ ମୋର ସତ୍ତାନର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ଜାତି କୁଳ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ମାନେ ହେଉଛି । ମୋର ଅନୁରୋଧ, ତୁମେ ଏହା ନିମନ୍ତେ ଜାତି କୁଳରେ ଜଳାଜଳି ଦେଇ ଉଦ୍ଧାରକାର ଶିକ୍ଷକ ସହିତ ଏହାର ବିବାହ ଦେବ । ତୁମ ମୁଖରୁ ଏହା ଶୁଣିଲେ ମୁଁ ସୁଖରେ ମରିବି । ପିତା କହିଲେ, “ଏହା ବଡ଼ ବିଷମ ପ୍ରସାବ, ସାହସ ହେଉ ନାହିଁ ।” ମା' କହିଲେ, “ଯେତେ ତୁମର ଅସାଧ୍ୟ, ତେବେ କୁହ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାତି ରେବତୀର ହାତ ଧରାଇ ଦେବି । ତୁମେ ଜାତି କୁଳ ନେଇ ସୁଖରେ ଥାଅ । ମୁଁ ତ ଝଲିଯିବି । ମୋର ଚିନ୍ତା କ'ଣ ?” ପିତା ଅଗତ୍ୟା ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ମୋର ସ୍ନେହମୟୀ ମାତା ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଝଲିଗଲେ ।” ରେବତୀ ଭୋ ଭୋ କରି କାନ୍ଦିଲା । “କିଛିଦିନ ଝଲିଗଲା । ପିତାମାତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ହେଲେ । ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ଲୋକଙ୍କ କଥା ପଚାରଲେ । ସମସ୍ତେ ଧୂଳୁର ଦେଲେ, ଛି ଛି କଲେ । ସେଥିରେ ପିତା ଅଧିକ ଜିଦ୍ ବାନ୍ଧିଲେ । କକା ଆମର ପରମ ଶତ୍ରୁ, ନନା ଅନିଷ୍ଟର ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ପିତା କାହାରି କଥା ନ ଶୁଣି, ବାଧା ବିଘ୍ନ ନ ମାନି ପକ୍ଷଟି ଅନୁସାରେ ମୋର ବିବାହ ନିଜେ ସମାପନ କଲେ । ଆମେ ଦୁହେଁ ଗୃହସ୍ଥାନୀ ଆରମ୍ଭ କଲୁ, ଘର ଚଳାଇ ପିତାଙ୍କର ସେବା କଲୁ । ମାଳତୀର ଜନ୍ମର ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ପିତା ନିଷ୍ଠିତରେ ଉହଲାଳା ସମ୍ବରଣ କଲେ । ଆମେ ଦୁହେଁ ନିର୍ବିବାଦରେ ସୁଖଶାନ୍ତିରେ ବାଳକପାତ କରୁଥିଲୁ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସ୍ନେହ ସୌଜନ୍ୟ ମମତାର ତୁଳନା ନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଛଅ ବର୍ଷ କାଳ ସୁଖ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ଝଲିଗଲା । ମୋର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମର ଏକବର୍ଷ ପରେ ମୋତେ ସେ ଦୁଃଖ ସାଗରରେ ଭସାଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ । ଫଟା କପାଳ, ଦୋଷ ଦେବି କାହାକୁ ! ଶୋକ ଦୁଃଖ ଲାଞ୍ଜନା ଭୋଗ ତ ମୋର କପାଳ ଲିଖନ । ଯେଉଁ ଜଞ୍ଜରେ ଏହି ଗ୍ରାମରେ ଘର କରି ରହିଛି, ତାହା ମୋତେ ହିଁ ଜଣା । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର ପସରା କରି ସୁଖ-ଆଶା କରିଛି । ତା'ର ରୋଗ ମୋର ହୃଦୟକୁ ବିଦାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି । ବଳା ମୋର କି ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବ । ପ୍ରଭୁ କ'ଣ ତାକୁ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ଦେବେ ନାହିଁ ?”

ଏହା କହି ରେବତୀ ଅଳ୍ପ କ୍ରନ୍ଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜୟତ କହିଲେ, “ଭଗିନି, ଅଧାରା ହୁଅ ନାହିଁ, ଆଉ ଅଳ୍ପ ବାଟ ଗଲେ ତା' ଘରେ ପହଞ୍ଚିବ ।”

“ମୋର ସ୍ବାମୀକୁ ମୋର ପିତୃଗୃହରେ ଗ୍ରାମରେ ରଖାଇ ନ ଦେବେ ବୋଲି କେତେ ଛଳ କୌଶଳ କଲେ । ସବୁ ବୁଝା ହେଲା । ପିତା ପୂର୍ବରୁ ଘର ଦ୍ଵାର ଜମିବାଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧେ ପକ୍ଷ କାଗଜପତ୍ର କରି ରଖୁଥିଲେ । ଏକ ଘରିଆ କରି ରଖିଲେ । ଗ୍ରାମରେ ଋଷଶାଳୀର ଶିକ୍ଷକତା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅନ୍ତର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ସେଥିରେ ବିଫଳ ମନୋରଥ ହେଲେ । କେତେଜଣ ଆପଣା ଆପଣା ପୁଅ ଝିଅ ମାନଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ । କେତେଜଣ କହିଲେ, କି ହୋ, ବିଦ୍ୟାଟା କ’ଣ ମାରା ହେଲା କି ଯେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଋଷଶାଳୀରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବୁଁ ? ଉଦ୍ରଲୋକ କେତେ ସ୍ନେହରେ ଓ ମନୋଯୋଗ ଦେଇ ପଢ଼ାଉଛି ।” ଋଷଶାଳୀ ସେହିପରି ଝଲିଲା । ଘରେ ଯେ ଖାଇବାକୁ ନ ଥିଲା, ପାଠ ପଢ଼ାଇ ପେଟ ପୋଷିବା କଥା, ଏପରି ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପାଠପଢ଼ାଇବା ଖୁସ୍ତା ମୋର ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଅତ୍ୟଧିକ । ଲୋକେ ପାଠ ନିମନ୍ତେ ଝିଅ ପୁଅଙ୍କୁ ଋଷଶାଳୀକୁ ପଠାନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ସହାନୁଭୂତି ଆଦୌ ନଥାଏ । ବିଶେଷତଃ ଆମ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କର । ଆମ ଘରେ କେହି ପାଢ଼ିତ ହେଲେ ଦେଖୁ ଆସିବେ ନାହିଁ, କାମ ପଢ଼ିଲେ ଆସିବେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରୟୋଜନ ଦେଲେ ଋଷଶାଳୀକୁ ଆସି ସବୁ କରାଇ ନେବେ । କିଏ ସ୍ବାଦ, କସୋଟ କରାଇବାକୁ ଆସିବ, କିଏ ନିଜର ହିସାବ ବୁଝିବାକୁ ଆସିବ । ସବୁ ସେ ଅମ୍ଳାନ ବଦନରେ କରିଦେବେ, କାହାକୁ କିଛି କହିବେ ନାହିଁ । ଏଣେ ଛୁଇଁଲାବେଳକୁ ପାପ ହେବ ବୋଲି କହୁଥିବେ, ଛାଇ ମାଡ଼ିଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଗୃହରେ କୌଣସି ରୋଗ ଉପସ୍ଥିତ ହେବ, ସେତେବେଳେ ଲଜ୍ଜା ଛାଡ଼ି ଆସି ଔଷଧ ମାଗିବେ । ଘରକୁ ଡାକି ନେବେ । ମୋର ସ୍ବାମୀ ନିଜେ ନିଜେ କବିରାଜୀ ଶିଖୁଥିଲେ । ଗ୍ରାମରେ ଅନ୍ୟ ବୈଦ୍ୟ ନାହିଁ । ବିନା ପଇସାରେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବୈଦ୍ୟ ଆସିବେ କାହିଁକି ? ଔଷଧ ଦେବେ କାହିଁକି ? ଅଗତ୍ୟା ମୋ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ପଦାନତ ହୁଅନ୍ତି । ଥରେ ଗ୍ରାମରେ କଲେଜା ଲାଗିଲା । ସେ ଘର ଘର ବୁଲି ଚିକିତ୍ସା କଲେ । ଦିନରାତି ଅବସର ନାହିଁ । ମୁଁ ବରଂ ବେଳେବେଳେ କହେଁ, ତୁମେ ନିଜ ଶରୀରକୁ ନ ଦେଖୁ, ଛୁଆପିଲାଙ୍କୁ ନ ଦେଖୁ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସା କରି ବୁଲୁଥାଅ, ତୁମେ ପଢ଼ିଲେ କିଏ ଦେଖୁବ, ତାହା ତ ଠିକଣା ନାହିଁ । ମୋତେ କେତେ ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ କହନ୍ତି । ସେ ମୋ ମନ ମାନିଯାଏ । ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ସେ କେତେ ସ୍ଵାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ, କିପରି ଆମ୍ବୋସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଗ୍ରାମବାସୀ ତା’ ବଦଳରେ ଲାଞ୍ଜନା ଅପମାନ ଦେବାକୁ ଛାଡ଼ୁ ନଥିଲେ । ଅପରାଧ, ମୋର

ସ୍ବାମୀ ମୋର ହାତ ଧରିଲେ । ବିଧବାତାକୁ ବିବାହ ହୋଇ ଗ୍ରାମରେ ସୁଖଶାନ୍ତିରେ ରହିଲେ । ଏ ପାପ ନିମନ୍ତେ କିଛି ଦଣ୍ଡବଦ୍ଧ ନୋହିଲା । ଏହି ଚିନ୍ତା ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଜାଲୁଥାଏ । ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଉପକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ କହନ୍ତି, ‘କି ହୋ, ଲୋକଟା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏତେ ଉପକାର କରୁଛି, ତା’ ପ୍ରତି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁତା କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଗ୍ରାମରେ କେତେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଭ୍ରଷ୍ଟା ହୋଇ ବାପଭାଇଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ରହିଛନ୍ତି । ରକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ହାତରୁ ଖାଇଲେ ପିଇଲେ ତା’ କିଏ ଖବର ନେଉଛି । ସେଥିରେ ତ କେହି ଆପତ୍ତି କରୁ ନାହିଁ । ଏ ଦୁଇଜଣ ବିଭା ହୋଇ ସୁଖରେ ରହିଲେ, ଏଥିନିମନ୍ତେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏତେ ବିମୁଖ କାହିଁକି ? ମଧୁବାରିକ ତ ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ରଖି ଗ୍ରାମରେ ଅଛି, ତାକୁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କିଛି ଘୃଣା ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକ ବିତରାକୁ ଏତେ ଘୃଣା କାହିଁକି ? ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣେ କିଏ ? ତାଙ୍କୁ ଅପମାନ ଦେଲେ, ଗାଳି ଦେଲେ । ଭାଇ ଆମ ଜାତିଟା ବଡ଼ ହିଂସ୍ରକ । ପ୍ରକୃତରେ ଜାତିରେ ଗୋଟେ ମମତା ନାହିଁ, ଟେକଟା ହିଂସାରେ । ସେ କଥା ଛାଡ଼ । ଦୁଃଖ ତ ମୋର କପାଳର ଗାର । ଛଅବର୍ଷ ପରେ ମୋର ସ୍ବାମୀ କଠିନ ରୋଗକ୍ରାନ୍ତ ହେଲେ । କାହାରି ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ, ସାହାଯ୍ୟ ନାହିଁ । ତଥାପି ମୁଁ ଚିକିତ୍ସାରେ ତୁଟି କରି ନାହିଁ । ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ବୈଦ୍ୟ ଅଣାଇ ଚିକିତ୍ସା କରାଇଲି । ସବୁ ପାଣି ଫାଟିଗଲା । ଏ ନିଃସହାୟା ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମାଳତୀର ଭାର ଦେଇ ସେ ଝଲିଗଲେ । ସେ ଗଲେ ଝଲି, ମୁଁ ପୁଣି ବିଧବା ! ଦୁଃଖ, ଲାଞ୍ଜନା, ଅପମାନ କାହା ନିମନ୍ତେ, ଯେବେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୋର ମରଣ ହୁଅନ୍ତା ତାଙ୍କର ସଂସ୍କାର ନିମନ୍ତେ କି ଉପାୟ କରିବି, କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । କାହାର ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହେବି, କାହାର ପଦାନତ ହେବି ? ମୋର ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଅନ୍ତିମ ଅବସ୍ଥା ଉପସ୍ଥିତ ହେଉଣୁ ତ ଗାଁରେ ଆନନ୍ଦର ଚହଳ ପଡ଼ିଗଲାଣି, ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବ କିଏ ? ଯାହା ହେଉ ଝଟଶାଳୀର କେତେ ଜଣ ଛାତ୍ର ସେତେବେଳେ ଯାଏ ଗୁରୁଭକ୍ତି ପାଶୋରି ନ ଥିଲେ । ମୋର ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ସେମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତରେ ଶବ ନେଇ ସଂସ୍କାର କରି ଆସିଲେ । ସେଥି ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଯେତେ ଗଞ୍ଜଣା, ତାହା କହିବି କ’ଣ ! ସେମାନଙ୍କର ତ ଅପମାନର, ଗ୍ଳାନିର ସୀମା ନାହିଁ । ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ, ଆଦି କଣ କେତେ କରାଇଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଝରା କ’ଣ ! ଗୁରୁଙ୍କ ସଂଗେ ସଂଗେ ସେମାନଙ୍କର ଗୁରୁଭକ୍ତି ମଧ୍ୟ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲା । ମୁଁ ଗ୍ରାମରେ ଏକାକିନୀ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମା ନେଇ ନିଃସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଛି । ଛୋଟ ଜାତିର

କେତେକଣ ଲୋକଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଗ୍ରାମରେ ମୋତେ କେହି ଦେଖୁ ସହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦିହ ପଥର ପରି ରହିଛି । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବେମାର, ଚିକିତ୍ସା କରାଇଲି । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ଜଣେ କହିଲା, ଔଷଧରେ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ, ତୁମେ ଶିବଙ୍କଠାରେ ନଡ଼ିଆ ବସାଅ, ଧାରଣା ଦିଅ, ବାବାଙ୍କ କୃପାରୁ ପୁଅ ଭଲ ହୋଇଯିବ । ଏଣୁ ଆଜି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖରାରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଲୁଗା ନ ଦେଇ ଗୋଡ଼ ପୋଡ଼ି ଯାଉଥାଏ, ଶିବଙ୍କୁ ଧାନ କରି ସୋମେଶ୍ଵର ବାବାଙ୍କ ମନ୍ଦିରକୁ ଆସିଥିଲି । କିଛି ସମୟ ଧାରଣା ଦେଇ ନଡ଼ିଆ ବସାଇ ଘରକୁ ଫେରିବା ବେଳେ ଏ ଦୁର୍ଘଟଣା । ଏତେ ବିଚଳ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣି ନଥିଲି । ଏତେ ଦୂରବାଟ, ପୁଣି ଝଡ଼ ବରଷାର କଥା ତ ଆଦୌ ଭାବି ନଥିଲି । ମୋର ଭାଗ୍ୟକୁ ସବୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ । ପୁଅର ବ୍ୟବସ୍ଥା କିପରି କେଜାଣି । ହେ ପ୍ରଭୁ ! ଭାଇ, ଅନ୍ଧାରରେ କିଛି ଦିଶୁ ନାହିଁ, ଗ୍ରାମ ଆଉ କେତେଦୂର ହେବ ?” ଜୟତ କହିଲେ, “ବୋଧ ହୁଏ ଆଉ ଅଳ୍ପ ଦୂର ଥିବ । ଜୟତ ଚରଚର ହୋଇ ଉଠିଅଛନ୍ତି; ରେବତୀ ମଧ୍ୟ ପଛ ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମ ସମାପବର୍ତ୍ତୀ ଯୋଡ଼ର ଘୋ ଘୋ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ରେବତୀ କହିଲା “ଭାଇ, ମୁଁ ଆସିଲାବେଳେ ଯୋଡ଼ ଶୁଖିଲା ପଡ଼ିଥିଲା । ଏବେ ବର୍ଢ଼ିଛି । ବେଶୀ ବଢ଼ିଥିଲେ ଉପାୟ କଣ ? ପୁଣି ଅନ୍ଧାର ।” ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଜୟତଙ୍କ ମନ ଉଛୁଳୁ ହେଲାଣି । ଜୟତ କହିଲେ, “ଟିକା ନାହିଁ, ନାଳ ଯେତେ ବଢ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପାରି ହୋଇ ପାରିବି, ତୋତେ ମଧ୍ୟ ପାରି ପାରିନେବି । ଏହା କହି ଜୟତ ରେବତୀର ବାମ ହାତକୁ ଧରି ପାଣି ଭିତରକୁ ଭଜୁରି ପଡ଼ିଲେ । ଅନ୍ଧାଏ ପାଣି, ଖରସ୍ତ୍ରୋତ, ଛୋଟ ବଡ଼ ପଥର । ଅତି ସାବଧାନରେ, ଅତି କଷ୍ଟରେ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରି ରେବତୀକୁ ରକ୍ଷା କରି ଜୟତ ନାଳର ପୂର୍ବ ବୃକ୍ଷରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ମନର ଆବେଗ, ଟିକା ଦୂର ହେଲା । ପୁଣି ଚରଚର ହୋଇ ଗ୍ରାମ ଆଡ଼କୁ ଉଠିଲେ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ବୃକ୍ଷରେ ବସିଥିବାମାନ ହୋଇ ଦେଖିଲେ ରେବତୀ ଓ ଜୟତ ନାଳ ପାରି ହୋଇ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଥରେ ଭାବିଲେ ଯେ ଜୟତର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିବେ । ପୁଣି ଭାବିଲେ ନା, ଚାର ବ୍ରତଜଳ ହେବ, ଚାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଶ୍ଵ ଉପସ୍ଥିତ ହେବ, ରେବତୀ ଚମକିତ ହେବ ଏଥିରେ କାଳବିଚଳ ହୋଇ ବାଳକର ଚିକିତ୍ସାରେ ବାଧା ପଡ଼ିବ । ଜୟତ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ନେଇ ନାଳ ପାରି ହୋଇ ଗଲା, ମୁଁ କଣ ପାରିବି ନାହିଁ ? ଯାହା ହେବାର ହେଉ, କଷ୍ଟରେ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ମଧ୍ୟ ନାଳ ଅତିକ୍ରମ କଲେ ଏବଂ ସେ ବୃକ୍ଷର ପଶ୍ଚାତ୍ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ରେବତୀ

ଆଗ ଝଲିଲା, ଗୃହ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳେ ରେବତୀର ମନ ଛନଛନ ହେଲା । ଗୃହ ଭିତରକୁ ସହସା ପ୍ରବେଶ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଗୃହ ଭିତରୁ କ୍ଷୀଣ ଦୀପଶିଖାର ଆଲୋକ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଥାଏ । ରେବତୀ ଡାକିଲା, “ମାଳତି, ମା ମାଳତି, ମା, ମା, ଶୋଇ ପଡ଼ିଛୁ ?” ମାଳତୀ ହଠାତ୍ ଉଠିପଡ଼ି ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମା ଆସିଲୁ, ଏ ବରଷାରେ ଏତେ ରାତିଯାଏ କେଉଁଠି ଥିଲୁ ? ମୁଁ ତୋ ନିମନ୍ତେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ।” ରେବତୀ କହିଲା, “ଆହା ରେ ମା, ତୋ ଭାଗ୍ୟରେ ସବୁ କଷ୍ଟ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କିପରି, ମା ?” ମାଳତୀ କହିଲା, “ତୁ ଔଷଧ, ଦୁଧ ଖୁଆଇ ଗଲୁ, ତିନିଘଣ୍ଟା ତୁନି ହୋଇ ଶୋଇଥିଲା । ବେଳବୁଡ଼କୁ ଉଠିଲା, ତୋତେ ଡାକିଲା । ବହୁତ କାନ୍ଦିଲା, ପୁଣି ତୁନି ହୋଇ ଶୋଇଲା । ତାକୁ ଶୁଆଇ ଦେଇ ମୁଁ ଏଠାରେ ତୋତେ ଅନାଇ ବସିଛି ।” ରେବତୀ କହିଲା, “ପାଶୁଆ ମା ବୁଢ଼ୀ କାହିଁଗଲା ?” ମାଳତୀ କହିଲା, “ବେଳବୁଡ଼ରେ ତା ଘରକୁ ଗଲା, ଆଉ ଆସିନାହିଁ, ମୁଁ ଏକୁଟିଆ ଅଛି ।” ରେବତୀ ସତର୍ପଣରେ ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଶୋଇ ପଡ଼ିଅଛି । ଶିବପ୍ରସାଦ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ରଖିଦେଇ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ କର, ପ୍ରଭୁ, ବୋଲି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରର ଦେହ ସ୍ପର୍ଶ କଲା । ଅଷ୍ଟା ହାତ ଉଠାଇଲା; ହାତ କଠିନ ସେ ନମନାୟତା, ସେ କୋମଳତା ନାହିଁ । ରେବତୀର ହୃଦୟ ଧକ୍ ଧକ୍ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋତକ ଗଢ଼ିଲା । “ବାପ, ବାପ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ପୂର୍ଣ୍ଣ, ମୋର ହୃଦୟ ଶଙ୍ଖାଳି । ଉଠ ବାପ, ଦେଖ ବାପ” ବୋଲି ହଲାଇଲା । ଜୟତ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଗୁହାଭ୍ୟନ୍ତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଦେଖିଲେ । ସହସା ଚାଙ୍ଗର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଧକ୍ ଧକ୍ କରି ଉଠିଲା । ବିଛଣା ନିକଟରେ ଉପବେଶନ କରି ନାଡ଼ି ଦେଖିଲେ । ନାସିକାରେ ହାତ ଦେଲେ, ଚକ୍ଷୁ ଦେଖିଲେ, ଚକ୍ଷୁ ସ୍ଥିର । ରେବତୀ କହିଲା, “ଭାଇ କଥା କହୁନାହିଁ, ମତେ ଦେଖୁ ନାହିଁ, ତଳେ ମୁହଁ ପୋତି ରହିଲୁଁ, ପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ ଛାଡ଼ିଗଲା ? କହ ଭାଇ କହ । ମୁଁ ତୋତେ ଏହା ଦେଖେଇବାକୁ ଏଠାକୁ ଆସିଲି, ଏତେ କଷ୍ଟ ଦେଲି । ମୁଁ ତ ଅଭାଗୀ, ତୋତେ ମଧ୍ୟ ଏ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କଷ୍ଟ ସହିବୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ତୁ ପରା ମୋ ଭାଇ, ଭାଇ କଥା କହ । ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ ଧର, ମୋ କୋଳରେ ଦେ, ଉପାୟ ଥିଲେ କହ ।” ଜୟତ ଜଳଝଳିତ ପୁରୁଲିକା ପ୍ରାୟ ଶବକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରି ନିଜର ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ରଖି ପରୀକ୍ଷା କଲେ, କିଛି ନ କହି ରେବତୀର କୋଳରେ ଶୁଆଇ ଦେଲେ । ରେବତୀ ମୁଖକୁ ଅନାଇ କହିଲେ, “ଭଉଣୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଠକି

ଦେଇ ଉଲିଗଲା । ତାକୁ ପାଳନ କରିବା ମୋ କପାଳରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ହତଭାଗ୍ୟ ।”
ରେବତୀ, ମାଳତୀ ବାହୁନି ବାହୁନି କାନ୍ଦିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାତୃକ୍ଷୋଦର ଅନନ୍ତ ନିଦ୍ରାରେ
ଅଭିଭୂତ, ଜୟନ୍ତ ନିକଟରେ ବସି କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇ ଅଜସ୍ର ଅଶ୍ରୁ ଗଡ଼ାଇବାକୁ
ଲାଗିଲେ ।

ଦ୍ଵାରରେ ସର୍ବତ୍ୟାଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସଦାନନ୍ଦ କାଷ୍ଠପୁରଲିକା ପ୍ରାୟ ନିର୍ବାକ୍
ହୋଇ ଦକ୍ଷାୟମାନ ଅଛନ୍ତି । ମସ୍ତକରେ ଟୋପାଏ ଟୋପାଏ ଜଳ ପଡୁଅଛି ଏବଂ
ଚକ୍ଷୁରୁ ମଧ୍ୟ ଟୋପାଏ ଟୋପାଏ ଲୁହ ଗଡୁଅଛି ।

କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ ରେବତୀ କହିଲା, “ଭାଇ, ତୁମେ କାନ୍ଦୁଛ । ମୋର ଚକ୍ଷୁରେ
ଲୋତକ ନାହିଁ, ସବୁ ସରିଗଲା । ମୋର ହୃଦୟ ପାଷାଣ, ନା, ପାଷାଣରୁ କଠିନ -
ସ୍ନେହମୟୀ ଜନନୀ ଗଲେ, ପିତା ଗଲେ, ସ୍ଵାମୀ ଗଲେ । ସବୁ ସହିତ ଏ ପ୍ରାଣ ।
ଆଶା ଭରଷା ଥିଲା ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୀଣ ପ୍ରାଣ ଉପରେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିଗଲା । ଭାଇ,
ତୁମର ବୋଧହୁଏ ଏହା ପ୍ରଥମ ଦୁଃଖ । ଉଠ ଭାଇ, ଏହାର ଉପାୟ କର ।”
ଜୟନ୍ତର ମୋହ ନିଦ୍ରା ଭାଙ୍ଗିଲା, ସେ ରେବତୀକୁ କହିଲେ, “ଗ୍ରାମରେ କେହି
ମୋର ପରିଚିତ ନାହିଁ । କାହାକୁ ଡାକିବି, କଣ କରିବି, କହ । ଆଉ ବୃଥା ବିଳମ୍ବରେ
ଫଳ ନାହିଁ । ଯାହା ହେବାର ହେଲା, ଶୋକ ତ୍ୟାଗ କର ।” ରେବତୀ କହିଲା,
“ଭାଇ, ତୁ ଭିନ୍ନ ମୋର ଜଗତରେ କେହି ନାହିଁ । କାହାକୁ କହିବି, କାହାକୁ
ଡାକିବି ।” ରେବତୀ ଶୋକ ସମ୍ବରଣ କରି ଜୟନ୍ତ କୋଳରେ ଶବକୁ ଦେଇ ପେଡ଼ି
ଫିଟାଇ ପକାଇଲା । ପାଟଲୁଗା, ଅଳଙ୍କାର ଯାହା ଥିଲା, ବାହାର କରି ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ
ସଜିତ କଲା । ଶିବପ୍ରସାଦ, ଫୁଲମାଳ ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ଜୟନ୍ତକୁ କହିଲା । “ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ
ନେଇ ଆସ ।” ପୁଣି ବାହୁନି ବାହୁନି କାନ୍ଦିଲା । ଜୟନ୍ତ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାତ୍ରୋତ୍ତାନ
କଲେ, ଶବକୁ ଗୃହ ବାହାର ପିଣ୍ଡାରେ ରଖି ଦେଇ କୋଡ଼ି ଆଣିଗଲେ । ଫେରି
ଦେଖିଲେ, ଶବ ନାହିଁ । ଜୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଡାକିଲେ, “କିଏ, କିଏ, ଶବ
କିଏ ନେଲା ?” ସଦାନନ୍ଦ ଶବକୁ ବକ୍ଷୋପରି ଧାରଣ କରି କହିଲେ, ବାବା,
ଜୟନ୍ତ ।” ଜୟନ୍ତ ଅଧିକତର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ବାବା, ଗୁରୁଦେବ,
ଆପଣ ଶବ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ! ମୋତେ ଦିଅନ୍ତୁ, ବାବା, ଦିଅନ୍ତୁ ।” ସଦାନନ୍ଦ କହିଲେ,
“ବାବା ଜୟନ୍ତ, ଘନିଷ୍ଟତା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମୋର ହୃଦୟ ଚନ୍ଦ୍ର । ମୋ-ଠାରୁ
ତାକୁ ନିଅନା, ବାବା, ମୁଁ ତାକୁ କିଛି କାଳ ହୃଦୟରେ ଲଗାଇ ରଖିବି । ଯେତେବେଳେ

ତୁମେ ଏହି ଶବକୁ ପିଣ୍ଡାରେ ରଖିଦେଇ ଗଲ, ସେତେବେଳେ ଅପୂର୍ବ ଘନିଷ୍ଠତା ଜାତହେଲା । ଉଭୋଳନ କରି ହୃଦୟରେ ଲଗାଇଲି । ଦେହ ମନ ପ୍ରାଣ ଶୀତଳ ହୋଇଗଲା । ଚନ୍ଦନଲେପନ ଅପେକ୍ଷା ଶୀତଳ ଲାଗିଲା । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମୋର ହୃଦୟସ୍ଥଳରେ ବସି ମୋତେ ଅନନ୍ତ ଦୁଃଖସାଗରରେ ଭାସମାନ କଲା ।

ମୁଁ ତାହା ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା, ଲୋତକ ଗଢ଼ିଲା, ମୁଁ କ୍ଷଣକ ନିମନ୍ତେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ଥିଲି । ତୁମେ ଆସି ମୋର ଚେତନା ଆଣିଲା । ବାବା, ସେ ଘନିଷ୍ଠତା ନାହିଁ । ତଥାପି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ମୋର ବକ୍ଷସ୍ଥଳରୁ ଓହ୍ଲାଇବି ନାହିଁ । ଯେତେକ୍ଷଣ ଥିବାର ଆଉ; ତୁମେ ମୋତେ ଏ ଗୃହିକର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ, ଧର୍ମ ପଥରୁ ବଞ୍ଚିତ କର ନାହିଁ । ତୁମେ ମୋର ଭକ୍ତ ଓ ଉପକାରୀ ଶିଷ୍ୟ ।” ଜୟନ୍ତ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇ ଶୁଣୁଥିଲେ । “ରେବତୀ, ରେବତୀ, ବୋଲି ଡାକିଲେ । ରେବତୀ ଧାଇଁ ଆସିଲା । ଜୟନ୍ତ କହିଲେ, “ମୋର ଗୁରୁଦେବ, ଆମ ପଛେ ପଛେ ଆସି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ଧରିଛନ୍ତି ।

ରେବତୀ ସାଷାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ ହୋଇ ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଯୋଡ଼ିକ ଧରି କହିଲା, “ପିତା, ତୁମେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ଦେବତା ତୁଲ୍ୟ ତୁମର ଶକ୍ତି । ତୁମର ହୃଦୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଅଛି । ସେ ଜୀବିତ କି ? ମୋର ସଂଖ୍ୟାଳିକି ପ୍ରାଣଦାନ ଦିଅ । ମୁଁ ତାକୁ ତୁମକୁ ଦେବି ।

ସଦାନନ୍ଦ ଶବକୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ଅଧିକଥର ଦୃଢ଼ଭାବରେ ବାମ ହସ୍ତରେ ଚିପି ଧରି ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ରେବତୀର ଆଲୁଲୀୟିତ କେଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ । ବାମ ହସ୍ତ ଧରି ଉଠାଇ ବସାଇଲେ । ନିଜେ ନିକଟରେ ବସି କହିଲେ, “ମା, ତୁ କହିଲୁ, ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ମୋତେ ଦେଲୁ । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମୋର । ତାଠାରେ ତୋର ଲୋଭ ନାହିଁ । ସେ ମୋର, ମୁଁ ତାକୁ ନେଉଛି । ମା, ବିଶ୍ୱ ସଂସାରରେ ଦେବତା, ମନୁଷ୍ୟ କେହି ନାହାନ୍ତି, ଯେ ପୁଣି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାରେ ତୋ କୋଳକୁ ଫେରାଇ ଦେବେ । ସେ ଆସିଥିଲା, ଝଲିଗଲା । ଆମ୍ଭେମାନେ ମଧ୍ୟ ଝଲିଯିବା । ମୁଁ ପଛେ ପଛେ ଆସି ସବୁ ଶୁଣିଛି । ତୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିନୀ, ତଥାପି ଦେବୀ । ତୋର ଅତଳା ପିତୃମାତୃଭକ୍ତି, ତୋର ଅତଳା ସ୍ୱାମୀଭକ୍ତି, ପାତ୍ରିବ୍ରତ୍ୟ, ପ୍ରେମ, ସ୍ନେହ, ଅତୁଳନୀୟ ବାସ୍ତବ୍ୟ ମାତାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦେଖିଲି । ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାର୍ଯ୍ୟତକ ତୁ କରିଛୁ । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତୋର ବାସ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରେମର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇବାକୁ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା, ସେ

ରହିବ କାହିଁକି ? ଶୋକ ସମ୍ବରଣ କର । ପୂର୍ଣ୍ଣକୁ ଦେଇ ଆଜିଠାରୁ ମୋତେ ପୁତ୍ର କରି ପାଇଲୁ । ଜୟତ ଆଜିଠାରୁ ତୋର ସହୋଦର ଭାଇ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଜି ଆମ ଦୁହେଁକି ତୋ ଜିମା ଦେଇଗଲା । ତୋତେ ସେ ନିଃସହାୟା ରଖୁ ଯାଇ ନାହିଁ । ତୋ ଦୁଃଖ ସୁଖରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଅଂଶୀଦାର । ଜୀବନ ଥିବାଯାଏ ତୋର ସାହାଯ୍ୟ କରିବୁଁ । ମୁଁ ତୋର ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର, ଜୟତ ତୋର ଭାଇ, ଛାଡ଼, ମା, ଛାଡ଼, ଆମେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଁ ।”

ରେବତୀ ନତଜାନୁ ହୋଇ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ଚକ୍ଷୁଗୋଭୀ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଓ ସଦାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅନାଇ ରହିଛି । କ୍ରନ୍ଦନ ନାହିଁ, ବାକ୍ୟ ନାହିଁ, ଧୀର ଓ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି । ସଦାନନ୍ଦ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରକୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ଧାରଣ କରି ଆଗରେ ଝଲିଲେ ଏବଂ ଜୟତ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଝଲିଲେ । ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ।

(‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ୧୯୨୯ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ପତିତପାବନ ଡୋରି

ପୁରୀ-ସହର, ପଞ୍ଚୁବୋଳ ଶେଷ ହେଲା, ଚୈତ୍ରମାସ, ଗ୍ରୀଷ୍ମର ମୃଦୁ ମିଷ୍ଟିଆ ବହିଲାଣି, ମଧୁପଞ୍ଚାକ୍ ଉଚ୍ଚ ପକ୍କା ପିଣ୍ଡାରେ, ଦୁଇଜଣ ଯାତ୍ରୀ ତୁନି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ଆପଣା ଆପଣା ଲୁଗା କାନିରେ ବିଞ୍ଚି ଦେଉଛନ୍ତି । ବାଲିସାହି, ଘର ଛେକା ପଡ଼ିଛି । ଏଣୁ ସମୁଦ୍ର ହାଓଆ ଆସୁନାହିଁ । ଏ ଦୁହେଁ ପୁରୀବାସୀ ନୁହନ୍ତି, ବିଦେଶାଗତ ଯାତ୍ରୀ । ବୋଧହୁଏ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ବୁଲି ବୁଲି ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ଘର୍ମାନ୍ତ ଶରୀର ଦିନ ଦୁଇ ପ୍ରହର ପେଟରେ ଅନୁନାହିଁ, ମହାପ୍ରସାଦ ଆଶାରେ ବସିଛନ୍ତି ।

ଉଭୟେ ଯଜ୍ଞୋପବିତଧାରୀ ଜଣ କପାଳରେ ତୋସିକାରେ ଶୁକୁ ଚନ୍ଦନ ଚିତା, ମୁଣ୍ଡର ଚୁଟି କେଶ ଏବଂ କପାଳର ଚିତା ଉଭୟକୁ ପୃଥକ ଜାତି ବୋଲି ପରିଚୟ କରାଉଥିଲା, ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଅନ୍ୟଜଣେ କ୍ଷତ୍ରୀୟ । କିଛି କ୍ଷଣ ଉଲିଗଲା । ପଞ୍ଚାଙ୍କର ଜଣେ ଲୋକ ମହାପ୍ରସାଦ ଧରି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଗଦେଇ ବାବୁ ପାବଛ ନିକଟରେ ବସିଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡରୁ ମହାପ୍ରସାଦ ବେଢ଼ା ଓଲଟେ ନେଲେ ଏବଂ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି କୁଡୁଆ ତକ ତଳେ ରଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହା ଦେଖି ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ଅଗ୍ନିଶର୍ମା, ଉଠିପଡ଼ି ଅଞ୍ଚାରେ ହାତ ଦେଇ ଗଦେଇ ବାବୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସି କହିଲେ । ଏସବୁ ତୁମର କି ଆଚରଣ ? ମହାପ୍ରସାଦ ଗୁଡ଼ିକ ଛୁଇଁ ଦେଲା, ତୁମ ଛୁଇଁବା ଭାତ ମୁଁ ଖାଇବି ? ମଥାହୁ କାଳରେ ଭୋକୀ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଉପବାସୀ ରଖିବା ତୁମର ବଡ଼ ମାନୀ ପଣ, ହିଁ, ହିଁ, ହିଁ, ବାବୁ କହିଲେ । ଏତ ମହାପ୍ରସାଦ ଏଥିରେ ଦୋଷ କଣ ? ଏଠାରେ ଗୋପାଳ ଭଣ୍ଡାରୀ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ଭେଦ ଭାବ ନାହିଁ, ସମସ୍ତେ ମହାପ୍ରସାଦ ଛୁଇଁଥାନ୍ତି, ମହାପ୍ରସାଦରେ କୌଣସି ଦୋଷ ଥାଏ କାହିଁ । ମୁଁ ଏଠାରେ ସାତ ଆଠ ଠାରୁ ରହି ଦେଖୁଛି । ମୁଁ ଛୁଇଁଦେଲି ମାରା ହୋଇଗଲା ।

ମିଛୁ ମିଶ୍ରଙ୍କର କ୍ରୋଧ ଦିଗୁଣିତ ହେଲା । ଲଜା ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୋଭାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତୁମ ଛୁଆଁ ପଦାର୍ଥ ଖାଇବି ? କି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ, ଏଠାକୁ ଆସି ପରା ତୁମ ଆଜି ଜାତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଗଲା । ତୁମେ କାମକୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ । ତୁମେ ବର୍ଷ ଶଙ୍କର, ତୁମେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ । ତୁମ ସଙ୍ଗରେ ଆସିଲି ବୋଲି ଜାତି ଧର୍ମ ଛଡ଼ାଇ ଘରକୁ ଫେରିବି ?

ଏତାଦୃଶ କଟୁତ୍ରି ଶ୍ରବଣ କରି କେହି ଲୋକ, ସହ୍ୟକରି ରହିବା ଅସମ୍ଭବ । ଗଦେଇ ବାବୁ ଧାର ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ । ବୁଝି ବିଭବି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଭାବିଲେ ତୀର୍ଥସ୍ଥଳ । ବ୍ରାହ୍ମଣ, କେ ଜାଣି ଅବା ମହାପ୍ରସାଦ ହାତ ଦେଇ କାଢ଼ିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉଚିତ ନଥିଲା । ହଉ ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଏଠାକୁ ଆଣିବାର ଫଳ ପାଇଲି । ଆଜିଠାରୁ ତୁମ ଆମ ସଙ୍ଗ ତ୍ୟାଗ ହେଲା । ଭଜନା, ମାଳମତା ଧରି ଶୀଘ୍ରଯିବା । ଭଜନା ଗଦେଇ ବାବୁଙ୍କର ଗୋପାଳ ଚାକର ଓ ବିଶ୍ଵାସୀ ଲୋକ । ଭଜନା କହିଲା, ବାବୁ ମହାପ୍ରସାଦ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନୁହେଁ ତୁମ ପଇସାରେ କିଣା, ବ୍ରାହ୍ମଣ ନଖାଇଲେ, ନଖାଉ, ତୁମେ ଥୋଡ଼ା ନିଅ, ମୁଁ ଥୋଡ଼େ ଖାଇ ସାରିଲାକୁ ଝଲିବା । ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଡ଼ିଥାଉ । ପୁଣି ଧୂନ୍ଦିଆ ବେହେରା ଆସି ନାହିଁ । ତାକୁ କଣ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯିବା ।

ଗଦେଇ ବାବୁ କହିଲେ ମୋର ସବୁକାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଛି । ପଣ୍ଡାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ସୁଫଳ ଘେନିଛି, ଆଉ ଜଣେ ଏଠି ରହିବି ନାହିଁ । ମହାପ୍ରସାଦ ଏଠାରେ ଥାଉ, ଝଲ । ତୋତେ ବାଟରେ ଖୁଆଇବି । ଧୂନ୍ଦିଆ ବେହେରା ଯେବେ ବାଟରେ ମିଶିପାରେ ଓ ଭଲ ନୋହିଲେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଝଲିଯିବା, ଭଜନା ଆଉ କିଛି ନକହି, ବୋକଝ ସକାଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା, ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଲୋକଟି ଆଁ କରି କହି ଝହୁଥିଲା । ଗଦେଇ ବାବୁ ତାକୁ ବକ୍ସିସ୍ ଦେଇ ବାହାରିଲା ବେଳେ ସେ ଲୋକଟି କହିଲା କିପରି ଲୋକଙ୍କୁ କିପରି କଥା ଦେଖତ । ପଇସା ପତ୍ର ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ବାବୁ ତୀର୍ଥକୁ ଆଣିଲେ, ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପୁଣି ଏପରି ଭର୍ତ୍ସନା, ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ କି କୁକୁର ଲୋ, ମା, ମାବୁ ଉପାସରେ ଯିବ କିଆଁ, ଝଲ ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡ ତାକୁ ମୁଁ ମହାପ୍ରସାଦ ଆଣି ଯୋଗାଇବି । ଏତେ ଦିନ ତୁମ ଠାରୁ ଖାଇଛି ଏତିକି କରି ନାହିଁ ଆଗେ ଆଗେ ଝଲିଲା । ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଦୃଷ୍ଟି ହୋଇ କହିଲେ, ମହାପ୍ରସାଦତକ ସେହିପରି ରହିଲା । କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ଭାବିଲେ, ବାବୁତ ଛାଡ଼ିଗଲେ । ଧୂନ୍ଦିଆ ବେହେରା ଆସିବକି ନାହିଁ । ଏତ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ମହାପ୍ରସାଦ, ଏହା ବିକ୍ରୟ କରି ଦେବା ଉଚିତ । ବିକ୍ରିକରି ଦେଇ ଆଉ କିଛି ଭୋଜନ କରି ପିଣ୍ଡାରେ ତୁନି ହୋଇ ଶୋଇଗଲେ । ଦୁଇ ତିନି ଘଣ୍ଟାପରେ ଧୂନ୍ଦିଆ ବେହେରା ହସ ହସ ହୋଇ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, କିହୋ ନନା ଶୋଇଛକି ଡାକିଦେଇ କହିଲା; ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ ମିଳିଲା, ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ତମକି ପଡ଼ିଲା ପରି କହିଲେ କଣ ? ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦର୍ଶନ

ମିଳିଲା, ବାହାରରୁ ସେହି ପତିତପାବନ ଲେଖା ରୂପ ଦେଖୁଥିବୁ, ତୁ କିଏ, ଜଗନ୍ନାଥ କିଏ ।

ନାଲ ହୋ, ସତ କଥା ମୁଁ ଯାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲି ତାକୁ ଦେଖିଲି, ଶ୍ରୀମୁଖ ନଦେଖି ମୁଁ କାହିଁ ଫେରୁଥିଲି ? ଏତ ତୁମ ଗ୍ରାମ ଜଗନ୍ନାଥ ନୁହନ୍ତି ଯେ ମୁଁ ଭିତରକୁ ପଶିବାକୁ ଅରହର ହେବି । କି ତୁମେ ବା ତୁମପରି ଦୁଇ ଝରିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଡ଼ିଧରି ଅଧବାଟରୁ ତଡ଼ିଦେବେ । ଏଯେ ବୁଝାବତାର ସ୍ୱୟଂ ଜଗନ୍ନାଥ ସ୍ୱାମୀ, ପତିତପାବନ । ଏହାକୁ ଛୁଇଁଲେ, ଦେଖିଲେ ମୁଁ ଦୋଷୀ ହେବି ନାହିଁ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଏଣୁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଭିତରକୁ ଯାଇ ଦେଖି ଆସିଲି । ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ହେଲା ।

ଯେଉଁଠାରେ କି ଜାତି ଅଜାତି ଭଜନୀତ ଧନୀ ନିର୍ଦ୍ଦିନୀର ଭେଦଭାବ ନାହିଁ । ସେହି ପ୍ରଭୁ ସ୍ୱୟଂ ପତିତପାବନର ଶ୍ରୀମୁଖ ଦର୍ଶନ । ପ୍ରକୃତି ଅଗ୍ନିରେ ଘୃତାହୁତି ପଡ଼ିଲା ପରି ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ କହିଲେ ଧୋବା, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଧୋବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାନ । ମୁଁ ଶ୍ରୋତ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତୁ ଶୁଶାନ ଚଣ୍ଡାଳ, ମୁଁ ଆଉ ତୁ, ସମାନ । ଯା, ଯା, ଯା ।

ନା ନା ରାଗୁଛ କାହିଁକି ? ତୁମେ ଆଉ ମୁଁ ସମାନ କି ନା, ତାହା ପରୀକ୍ଷା କରୁଛି କିଏ ? ଜଗନ୍ନାଥ ତ ଚଣ୍ଡାଳ ବୋଲି ସିଂହଦ୍ୱାରରୁ ଫେରାଇ ନାହାତି, ତୁମ କଥାର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ? ତୁନି ହୁଅ ନନା, ଗଲା କଥାତ ଗଲାଣି ଗଦେଇ ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ ? ଭଜନା ବି ଦେଖାନାହିଁ କେଉଁଆଡ଼େ ଗଲେ କି, ଆରେ ତାଙ୍କ ଲୁଗାପଟା ବି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ କଣ ନନା ?

କଣ ସେ କଥା କହିବି, ପ୍ରକୃତ କଥା କହିବାକୁ କ୍ରୋଧ ହୋଇ, ମତେ ଛାଡ଼ି ଘରକୁ ପଳାଇଲେ । କଣ କହିଲକି, ତାଙ୍କ ପରି ଲୋକ ତୁମ ସଙ୍ଗରେ ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ତ ନିଷ୍ପୟ । ତେବେ ଆଜିଯାଏ ଥିଲେ ଯେ ସେତ କିଛି ସାଧାରଣ କାରଣରୁ ଯାଇ ନଥିବେ । ତୁମର ଓ ସେହି ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ଅଛି ।

କଣ କହିଲୁ ? ଛୋଟ ମୁହଁରେ ବଡ଼ କଥା !

ହେଲେ ହେଲା ଗଦେଇ ବାବୁ ଝଲିଗଲେ ବୋଲି ମୁଁ ଝଲିଯିବିକି । ମୁଁ ସିନା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆସିଥିଲି ତୁମ ସଙ୍ଗରେ ତ ଆସିନାହିଁ ।

ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ କହିବାକୁ ଯାହା ଥିଲେ, ତୁ ଥିଲେ କେତେ ଗଲେ କେତେ । ଧୋବା ସଙ୍ଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର କି ଭାବ ଅବା କି ସଙ୍ଗ, ମାତ୍ର କଣ ଭାବିଲେ କେଜାଣି ତାହା ନକରି ତୁନୀ ହେଲେ । କିଛି କ୍ଷଣପରେ କହିଲେ ଧୂନ୍ଦିଆ କାଲି ସକାଳେ କଣ ଘରକୁ ଫେରିବା ।

ଗ୍ରାମକୁ ନଫେରି ଏଠାରେ କଣ ସବୁଦିନ ରହିଥିବା କି ? ହେଲେ କିପରି ନିର୍ବିବାଦରେ ଘରକୁ ଫେରିବି ଏହି ଚିନ୍ତା ।

ଗଦେଇ ବାବୁ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଭୋଜନ ଶେଷକରି ଭାବିଲେ ମୁଁ ଏପରି ରାସ୍ତାରେ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବି ଯେ ଯେପରିକି ଆଉ ସ୍ବଗୃହକୁ ଯିବାଯାଏ ମିଛୁ ସହିତ ପୁନର୍ବାର ବାଟରେ ଯେପରି ଦେଖା ନହୁଏ । ଖୋରଧା ବାଟଦେଇ ଫେରିବେ ବୋଲି ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ହୋଇଥିଲା, ଏଣୁ ଗଦେଇ ବାବୁ, ସେ ବାଟରେ ନଯାଇ ଭୁବନେଶ୍ବର ଦର୍ଶନ ପରେ ଧବଳେଶ୍ବର ଓ କପିଳାସ ଦର୍ଶନ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ବଡ଼ ରାସ୍ତା ଧରି ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ରାସ୍ତା ସେଦିନ ଝଲି ଆସିଲେ । ପରଦିନ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ଓ ଧୂନ୍ଦିଆ ଗ୍ରାମକୁ ବାହାରିଲେ । ବାହାରିବା ଆଗରୁ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, ଭୁବନେଶ୍ବର ଦର୍ଶନ କରି ଫେରିଲେ ଭଲହୁଅନ୍ତା ସେହିବାଟେ ଯିବାକୁ ଧୂନ୍ଦିଆ, ଧୂନ୍ଦିଆ କହିଲା ସେ ବାଟେ ଗଲେ ବା ମୋର ଲାଭ କଣ ? ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପରି ଭୁବନେଶ୍ବର ଦର୍ଶନ ମିଳିବକି ? ବିଶେଷତଃ ତୁମେ ଅଛ, ଆଗରୁ ଧୋବା ଧୋବା ବୋଲି ବାରଥର ହୁରି ପକାଉଛ । ଯାହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିଲି ତାକୁ ତ ଦେଖିଲି । ଆଉ କୌଣସିପରେ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନେ ମୋତେ ଦେଖା ଦେବେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବାଟରେ କିଛି ଦେବା ନାହାନ୍ତି ସିଧାସଳଖ ସେହି ବାଟ ଧରି ଝଲ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ତୁମେ ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୁଦ୍ଧି କଲେ ମୁଁ ଛାଏଁ ଛାଡ଼ି ପଳାଇବି । ହେଉ ତୋ କଥା ହେଉ କହି ଉଭୟେ ଖୋରଧା ବାଟ ଧରିଲେ ।

ବନ ଦାଣ୍ଡକୁ ଆସିଲାକ୍ଷଣି ଧୂନ୍ଦିଆ ଖଣ୍ଡେ ପିତଳ କିଣିଲା । ତାହା ଦେଖି ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ ତୁତ ଖଣ୍ଡେ ପିତଳ କିଣିଲୁ ବଡ଼ କରି ଖଣ୍ଡେ କିଣିଥିଲେ ଦୁହଁଙ୍କର ଭାତରନ୍ଧା ବାଟରେ ଚଳିଥାନ୍ତା ।

ନନା ବୁଝି ବିଭରି କାମ କଲେ ପ୍ରମାଦ ନପଡ଼ଇ ଭଲେ । ତୁମେ ତ ରାଗୀଲୋକ, ଯାଉଁଯାଉଁ ବାଟରେ କେବେ କହି ବସିବ ମୁଁ ଧୋବାର ରାନ୍ଧୁଣିଆଁ

ଯେ ତୋ ଲାଗି ଭାତରାନ୍ଧି ଦେବି । ମୁଁ ତ ପଛସା ବାଲା ନୁହେଁ ଯେ ଦୁଇଜଣକ ଭଳି ପିତଳ ଟିଏ କିଣନ୍ତି, ମୁଁ ତ ଧୋବାଲୋକ ତୁମକୁ କଷ୍ଟ ଦେବି କାହିଁକି ? ମୋ ପାଇଁ ମୁଁ ନିଜେ ରାନ୍ଧି ନେବି ।

ଉଭୟ ଆଗ ପଛ ହୋଇ ଚାଲି ଥାଆନ୍ତି । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଆମ ତୋଟାରେ ଆରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଧୂନ୍ଦିଆ ଭାତ ରାନ୍ଧି ଖାଇଲା । ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ କିଛି ଜଳଖିଆ ଖାଇ ଶୋଇଲେ । ରାତ୍ର ଅଧ ସରିକି, ମିଛୁ ମିଶ୍ରେଙ୍କୁ ପୋଖରୀ ତଳବ ଦେଲା । ଝାଡ଼ା ଫେରି ଆସି ଶୋଇଛନ୍ତି, ପୁଣି ଝାଡ଼ା, ଧୂଳିଆକୁ ଉଠାଇଲେ । ତାଠାରେ ନାନାପ୍ରକାର ଔଷଧ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ କର୍ପୂର ବଟି ଦେଲା ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ତାହା ପାନ କଲେ । ପୁଣି ଝାଡ଼ା ପୁଣି ବାନ୍ତି । ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ ଭାଇ ଧୂନ୍ଦିଆ ରକ୍ଷା କର ହାତଗୋଡ଼ ଘିଟି ନେଉଛି ।

ଘସି ଦେବି କି ?

କଣ ପଛରୁଛୁ ଜୀବନ ଗଲାବେଳେ ଭାଇ କି ଜାତି କି ବିଷୟ । ଘସିଦେ ଭାଇ, ଜାଇବାର ଆଉ ଆଶା ନାହିଁ ।

ଚିତ୍ତା କର ନାହିଁ । ସାମାନ୍ୟ ଝାଡ଼ା ସିନା, ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଟିକା ଖାଇଲେ ଭଲ ହୋଇଯିବ ।

ଗୋଟିଏ ବଟିକା ଖାଇଲେ, ଧୂନ୍ଦିଆ ଘସୁଛି, ଆଉ ତେଣିକି ଉଠିକରି ଝାଡ଼ାଯାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେହିଠାରେ ଝାଡ଼ାବାନ୍ତି । ଧୂଳିଆ ସଫା କରୁଥାଏ ଏବଂ ବରାବର ଘସୁଥାଏ ଥରେ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ କହିଲେ । ଭାଇ..... ବଡ଼ ବୃଷ୍ଟା । କଣ ଶୁଖି ଯାଉଛି, ଟିକିଏ ପାଣି ଦେ । ନନା ଏ ବଡ଼ ବିଷମ କଥା । ମୁଁ ଧୋବା ଜାଣୁ ଜାଣୁ ତୁମକୁ ପାଣି ଦେବି କିପରି କହୁଛୁ ।

ସେ କଥା କହିନା ଭାଇ । କଷ୍ଟ ଦେନା, ମଲି ମଲି, ଧୂନ୍ଦିଆ ଭାବିଲା ଭଗବାନ ମୋର ଛାଇ ମାଡ଼ିବାକୁ ଯେ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ, ଆଜି ବିପରି ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ପାଣି ମାଗୁଛନ୍ତି, ଦେଲେ ଦୋଷ ନ ଦେଲେ ଦୋଷ । ପ୍ରାଣୀର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଯିବ । ଭଗବାନ ତୁହି ସାକ୍ଷୀ । ନନା ମୋର ଦୋଷ ନାହିଁ, ତୁମର ଅନୁରୋଧରୁ ମୁଁ ଏହା କରୁଛି । ପାଣି ନିଅ ପିଅ ।

ଧୂମିଆ ହାତରୁ ପାଣି ନେଇ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ଗଳଗଳ କରି ପିଇ ପକାଇଲେ । ପୁଣି ଆଉଗୋଟିଏ ବଟିକା, କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ନିଦ୍ରା ହେଉ ବା ତନ୍ଦ୍ରା ହେଉ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ତୁନି ହୋଇ ରହିଲେ । ଧୂମିଆ ଭାବିଲା ବଡ଼ ବିଷମ ସମସ୍ୟା ହେଲା । ଏହାକୁ ଶୁଶ୍ରୁଷା କରିବା ମୋ ପକ୍ଷେ ସମ୍ଭବ ଅସମ୍ଭବ । ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୁଁ ଧୋବା ପାଣି ପିଇବାକୁ ଦେଲି ହୁଏତ ପୁଣି ଭାତଖାଇବାକୁ ଦେବାକୁ ହେବ । ଏହା ତ ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ । ଜାଣୁଜାଣୁ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବି କିପରି । ଏହାର ଗୋଟିଏ ଉପାୟ କରିବ ବୋଲି ଭାବିଲା । ସେତେବେଳକୁ ପାହାଚା ହେଲାଣି । ଦାନ୍ତପତ୍ର ଘଷିଲା । ଗାଧୋଇ ପଡ଼ିଲା, ପିଉଳରେ ମୁଠାଏ ଭାତ ରାନ୍ଧି ଭାବିଲା, ମିଛୁ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରଖାଇ ଦେଇ ଏଠାରୁ ଝଲିଯିବ । ଭାତରନ୍ଧା ସରିଲା ସକାଳ ମଧ୍ୟ ହେଲା ଭାତକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ପୋଲିସଖାନାକୁ ଗଲା । ସେଠାରେ ଖବର ଦେଇ ଡାକ୍ତରଖାନାର ଲୋକ ନେଇ ଆସିଲା । ବସାରେ ପହଞ୍ଚି ଧୂମିଆ ଦେଖେତ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ସେ ତୁଲି ପାଖରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ପିଉଳରୁ ପେଜତକ ଶେଷ ।

ନନା ଏ କଣ କଲ । ମୋର ରନ୍ଧା ଭାତ ପେଜକୁ ଖାଇଲ । ସେ ଯାହା ହେଉ ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଏ ପଥ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଭାଇ ମୁଁ କଣ ଆଉ ଜାଣିବି ? ତାତିଲା ପେଜକୁ ମନ ଡାକିଲା, ପିଇ ପକାଇଲି ଭଲ ଲାଗିଲା । ଏବେ କି ବିଷୟ ।

ମୁଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଲୋକ ଆଣିଛି ସେ ତୁମକୁ ନେଇଯିବେ, ସେଠାରେ ରଖି ଚିକିତ୍ସା କରିବେ । କିଛି ଚିତା କର ନାହିଁ । ଭଲ ହୋଇଯିବ ।

ମିଛୁ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ନେଇଗଲେ । ଧୂମିଆ ଭାତତକ ପକାଇ ଦେଲା । ପିଉଳକୁ ପରିଷ୍କାର କରି ମାଜି ପକାଇଲା । ଆପଣାର ଗଣ୍ଡିରା ଧରି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଝଲିଲା । ମିଛୁ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରଖିଲେ । ଧୂମିଆ କହିଲା ନନା ମୁଁ ଯାଉଛି, ତୁମେ ଭଲ ହୋଇ ଗଲେ ଯିବ । କିଛି ଚିତା କରିବ ନାହିଁ ।

ତୁମତେ ଛାଡ଼ିକରି ଯାଆନା ଭାଇ !

ମୁଁ ଏଠାରେ ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ।

ତୁମେ ତ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଅଛ । ସେମାନେ ତୁମର ଚିକିତ୍ସା କରିବେ । ଖାଇବାକୁ ଦେବେ । ମୁଁ ଆଇ କରିବି କଣ । ମତେ ଖାଇବାକୁ ଦେବ କିଏ ? କେତେ

ଦିନରେ ତୁମେ ଭଲ ହେବ ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ମୋର ଯିବା ଭଲ । ମିଛୁ ମିଶ୍ରଙ୍କରତନା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ ଧୁଳିଆ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲା ।

କେତେ ଦିନ ଉତ୍ତାରୁ ଅପରାହ୍ନ ତିନି ଋଷିଘଣ୍ଟା ବେଳେ ଧୂସିଆ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଗ୍ରାମରୁ ତିନି ମାଇଲ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଯୋଡ଼ ନିକଟ ଆମ ତୋଟାରେ ଘଡ଼ିଏ ବିଶ୍ରାମ କଲା । ଗୋଡ଼ହାତ ମୁହଁ ଧୋଇ ଗଣ୍ଡିଲି ଖୋଲି ପିପିଲି ନିର୍ମିତ ଚକ୍ର ଚିହ୍ନିତ ଲାଲ କୁରୁତାଟି କାନଖୋଇ ଟୋପିଟା ଖୋଲି ପିନ୍ଧିଲା । ଦୁଇଟି ତୁଳସୀ କାଠି ମାଳୀ ତିନିଖଣ୍ଡ ଶ୍ରୀ କପଡ଼ା ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇଲା । ଚୈତ୍ରମାସ ଖରା, ଭାରି ଗରମ ଏ ସମୟରେ ରୁଇଦାର କୁରୁତା ଲଗାଇବାର ଆଦୌ ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରାର ପରିଚୟ ନିମନ୍ତେ ଧୁଳିଆ ଏପରି କଲା । ସାଧାରଣତଃ ପୂର୍ବ କାଳିଆ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀମାନେ ଏପରି ବେଶରେ ଗ୍ରାମକୁ ଫେରନ୍ତି । ଏଥିରେ ଧୂସିଆର ଅପରାଧ କଣ ? ବୋକଝକୁ ମୁଣ୍ଡାଇଲା । ଲାଲ ଗୌରୀବେତ ସଂଯୋଜିତ ତାଳପତ୍ର ଛତାକୁ ଧରି ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ନିଜର ବାଉଁଶ ବାଡ଼ିକୁ ଧରି ଧୂସିଆ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ।

ପରିଚିତ ବାଳକମାନେ ଦେଖୁ ଚିହ୍ନାର କଲେ । ଲୋକେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେ । କାହାକୁ ନମସ୍କାର କାହାକୁ ଆଶୀର୍ଷ ଦେଇ ଦେଇ ଝଲିଛି । ଉତ୍ତର ଦେବାର ସମୟ ନାହିଁ । ଗୃହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନେକ ଲୋକ ଝଲିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଧୋବା ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଘର ଅଗଣା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲେ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଧୋବାଘର ନିଷେଧ ସେମାନେ ବାଟରେ ରହିଲେ । ଗୋଡ଼ହାତ ଧୋଇ ଧୂସିଆ ବସିଲା । ନାତି ନାତୁଣୀମାନେ ଗଣ୍ଡିଲି ଖୋଲିବାକୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥାନ୍ତି । ବେଳ ବୁଝିଲା ଧୂସିଆ ଗଦେଇ ବାବୁ ଘରକୁ ଯାଇ ଦେଖେ ଯେ ସେ ଫେରି ନାହାନ୍ତି ତାଙ୍କ ଖବର ସବୁ ଜଣାଇ ଦେଇ ମିଛୁ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ କହିଲା ଯେ ମିଶ୍ର ବେମାର ହେବାରୁ ଖୋରଧା ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଚିକିତ୍ସା ହେଉଛନ୍ତି । ଚିତା ନାହିଁ ସେ ଅଳ୍ପ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଭଲ ହୋଇ ଉପାୟାତର ନଦେଖୁ ମୁଁ ଆଗ ଆସିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲି । କେହି କେହି କହିଲେ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଯାଇ ଜଣକଣକରି ଆଗ ପଛ ହୋଇ ବାହାରି ଆସିବାଟି ଟିକ୍ ନୁହେଁ । କେହି କେହି କହିଲେ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧା ନେଇ କଥା, ଆମେ ଗାଁରେ ଥାଇ ସେଥିର ଆଲୋଚନା କଲେ ଲାଭ କଣ । ଧୂସିଆ ସଜନ ଲୋକ, ତା କଥା କେହି ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବାର ନୁହେଁ ।

ମିଛୁ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ଭାଇ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକେ ବାରମ୍ବାର ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ସମସ୍ତ କଥା ଠିକ୍‌ରୂପେ ପ୍ରକାଶ କଲା । ମାତ୍ର ସେବା କଥା ତାର ପାଣି ଓ ପେଟ ମିଛୁ ମିଶ୍ର ପିଇ ଥିବା କଥା ଆଦୌ ପ୍ରକାଶ କଲା ନାହିଁ । ଧୂନ୍ଦିଆ ଭାବିଲା । ଏହା ପ୍ରକାଶ କରି ଲାଭ କଣ ? ମୋର କିଛି ମହତ୍ତ୍ୱ ବଢ଼ିବ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଧୋବାକୁ ସେହି ଧୋବା ମିଛୁ ମିଶ୍ର ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଅଧିକତ୍ତ୍ୱ ଅନ୍ୟର ଅପମାନ କଥା ପ୍ରକାଶ କଲେ କେବଳ ଶତ୍ରୁତା ବୃଦ୍ଧି ହେବ । ଜୀବନ ଯିବାଯାଏ ଏହା ମୁଁ ପ୍ରକାଶ କରିବ ନାହିଁ । ମିଛୁ ମିଶ୍ର ନିଜେ ଯଦି ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ସେ କଥା ସେ ବୁଝିବେ ।

ଅନେକ ଦିନଯାଏ ଧୂନ୍ଦିଆର ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନର ଡାଏରୀ ଝଲିଲା । ଦିନେ ଦୁଇ ଝରିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଆଗରେ ଗରୁଡ଼ସ୍ତମ୍ଭ ଚନ୍ଦନ ଅର୍ଗଳୀ ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୁଖାରବିନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ବସିଲା । ଆପଣା ଦେଶର ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ପୁରୀର ମୂର୍ତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ କି ପାର୍ଥକ୍ୟ ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ବସିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ତାହା ଶୁଣି ପ୍ରଥମେ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ମନେ କଲେ । କିଏ କିଏ କହିଲେ । ଯେଉଁ କଥା ତୁ କହୁଅଛୁ ଭିତରକୁ ଧୋବା ପ୍ରବେଶ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଧୂନ୍ଦିଆ କହିଲା ମତେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଡୋରୀ ଲାଗିଲା । ଏଠାରୁ ଗଲି । ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ଦେବାକୁ ଡୋରୀ ଲଗାଇଲେ । ତାଙ୍କର ଶ୍ରୀମୁଖ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ଏତେ ବାଟ ଝଲିଲି ସେଠାକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲି ଯେ ପୁରୀରେ ଜାତି ବିଚ୍ଛେଦର ବେଶି ଧରାବନ୍ଧା ନାହିଁ । ଅରୁଣ ସ୍ତମ୍ଭ ନିକଟରେ ଠିଆହୋଇ ପତିତପାବନ ଚିତ୍ର ଦେଖି ମନ ମୋର ତୃପ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ । ଭିତରକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀମୁଖ ଦେଖିବାର ଆଗ୍ରହ ବଳିଲା । କଳିହା ମିଛୁ ମିଶ୍ର ମୋର ସାଥୀ । ତାଙ୍କ ସଂଗରେ ଗଲେ ବା ତାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିଲେ ସେ ଦୃଢ଼ପଦ୍ମିତ କରାଇବେ । ମାତ୍ର ମରାଇବେ । ଜେଲ ଦିଆଇଲେ, ନାଁ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ଦେଖିବା ଭଲ । ଦିନେ ବଡ଼ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଜଣେ ପଣ୍ଡା ମତେ ଦେଖି ପଛରିଲେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ହେଲାଣି ? ମୁଁ କହିଲି ନା, ପୁଣି ସେ କହିଲେ ତୁମର ପଣ୍ଡା କିଏ ? ମୁଁ କହିଲି ଯେ ଶ୍ରୀମୁଖ ଦେଖାଇଲା ସେହି ମୋର ପଣ୍ଡା ।

ସେ ମୋତେ ସଂଗରେ ନେଇ ଗଲେ ମୋର ଜାତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ପଛରିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ନିର୍ବକ୍ଷ ଚିତ୍ତରେ ଝଲିଗଲି । ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣା ଦେଲି । ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିଲେ ତୁ ଧୋବା ତୋର ଏଡ଼େ ଗର୍ବ ତୁ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ପଶି ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲୁ ?

ମୁଁ କହିଲି ପ୍ରଭୁ ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ହୋଇଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଜଣା ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ମୋର ଦଣ୍ଡ ହୋଇଥାନ୍ତା । ପ୍ରଭୁ ଆଗରେ ତୁମେ ଯେମିତି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସେହିପରି । ଏଠାରେ ତୁମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୁଁ ଧୋବା

ତୋ ମୁଣ୍ଡରେ ବକ୍ତ୍ରବାଡ଼ି ପଡ଼ୁ । ତୋର ଭାରି ଗର୍ବ ହେଲାଣି ।

ନାନା ଠିକ୍ ଏହି କଥା ଦିନେ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ କହିଥିଲେ । ଆଜି ତୁମେ ମଧ୍ୟ କହୁଛ । ମରଣ ତ ଅବଶ୍ୟ ଆସିବ । ସେଥିରେ ଚିନ୍ତା କଣ ?

ସୁ-ଚିକିତ୍ସା ଦ୍ଵାରା ପ୍ରାୟ ତିନି ସପ୍ତାହ ପରେ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲେ । ଗତ କଥାମାନ ତାଙ୍କର ମନରେ ପଡ଼ିଲା । ଧୂନ୍ଦିଆର ସେବା ଶୁଣୁଷା, ତାର ଜଳପାନ, ତାର ଅନୁ ଭକ୍ଷଣ । ଧୋବାର ଜଳ, ଧୋବାର ଅନୁ, ଶ୍ରୋତ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପକ୍ଷରେ ବି ରହିତ କାର୍ଯ୍ୟ । ଜାତି ନାଶ ଧର୍ମ ନାଶ-ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନର ଏହି ଫଳ । ଅହୋ.... ।

ଚଷ୍ଟାଳ ପ୍ରଥମେ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲା । ତା ମୁଣ୍ଡରେ ବକ୍ତ୍ର ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ ଡାକୁଣୀ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କଲା ନାହିଁ । ମଡ଼କ ଧରିଲା ମୋତେ । ଯେବେ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ତେବେ କିଏ କଥା କହିବାକୁ ପରାଡ଼ମୁଖ ହୋଇଥିବ ? ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅହଂ ଦେଖାଇବି କିପରି ? ଧୂନ୍ଦିଆ ମଲା ନାହିଁ କିଆଁ ? ନିଶ୍ଚିତ ମରିଥିବ ଏ ଅଧର୍ମ କେହି କେବେ କହିବ ନାହିଁ ।

ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ଧୂନ୍ଦିଆର ମହତ୍ତ୍ଵ ଓ ଉପକାରିତାକୁ ସୁମରି କେବଳ ଈର୍ଷ୍ୟାରେ ପ୍ରକୃଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ବାହାରି କିଛିଦିନ ଭିକ୍ଷାର୍ଜନ କଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରହିଥିବା ହେତୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଧୂନ୍ଦିଆ ଅନୁ ଜଳ କଥା ଗୋପନ କଲେ । ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ହଟକେଶ୍ଵର ମନ୍ଦିରରେ କିଛିଦିନ ଜପ କରି ଶୁଦ୍ଧି ଲାଭକଲେ ଗୃହକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ ହେଲେ ଗ୍ରାମରେ ପକ୍ଷରେ ଗ୍ରାମରେ ଧୁଳିଆ ତାଙ୍କ କଥା କିଛି କହି ନାହିଁ ଏହା ଯେ ବିଶ୍ଵାସ କଲେ । ତଥାପି ଧୂନ୍ଦିଆ ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁଶୂଳ ହୋଇ ରହିଲା । ଯେହେତୁ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଉପକାର କରି ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଧୂନ୍ଦିଆ ଔଷଧ ବିତରଣ ଦ୍ଵାରା ପରେପକାରରେ ଲାଗିଛି । ମିଛୁ ମିଶ୍ରେଙ୍କର ଅପକର୍ମକଥା ସେ ବିସ୍ମୃତି ବୋଇଲେ ଚଳେ । କିନ୍ତୁ ମିଛୁ ମିଶ୍ରେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଦେବତାଠାରେ ଧୂନ୍ଦିଆର ମୃତ୍ୟୁ କାମନା କରି ଝଲିଛନ୍ତି । ସେ ଜୀବିତ ଥିବାଯାଏ

ତାଙ୍କର ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଜୀବନର କଳଙ୍କ ରଖୁ ଜଣେ ଲୋକ ଏ ସଂସାରରେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ବାଟ ଖଲୁଥିବ କାହିଁକି ? ଉପକୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପକାରରେ ମୃତ୍ୟୁକାମନା କରେ । ସେ ଭାବେ ଯେ ଉପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବିତ ଥିବାଯାଏ ତାର ଟେକିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଧନ୍ୟ ସଂସାର ।

ମିଛୁ ମିଶ୍ରେଙ୍କର ଭର୍ତ୍ତନୀ ଅଭିଶାପ ଧୁନ୍ଦିଆ ଅମ୍ଳାନ ବଦନରେ ମଧ୍ୟ କରିପାରି ଅଛି । ଭୂକ୍ଷେପ କରିବାହିଁ କେବେହେଲେ ତା ଉପକାର ରୂପ ରହସ୍ୟଟି ହୃଦୟରେ ନିଜୁତ ସ୍ଥାନରୁ ବାହାରକରି ନାହିଁ । ବର୍ଷ କେତେ ଝଲିଗଲା । ବୃଦ୍ଧ ଧୁନ୍ଦିଆ ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପଥରୁଡ଼ ହୋଇ ନାହିଁ । ଚୈତ୍ରମାସ, ଧୁନ୍ଦିଆ ଜୁର ପାଡ଼ିତ ହେଲା । ବିକାର ଜୁର ବଞ୍ଚିବାର ଆଶା କମ୍ । ଗ୍ରାମବାସୀ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଧୁନ୍ଦିଆକୁ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ଆସୁଥାନ୍ତି । ତାର ଅଶୁଭ ସୂଚନା ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ବିବ୍ରତ । ଆହା ବଡ଼ ପରାଉପକାରୀ, ବଡ଼ ଉଦାଶୟ, ପ୍ରକୃତିବାଦୀ । ବିଚରା ବଞ୍ଚିବକି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧ ବନିତାଙ୍କ ମୁଖରେ କେବଳ ସେହି କଥା । ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଧୁଳିଆ ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ ରହିଲା । ମୃତ୍ୟୁର ପୂର୍ବ କାଳରୁ ଭାବିଲା ଜଣେ ଲୋକର ଅପମାନଜନକ କଥାକୁ ଗୋପନ ରଖିବାକୁ ଶପଥ କରିଥିଲି । ତାହା ମୋର ହୃଦୟର ନିଜୁତ ସ୍ଥାନରେ ଧରିଯାଉଛି । ମୋର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରହିଲା । ଏଥିବଳି ଆନନ୍ଦର କଥା ଆଉ କଣ ଏ ସଂସାରରେ ? ଭାବିଲା ଟିକିଏ ହସିଲା, ଅତିମ ସମୟରେ ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା । ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଅଯାଚିତ ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତି ନେଇ ଧୁନ୍ଦିଆ ଝଲିଗଲା । ମିଛୁ ମିଶ୍ରେଙ୍କର ଇର୍ଷ୍ୟାନଳର ତାପ କିଞ୍ଚିତ ଉପଶମ ହେଲା ସେ ଭାବୁଥିଲେ ଧୁଳିଆ ମଲା ପାପ ଗଲା ।

(‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ୧୯୨୯ ବାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ମହାରାମର ମୁକ୍ତି

ମହାରାମ ଜଣେ ସାଧୁ । ଜନ୍ମସ୍ଥାନ କାଶ୍ମୀର । ଅଳ୍ପ ବୟସରୁ ସେ ଗୃହତ୍ୟାଗୀ । ସାଧୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମାନଙ୍କ ସହିତ ଅନେକ ତୀର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିଥିଲା । ବିଦ୍ବାନ ବା ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ନଥିଲା ସେ । ଅନେକ ସାଧୁ ସଜନଙ୍କ ସଙ୍ଗରୁ ଯେ ଜ୍ଞାନ ମିଳିବା ସମ୍ଭବ ତାହା ସେ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ତାକୁ ଗୀତ ଶ୍ଳୋକ ଭଜନ ଅନେକ ଜଣା । ତୁଳସୀ ଦାଶ, ନାନକ, କବିର, ମିରାବାଣୀ ପ୍ରଭୃତି ନାନା ସଂପ୍ରଦାୟର ଭକ୍ତମାନଙ୍କ ଭଜନମାନ ଆବୃତ୍ତି କରି ସୁଖାନୁଭବ କରେ । ଏ ଭକ୍ତ କି ରାମ ରହିମନ ଯୁଦ୍ଧା କରୋକି, ଦିଲକୁ ସଜା ରଖୋକି, ଭଜନଟି ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟହ ଉଚ୍ଚାରଣ କରେ । କେହି କେହି ଏହାଶୁଣି ତାର ଧର୍ମ ମନର ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ବସିଲେ । ମହାରାମ ପ୍ରକାଶ କରେ ଯେ ସେ ବିଦ୍ବାନ ନୁହେଁ, ଯେ କେ କରି ନିଜ ମତ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ସେ ଭକ୍ତ, ମୌଜା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଭଜନ ଯେବେ ବେଳେ ସ୍ମରଣ ହୁଏ । ତାହା ଆବୃତ୍ତି କରି ସୁଖାନୁଭବ କରେ, ଏଥିରେ ତାର ଆନନ୍ଦ ଏ ଉତ୍ତରରେ ଚାର୍ଜିକର ଯୁକ୍ତି ନିରସ୍ତ ।

ମହାରାମ ଚରିତ୍ରବାନ୍ । ସାଧାରଣ ସାଧୁ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ପରି ଲୋଭୀ ଓ ଅର୍ଥଶୃଙ୍ଖଳ ନଥିଲା । ଧର୍ମ ଧୂଳୀ ନଥିଲା । ନମ୍ର ବାକ୍ୟାଳାପ ଦ୍ଵାରା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିବାକୁ ସଦାଚେଷ୍ଟିତ ସେ ।

ମହାରାମ ଗୋଟିଏ ଖଟୁଲି ଥିଲା । ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ଶାଳଗ୍ରାମ, ଗୋଟିଏ ବାଣଲିଙ୍ଗ, ଗୋଟିଏ ପିରଳ ନିର୍ମିତ ଗୁରୁଷ୍ଟୁକୋପାଳ, ତିନିଗୋଟି ତିନାମାଟିର ପିତୁଳା ।

ଏ ଗୁଡ଼ିକ ତାର ପରମ ଦେବତା, ଏମାନଙ୍କର ବେଶଭୂଷା ନିମନ୍ତେ ମହାରାମର ପ୍ରତ୍ୟହ ଏକ ଘଣ୍ଟା କାଳ ଅତିବାହିତ ହୁଏ । ଫୁଲ ପତ୍ର ଦ୍ଵାରା ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ଖଟୁଲିକୁ ଏପରି ସୁନ୍ଦର କରି ସଜ୍ଜିତ କରେ ଯେ ଲୋକେ ଦେଖି ତାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦିଅନ୍ତି । ବେଶ କଲାବେଳେ ପିଲାମାନେ ନିକଟରେ ବସି ଦେଖନ୍ତି । ବଡ଼ ଆମୋଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ମହାରାମ ତାକୁ କୌଣସି କୌଣସି ପିଲା

ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ଭଲ ଭଲ ଫୁଲ ତୁଳସୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣି ଦିଅନ୍ତି । ମସ୍ରରାମ ଭାରି ଆନନ୍ଦରେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି ଶୁଭାଶୀର୍ବାଦ ଦିଏ । ବେଶଭୂଷା ସରିବାରୁ ମସ୍ରରାମ ଆପଣା ଆସନରେ ବସିପଡ଼େ ବାଳକମାନେ ଏକ ଲୟରେ ଖଟୁଳା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହନ୍ତି । ମସ୍ରରାମ ଆପଣା ଆସ୍ଥାନରେ ଥରେ ଦେବତା ଆଡ଼କୁ ଥରେ ବାଳକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନିକ୍ଷେପ କରି ଆହ୍ଲାଦିତ ହୁଏ । ସୁଖାନୁଭବ କରେ ।

ମସ୍ରରାମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ବା ଷୋଡ଼ଶୋପବୀତରେ ଯେ ପୂଜା କରେ ତାହା ନୁହେଁ, ସମ୍ମୁଖରେ ଗୁଡ଼ କଦଳୀ ଉଖୁଡ଼ା ଚିନି ଫଳ ଯାହା ଯେଉଁଦିନ ମିଳିଲା ତାହା ରଖିଦିଏ । କିଛିକ୍ଷଣ ଗଲା ଉତ୍ତାରୁ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ଭୋଗତଳ ବିତରଣ କରିଦିଏ । ବୋଧହୁଏ ମସ୍ରରାମକୁ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପୂଜାବିଧି ଜ୍ଞାନଥିଲା । ତାହା ଶିଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ କେବେ ଚେଷ୍ଟା କରିନି । ବେଶ ମୌଜରେ ମସ୍ରରାମର ଦିନ କଟିଯାଏ ।

ମସ୍ରରାମ ମନେକରେ ତାର ଦେବତାମାନେ ରାତ୍ରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚଳାନ୍ତି । ଖେଳା କରନ୍ତି, ହସନ୍ତି, ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କରନ୍ତି । ଏକଥା କାହାରି କାହାରିକୁ କହେ । କହନ୍ତେ ଏକଥା ଶୁଣିଲାଲୋକ ମସ୍ରରାମକୁ ବିକୃତ ମସ୍ତିଷ୍କ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଖଟୁଳିରେ ଚିନାମାଟିର ପିତୁଳା ଦେଖୁ କେହି କେହି ନାସିକା କୁଞ୍ଚିତ କଲେ ମସ୍ରରାମ କହେ ଯେବେ ଖଟୁଳାରେ ବସି ପୂଜା ପାଇଲେ ପିତଳ ପ୍ରତିମା ଜୀବନ ପାଆନ୍ତି । ତେବେ ଚିନା ପିତୁଳାମାନେ ଜୀବନ ପାଇବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏକଥାଟି ମନୁଷ୍ୟ ସଙ୍ଗରେ ଅନ୍ୟଜାତିର ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ପରି ସମ୍ବନ୍ଧ । ସେହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସଂପ୍ରଦାୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ରକ୍ଷା ହୁଏ କି ନାହିଁ । ତାହା ଦେଖିବାର ତାର ଇଚ୍ଛା । ଏ ଅଭୂତ କଞ୍ଚନାର କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ।

ମସ୍ରରାମ ପୂଜାପଦ୍ଧତି ମନ୍ତ୍ର ସ୍ମୃତି ଭଜନ ସବୁ ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଓଲଟା, ଅଥଚ ସେ, ପୌରାଣିକ ଭକ୍ତ । “ମନନ ମନ ଏବ ମନୁଷ୍ୟାଣାଂ କାରଣଂ ବନ୍ଧ ମୋକ୍ଷଯୋଃ ।

ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସହିତ ମସ୍ରରାମର ପ୍ରୀତି ସଦ୍‌ଭାବ ରଖି ଅନେକ ଦିନ ଅତିବାହିତ କଲା । ଚୈତ୍ରମାସ, ଦିନେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ପାତ୍ରୋଥାନ କରି ସ୍ନାନାଦି ଶେଷକରି ଆପଣା ଲୁଗାପଟା ବାନ୍ଧି ମସ୍ରରାମ ସ୍ନାନ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ । କେବଳ ତାର ଅନ୍ତରଙ୍ଗବନ୍ଧୁ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ବର୍ଗର ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାଏ । ବଂଧୁ ଆସି ଉପସ୍ଥିତ । ମସ୍ରରାମ କହିଲେ.....

ବାବା ଆଜି ଏ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲି । ହଠାତ୍ ଏଥୁର କାରଣ କଣ ? ପୂର୍ବରୁ ଏଥୁରେ କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ ନଥିଲା । ହଠାତ୍ କୌଣସି ଅପମାନ ପାଇଲ ନା ଅସୁବିଧା ଦେଖିଲ କିଛି । ରାତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଏ ଅଭୂତ ଇଚ୍ଛା ମନ ମଧ୍ୟରେ ଜାଗରୁକ ହେଲା କିପରି । ମାଲ୍‌ଯାକ ଛନ୍ଦାବନ୍ଧା କରି ଝଲିଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଯେବେ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବ । ତେବେ ମତେ ଏଥୁର କାରଣ କହିବାକୁ କିଛି ଆପରି ଅଛି କି ?

ନା ବାବା ମୋର ଯିବାର କାରଣ ତୁମକୁ କହିବାକୁ ବାକିରହିଛି । ତୁମକୁ ସବୁକଥା କହିବି ଏବଂ ମୋର ବାଳକ ସଖାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଦେଇ ଝଲିଯିବି ।

ଶୁଣ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅନେକ ଥର କହିଛି ଯେ ମୋ ଖଟୁଲାରେ ଦେବତାମାନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଅନ୍ତି ।

କହୁଛ ସତ ମାତ୍ର ତାହା ତୁମର ମନର ଭ୍ରମ । ଯୁକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ଭକ୍ତିର ସମର୍ଥନ କରିବାର ମୋର ଲକ୍ଷଣ ନାହିଁ । ମୋର ବିଶ୍ଵାସ ଅନୁସାରେ କହିଥାଏ ।

ତେବେ କହ... ।

ଆଜି ରାତି ପ୍ରାୟ ତିନିଟା ବେଳେ ମୋ ମୁଣ୍ଡଆଡ଼େ କିଏ ଠିଆ ହୋଇ ଡାକିଲା ଏ...ଏ.. ମସ୍ତରାମ, ମସ୍ତରାମ, ମସ୍ତରାମ ।

କିଏ..... ?

ମୁଁ ନାରାୟଣ ଠାକୁର, ମୁଁ ତୋ ଖଟୁଲାରେ ଅଛି ।

ମୋ ଖଟୁଲାରେ ତ ନାରାୟଣ ଠାକୁର ନାହାନ୍ତି ।

ହଁ, ମୁଁ ତୋର ଶାଳଗ୍ରାମ । ବଙ୍ଗ ଦେଶରେ ମୋତେ ନାରାୟଣ ଠାକୁର ବୋଲି କହନ୍ତି ।

କ'ଣ ହେଲା ?

ପ୍ରଥମରୁ ତୁ ମୋତେ ଭୁଟାନ ଦେଶରୁ ଆଣିଲୁ । ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଗୋଟିଏ ବାଳଗୋପାଳ ସଂଗ୍ରହ କଲୁ । ପୁଣି ଗୋଟିଏ ବାଣ ଲିଙ୍ଗ ସଂଗ୍ରହ କଲୁ । ଏଥୁରେ ତୋର ମନବୃତ୍ତ ହେଲାନାହିଁ, ତିନୋଟି ତିନାମାଟିର ପ୍ରତିମା ସଂଗ୍ରହ କଲୁ । ଏଠାରେ

ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତମ ଖଟୁଳା ନିର୍ମାଣ କରି ଛ'ଗୋଟି ପ୍ରତିମାକୁ ଏକତ୍ର ରଖି ପୂଜା କରୁଛି ।

କ'ଣ ହେଲା ପୂଜାରେ କି ମୁଁ ବୃତ୍ତି କରିଛି ?

ନାଁ ମୁଁ ତାହା କରୁନି । ତତେ ପରା ଆଉଦିନେ କହିଥିଲି ଯେ ଚିନା ପିତୃଳାମାନେ ରାତ୍ରରେ ମେଳା କରନ୍ତି ।

କହିଥିଲ, ଭଲ କଥା, ସେମାନେ ଖେଳିଲେ ବୁଲିଲେ ସେଥିରେ କ୍ଷତି କ'ଣ ?

ତୁ ବୁଝିଲୁ ନାହିଁ । ସେଥିରେ ଆତ୍ମମାନକୁ କଷ୍ଟ ହେଲା ।

ତୁମର କଷ୍ଟ କାହିଁକି ! ତୁମେ ତୁନି ହୋଇ ଥାଅ ?

ତୁମ୍ଭ ହୋଇ ରହିବାର କି ଗତି ଅଛି । ସେମାନେ ମତେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଗୋଲ ପଥର ପାଇ ପ୍ରତିରାତ୍ରିରେ ଗଢ଼ାଇ ଗଢ଼ାଇ ଖେଳନ୍ତି । ମୋର କଥା କହିବାର ଯୁ କାହିଁ । ସେମାନେ ମୋତେ ନାରାୟଣ ବୋଲି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ କି ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ଭୂତ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ହୁଏତ ପ୍ରହାର କରିବେ । ବା କେଉଁଆଡ଼େ ଫିଙ୍ଗିଦେବେ । ଏ ଭୟରେ କଥା କହିବାକୁ ସାହସ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବାଣ ଲିଙ୍ଗଟି ସପେଦ ଫୁଲ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଥାଏ । ବାହାରକୁ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ସେମାନେ ତାକୁ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ନୋହିଲେ ଡିମ୍ବ ବୋଲି ଭାଙ୍ଗି ପକାନ୍ତେଣି ।

ମୁଁ ଦିନେ ବାଳ ଗୋପାଳକୁ କହିଲି, ତୁମେ ତ ମୂର୍ତ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ଖେଳ ଏବଂ ମୋ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କର । ସେ କହିଲେ କିହୋ ମୁଁ ତ ପିଲା ମୂର୍ତ୍ତିଟିଏ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସହିତ ସମକକ୍ଷ କିପରି । ମୁଁ ଗୁରୁଣ୍ଡ ଗୁରୁଣ୍ଡ ଉଲିଲାବେଳେ ମୋ ପିଠି ଉପରେ ଚଢ଼ିବେ । ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ । ମୁଁ ଖେଳିବି ନାହିଁ ବା ପାଟି ତୁଷ୍ଟ ଫିଟାଇବି ନାହିଁ । ନିଜେ ବାଳଗୋପାଳର ବାମ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି ଘୋଷାଡ଼ି ଘୋଷାଡ଼ି ଖୋଲି ସେ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟ କଲେ ନାହିଁ ।

ଆମେ ଦୁହେଁ ବିରାଜିଲୁ ମହାରାମ ତ ଏ ଅନିଷ୍ଟ କରାଉଛି, ଆମ ଅନୁପତ୍ନୀ ତ ରକ୍ଷା କଲାନାହିଁ । ଯେତେ ଦିନ ପାରେ ସହିବା “ଧାତୁ” ପଥର ଓ ସହନଶୀଳ, ନାହିଁ ଆମର ଗୁଣ ।

ମହାରାମ ଅନେକ ସହିଲୁ, ତୁ ପ୍ରତିକାର ନକଲେ ଆଉରି ଅଛି ସହିବାକୁ, ହଉ ତୋ ଇଚ୍ଛା ।

ତୁମର ଇଚ୍ଛା କଣ ?

ବାବା ତୁ ମତେ ଭୁଟାନରୁ ଆଣିଥିଲୁ । ସେହିଠାରେ ନେଇ ମତେ ଛାଡ଼ିଆ ।

ମୋର ସେବା ପୂଜା କି ତୁମକୁ ସୁଖକର ହେଲାନାହିଁ । ଭୁଟାନ ଦେଶରେ ନଦୀରେ ପଡ଼ିରହିବାଟା ଭଲ ମନେ କଲ ।

ହିମାଳୟରେ ମୋର ଜନ୍ମ, ତୁଷାର ନଦୀ ମୋତେ ଗଢ଼ିଛି ସେଠାରେ ମୋର ଜାତି ଭାଇଙ୍କ ସହିତ ମାତୃ କୋଡ଼ରେ ମାତୃ ଭୂମିରେ ରହିବି । ଏଥିରୁ ବଳି ଆଉ ସୁଖ କ’ଣ ଥାଇପାରେ । ତୋର ଫୁଲ ଅପେକ୍ଷା ନଦୀର ପଥର ଓ ଜଳର ଛେଉଟୁଟା ମୋ ପ୍ରତି ସୁଖକର । ମୋତେ ନେଇ ଛାଡ଼ିଆ । ଆଦରରେ ଆଣିଥିଲୁ । ଆଦରରେ ନେଇ ଛାଡ଼ିଆ ଅନ୍ୟର ହସ୍ତରେ ଦେ ନାହିଁ ।

ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୁମର କି ଉପଦେଶ । ସେମାନଙ୍କୁ କି ତୁମ ସଙ୍ଗରେ ଭୁଟାନକୁ ନେଇଯିବି ।

ନା ନା ତା କେବେ କର ନାହିଁ । ମୋତେ କେବଳ ନେଇ ଛାଡ଼ । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତୋର ଯାହା ବିରାଜି ତାହାହିଁ କର ।

ମୋର ଏତେ ଆଦର ପ୍ରେମ ମମତା ଯନ୍ ସବୁ ତୁଛ କରି ଦେଇ ସ୍ବପ୍ନାନୁକୁ ଝଲିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲ । ଆଜ୍ଞା ତୁମ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ତୁମକୁ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଆସିବି । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ରଖିବି । ପ୍ରତିମା ଗୁଡ଼ିଏ ରଖି ସେମାନଙ୍କର ଓଷା ଯନ୍ କରିବାକୁ ମୋର ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା । ମୁଁ ଏଥିରେ ବଡ଼ ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ତୁମ ସଙ୍ଗରେ ନେବି, ପୁଣି ଫେରାଇ ଆଣିବି । ନାନା ତାହା କରନା ମୁଁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି । ଏହାଛଡ଼ା ମୁଁ ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟ ଉପଦେଶ ଦେବି । ତୁ କଣ ଶୁଣିବୁ ଓ ମାନିବୁ ମହାରାମ ?

ହଁ, ନିଶ୍ଚୟ ।

ତେବେ ଶୁଣ, ତୁ ଗୃହତ୍ୟାଗ କଲୁ କାହିଁକି ? ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋବ ନିମନ୍ତେ, ନୁହେଁକି ।

ହଁ,

ପିତା ମାତା ଭାଇ ବନ୍ଧୁ, ଧନ ସମ୍ପଦ ଛାଡ଼ିଲୁ । ମନେ କଲୁ ସଂସାରରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲୁ । କିଛି ଦିନ ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କଲାଉଥିଲୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିଲ ।

କେଉଁ ବନ୍ଧନ ?

ତୋ ସଙ୍ଗୀମାନେ ଭୁଟାନ ଦେଶରେ ଶାଳଗ୍ରାମ ସଂଗ୍ରହ କଲାବେଳେ ଲୋଭମୁକ୍ତ ହେଲ । ମୋତେ ପାଇଲ । ମୁଁ ତୋ ବନ୍ଧନର ସୂତ୍ରପାତ । କ୍ରମେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ମୂର୍ତ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କଲୁ । ସେମାନଙ୍କର ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଖରୁଲୀ ନିର୍ମାଣ କରାଇଲ । ବା ଗୋଟିଏ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କରାଇଲ । ସେହି ଖରୁଲୀ ରୂପକ ଗୃହ ମଣ୍ଡିବାକୁ କେତେ ଯତ୍ନ ଓ କେତେ ପରିଶ୍ରମ କଲ ଓ ପ୍ରତିଦିନ କରୁଛ । ସେମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ନାଲି ନୀଳ ରଙ୍ଗର ପାଟ କନା ସଂଗ୍ରହ କଲ । ମାଳ ମୁକୁଟ କିଣିଲ । ଯେମନ୍ତ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ନିମନ୍ତେ ଲୋକେ (ସଂସାରୀ) ଭଲ କପଡ଼ା ଭଲ ଅଳଙ୍କାର ଦେଖିଲେ ତାହା କ୍ରୟ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ତୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଇଁ କପଡ଼ା, ମାଳୀ, ଅଳଙ୍କାର କ୍ରୟ କରିବାକୁ ମାଗିବାକୁ ସର୍ବଦା ଯତ୍ନ କରୁଛ । ଓଳିଟାଏ ଏଣେତେଣେ ବୁଲି ଫୁଲ ସଂଗ୍ରହ କରୁଛ । ପ୍ରତ୍ୟହ ଚିତା କରିବାକୁ ପଡୁଛି ଦିନେ କୌଣସି କାରଣରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ସ୍ଥାନ ନହେଲେ କେତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ କହୁ ଆହା ଆଜି ଏତେବେଳଯାଏ ମୋ ଦେବତା ଅଗାଧୁଆ ରହିଲେ । ଆଜି କିଛି ବାଳ ଭୋଗ ସଂଗ୍ରହ ହେଲା ନାହିଁ । ମୋ ଜୀବନକୁ ଧୁଲ୍ । ମୋ ଦେବତାମାନେ କଷ୍ଟ ପାଇଲେ, ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

(‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ୧୯୭୧ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ବିବାହ ଭୋଜି

ଅନେକ ଶୀତକାଳରେ ସକାଳବେଳେ ଖରାକୁ ପିଠି ଦେଖାଇ ଘଣ୍ଟାଏ ଅଧେ ବସିବାକୁ ବଡ଼ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ମାର୍ଗଶିର ମାସ, ଭାରି ଶୀତ । ଆପଣା ବୁନବେଦୀ ଉପରେ ଯୁବକ ଖରାକୁ ପିଠି ଦେଖାଇ ବସିଥିଲେ ଶାଳ ଖଣ୍ଡ ପିଠି ଉପରକୁ ଅଣ୍ଟାତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଥିଲା । ଦକ୍ଷିଣା କର ଉପରେ ଗଣ୍ଡକୁ ରଖି ବକ୍ରଭାବରେ ବାମଜାନୁ ଉପରିସ୍ଥିତ ପୁଷ୍ପକ ପାଠରେ ନିମଗ୍ନ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଆଡ଼େ ତାଙ୍କର ଆଦୌ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନଥିଲା ।

ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଜଣେ ଯୁବତୀ ଆସି ନିଃଶବ୍ଦରେ ଦକ୍ଷାୟମାନ ହେଲା । ପରିଧାନ ଖଣ୍ଡେ ନୂତନ ହଳଦିଆ ମୋଟ ଲୁଗା । ବର୍ଷ ଶ୍ୟାମ, ନାକରେ କୌଣସି ଅଳଙ୍କାର ନାହିଁ, ଦୁଇକାନରେ ଦୁଇଗୋଟି କଂସାର ତରପାତ୍ । ଦୁଇ କାନର ଉପର ଅଂକରୁ ଦୁଇଗୋଟା ବାଳୀଗୁଣାରୁ ଦୁଇ କେରା ରୁପାଶିକୁଳୀ କାନ ତଳଯାଏ ଓହଳିଥିଲା । ଅଳଙ୍କାର ମଧ୍ୟରେ ଏତିକି । ଗଳାରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାତମାଳୀ, ମୁଣ୍ଡରେ ଓଡ଼ଣା ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଖୋଷା । ବିଶେଷ ପରିପାଟି ସହିତ କେଶବିନ୍ୟାସ କରି ନଥିଲା । ମାଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଘୃତ କିମ୍ବା ତୈଳ ମିଶ୍ରିତ ଦୀର୍ଘ ସିନ୍ଦୂରର ଶିରା । ସିନ୍ଦୂର ଶିରାଟି ପ୍ରକୃତ ଗହ୍ୱରରସନା ତୁଲ୍ୟ, ଏଣୁ ଯୁବତୀର ମୁଖଶ୍ରୀକୁ ମୁନ କରୁଥିଲା ବୋଲାଇବ । ଏହି ଶିରାଟି ନ ଥିଲେ ତାର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ଦାମ ଯୌବନସୁଲଭ, ପାର୍ବତୀୟ ରମଣୀୟ ପ୍ରାକୃତିକ ଶୋଭା ଫୁଟି ପଡୁଥାନ୍ତି । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଶିରା କଟିଥିବାର ଅନୁମାନ ହେଉଥିଲା । ଶରୀର ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ସୁଗଠିତ । ଯୁବତୀ ନିଃଶବ୍ଦରେ କିଛିକ୍ଷଣ ରହିଲା । ବାବୁଙ୍କ ଧ୍ୟାନଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ ତାର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ବାବୁ ମୁଖ ଟେକି ତାକୁ ପଛରିବାଯାଏ ସେ ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ବାବୁ ପୁଷ୍ପକର ପତ୍ର ଓଲଟାଇଲାବେଳେ ମୁଖ ଟେକି ତା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । ଯୁବତୀ ବେଦୀ କାନ୍ଥରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇଲା, ଉଭୟଙ୍କ ମୁଖ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ହେଲା । ବାବୁ ପଛରିଲେ, “କିରେ ଜିଲିଜି, ଏତେ ଦିନରେ ଆସିଲୁ । ଭଲ ଅଛି ତ ?

“ହଁ ଦାଦା, ଭଲ ଅଛି ।”

“ଆଜି ସକାଳୁ କେଉଁଆଡ଼େ ରେ ।”

“ତତେ ଡାକିବାକୁ ଆସିଛି ।”

“ମତେ କାହିଁକି ?”

“କିବିବାହଭୋଜି ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ।”

“କାହାର ବିବାହ ଭୋଜି ?”

“ନ ଜାଣିଲା ପରି ପଚାରୁଛ ।”

“ମୁଁ କିପରି ଜାଣିଲି, ମତେ କିଏ କହିଥିଲା କି ?”

“କେହି କହି ନାହିଁ, ତେବେ ଦେଖୁ କରି କଣ ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ ?”

ଯୁବକ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣି ପାରୁଥିଲେ ଯେ, ବିବାହ ଜିଲିଙ୍ଗିର । ତାର ବେଶ ତହିଁର ପରିଚୟ ଦେଉଥିଲା । କୋହ୍ଲ ରମଣୀ ଜୀବନରେ ଦିନେ ମାତ୍ର ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଏ, ତାହା ବିବାହର ପୂର୍ବେ । ତାହା ପୋଛାଯାଏ ନାହିଁ । ଯେତେଦିନ ରହିପାରେ ମସ୍ତକରେ ଥାଏ । ସିନ୍ଦୂର, ହଳଦିଆ ଲୁଗା ବିବାହର ପରିଚାୟକ । ଯୁବକ କହିଲେ, “ତୋର ବିବାହ, ଜିଲିଙ୍ଗି ?”

“ହଁ ।”

“କେବେ ବିବାହ ହେଲା ?”

“ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ।”

“ମୋତେ କାହିଁକି ଡାକି ଆସିଲୁ ?”

“ଭୋଜି ଖାଇବାକୁ ।”

“କାହିଁକି ?”

“ବଡ଼-ଲୋକମାନେ କଥା ମନରେ ରଖ ନାହିଁ, ପାସୋରି ଦିଅ । ଆମେ କଣ ତାହା ପାସୋରି ପାରୁଁ ? ଗଲା ଖରା କାଳରେ ପରା ତୁ ଆମ ଗାଁକୁ ଯାଇଥିଲୁ ।

ଫେରିଲାବେଳେ ମୁଁ ପଛରିଲି, ଦାଦା, ପୁଣି କେବେ ଆସିବୁ ? ତୁ କହିଥିଲୁ, ତୋର ବିବାହକୁ ଡାକିବୁ ମୁଁ ଭୋଜି ଖାଇବାକୁ ଆସିବି । ଏଣୁ ମୁଁ ଡାକିବାକୁ ଆସିଛି ।”

“ବିବାହ ସରିଲା, ଆଉ କି ଭୋଜି ?”

“ଦେଖ ଦାଦାର କଥା, ବିବାହ ସରିଲେ ସିନା ଭୋଜି, ଆଗରୁ କିଏ ଭୋଜି ଦିଏ ଦାଦା ?”

“ଜିଲିଜି, ତୁ ମତେ କଥାରେ ହରାଇଲୁ, ଭୋଜି ଖାଇବାକୁ ଯିବି କେବେ ?”

“ଆଜି, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ।”

“ଏବେ ? ଆଉ ବେଳ କାହିଁ ?” ଝକର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଡାକି ଜିନିଷ ପତ୍ର ଧରି ଯିବାକୁ ବିଳମ୍ବ ଲାଗିବ, ପୁଣି ଦୁଇକୋଷ ବାଟ ଯିବାକୁ ହେବ । ରନ୍ଧା ହେବ କେବେ, ମୁଁ ଖାଇବି କେବେ ? ଉପରଓଳା ଯିବି । ଯା, ଘରଆଡ଼େ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଦେଖା କରିବୁ । ଆଜି ତୁ ଏଠାରେ ଖାଇବୁ ।”

“ପୁଣି ଗୋଟାଏ ବିଷୟ କଥା କହେ । ମୁଁ ପରା ବିବାହ ହେଲି, ତୋ ଘରେ ଭାତ ଖାଇବି କିପରି ?”

“ଅହୋ ଜାଣିଲି, ଜାଣିଲି, ବିବାହ ନୋହିବାଯାଏ ସମସ୍ତେ ତୁମଠୁ ବଡ଼ ଜାତି, ବିବାହ ହେଲା ଉତ୍ତରୁ ତୁମେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ଜାତି । ବିବାହ ଆଗରୁ ଆମ ହାତରୁ ଭାତ ଖାଉଥିଲୁ - ପାଞ୍ଚ ଦିନ ହେଲା ବିବାହ ହେଲୁ ବୋଲି ଆଉ ଖାଇବୁ ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା ଜିଲିଜି, ଆମ ଘରର ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଘୃଣା ଲାଗିବ କି ?”

“ନା ଦାଦା, ଜାତିର ଗୋଟିଏ ବିଧି ଅଛି ବୋଲି ଖାଉନାହିଁ । ନୋହିଲେ କାଲି ଯାହାର ଭାତ ଆଦରରେ ଖାଉଥିଲି, ବାହାହେଲା ମାତ୍ରେ ତାହା ଘୃଣା ବୋଧ ହେବ କାହିଁକି ? ଭୁଜା, ଚୁଡ଼ା, ଖାଇବି, ଭାତ ଖାଇବି ନାହିଁ ।”

“ହେଉ ହେଉ, ତୁ ଜଳଖିଆ କରି ବାହାରିଯିବୁ, ମୁଁ ଠିକ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ତୋ ଗାଆଁରେ ପହଞ୍ଚିବି । ଡେରାଘର ବନାଇଛ ତ ?”

“ଦୁଇ ବଖରା ଡକଘର ନିବୁଜା କରି ବନାଇ ଉପରେ ଛଣ ଛାଇଛି । ଘର ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଛାମୁଣିଆ ତିଆରି କରିଛି ନିଆଁ ଅତର । ନିମତେ । ରନ୍ଧାଘର

ଓ ଝକରକ ରହିବା ଘର ବନାଇଛି । ନାଳ କାବୁରେ ଯେଉଁଠାରେ ତୋର ପସନ୍ଦ ହେବ, ତୁ ଗଲେ ସେଠାରେ ଶିକାର କରିବୁ ବୋଲି ଆମର ଜାତିଲୋକମାନଙ୍କୁ ରଖାଇଛି ।”

“ଭଲାରେ ଜିଲିଙ୍ଗି, ମୋ ନିମନ୍ତେ ତୋର ଏତେ ବୟୋବସ୍ତ୍ର । ଅସଲ କଥା, ତୋ ବରଟି କିପରି ? ସେ ଆସିଲା ନାହିଁ କାହିଁକି ?

“ତୁ ନିଜେ ଦେଖୁବୁ, ମୁଁ ଆଉ କହିବି କାହିଁକି ? ନୂଆଁ ଲୋକ, ଲାଜ କଲା, ଆସିଲା ନାହିଁ ।”

“ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିବାକୁ ଲାଜ କଲା ?”

“ଗାଉଁଲିଆ ଲୋକର ଲାଜ ଅଛି, ଡର ଅଛି, ଭରସିଲାବୁ ଯା ଆସ କରିବ ।”

“ଆଜ୍ଞା ତୁ ଯା, ବେଳବୁଡ଼କୁ ବାଟ ଦେଖୁଥିବୁ ।”

ଜିଲିଙ୍ଗି ବିନା ବାକ୍ୟବ୍ୟୟରେ ଘର ଭିତର ଆଡ଼କୁ ଗଲା । ବେଶି କଥାରେ ତାର ପ୍ରୟୋଜନ କଣ ? ତାର କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି କଲା, ଝଲିଗଲା । ଦିନ ଦୁଇଟା ବେଳେ ଯୁବକ ଆପଣାର ବନ୍ଧୁକ ଧରି ନଳବନ୍ଧ ଅଭିମୁଖେ ଏକାକୀ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ । ଘଣ୍ଟାକ ଆଗରୁ ଝକର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଝଲି ଯାଇଥିଲେ । ନଳବନ୍ଧ ବାଟରେ କୁଷୁମନାଳୀ ଅତି ଛୋଟ ଗ୍ରାମ । ଗ୍ରାମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଜାମୁଗଛ । ସେହି ଗଛମୂଳରେ ଗୋଟିଏ ପଥର ଉପରେ ଜିଲିଙ୍ଗି ବସି ବାଟ ଅନାଉଛି । ଯୁବକ ତାକୁ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ କହିଲେ, “କିରେ ଜିଲିଙ୍ଗି, ତୁ ସକାଳେ ନଳବନ୍ଧ ଯିବାର କଥା, ଏଠାରେ ଏକାକୀ ବସିଛୁ ?”

“ମୁଁ ତ ସକାଳେ ନଳବନ୍ଧ ଯାଇନାହିଁ । ତୋ ଘରୁ ତୁଡ଼ା ଆଣିଥିଲି, ଏଠି ଖାଇଲି ଆଉ ତୋତେ ଅନାଇ ବସିଛି ।”

“ଭଲ କଥା, ଆସ ତେବେ ଯିବା । ଦୁହେଁ ଆଗପଛ ହୋଇ ଝଲିଲେ । ଅଳ୍ପ ଦୂର ଯାଇ ପାହାଡ଼ ଚଢ଼ିଲେ । ଯୁବକ ଗୋଟିଏ କପୋତ ଶିକାର କଲେ । ଜିଲିଙ୍ଗି ତାହା ଆଣି ଧରିଲା । ପୁଣି କିଛି ଦୂର ଗଲାବୁ ପୁଣି ଗୋଟିଏ କପୋତ ଶିକାର କଲେ । ତାହା ମଧ୍ୟ ଜିଲିଙ୍ଗି ଧରିଲା । ଯୁବକ କହିଲେ, “ଜିଲିଙ୍ଗି, ତୁ ବନ୍ଧୁକଟା ଧରି ପାରିବୁ ? ମୁଁ କପୋତ ଯୋଡ଼ିକ ଧରି ଝଲିବି ।”

“କି କଥା କହୁ ଦାଦା - ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ, ତୋର ପୂଜା ବନ୍ଧୁକ ଛୁଇଁବି। ମୋ ବାପ କହିଛି, ପୂଜା ବନ୍ଧୁକ, ପୂଜା ଧୂପ, କାଣ୍ଡ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଛୁଇଁଲେ ଗୁଳି କିମ୍ବା କାଣ୍ଡ ଜନ୍ତୁକୁ ବାଜେ ନାହିଁ। ମୁଁ ତୋ ବନ୍ଧୁକ ଛୁଇଁଲେ ତୁ ଆଉ କେବେ ଜନ୍ତୁ ମାରି ପାରିବୁ ନାହିଁ।”

“ମୁଁ ଆଉ ବନ୍ଧୁକ ବୋହି ପାରିଲି ନାହିଁ। ପର୍ବତ ଝିବାରେ ମୋର କଷ୍ଟ ହେଉଛି। ତୁ ବନ୍ଧୁକ ନ ବୋହିଲେ ମୁଁ ଛାଡ଼ିଯିବି, ନୋହିଲେ ଅଧଘଣ୍ଟା ବସିବି।”

ବନ୍ଧୁକ ବୋହିବାକୁ ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ, ତେବେ ତୋର ବହୁ ଏହା ଜାଣିଲେ ମତେ ଗାଳିଦେବେ।

ଯୁବକ କ୍ଲାନ୍ତ ଯୋଗୁଁ ବନ୍ଧୁକ ତା ହସ୍ତରେ ହେଉ ନଥିଲେ, ତାର କୁସଂସ୍କାର ଦୂର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏତେ ଜିଦ୍। ଯୁବକ ବସି ପଡ଼ିଲେ, ଜିଲିଙ୍ଗି ଅଗତ୍ୟା ବନ୍ଧୁକ ଧରି ଝଲିଲା। କିଛିଦୂର ଗଲା ଉତ୍ତାରୁ ଗଛରେ ଗୋଟିଏ କୋଟିଳାଖାଇ ଦେଖି ଜିଲିଙ୍ଗାଠାରୁ ବନ୍ଧୁକଟି ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପକ୍ଷୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ। କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲା। ପକ୍ଷୀଟି ଉଡ଼ିଗଲା। ଏହା ଦେଖି ଜିଲିଙ୍ଗି କହିଲା, “ଦାଦା, ତୁ ମାନିଲୁ ନାହିଁ, ଫଳ ଦେଖୁଲୁ? ଏବେ ଉପାୟ କଣ? ସମସ୍ତେ କଣ କହିବେ? କାଲି ତ ଭଲ ଜନ୍ତୁ ଶିକାର କରିବୁ?”

“କି କରାଯାଏ, ଯାହା ହେବାର ତ ହେଲା, ବନ୍ଧୁକ ଧରି ଝଲ।”

ଉଭୟେ ଝଲିଲେ, ପୁଣି ଗୋଟିଏ କପୋତ, ବନ୍ଧୁକ ଚଳାଇଲେ, କପୋତଟି ପଡ଼ିଲା।

“କିରେ ଜିଲିଙ୍ଗି, କପୋତଟି ପଡ଼ିଲା ଯେ, କାହିଁ, ବନ୍ଧୁକ ତ ବିଗିଡ଼ି ନାହିଁ।”

“ଆଗ ଝେଟଟା ତେବେ ତୁ ଜାଣିଶୁଣି ଉଡ଼ାଇ ଦେଲୁ?”

“ହଁ।”

“ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ଧୁକ ଛୁଇଁଲେ ତାହା ବିଗିଡ଼ିଯିବା କଥା ତେବେ ସତ ନୁହେଁ?”

“ସତ ନୁହେଁ। ସ୍ତ୍ରୀର ହାତ ଯାହା, ପୁରୁଷର ହାତ ତାହା। ସ୍ତ୍ରୀ ଛୁଇଁଲେ ତାହା ବିଗିଡ଼ିବ କାହିଁକି? ଦେଖୁଲୁ ତ ଏଣିକି ଯେତେ ଝେଟ ମାରିବି, ଦେଖୁବି, ତେତିକିଟି ପକ୍ଷୀ ପକାଇବି, ହରଡ଼ କେଉଁଠାରେ ମିଳିବେ?”

“ହରଡ଼ ମାରିବୁ ? ଏହି ହୁଳା ତଳ ନାଳ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ କଣିଗଛ ଅଛି । ସେଠି ବେଳବୁଡ଼କୁ ବୋଝ ବୋଝ ହରଡ଼ ବସନ୍ତି । ଯିବା ?”

“ଓଲ ଓଲ, ହରଡ଼ ମାରିବାକୁ ମୋର ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା ।”

ଉଭୟେ ତଳକୁ ଉଡ଼ିରିଲେ । ବାସ୍ତବିକ ଗୋଟାଏ କଣି ଗଛରେ ଅନେକ ହରଡ଼ । ଏକ ଝେଟରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ହରଡ଼ ପଡ଼ିଲେ । ଜିଲିଙ୍ଗି ମହା ଆନନ୍ଦରେ ଗୋଟାଇଲା । କହିଲା, “ଆଉ ଅଳ୍ପଦୂରରେ ଏଠାରୁ ବଳି ବଡ଼ ଗଛଟାଏ ଅଛି, ସେଠି ଏଠୁଁ ଯାଇଥିବା ହରଡ଼ମାନେ ବସିଥିବେ, ଓଲ ମାରିବା ।”

ପୁଣି ସେଠାକୁ ଗଲେ । ପକ୍ଷୀଗୁଡ଼ିକ ଟିକିଏ ସତର୍କ ହୋଇଥିଲେ । ତଥାପି ଏକ ଝେଟରେ ଦୁଇଟା ପଡ଼ିଲେ । ବେଳ ବୁଡ଼ିବାକୁ ଅଳ୍ପ ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିଲା । ଗଛମୂଳଟି ଛାୟା ବିଶିଷ୍ଟ ପର୍ବତ କାନ୍ଥ, ଏଣୁ ଟିକିଏ ଅନ୍ଧାରିଆ ଦିଶୁଥାଏ । ଯୁବକ ଗୋଟାଏ ପଥର ଉପରେ ବସିଲେ ଏବଂ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଏକ ହାତ ଲମ୍ବ ପରିମିତ ସଲଖ କାଠି ଭାଙ୍ଗି ଆଣିବାକୁ ଜିଲିଙ୍ଗିକୁ କହିଲେ । ପୁଣି ନିଜେ ଉଠିଯାଇ ପଟ ସଂଗ୍ରହ କଲେ, ଦୁଇ କାଠି ମଧ୍ୟରେ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଗଳାଟିମାନ ହେଇ କାଠିର ଉଭୟ ପାଖ ବାନ୍ଧିଲେ, ପୁଣି ଓହ୍ଲାଇ ଧରିବା ନିମନ୍ତେ କାଠିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଗୋଟିଏ ଡୋରରେ ବାନ୍ଧି ଦେଇ ଜିଲିଙ୍ଗିକୁ ଧରାଇ ଦେଲେ । “ବେଳ ବୁଡ଼ି ଆସିଲା, ମୁଁ ବନ୍ଧୁକ ଧରିବି, ତୁ ପକ୍ଷୀତକ ଧର” ବୋଲି କହିଲେ । ଜିଲିଙ୍ଗି ଠିଆ ହୋଇଥାଏ, ଯୁବକ ବସିଲା ସ୍ଥାନରୁ ନ ଉଠି କହିଲେ, “ଜିଲିଙ୍ଗି, ମୁଁ ଯୁବକ, ତୁ ଯୁବତୀ, ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଏକାକୀ ଏପରି ନିର୍ଜନ ଅରଣ୍ୟରେ ବୁଲିବାକୁ ଭୟ କରୁନାହିଁ ?”

“କି ଭୟ, ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁକ ଅଛି । ମୁଁ ତ ଏକା ଏସବୁ ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲିଛି । ଆଜି ସକାଳେ ଏକଲା ତୋତେ ଡାକି ଗଲି ।”

“ନାହିଁରେ ସେ ଭୟ ନାହିଁ । ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଏକଲା ରହିବାକୁ ଭୟ ନାହିଁ ତ ? ଯୁବକ କାଳେ ଧରି ପଳାଇବ ବା କିଛି କହିବ କି ଅତ୍ୟାଚାର କରିବ ବୋଲି ତର ନାହିଁ କି ?”

“କି କଥା କହିଲୁ ଦାଦା, ମୋର ବାପ ତୋର ବଡ଼, ମୁଁ ତାର ଝିଅ, ତୋର ଭଉଣୀ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ମା ପେଟରୁ ଜନ୍ମ ନେଲେ କଣ ଭାଇଭଉଣୀ । ସଂସାରରେ ମାନସ ଧର୍ମ ନାହିଁକି ? ପିଲାକାଳରୁ ତୁ ଡାକୁଛୁ ମତେ ଭଉଣୀ ବୋଲି,

ମୁଁ ତାକୁଛି ତତେ କଥା ବୋଲି, ଏଥିରୁ ବଳି ସମ୍ଭବ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ତୁ ଏପରି କଥା ମତେ କହିବୁ କିପରି ବା ମତେ ଧରି ପକାଇବୁ କିପରି ? ଏଥିରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଏଣୁ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଏକଲା ରହିବାକୁ ଡର ନାହିଁ । ରାତିରେ ମଧ୍ୟ ରିହବାକୁ ଶକ୍ତ ନାହିଁ । ପୂର୍ବେ ଥରେ ଦୁଇଥର ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଏକଲା ରହିଥିଲି, ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଏକ ମା ପେଟରୁ ଜନ୍ମ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଏକାକୀ ଏକା ଘରେ ରହୁଛନ୍ତି, ଯେବେ କୌଣସି ଦୁଷ୍ଟ ଭାଇ ଭଉଣୀକି ଧରି ପକାଏ, ତେବେ ସେଇଟା ସଂସାର ବାହାର କଥା । ଏପରି ତ କେବେ ଘଟେ ନାହିଁ । ତେବେ ତୁ ତ ମୋ ମା ପେଟର ଭାଇଠାରୁ ଅଧିକ, ଧର୍ମର ଭାଇ, ତୁ ଏପରି କରିବୁ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ମନ ବିଢ଼ିବାକୁ ଏପରି କଥା କହୁଛୁ । ତୋର ଖରାପ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ତୋ ଉପରେ ମୋର ଏଡ଼େ ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତା କି ? ତୋ ଦ୍ୱାରା ମୋର ଚିକ୍ତେ ହେଲେ ଅନିଷ୍ଟ ହେବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ।”

“ମୁଁ ଏପରି ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ଏପରି କଥାଟିଏ କହିଲା ଉଦାରୁ ମଧ୍ୟ ତୋର ମୋ ପ୍ରତି ଅବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ।”

“ନାହିଁ ।”

“ଏପରିସ୍ଥଳରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଯୁବକ ଏପରି କଥା କହିଥିଲେ ?”

“ମୁଁ ଅନ୍ୟ ଯୁବକ ସଙ୍ଗରେ ଏପରି ସ୍ଥଳକୁ ଆସନ୍ତି କାହିଁକି, ଯାହା ସଙ୍ଗରେ ମୋର ସମ୍ଭବ ନ ଥାନ୍ତା କିମ୍ବା ଯାହା ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ନଥାନ୍ତା ?”

“କେହି ବିଶ୍ୱାସ ଦେଖାଇ ଏପରି କଲେ ?”

“ସେତେବେଳେ ତାର ଉପାୟ ଦେଖନ୍ତି । ମିଛ କଥା ଉପରେ କଟ୍ଟନା କରିବାର ଫଳ କଣ ? ଯାହାର ମନରେ ବଳ ଅଛି, ତାକୁ କିଏ କଣ କରିପାରେ ? ତା ଛଡ଼ା ମୋର ଦେହରେ ଏପରି ବଳ ଅଛି ଯେ, ତୋ ପରି ଦୁଇ ଜଣ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ପରାସ୍ତ କରି ପାରେ । ମୁଁ ପରା ତୋର ଭଉଣୀ, ମୋର ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ କି ବଳ ନାହିଁ ବୋଲି ତୁ ଭାବିଛୁ କି ?”

“ମୁଁ ଯଦି ଆଜି ଏଠାରୁ ନ ଯାଏ ?”

“ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଯିବି ନାହିଁ ।”

“ରାତିରେ ରହିବୁ ?”

“ହଁ।”

“କିଛି ଭୟ ନାହିଁ ?”

“ନାହିଁ, ତୋର ଯେ ଦଶା ହେବ, ମୋର ସେହି ଦଶା।”

“ଜିଲିଙ୍ଗ, ତୋର ମନରେ ଏତେ ବଳ ଏବଂ ମୋ ଉପରେ ଏତେ ବିଶ୍ୱାସ ତାହା ଦେଖୁ ମୁଁ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମଣୁଛି। ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲେ ସଂସାର ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୁଅନ୍ତା। ଜିଲିଙ୍ଗ, ତୁ ମଇଳା ପାର୍ବତୀୟ ବାଳିକା, ସଭ୍ୟନାମଧାରୀ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଗୁଣ ଓ ଚରିତ୍ର କଥା ତୋତେ ଜଣା ନାହିଁ। ଏଣୁ ତୋର ମୋ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଏତେ ବିଶ୍ୱାସ। ଆମେ ଦୁହେଁ ଭାଇ ଭଉଣୀ ଏବଂ ଆମର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅତି ପବିତ୍ର।

“ଆଜ୍ଞା ତୁ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଥିବାରୁ ତୋର ସ୍ୱାମୀ ସନ୍ଦେହ କରିବ ନାହିଁ ତ ?”

“ପୁଣି କଥାଟାଏ ବାହାର କଲା, ସନ୍ଦେହ କରିବ କାହିଁକି ? ସେ କି ମୋର କୌଣସି ଦୋଷ ଦେଖୁଛି ? ମୋର ମନ ନିର୍ମଳ ଥିବାଯାଏ ମୋର ସ୍ୱାମୀ ମୋ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ କରିବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ। ବୃଥା ସନ୍ଦେହ କଲେ ସେଥିରେ ମୋର ଭୟ ନାହିଁ। ଅନ୍ୟ ଜାତିଲୋକ ଏପରି ସନ୍ଦେହ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ନ ଦେଖୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ। ଦୋଷ ଦେଖିଲେ କ୍ଷମା ଦେବେ ନାହିଁ। କେତେ ନୂଆ ନୂଆ କଥା ବାହାର କରୁଛ ? ଝଲ ଯିବା, ବେଳ ବୁଝି ଆସୁଛି, ଶୀତ ମାଡ଼ିଆସିଲାଣି, ବାଟରେ ଭାଲୁ ଭେଟିବାଟି।”

“ଭାଲୁ ଦେଖିଲେ ତ ଭଲ ଶିକାରା କରିବା।”

ଏହା କହି ଯୁବକ ଗାତ୍ରୋତ୍ଥାନ କଲେ, ଉଭୟେ ପୁଣି ଆଗ ପଛ ହୋଇ ଝଲିଲେ। ଯୁବକ ଧରିଛନ୍ତି ବନ୍ଧୁକ ଏବଂ ଯୁବତୀ ଧରିଛି ପକ୍ଷୀଗୁଡ଼ିକ। ଦୂର ଭାଇ ଭଉଣୀ ପବିତ୍ର ହାସ୍ୟାଳାପ କରି ଝଲିଲେ। ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳେ ମାଛି ଅକ୍ଷର। କିଛିଦୂରଯାଏ ଲୁହା ଓ କେତେଜଣ ଲୋକ ଆସି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ। ଜିଲିଙ୍ଗର ସ୍ୱାମୀ ଆସି ନଥିଲା। ଲୁହା ଯୁବକଙ୍କୁ ଦେଖିବାରୁ ତାର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା

ନାହିଁ। ବହୁ ଦିନ ପରେ ବିଦେଶାଗତ ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିଲେ ପିତାର ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ, ତାହା ଲୁହା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା। ଯୁବକ ମଧ୍ୟ ଲୁହାର ବାସ୍ତବ୍ୟ ଦେଖି ନିଜକୁ ଚରିତାର୍ଥ ମନେ କରୁଥିଲେ। ଜିଲିଙ୍ଗି ଲୁହା ହାତରେ ପକ୍ଷୀତକ ଦେଇ ଘର ଆଡ଼କୁ ଝଲିଗଲା।

ଯୁବକ ଆପଣା ଡେରା, ଆଡ଼କୁ ଝଲିଲେ। ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ବୁଢ଼ା, ପିଲା, ଯୁବକ ଏବଂ ବିବାହକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ସମସ୍ତ କୋହୁ ଯୁବକକୁ ପିଛା ଧରିଲେ। ଅନ୍ଧାର ହେଲାଣି ଖୁବ୍ ଶୀତ, ଛାମୁଣିଆ ତଳେ ନିଆଁ ଅତଡ଼ା ଦୁର୍ ଦୁର୍ ଜଳୁଛି। ସମସ୍ତେ ଛାମୁଣିଆ ତଳେ ଠିଆ ହେଲେ। ଯୁବକ ତାଳ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ପଶିଲେ, ଲୁଗା ପାଲଟିଲେ, ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇଲେ, ସମ୍ଭବତଃ କିଛି ଜଳଖିଆ ସାରି ଚଟପଟ ବାହାରି ଆସିଲେ। ପରିଚିତ ଗୋଟିଏ କୋହୁ ପିଲାକୁ ଡାକି କହିଲେ - ପାଞ୍ଚଗୋଟି ପକ୍ଷୀ ଜିଲିଙ୍ଗିର ଭାଗ। ଏଥିରୁ ପାଞ୍ଚଗୋଟା ପକ୍ଷୀ ତାକୁ ଦେଇଆସ।” ବାଳକ ପକ୍ଷୀମାନ ଧରି ଝଲିଗଲା। ଯୁବକ ଖଟିଆ ଉପରେ ବସିଲେ। ସମସ୍ତେ ତଳେ ପୁଆଳ ଉପରେ ବସିଲେ। ନାନା କଥାର ଆଲୋଚନା ପଡ଼ିଲା। ଧାନ ଫସଲ କଥା, ଜିଲିଙ୍ଗିର ବିବାହ ବର୍ଷନା, ଭୋଜିଭାତ କଥା ଇତ୍ୟାଦି। ଯୁବକ ଲୁହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ପଚାରିଲେ, “ବଡ଼, ଜିଲିଙ୍ଗି ଶାଶୁଘରକୁ କେବେ ଯିବ ?”

“ଜିଲିଙ୍ଗି ଶାଶୁଖାଇ, ତାର ଶାଶୁ ମଲାଣି। ସେ ଶାଶୁ ଘରକୁ ଯିବ ନାହିଁ। ଯୁଆଁଘର ଜମିବାଡ଼ି କିଛି ନାହିଁ କିମ୍ବା ବାପ ମା ନାହାନ୍ତି, ଏଣୁ ମୁଁ ଘରଯୁଆଁଘରକୁ ରଖିଲି। ଏଠି ଉଷବାସ କରି ବଞ୍ଚିବି, ତୋର ନୌକରି କରିବି। ପିଲାଟି ଖୁବ୍ ଶିକାର ଜାଣେ।”

“ଭଲ କଥା ବଡ଼, ତୋର କୁଆଁର ଲୁଚିଛି କୁଆଡ଼େ ?”

“ଏତେ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ତତେ ଦେଖା କରିବାକୁ ଲାଜ କଲା, ଆମେ ଗଲେ ଆସିବ ଯେ।”

“ଆହା ବଡ଼, କାଲି ଶିକାର କରିବା ତ ?”

“ହଁ ସେଥିନିମନ୍ତେ ତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ରଖିଛି। ଗନ୍ଧଳମାଂସ କି ସମ୍ବର ମାଂସ ନ ହେଲେ କୋହୁମାନଙ୍କର ପେଟ ପୁରେ ନାହିଁ। ମୁଁ ସିନା ଖାସୁ ମାଂସ ଟିକିଏ ଖୁଆଇଛି।”

“କହୁ ମିଳିବେ ତ ?”

“ଗୋଡ଼ାରୁ ମୁଗ କୋଳଥ ଉଠିନାହିଁ । ଫସଲ ଖାଇବାକୁ ଲମ୍ବ ହୁଜାରେ କହୁତକ ଜମା । ସେଇଟାକୁ କାଳିବା ଏବଂ ବଡ଼ ପର୍ବତକୁ ମଧ୍ୟ କଳିବା, ଅବଶ୍ୟ ଦୁଇ ଝରିପଟ ସମ୍ଭବ ମିଳିବେ ।”

“ହେଲା, ତେବେ ତୁମେମାନେ ଯାଅ ଶୋଇବ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଖାଇକରି ଶୋଇବି । କ୍ଲାତ ଲାଗୁଛି ।”

ସମସ୍ତେ ଉଠିଲେ ଯୁବକ ଉଠି ନଥିଲେ । ଜିଲିଙ୍ଗି ତାର ସ୍ବାମୀ ସହିତ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଅମ୍ଳାନ ବଦନରେ ତାର ସ୍ବାମୀର ପରିଚୟ କରାଇଦେଲା । କୋହୁ ଯୁବକର ଶରୀରର ଗଠନ ଦେଖୁ ଖୁସି ହେଲେ । ଜିଲିଙ୍ଗି ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲାବେଳେ ସେ ମୁତକି ମୁତକି ହସୁଛି । ଯୁବକ ଜିଲିଙ୍ଗିକି ପଚାରିଲେ, ଏ ତାର ନାମ କଣ ?

“ତାକୁ ପଚାର, ମୁଁ ତାର ନାମଟା କିପରି କହିବି ?”

ସେ ଧୀର ନମ୍ର ଭାବରେ କହିଲା ‘ବିରଷା’ । ଅନେକ ପଚାରି ପାଉଛି । ଏ ନାମର କୌଣସି ଅର୍ଥ ଅଛି କି ? ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଦେବତା, ଏଣୁ ଦେବତାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇବା ଆଶାରେ ପୁତ୍ରାଦିଙ୍କର ନାମ ରଖି ଦେବତାର ଦାସ, ଚରଚା ହେବାକୁ ଆଶା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୂର୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ ଦିଅନ୍ତି । ଜିଲିଙ୍ଗିର ବବର ପିତାମହର ନାମ ‘ବିରଷା’ ଥିଲା । ଏଣୁ ତଦନୁସାରେ ତାର ନାମକରଣ । ନାମରେ କାଞ୍ଚନିକ ଅର୍ଥ ଥିଲେ ନ-ଥିଲେ କେତେ ? ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୁଡ଼ାଏ ଦେବତା ସୃଷ୍ଟି ହେବା ପୂର୍ବର ଯେଉଁ ରଖି ପ୍ରଭୃତି ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ନାମର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନଥିଲା । ଯଥା- ଅଙ୍ଗିରା, ପୁଲହ, ଇତ୍ୟାଦି । ତେବେ ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ନାମର ଅର୍ଥ ବୃଥାରେ ବୈଯାକରଣମାନେ ଟାଣିଗୁଣି କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ଅର୍ଥ ନିରର୍ଥକ । ଲୁହା, ଜିଲିଙ୍ଗି, ବିରଷାର ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଏ ନାମ ଗୁଡ଼ାକ ବଂଶାନୁକ୍ରମ ରହିବ । ଲୋପ ପାଇବ ନାହିଁ ।

ଯୁବକ କହିଲେ, ବିରଷା, ତୁ ଭଲ ଶିକାର କରି ପାରୁ, ମୁଁ ଜିଲିଙ୍ଗିଠାରୁ ଶୁଣିଲି ।

“ହଁ, ସେ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଛି, ଦେଖୁନାହିଁ । ଧୂଶକାଣ୍ଡିଆ ଶିକାରୀ, ତୋର ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ ହେବ କି ? ପଟକେତେ ସମ୍ବର, ଗନ୍ଧଳ ମାରିଛି । ବିରଷା ବିନୀତ ଭାବରେ ଏହା କହିଲା ।

ଜିଲିଙ୍ଗି ଟିକିଏ ମୁରବାପଣିଆ ଦେଖାଇ କହିଲା - “ଦାଦା, ତୁ ଏହାକୁ ପାଇଲୁ, ଏ ତୋର ପଛୁଆ ହେବ । ଏହାକୁ ଶିଖାଇବୁ । ଦାଦା, ତୁ କୋହ୍ଲମାନଙ୍କୁ ମଦ ଖାଇବାକୁ ମନା କରୁ । ତୋର ଭଉଣୀକୁଆଁର ମଦ ଖାଏ ନାହିଁ । ତୁ ଖୁସି ହେବୁ । ଆମ ଜାତି କାମରେ ହାଣ୍ଡିଆ ପିଇବାର ବିଧି ଅଛି । ମୋର ବାହାରେ ତୋର ଭଉଣୀକୁଆଁର ବୟସର ପିଲାମାନେ ଖୁବ୍ ହାଣ୍ଡିଆ ପିଇଲେ । ଏ ପିଇଲା ନାହିଁ । ତୁଣ୍ଡରେ ଟିକିଏ ଛୁଆଇଁ ଦେଲା । ମୁଁ ଦେଖୁ ବଡ଼ ଖୁସି ହେଲି, ମୁଁ ଭାବିଲି, ମୋର ବର ଦାଦାର ଯୋଡ଼ି ।”

“ଜାତି କାମରେ ଯେବେ ବିରଷା ତା ତୁଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ହାଣ୍ଡିଆମଦ ଲଗାଇବାକୁ ନରାଜ ହେବ, ତେବେ ସିନା ତୋର ଦାଦାର ଯୋଡ଼ି ।”

“ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ାମାନେ କହନ୍ତି, ଜାତି କାମରେ ଯେଉଁଲୋକ ହାଣ୍ଡିଆ ନ ପିଏ କିମ୍ବା ତୁଣ୍ଡରେ ନ ଲଗାଏ, ତାକୁ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଅଭିଶାପ ଦିଅନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ପିଅନ୍ତି । କେହି କେହି ନିୟମ ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ତୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ଦିଅନ୍ତି ।”

“ଜିଲିଙ୍ଗି, ସ୍ତ୍ରୀ ବନ୍ଧୁକ ଛୁଇଁଲେ ବନ୍ଧୁକ ବିଗିଡ଼ିଯାଏ, ବାଜେ ନାହିଁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ାମାନେ କହନ୍ତି । ଦେଖୁଲୁ ତ, ତୁ ବନ୍ଧୁକ ଛୁଇଁଲା ଉତ୍ତାରେ ମୋ ବଂଧୁକ କିପରି ବାଜୁଛି । ପୁଣି କାଲି ସମ୍ବର ଶିକାର କରିବି । ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ସବୁକଥା ସତ ନୁହେଁ । ବିରଷା ମଦ ଛାଡ଼ିଲେ ତାର ଭଲ ହେବ ।”

ଜିଲିଙ୍ଗି ବିରଷାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଉପଦେଶ ଦେଲାପରି କହିଲା, “ଦେଖ, ଦାଦା ସବୁ ଜାଣେ । ତା କଥା ମାନିଲେ ଭଲ ।”

“ଭଲ ବରଟିଏ ପାଇଛୁ ଜିଲିଙ୍ଗି, ଖୁବ୍ ସୁଖରେ ଘରଦ୍ବାର କରି ରହିବ । ରାତି ହେଲାଣି, ଯାଅ ଶୋଇବ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଖାଇସାରି ଶୋଇବି । କାଲି ସକାଳୁ ତ ପର୍ବତ ଚଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।”

“ଯାଉଛି, ଖାଇସାରିଲେ ତୋର ଭଉଣୀକୁଆଁଙ୍କକୁ ପଠାଇଦେବି, ସେ ଛାମୁଣିଆ ତଳେ ଶୋଇବ ।”

“ଦରକାର କଣ ?”

“ଦେଖ, ତୁ ଝରରେ ଶୋଇବୁ, ସେ ଘରେ ଶୋଇବ ? ପହରା ଦେବ ନାହିଁ ତ ? ଦୁଇ ଶୁଣୁର କୁଆଁଙ୍କ ଆସିବେ ।”

“ନା, ନା, ବତୁକୁ ପଠାଇବୁ ନାହିଁ, ବିରଷା ଆସିଲେ ହେଲା ।”

ଉଭୟେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ରାତି ପାହିଲା । ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ନ ହେଉଣୁ ଜିଲିଙ୍ଗି ଦୁଧ ଲୋଟାଏ ଧରି ଛାମୁଣିଆ ତଳେ ହାଜର । ଯୁବକଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଥିଲା ।

ଜିଲିଙ୍ଗି ଯୁବକକୁ ଡାକି କହିଲା - “ଦାଦା, ତୁ ଏତେବେଳେଯାଏ ଉଠି ନାହିଁ । ହାକାବାଲାଏ ଭାତ ଖାଇଲେଣି ।”

“ମୁଁ କେତେବେଳୁ ଉଠି ଦାଢ଼ ଘଷିଲେଣି, ପାଣି ଗରମ ହେଉଛି, ଗାଧୋଇବି, ଜଳଖିଆ କରିବି । ଦୁଧ କିଏ ଦୁହଁଲା ।”

“ଜିଲିଙ୍ଗି, ଯା ତୋର ବରକୁ ବନ୍ଦାଇକରି ଉଠାଇ ଦେବୁ ।” “ଓହେ, ପଛୁଆଟାକୁ କିଏ ବନ୍ଦାଏ, ତୋତେ ସିନା ବନ୍ଦାଇଲେ ହେବ- ତୁ ବାହାରିଲା ବେଳକୁ ହୁଳହୁଳି ଦେବି ଯେ । ଆମ ଘର ବାଟରେ ତ ଯିବ ।” ହସି ହସି ଜିଲିଙ୍ଗି ଝଲିଗଲା ।

କୋହୁତକ ଛାମୁଣିଆ ତଳେ ଜମା ହେଲେ । ଝରି ପାଞ୍ଚକଣ ପ୍ରକୃତ ଶିକାରୀ, ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଧନୁଶର ଥିଲା । ବିରଷା ଦେଖିବାକୁ ଯେମନ୍ତ ହୁଷୁପୁଷୁ ଓ ମଜଭୁତ, ତାର ଧନୁକାଣ୍ଡ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ରୂପ । ଧୋତିଖଣ୍ଡ ଲେଙ୍ଗୁଟି ପରି ଅଣ୍ଟାରେ ଭିଡ଼ି ପିନ୍ଧିଛି । ପଛ ପାଖରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଟାଙ୍ଗିଆ ଖୋସିଛି । ଅଣ୍ଟାଭାଗ ଛଡ଼ା ଶରୀରର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ଅନାବୃତ । ଯୁବକ ବିରଷାର ଶରୀରର ଗଠନ ଦେଖି ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲେ । ତାର ବାହୁ ଚିପି ଚିପି ମାଂସପେଶୀର ଗଠନ ବୁଝିଲେ । ପିଠି ଉପରେ ସ୍ନେହରେ ଝପୁଡ଼ାଇଲେ । ଧନୁକାଣ୍ଡ ହାତରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲେ । ଧନୁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇଲେ, ଧନୁର ଗୁଣ କମ୍ ନଥିଲା । କହିଲେ, “ବିରଷା ତୋର ଉପଯୁକ୍ତ ଏ

ଧୁଣୀ।” ଅନ୍ୟଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲେ, “ତୁମମାନଙ୍କ ଧୁଣୀ ଏହା ସମାନ ନୁହେଁରେ ପିଲେ। ସେମାନେ ସ୍ବାକାର କଲେ, ଜଣକ ହାତରୁ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା କାଷ୍ଠ ଛଡ଼ାଇ ଆଣି ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ଶାଳଗଛ ଉପରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ କଲେ। ବାଜିଲା ନାହିଁ। କହିଲେ, “ବିରଷା, ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତିନି ଧୁଣୀକାଷ୍ଠ ଧରୁଥିଲି। ଛାଡ଼ିଦେଲି। ଆଉ ବିନ୍ଧି ପାରିବି କିପରି ? ତୁ ମାର ତ।” ବିରଷା ସେହି ଶାଳଗଛ ଉପରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ମାରିଲା। ଥରେ ନୁହେଁ, ଦୁଇଥର ନୁହେଁ, ତିନିଥର, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ବାଜିଲା। ଶେଷ ଥର ବଟାଟି ଫାଟିଗଲା। ଯୁବକ ବିରଷାର ପିଠିରେ ହାତ ଦେଇ ବାହାବା ଦେଲେ। ଲୁହା ଦୂରରେ ଥାଇ ଦେଖୁଥିଲା। ତାକୁ ଡାକି କହିଲେ, “ବଡ଼, ଦେଖୁଲୁ ତୋ କୁଆଁରର କରାମତି, ଭଲ କାଷ୍ଠ ମାରିପାରେ। ଆଜି କିପରି ଜନ୍ତୁ ଶିକାର କରିବ ଦେଖିବା। ଏହାକୁ ମୁଁ ସାଙ୍ଗରେ ରଖିବି। ମୋ ଘାଟକୁ ଗୟଳ ଆସିଲେ ମୁଁ ବନ୍ଧୁକରେ ମାରିବି, ସମ୍ଭର ବା ଅନ୍ୟ କିନ୍ତୁ ଆସିଲେ ବିରଷା ମାରିବ।”

ହାକାବାଲା ଥିଲେ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଜଣ। ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ହାକାକରି ଅଛନ୍ତି ବା ଦେଖୁଅଛନ୍ତି କିମ୍ବା ରାଜାଙ୍କ ହାକା ବା ଉଚ୍ଚ ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି କିମ୍ବା ରାଜାଙ୍କ ହାକା ବା ଉଚ୍ଚ ଗୋରା ହାକିମଙ୍କ ହାକା, ସେମାନେ ମନେ କରି ପାରନ୍ତି ଯେ, କୋଡ଼ିଏ ଜଣରେ ପୁଣି ହାକା ? ଲାଟଙ୍କ ହାକାରେ ଝରିପାଞ୍ଚ ହଜାର ଲୋକ ସିପାହୀ ସତୀ, ଢୋଲ ନିଷାଣ ମହୁରୀ ବିଗୁଲ ଯେତେ ଛୋଟ ହାକା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବାଦ୍ୟ ସହିତ ଶହେ ଦୁଇଶହ ଲୋକରୁ କମ ହେଲେ କିନ୍ତୁ ଆସିବେ କିପରି ? ମାତ୍ର ପାର୍ବତୀୟ କୋହ୍ଲମାନେ କହନ୍ତି, “ବେଶି ଲୋକରେ ମୂଷା ମରେ ନାହିଁ।” ଅନେକ ଲୋକରେ ବେଶୀ ଗୋଳମାଳ, କିନ୍ତୁ ଏଣେତେଣେ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି। ସେମାନେ ଅଳ୍ପ ଲୋକରେ ଗୁଳି ପରିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କୁ କହୁକ ଘାଟ ଜଣା। ବେଶି ହଲ୍ଲା ନ କରି କହୁର ପିଛା ଧରନ୍ତି। କହୁ ଠିକ୍ ଘାଟ ମୁଣ୍ଡକୁ ଯାଏ। ଘାଟବଳା ଅନାୟାସରେ ଶିକାର କରିପାରେ। ଲୁହା କୋହ୍ଲ ପ୍ରାଚୀନ ଶିକାରୀ। ସେ ଠିକ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଲୋକ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲା। ଏବଂ ବୃଦ୍ଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ଉଷାହ ଯଥେଷ୍ଟ। ମଲାଯାଏ କୋହ୍ଲର ଶିକାର କରିବାରେ ଆଳସ୍ୟ ନଥାଏ। ସମସ୍ତେ ଝଲିଲେ। ଜିଲିଜି ହୁଳହୁଳି ଦେବାରେ ତୁଟି କଲାନାହିଁ।

ସମସ୍ତେ ହସି ହସି ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଝଲିଲେ। ଆନନ୍ଦିତ ହେବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ପାର୍ବତୀୟ କୋହ୍ଲଜାତି ମାଂସପ୍ରିୟ ସମ୍ଭର ଗୟଳ ବଡ଼ କହୁ। ଗୋଟାଏ

କରୁର ଅନେକ ମାଂସ । ଦୁଇ ଖରିଟା ମରା ପଡ଼ିଲେ ତ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ମାଂସ ମିଳିବ । ମିଳିବାର ଆଶା ଅଛି, ଏଣୁ ଭାରି ଖୁସି । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହୁଳହୁଳି ସେ ଆନନ୍ଦର ଉଦାପକ ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପର୍ବତରେ ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଶିକାରୀମାନେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଘାଟରେ ବସିଲେ । ଯୁବକ ଓ ବିରଷା ଏକ ଘାଟରେ ବସିଲେ । ଯୁବକ ଗୋଟାଏ ପଥର ଉପରେ ବସିଲେ, ସେ ପଥର ତଳରେ ବସିଲା । ସର୍ତ୍ତ ହେଲା ଯେ, ଗନ୍ଧଳ ଆସିଲେ ଯୁବକ ମାରିବେ । ସମ୍ଭର ଆସିଲେ ବିରଷା ମାରିବ । କଥା ସ୍ଥିର ହେଲା । ଉଭୟେ ତପୁର ରହିଲେ । ହାକାବାଲାଏ ଖଲିବାକୁ ଗଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ଗତ ହେଲା, ବିରଷା ଧନୁରେ ଗୁଣ ଚଢ଼ାଇଲା ଏବଂ ଗୋଟାଏ ଚିଆଳ କାଷ୍ଠ ବାଛି ଦକ୍ଷିଣ ହାତରେ ଧରି ଦକ୍ଷାୟମାନ ହେଲା । ଦୂରରେ ବହୁ ଦୂରରେ କି ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା, ଯୁବକଙ୍କୁ ଶବ୍ଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ଇସାରା ଦେଲା । ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଶାଳ ମୂଳକୁ ଯାଇ ଦକ୍ଷାୟମାନ ହେଲା । ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝି ପାରିଥିଲା ଯେ ଶବ୍ଦଟା ସମ୍ଭରର ପାଦ ଶବ୍ଦ ଗନ୍ଧଳର ନୁହେଁ ବା ହିଂସ୍ର ପଶୁର ନୁହେଁ । ଯୁବକ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଯୁବକ ବିରଷାର ଚତ୍ପରତା ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖୁଥିଲେ । ଗୋଟାଏ ଶିଙ୍ଗାଳ ଦୃଷ୍ଟିପଥରେ ପଡ଼ିଲା । ବିରଷା ବୃତ୍ତାନ୍ତରାଳରେ ଥାଇ ବାମପାଦ ଉପରେ ଭାର ଦେଇ ଶରୀରର ଉପରିଭାଗକୁ ଆଗ ଆଡ଼କୁ ଦେଲା ଏବଂ ଧନୁଗୁଣ ଆକର୍ଷିତ ଚାଣି ଶର ନିକ୍ଷେପ କଲା । ସମ୍ଭର ଦୁଇକୁଦା ଦେଇ ଭୂମିରେ ପଡ଼ିଗଲା । ମୁହୂର୍ତ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ । ବିରଷା ଯଥାସ୍ଥାନରେ ସଳଖ ହୋଇ ଦକ୍ଷାୟମାନ ହେଲା । ଯୁବକଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଉଲ୍ଲାସ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଆନନ୍ଦ ମନରେ ପଶୁ ଆଡ଼କୁ ଗତି କଲା ନାହିଁ । ଦକ୍ଷାୟମାନ ରହିଲା, ଯେପରି କି କୌଣସି ଘଟଣା ହେବ ନାହିଁ । ବା ଫେରିଲା ଉଭାରୁ ନେବାକୁ ହେବ । ନାନା ଲୋକେ ନାନା କଥା ପ୍ରସାବ କଲେ । ଲୁହା କହିଲା, ସମ୍ଭର ସେହିଠାରେ ପଡ଼ିଥିବ, ଫେରିଲାବେଳେ ନେବାକୁ ହେବ । ଅଳ୍ପଲୋକ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଣ ଗଲେ, ବଡ଼ ପର୍ବତ ଚଳାଯିବ କିପରି ? ବୁଝ, ତା କଥା ସମସ୍ତଙ୍କର ଗ୍ରାହ୍ୟ । ସମ୍ଭରକୁ ଟିକିଏ ପଦାସ୍ଥାନକୁ ଆଣି ରଖିଦେଲେ ଏବଂ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଡାଳ ଆଣି ତାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ଭଲକରି ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ପୁଣି ବଡ଼ ପର୍ବତ ଅଭିମୁଖରେ ସମସ୍ତେ ଆହ୍ଲାଦରେ ଖଲିଲେ । ଶିକାରୀମାନେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଘାଟରେ ବସିଲେ । ବିରଷା ଓ ଯୁବକ ଏକ ପାଖରେ ପୂର୍ବ ପରି ବସିଲେ । ହାକା

ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଯୁବକଙ୍କ ଘାଟକୁ ଗୋଟାଏ ସମ୍ବର ଆସିଲା, ତା ପଛେ ପଛେ ଆଉ ଗୋଟିଏ । ବିରଷା ପ୍ରଥମଟାକୁ ବିକ୍ରିଲା । ଯୁବକ ଦ୍ଵିତୀୟଟାକୁ ଗୁଳି ମାରିଲେ । ଯୁବକ ମାରିବାର କଥା । ଯେହେତୁ ବିରଷା ପ୍ରଥମକୁ ମାରିଲା ପରେ ଦ୍ଵିତୀୟକୁ ମାରିବାର ଅବସର ପାଇ ନଥିଲା । ସମ୍ବର ଦୁଇଟା ପଡ଼ିଲେ । ଆଉ ଜଣେ କୋହୁ ଯୁବକ ଗୋଟାଏ ସମ୍ବର ଖଣ୍ଡିଆ କଲା । ଏଣୁ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଗଲେ । ପାଇବାକୁ ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ ହେଲା । ଦୂରରେ ଯାଇଥିବାବେଳେ ତା ଉପରେ ଯୁବକ ଗୁଳି ଚଳାଇଲେ, ସମ୍ବର ପଡ଼ିଗଲା । ବଡ଼ ପର୍ବରେ ସମ୍ବର ତିନି ଗୋଟା । ତିନିଟା ଶିଙ୍ଘାଳ ବଡ଼ ଏବଂ ଚର୍ବିଦାର ।

ନିକଟରେ ଗୋଟାଏ ଯୋଡ଼ । ସେଠାରେ ଯୁବକ ବସିଲେ, ଅନ୍ୟମାନେ ଫେର ତିନିଟା ସମ୍ବର ସେଠାକୁ ଆଣିଲେ । ମାର୍ଗଶିର ମାସ ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ଦିନ ଦୁଇଟା, ଭୋକରେ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଯୁବକ ଲୁହାକୁ ଲାକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲେ, ବଡ଼, ଏଠାରୁ ଡେରା କେତେ ଦୂର ? ବଡ଼ ଭୋକ ଲାଗୁଛି ।”

“ଦେହ କୋଣ ହେବ ।”

“ପର୍ବତିଆ କୋଣ ତ ?”

“ତୁମର ନୂଆ ହିସାବ ପୁରୁଣା କାଳିଆ ବୁଢ଼ାକୁ ବି ଜଣା ?”

“ତୁମର ନୂଆ ହିସାବ ପୁରୁଣା କାଳିଆ ବୁଢ଼ାକୁ ବି ଜଣା ?” “ଧର ଆମ ହିସାବରେ ଅଢ଼େଇ କୋଣ । ବଡ଼; ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ପର୍ବତ କାହୁଁ ବେଳ ଯିବନି । ଏଠାରେ ମାଂସ ପୋଡ଼ି ଖାଇଲେ ହୁଅନ୍ତା”

“କୋହୁମାନେ ସେଟା ଖୋଜୁଥାଉଁ, ତୁ ସୁକୁମାର ବଡ଼ ଲୋକ, ତୁ ଖାଇ ପାରିବୁ ତ ?”

‘ହଁ ବଡ଼, ଖାଇବି, ଆଜି କୋହୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଜିଲିଙ୍ଗର ଦ୍ଵିତୀୟ ବିବାହ ଭୋଜି ଖାଇବି, ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କର ।”

ଲୁହାର ଆଦେଶରେ କେତେଜଣ ଶୁଷ୍କ କାଠ ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ଲାଗିଗଲେ, କେତେଜଣ ଓ ନିଜେ ଲୁହା ମାଂସ ତୟାର ପୁଣି ଅନ୍ୟ କହୁ ଆସି ପାରେ, ଏହି ଆଶାରେ ରହିଲା । ଯୁବକ ପଥର ଉପରେ ଥାଇ ଯାବତୀୟ ବ୍ୟାପାର

ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବିରଷାର କ୍ଷିପ୍ରତା, ଶର ନିକ୍ଷେପ କରିବାରେ ଶାରୀରିକ ବଳ, ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ, ଧନୁ ଶରର କ୍ଷମତା, ପଶୁର ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ, ସର୍ବୋପରି ବିରଷାର ଆସ୍ପର୍ଶର ଓ ଗର୍ବର ଅଭାବ ପୁଣି ସଂଯମ ଓ ଏକାଗ୍ରତା । ଯୁବକ ଆଦିମବାସିର ଏତାଦୃଶ ଗୁଣର ପ୍ରଶଂସା କରୁ କରୁ ଭାବିଲେ, ଧନ୍ୟ ତା'ର ଶାରୀରିକ ଗଠନ, ଧନ୍ୟ ତା'ର ଶିକ୍ଷା । ଏତିକି କେବଳ ନୁହେଁ, ଭାବିଲେ ବନ୍ଧୁକ ବାରୁଦରୁ ସୃଷ୍ଟି ପୂର୍ବରେ ଫୁଟିବାର ସମସ୍ତ କାତି ଏହି ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ଓ ଶତ୍ରୁ ଜୟ କରୁଥିଲେ । ଭାରତୀୟ ବୀରମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣସ୍ତ୍ୟ ଏହି ଧନୁକାଷ୍ଠ ହେତୁରୁ । ଆଜି ବନ୍ଧୁକ ଶାରୀରିକ ବଳ, ପୌରୁଷ ନାଶ କରିଅଛି । ଧନୁକାଷ୍ଠ ନିଜ ଦେଶର ପଦାର୍ଥ, ବନ୍ଧୁକ ଓ ତହିଁର ସରଜାମା ପର ଦେଶର । ଆମେ ପର ଧନ ଗ୍ରହଣ କରି କେବଳ ପଶୁ ପ୍ରାଣ ନଷ୍ଟ କରୁଅଛୁ । “ପର ଧନରେ ଲହର ପହର, ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ ଲାଜେ ମର ।”

ଆଉ ଜନ୍ମ ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ନ ଦେଖି ଯୁବକ ପଥରରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସତ୍ତର୍ପଣରେ ବିରଷା ଆଡ଼କୁ ଗଲେ । ତା'ର ସୁନ୍ଦର ତାଙ୍କ ଦୁଇ ହାତ ରଖି କୋରରେ ହଳାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ବାହାଦୂର ଭାଇ ବିରଷା, ତୋର ଧନୁଶର ତୁଳନାରେ ମୋର ବନ୍ଧୁକ କିଛି ନୁହେଁ । ତୋତେ ଧନ୍ୟବାଦ ।” ବିରଷା ନତମସ୍ତକରେ ଟିକିଏ ସ୍ଥିତ ହାସ କଲା ସିନା, ଯୁବକଙ୍କୁ ଆପ୍ୟାୟିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ପଦେ ଅଧେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ବିରଷା ଅଭୟ । ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଶଂସାବାଦ, ରୀତିରକ୍ଷା, ବାକ୍ୟରେ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନର ମୂଲ୍ୟ ତାକୁ ଜଣାନାହିଁ ।

ଉଭୟେ ଯାଇ ସମ୍ବରକୁ ଦେଖିଲେ, କାଷ୍ଠଟି ଠିକ୍ ବକ୍ଷ ସ୍ଥଳରେ ଭେଦ କରିଥିଲା ଏବଂ ଆଉ ପାଖ ଚମଡ଼ାରେ ମୁନାଇଥିଲା । ଯୁବକ ଦେଖିଲେ, ଘା ବଡ଼ ସାଢ଼ାଟିକ, ପଶୁର ପ୍ରାଣ ଯିବାର କଥା । ହାକାବାଲାଏ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ବିରର ପଡ଼ିଲା ଯେ, ସମ୍ବରକୁ ଘରକୁ ପଠାଇ ଦିଆଯିବ । କରିବାକୁ ବସିଲେ । କାଷ୍ଠର ଅଭାବ କ'ଣ ? ଦୁଇ ଗଦା କାଷ୍ଠର ଅଭାବ କ'ଣ ? ଦୁଇ ଗଦା କାଷ୍ଠରେ ଅଗ୍ନି ପ୍ରକୃଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗୋଟିଏ ସମସ୍ତ କୋହୁଳ ନିମନ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଯୁବକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ । ଯୁବକଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ତିନି ପ୍ରକାର ଉପାଦେୟ ପାଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ଯୋଗାଡ଼ କରାଗଲା । ଜୋଡ଼ ବାଲିରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ କରାଗଲା, ସେଠାରେ ପ୍ରକାଶ ଅଗ୍ନି ଜଳାଗଲା, ସେଥିରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପଥର ମଧ୍ୟ କିଛି ଦିଆଗଲା । ନିଆଁ ଜଳୁ ଜଳୁ

ଲୁହା ଗୋଟାଏ ତାପୁର୍ଯ୍ୟ ସିଆରି ପତ୍ରର ପୁଡ଼ା ତୟାର କଲା । ସେଥିରେ ଗୋଟା କେତେ ବନ ହଳଦୀ ପତ୍ର ଦିଆଗଲା । ତହିଁରେ କୋମଳ ମାଂସ କିଛି ରଖାଯାଇ ପୁଡ଼ାଟିକୁ ଅତି ଯତ୍ନରେ ବନ୍ଧାଗଲା । ଉଭୟ ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟରେ ସେହି ପୁଡ଼ାକୁ ଦିଆଯାଇ ତହିଁ ଉପରେ ଉଭୟ ବାଲି ଦିଆଗଲା । ତହିଁ ଉପରେ ଅଜ୍ଞାର ରଖାଗଲା । ଗୋଟାଏ ବାଉଁଶ ନଳରେ କେତେକ ମାଂସ ଭରାଗଲା । ବାଉଁଶ ନଳ ଉପରେ ମାଟି ଲିପାଯାଇ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅଜ୍ଞାର ଉପରେ ଦିଆଯାଇ ଘୋଡ଼ାର ଦିଆଗଲା । ଏହା ଛଡ଼ା ଯୁବକ ଗୋଟାଏ ବିନା ମସଲାର ଗାଳାକା କବାବ ତୟାର କଲେ । କୋହ୍ଲୁମାନେ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ନିଆଁ ଜାଳି ନାନା ଉପାୟରେ ମାଂସ ପୋଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବେଶୀ ବିଳମ୍ବ ହେଲା ନାହିଁ । ଆନୁମାନିକ ଏକ ଘଣ୍ଟା ମାଂସ ତୟାର ହେଲା ।

“ବଡ଼ୁ, ଏ ଭୋଜିରେ ଦିଲିଜି ନାହିଁ । ତାକୁ ଥୋଡ଼େ ପୁଡ଼ା ମାଂସ ନେଇ ଦେଲେ ହୁଅତା । ମୋର ତୟାର ମାଂସ ସେ ଖାଇବ ।”

“ଖାଇବ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଭାତ ସିନା ଖାଇବ ନାହିଁ, ମାଂସ କି ପିଠା ଖାଇବାରେ ତ ଦୋଷ ନାହିଁ ।”

ଲୁହାର ବାକ୍ୟ ଏଠାରେ କୋହ୍ଲୁଙ୍କର ମାନବ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର । ଯୁବକ ଆପଣା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଗରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିମାଣ ରଖି ବାକିତକ ସେହି ପୁଡ଼ାରେ ନଳରେ ଦେଲେ ।

“ଅଳ୍ପ ମାଂସରୁ ତାକୁ ଏତେ ଦେଲେ ତୁ ଖାଇବୁ କ’ଣ ?”

“ମୋ ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ରଖିଛି ।”

ସମସ୍ତେ ବସି ଭୋଜନ କଲେ । ଏ ପ୍ରକାର ମାଂସ ଯେ ଅଗୁଚିକର, ତାହା ନୁହେଁ । ତାହା ଛଡ଼ା ଭୋକ ଥିଲେ ସବୁ ସ୍ବାଦୁ ଲାଗେ । ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ବିନା ଲୁଣରେ ଖାଇହୁଏ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମାଂସରେ ଲୁଣ ବେଶୀ ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ । ମାଂସ ପୋଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଭୋକ ବେଳେ ଖାଇଲେ । ଯୁବକଙ୍କର ଏପରି ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା, ଏହା ନୂତନ ନୁହେଁ । ମାଂସ ସଙ୍ଗେ ଦୁଇ ଝରି ରଜମ ବନ୍ୟ ଆଳୁ ଯେ ପୋଡ଼ାଯାଇ ନ ଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ । ଭାଇଗା ଓ ଖଣି ଆଳୁ କୌଣସି ଅଂଶରେ ବିଲାତି ଆଳୁ ଅପେକ୍ଷା ମନ୍ଦ ନୁହଁନ୍ତି ।

ସମସ୍ତେ ଭୋଜନ ଶେଷ କରି ଜୋଡ଼ର ନିର୍ମଳ ଜଳ ଯେତେ ଯେତେ ପିଇ ସମ୍ଭବ ମାଂସ ଧରି ଗ୍ରାମ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ଡେରାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ଉତ୍ତାରେ ଛାମୁଣିଆ ତଳେ ପୁଣି ସଭା ବସିଲା । କେତେଜଣ ବୁଢ଼ା, ପିଲା ଆସି ବସିଲେ । ସେଦିନର ଶିକାର ତଥା ମାଂସ ଖୁଆ କଥା ପଡ଼ିଲା । ଲୁହା ମନ ଖେଦରେ କହିଲା, “ବାବା, ମୋର ବୟସ କେତେ ଜଣା ନାହିଁ, ତେବେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଲୋକ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲା ଯେ, ଆଜି ତୋ ସଙ୍ଗରେ ଭୋଜି ଖାଇଲି । ଏ ଭାଗ୍ୟ କି କୋହୁମାନଙ୍କର ଆଉ ଘଟିବ । ତୁମର ବୁଢ଼ା ମୁଢ଼ାମାନେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଦୟା କରୁଥିଲେ ଓ ଭାବ ରଖୁଥିଲେ, ତୋର ପୁଅମାନେ କି ଜିଲିଙ୍ଗିର ପୁଅ ସଙ୍ଗରେ ସେ ଭାବ ରଖିବେ ? କେବେ ନୁହେଁ । ଦିନକୁ ଦିନ ରାତି ବଦଳୁଛି । କେଜାଣି ତୁ ଥିବା ଯାଏ ଜିଲିଙ୍ଗିକୁ ଦୟା କରୁଥିବ । ମୁଁ ଆଜି ଅଛି, କାଲି ନାହିଁ । ଆଜିଠାରୁ ମୋର ବଡ଼ଲୋକର ସ୍ନେହ ସରିଲା ।”

“ବଡ଼, ତୋର ଖୁବ୍ ବଳ ଅଛି, ଆଉ ବର୍ଷ କେତେ ବଂଚିବୁ ।” ମୁଁ ବଞ୍ଚିବା କଥା ପଡ଼ି ନାହିଁରେ ବାବୁ, ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦୟା, ସ୍ନେହ, ଭାବ ଦିନକୁ ଦିନ କମୁଛି, ଆମେ ଜାଣୁ । ଲୁହାର ସେ ସମ୍ମାନ ଆଉ ରହିବ କି ? ମଲେ ଭଲ ।

“ମୋର କେଉଁ ପୁରୁଖା ଲୋକେ ଏଠାକୁ ଆସି ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଗଛ କାଟି ବାସ ବନାଇଥିଲେ, ମୋତେ ଜଣା ନାହିଁ । ଅନେକ ବର୍ଷରୁ ଏହି ଗ୍ରାମରେ ଅଛି । ମାଟି ଝରି ପଡ଼ିଛି । କଷ୍ଟ ପଡ଼ିବାର କାର ଘର ହୋଇ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଉଠିଗଲେଣି । ପିତୃ ଅର୍ଜିତ ମାଟି ମୁଁ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ । ବାପ ଅଜା ମଲେ ଏଠାରେ, ମୁଁ ମରିବି ଏଠାରେ । ତୁମ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ସହିତ ମୋର ପୂର୍ବ ପୁରୁଷର ସଭାବ ଥିଲା । ଏକା ଭାଇ ଦାଦା ପରି ସେମାନେ କାଳ କଟାଇଥିଲେ । ତୁ ତାଙ୍କର ବାଟରେ ଝଲି ମୋତେ ବଡ଼ ବୋଲି ଡାକିଲୁ ।

ତୋର ପୁଅ ହେଲେ ଜିଲିଙ୍ଗିକୁ ଅତା ବୋଲି ସମ୍ମାନ କରିବେ କି ନାହିଁ, ଏଣିକି ଛୋଟ ବଡ଼ର ବହୁତ ପ୍ରଭେଦ ଦେଖାଯାଉଛି । ତା ଛଡ଼ା ଆମ ଜାତିର ଅବସ୍ଥା ବଡ଼ ମନ୍ଦ ହେଉଛି । ବଣ ଜହ୍ନମାନଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲରେ ଯେଉଁପରି ଅଧିକାର, ଆମର ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଧିକାର ଥିବାର ଭାବିଥିଲୁ । ବାଘ ଜହ୍ନଧରି ଯେତେପୋଷେ, ଆମେ ମଧ୍ୟ ଜହ୍ନ ମାରି ଯେତେ ପୋଷୁଥିଲୁ । ଆମଠାରୁ ସେ ଅଧିକାର ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଉଛି ।

କହୁ ମାରି ଖାଉଥିଲୁ । ଆମର ପ୍ରଧାନ ଜୀଉପିପସ୍ତ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଡାହିକାଟି ବିରିଜା ମାରି ଫସଲ କମାଉଥିଲୁ, ତାହା ବନ୍ଦ ହେଲା, ବାକି ଋଷ - ଋଷ ବଡ଼ ବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ । ହଳ ବିହନ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ । ଲୋକେ ଦେବେ କାହିଁକି ? କଣ ଦେଖୁ ଦେବେ ? କେବେ କେବେ କେହି ରଣ ଆଣି ପରିଶୋଧ ନକରି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏଣୁ କୋହୁ ଉପରେ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ରଣ ଦେଉଛି କିଏ ? ପୂର୍ବେ ଆମେ ଯାହା ଉପାର୍ଜନ କରୁଥିଲୁ, ସେଥିରୁ କିଛି ରଜମାନକୁ ଦେଉଥିଲୁ, ତାହା ଆମର କର ମାଲଗୁଜାରି ହୋଇଥିଲା । ରୀତିମତ ମାଲଗୁଜାରି ଦେବାକୁ ତ ବଳ ନାହିଁ, ଏଣୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଜମି ଉଠିଯିବ । ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଜମି ବନାଇଥିଲେ ବୋଲି ପୁଅ ତାହା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ବିଚାର ହେଉନାହିଁ । ମାଲଗୁଜାରି ନ ଦେଲେ ଜସ୍ତି ଓ ନିଲାମ । ଭଲ ଜାତିମାନେ ନିଲାମରେ ଗ୍ରାମ ଧରିବାକୁ ଟାକି ରହିଛନ୍ତି । ଟଙ୍କାର ଲୋଭ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧରି ରଖୁଛି । ରଜମାନେ ଛାଡ଼ିବେ କାହିଁକି ? ହାତରୁ ଆସମାନଙ୍କ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ତୟାର ଗ୍ରାମଟିମାନ ଝଲି ଯାଉଛି । ଏ ଜାତିର ଝେରି ଡକାୟତି ବା ଜଙ୍ଗଲରେ ଲୁଚି ଶିକାର କରିବା ଭିନ୍ନ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଦଣ୍ଡ ତ ଅଛି । ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଝେରି ଡକାୟତିରେ ଧରା ପଡ଼ିଲେ ସମସ୍ତେ କୋହୁ ଜାତିର ନିନ୍ଦା । କେବଳ ତାହା ନୁହେଁ, ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟାଚାର । ବାବା, ଆମ ଜାତିର ସରଳତା ଓ ସତ୍ୟବାଦିତାର ମୂଲ୍ୟ ଏଣିକି କିଛି ନାହିଁ । ଆମେମାନେ ଆଦିମବାସୀ, ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଆମେମାନେ ଆସି ଆପଣା ପ୍ରାଣ ବିନିମୟରେ ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ଗ୍ରାମ ବସାଇଥିଲୁ । ଆମମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା କି ରାଜାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ? ପୂର୍ବକାଳରେ ରୀତି ସବୁ ଓଲଟିଗଲା । ଏଣିକି ସବୁଠାରୁ ପଇସା ହେଲାଣି ମୂଲ । ଏହା ମୋର ମାଟି, ଏହା ମୋର ଗ୍ରାମ ବୋଲି ମନ କହୁଛି । ଏଥିରେ ମୋର ବି ମମତା ଓ ସ୍ନେହ ଅଛି, ତାହା କିଏ ବୁଝିବ ? ଏହାକୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ ମନରେ କି ଦୁଃଖ ହେବ, କିଏ ବୁଝିବ ? ବାବା, ବାପ ଅଜାର ମାଟି ମୁଁ ରଖୁଛି, ଛାଡ଼ି ନାହିଁ, ତୋର ଦୟା ଆଉ, ମଲାଯାଏ ମୋଠାରୁ ଏ ମାଟି ଯିବ ନାହିଁ ।

“ବାବା, ଅମଳାମାନେ, ଭଲଲୋକମାନେ ଅନେକ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି, ମାତ୍ର ସାହାଯ୍ୟ ତ କେହି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମ ଜାତିଟା କିପରି ରହି ଆସିବେ, ତାର ଉପାୟ ତ କେହି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଶୁଖିଲା ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ ସେଥିରେ ଲାଭ କଣ ? ମୁଁ

ଜାଣୁଛି, ଆମ ଜାତିର ନାଶ ଘଟିବ । ଘଟୁ, ଖେର ଡକାୟତ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବା ଅପେକ୍ଷା ମଲେ କ୍ଷତି କ’ଣ ?”

“ବାବା, ତୁ ଆମ ଜାତି ଲୋକଟିଏ ଦେଖିଲେ ମଦ ଖାଉ କିନା ବୋଲି ପଚାରୁ, ମଦ ଖାଇବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଉପଦେଶ ଦେଉ । ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷର ଲୋକମାନେ ଅରଖି ମଦ ପିଉଥିଲେ କି ନା ସନ୍ଦେହ । ଏ ଦେଶମାନଙ୍କରେ କିଏ ମଦ ଗାଳୁଥିଲା ? ହାଣ୍ଡିଆ ପିଉଥିଲେ ସତ । ତାହା ମଧ୍ୟ ସବୁଦିନେ ନୁହେଁ । ଜାତିକାମ ପଡ଼ିଲେ ପିଅନ୍ତି । ସେଇଟା ଗୋଟାଏ ଖାଦ୍ୟ ପରି । ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ନ ପିଇଲେ ନିଶା ହୁଏ ନାହିଁ । ଏବେ ତ ମଦ ଦୋକାନ କେତେ ଯେ ତାର ହିସାବ ନାହିଁ । ଆମ ଜାତି ତ ମଦୁଆ ଜାତି, ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମଦ ରଖିଦେଲେ ସେମାନେ ପିଇବେ ନାହିଁ କି ? ଗାଈ ବଳଦ ଆଗରେ କୁଣ୍ଡାଗୁଡ଼ିଏ ରଖିଦେଇ ବଳଦକୁ ଖାଇବେ ନାହିଁ, ଖାଇବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଉପଦେଶ ଦେଲେ ସେମାନେ ଟକ ଛାଡ଼ିବେ ? ମୁଁ ତ ବିଚାର କରୁଁ, ଯେ ମଦ ଦୋକାନ ବସାଇଲା ସେ ଦୋଷୀ । ମଦ ପିଇବା ଲୋକର ଦୋଷ କ’ଣ ? ଲୋଭ ଛାଡ଼ିବାକୁ କେତେ ଲୋକଙ୍କର ବଳ ଅଛି, ବାବା, କହତ ?”

“ପାଠ ପଢ଼ି ବୋଲି କହିବ । ଛୁଆ ପିଲାଏ ତ ପାଠ ପଢ଼ିଯିବେ, ତାଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବ କିଏ ? ଖାଇବାକୁ ଦାନା ନାହିଁ, ପାଠ ପଢ଼ିବେ କିପରି ? ମଦ ଦୋକାନ ଡ଼ୋଇ ଦିଅ, ମଦ ପିଇବାକୁ ମନା କର । ଖାଇବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କର, ପାଠ ପଢ଼ାଅ, ଯାବତୀୟ ଜାତିମାନଙ୍କର ଉଠିବାକୁ ଉପାୟ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ଉପରେ କାହାରି ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ବଞ୍ଚି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହା ନିଶ୍ଚିତ କଥା । ମୁଁ ବୁଢ଼ା ଲୋକ, ଅନୁଭବ ଦ୍ଵାରା ଜାଣିଛି ।”

“ତୁ ମୋର ପୁଅ ପରି, ଏଣୁ ମନ ଫିଟାଇ ସବୁ କହିଲି, ମନରେ ଦୁଃଖ କରିବୁ ନାହିଁ । ବେଶି ରାତି ହେଲାଣି, ଯା ଖାଇ ପିଇ ଶୋଇବୁ, ଆମେ ଯାଉଛୁ ।”

ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ଅନ୍ଧାରାଳରୁ ଲୁହା କୋହୁ ଗଲା, ମାତ୍ର କଥାତକ ଯୁବକଙ୍କ ମନରୁ ଗଲା ନାହିଁ । ଭୋଜନ କଲେ । ଭୋଜନରେ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ଶୋଇଲେ, ନିଦ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଲୁହାର କଥା, ଲୁହାର କଥା, ଝିଅ ଡାକି ଆସିଲା ଭୋଜି ଖାଇବାକୁ, ଆଜି ବାପ ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ ଭୋଜି ଦେଲା, ତାହା ଜୀବନରେ ଭୁଲି ହେବ ନାହିଁ । ଏ ଭୋଜନରେ

ଦୃଷ୍ଟି ଅଛି, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ, ନାହିଁ। ପୁନଃ ପୁନଃ ଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା, ମାତ୍ର ମିଳିବ କାହିଁ ? ଯୁବକ ଭାବିଲେ, “ମୁଁ ଭଦ୍ର ସନ୍ତାନ, ସଭ୍ୟ, ଲୁହା କୋହୁ ଆଦିମବର୍ଷ ଅସଭ୍ୟ। ଆମେମାନେ ଶିକାର ଗର୍ବରେ ଗର୍ବିତ, ମହାଗର୍ବିତ ନିଜକୁ ଜ୍ଞାନୀ ବିବେଚନା କେତେ ଆସ୍ପର୍ଷା କରୁଁ, କିନ୍ତୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଲୁହା ଯେ ମାନବତତ୍ତ୍ୱ ମାନବ ଇତିହାସକୁ ଆପେ ଆପେ ଆୟତ୍ତ କରିଅଛି ଏବଂ ନିଜ ଜାତିର ଭବିଷ୍ୟତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଆଲୋଚନା କରିଅଛି, ତାହା କେତେଜଣ ଆଧୁନିକ ରାଜନୈତିକ ଆଲୋଚନା କରୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଜାତିର ଉପକାର ନିମନ୍ତେ ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରୁଅଛନ୍ତି, ତାହା ମୋର ବୁଦ୍ଧିର ଅଗୋଚର। ଆମେମାନେ ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ଦେଉଁ - ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ଆମେମାନେ ଆମ ପୁରୁଷଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିଅଛୁଁ, ତାହା ଯେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନୁହେଁ, ତାହା ଲୁହା ପ୍ରମାଣ କରାଇ ଦେଲା। ଆମ ଉପଦେଶର ମୂଳଦୁଆ ଠିକ୍ ନ ଥିବାରୁ ଲୁହା ଦୁଇ କଥାରେ ତାହା ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବିଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଲା। କାହାର ଉପଦେଶରେ ଆମ ପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ତ ଆଦିମ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟଜାତିର ସମ୍ବନ୍ଧକୁ ଛିନ୍ନ କରିବାକୁ ବସିଲୁଁ। କିଏ କହି ପାରିବ କି ? କେବଳ ଉପଦେଶ ଓ ଜାତିର ଉଠାଇ ପାରିବ କି ? କେବଳ ଉପଦେଶ ଏ ଜାତିର ଉଠାଇ ପାରିବ କି ? ନା, ଆର୍ଯ୍ୟ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ଶତ୍ରୁତା। କଳା ଗୋରା ମଧ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁତା। କଳାର ଉତ୍ଥାନ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା କମ୍। ଆଦିମ ଜାତିର ପତନ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ। ଲୁହା ଠିକ୍ କହିଲା, ଏ ଜାତିର ନାଶ ଘଟିବ। ପର୍ବତୀଆ ମୁଣ୍ଡା ଥାଇ ସେମାନେ ମୁଖ ଟେକି ପାରିବେ ନାହିଁ। କେତେ ଜାତି ଗଲେଣି, ଏ ଜାତି ମଧ୍ୟ ଯିବେ, ଯାଆନ୍ତୁ।

ପୂର୍ବରେ କଣ ଅନାଟନ ନଥିଲା ? ଏବେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅନାଟନ ହେଲା, ସଭ୍ୟତାର ନାମାନ୍ତର କି ଅନାଟନ ? ସଭ୍ୟତାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅଭାବ। ଅଭାବ ପରା ଉଦ୍ଭାବନୀ ଶକ୍ତିର ଜନକ ହୋଇପାରେ। ଏ ଦେଶର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଭାବ ପୁରଣ ହୁଏ - ଗରିବଙ୍କର କପାଳ ପୋଛା ଧନରୁ, ମା ମାଟିର ଦାନରୁ। ସଭ୍ୟଙ୍କର ଅଭାବ ବୁଝି ମାଟିର ଉର୍ବରତା ତ ବୁଦ୍ଧି ପାଉନାହିଁ। ଗରିବଙ୍କ ଉପରେ ସୁତରାଂ ଋପ ପଡୁଅଛି। ସେମାନଙ୍କର ଉଠିବାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ। ମଦ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲୁହା ଯାହା କହିଲା, ତାହା ମିଛ କି ? ଯେଉଁମାନେ ସଂଯମ ଶିକ୍ଷା କରି ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ମଦ ଦୋକାନ ଖୋଲିଲେ ସେମାନେ ତାହାପାନ ନ କରିବେ କାହିଁକି ? ପରର ଆର୍ଥିକ କ୍ଷତିରେ ଓ ନୈତିକ ଚରିତ୍ର ହାନିରେ ଜଣଙ୍କର ଲାଭ

ଦୋଷାବହ ନୁହେଁ କି ? ଏତାଦୃଶ ଲାଭର ନାମ ସଭ୍ୟତାର ଅଭାବ ପୂରଣ କି ?”

ଏହା ଭାବୁଥାଏ ଯୁବକ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ, କେତେକ୍ଷଣ ଶୋଇଲେ କେଜାଣି । ଜିଲିଙ୍ଗି ଆସି ଡାକିଲା, “ଦାଦା, ଉଠିଲୁଣି କି ?” ଯୁବକଙ୍କର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା । ନିତ୍ୟକ୍ରିୟା ସମାପନାତେ ଘରକୁ ଫେରିବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କଲେ । ତାହା ଦେଖି ଜିଲିଙ୍ଗି କହିଲା, “ଦାଦା, ଆଉ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ରହ ।”

“ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲା ଜିଲିଙ୍ଗି, ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲା, ତୋର ବିବାହ ଭୋଜି ଖୁବ୍ ମିଳିଲା, ଖୁବ୍ ଖାଇଲି । ପ୍ରୟୋଜନ ଅଛି ଘରକୁ ଯିବି, ପୁଣି ତ କେତେଥର ଆସିବି । ତୁ ସୁଖରେ ଥା ଇଚ୍ଛାହେଲେ ଡାକିବୁ ।”

ଲୁହା ବିରଷା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଯୁବକ କହିଲେ, “ବଡ଼, ଯାଉଛି, ତୁ ଯିବାର ଦରକାର ନାହିଁ, ବିରଷା ମୋ ସଙ୍ଗରେ ଯାଉ ।” ଜିଲିଙ୍ଗି ଓ ଲୁହା କିଛି ଦୂର ଆସିଲେ ।

ଲୁହା କହିଲା, “ବାବା, କାଲି ରାତିରେ ମୁଁ ଚୋତେ କେତେ କଥା କହି ପକାଇଲି, ରାଗ କରିବୁ ନାହିଁ । “ବଡ଼, ରାଗ କରିବି ? ତୋର ଉପଦେଶ ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ, ପ୍ରତ୍ୟହ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଥିଲେ କୃତାର୍ଥ ମନେ କରୁଥାନ୍ତି ।”

ଜିଲିଙ୍ଗି ସରଳା ବାଳିକା, ସେ ଏ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ମର୍ମ କଣ ବୁଝିବ ? ହସି ହସି କହିଲା, “ଦାଦା ତୁ ମୋର କଥା ରକ୍ଷା କରି ଭୋଜି ଖାଇବାକୁ ଆସିଲୁ, ତୋର ବଡ଼ ଦୟା । ଯା ଦାଦା ବାଟେ ବାଟେ, ମନେ ରଖୁଥିବୁ ।”

ଏ ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଦାୟବାକ୍ୟ ଯୁବକଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ ପାଥେୟ, ହସି ହସି ଯୁବକ ବିରଷା ସହିତ ପଛକୁ ଅନାର ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

(ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ୧୯୩୨ ବାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ସନ୍ତାନ ସ୍ନେହ

ଅ ହୋ । କି ଭୀଷଣ ବୃଷି । କେବଳ ବୃଷି ନୁହେଁ, ପ୍ରବଳ ବାତ୍ୟା ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମେଘ ଗର୍ଜନ । ବଜ୍ରପାତ ଓ କରକା ବୃଷି । ପ୍ରଳୟକରୀ କାଣ୍ଡ । ସତେ ବା ମରୁତଗଣ ରୁଦ୍ର ରୂପ ଧାରଣ କରି ଏ ଧରାଟାକୁ ଜଳମଗ୍ନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟିତ । ଏଣୁ ଆଗରୁ ଗର୍ବରେ ମସ୍ତକୋତ୍ତଳନକାରୀ ମହାରୁହ ନିତୟକୁ ଭୂ-ଲୁଣ୍ଠିତ କରିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ । ପଶୁପକ୍ଷୀ ପଥିକଙ୍କର ବଡ଼ ବିପଦର ସମୟ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ୭ ଘଣ୍ଟା ଘୋର ଅନ୍ଧକାର । ଅନ୍ୟ କଥା ତେଣେ ଥାଉ, ନିଜର ବସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ବାଟ କଥା ବା ପଥରେ କିଏ ? କେବଳ ଅନୁଭବ ଦ୍ଵାରା ଅତିସାବଧାନରେ ପରିଚିତ ପଥରେ ପଦକ୍ଷେପ କରି ପାଦେ ପାଦେ ଝଲିବା କଥା ।

ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଏତାଦୃଶ ସମୟରେ ଆପଣା ଗ୍ରାମ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିଲେ । ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ଜଳସିକ୍ତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଓ କରକାପାତ ସହିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ପ୍ରଭାଞ୍ଜନ ଆଗରୁ ଛତା ଯୋଡ଼ିକ ଓଲଟ ପାଲଟ କରି ଭାଙ୍ଗି ପକାଇଥିଲା । ଅଜସ୍ର ଜଳଧାରାପାତ ସହି ବାଟରେ ଝଲିବା ପଥିକ ପକ୍ଷରେ ଯେପରି କଷ୍ଟ କର ଓ ଭୟପ୍ରଦ ବୃକ୍ଷମୂଳରେ, ଆଶ୍ରୟ ନେବା ତାଠୁ ବଳି ବିପଦଜନକ ଓ ଭୀତିପ୍ରଦ । ଝରି ଆଡ଼େ ରତ୍ନମତ୍ତ ହୋଇ ଗଛମାନଙ୍କର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛି । ଆକାଶରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଖେଳୁଅଛି । କିଏ ବା କହିପାରେ କେଉଁ ଗଛ ଉପରେ କେତେବେଳେ ବଜ୍ରପାତ ହେବ ? ଅତ୍ୟୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ କୌଣସି ଘନ ପତ୍ର ମଣ୍ଡିତ ଅନୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷର ଆଶ୍ରୟ ମିଳିଲେ କଥାକ୍ଷିତ ଭୟ, ଉପଦ୍ରବ ଓ କଷ୍ଟରୁ ରକ୍ଷା ମିଳିବା ସମ୍ଭବ । ମାତ୍ର ଗାଡ଼ ଅନ୍ଧକାରରେ ଏତାଦୃଶ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର ଦର୍ଶନ ମିଳିବା ସହଜ ନୁହେଁ ବାଟ ଝଲି ଅଛନ୍ତି, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଝଲକରେ । ସଡ଼କ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଇଛାନୁରୂପ ବୃକ୍ଷ ନଜରରେ ପଡ଼ିଲା । ଦୁହେଁ ସେଠାକୁ ଗଲେ । ବୃକ୍ଷଟି ଯେ କେବଳ ଶାଖା ଓ ପଲ୍ଲବରେ ସାନ୍ତ, ଏପରି ନୁହେଁ । ବୃକ୍ଷତଳେ ଗୋଟିଏ ସମତଳ ଚଟାଣ ଥିଲା । ଏହା ଦେଖି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ତଳେ ଶୁଷ୍କପଥର ଉପରେ ସାନ୍ତ ଛତ୍ରାକାର ବୃକ୍ଷ ତଳରୁ ଉପର ଯାଏ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା କୌଣସି ଭୟ ଉପାୟକୁ

ହେଲେ ବୃକ୍ଷ ଉପରକୁ ଯିବାର ଅନ୍ତରାୟ ଆଦୌ ନାହିଁ । ଭୟରେ ଭାବିଲେ ଯେବେ ଝଡ଼ର ପ୍ରକୋପ ନକମେ ତାହେଲେ ହୁଏତ ରାତ୍ରତାଯାକ ସେଠାରେ ଅତିବାହିତ କରିବାକୁ ହେବ, ଲୁଗା ଚିପୁଡ଼ି ତୁନି ହୋଇ ବସିଲେ ।

ସେଠାରୁ ଗ୍ରାମ ପ୍ରାୟ ଏକମାଇଲ ହେବ । ଅଧାମାଇଲ କେବଳ କଂଗଲ । ସ୍ଥାନଟି ନିରାପଦ ନୁହେଁ । ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କର ଯିବା ଆସିବା ପଥ । ଏତାଦୃଶ ବୃକ୍ଷବେଳେ ଭଲ୍ଲୁକ ଓ ବନ୍ୟ ଶୂକର ଏ ସ୍ଥଳରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ବ୍ୟାଘ୍ର ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ ବିଶେଷତଃ ଏପରି ବୃକ୍ଷ ବେଳେ ବାଟେ ବାଟେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଏ । ଚିତା ବାଘ ? ଚିତାବାଘ ତ ଗ୍ରାମ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଅଛି । ଏ ଅରଣ୍ୟରେ ରହିବା କଥା ପକ୍ଷରେ କିଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଆସନ୍ନ ବିପଦକୁ ଦୂରୂହ କରି ମଣେ । ବୃକ୍ଷ ଭୟତା ଶ୍ବାପଦ ଭୟରୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟଧିକ ବୋଲି ମନେ ହେଲା । ବର୍ଷା ପବନ ଚାଲିଅଛି । ଦୂର ସଂଗୀ ତୁନିହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି । ଅନ୍ଧାର, ଏଣୁ ଆଖି ଆଉଁ ଆଉଁ ଅଛି । ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କାନତେରି ରହିଥାନ୍ତି କିଛି ସମୟ ବିତିଗଲା । ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷମୂଳରୁ ଶୀତରେ କମ୍ପୁଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉହ୍ ଉହ୍ ଶବ୍ଦ କର୍ଣ୍ଣରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ପୁଣି ବାୟୁରେ ଉଭେଇଗଲା । ସଂଗୀ ଦୁହେଁ ଏହା ନଶ୍ୱାଶିଲା ପରି ରହି ଥାନ୍ତି । ପୁଣି ‘ଉହ୍’ ସହିତ “ମାଗୋ” ଏହି ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱର ସେମାନଙ୍କର କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେଲା । ଜଣେ କହିଲେ ବାମ ଆଡ଼େ ଜଣେ ମନୁଷ୍ୟର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା ପରା ? ଆରକ, ଭୂତ ପ୍ରେତର ଶବ୍ଦ ନୁହେଁ ବୋଲି କିଏ କହିପାରେ ? ଏ ସ୍ଥାନଟା ବା-ଏ-ସ୍ଥାନରୁ ଅଳପ ଦୂରରେ ତ କୋହ୍ଲମାନଙ୍କର ମଣାଣି ଭୂଇଁ ।

ଉଭୟେ ତୁନି ହୋଇ କାନେଇଲେ । ପୁଣି ପୂର୍ବବତ୍ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଶୁଣାଗଲା ।

ତାକିବି କି ?

ଉହଁ ରହନା ଟିକିଏ ।

ପୁଣି ସେହି ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଶୁଣାଗଲା । ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ଏମାନଙ୍କର ହୃଦବୋଧ ହେଲାବୁ ତାକଦେଲେ । ତୁମେ କିଏ କେଉଁଠାରେ ଅଛ ?

ମୁଁ ଦୁଃଖିନୀ ଏଠି ବିପଦରେ ପଡ଼ିଛି ।

ଏହାକହି ବିଚାରୀ ଭାବିଲା ଯେ ଏ ବିପଦ ବେଳେ ଏଠାକୁ ମନୁଷ୍ୟ ଆସିଲେ କାହିଁ? ତାର ଭାଗ୍ୟ ସୁପ୍ରସନ୍ନ । ସଙ୍ଗ ପାଇଲେ ଅନାୟାସରେ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିପାରିବ । ଯୁବକ ଦୁହେଁ ଏତାଦୃଶ ଦୁଃଖ ସମୟରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏକାକିନୀ ଅରଣ୍ୟରେ ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା କଥା ଭାବି ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷଣିକ ବିପତ୍ତି କେବଳ ଦୁଃଖୀନୀର ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ସେମାନେ ଭାବିନେଲେ । ଉଭୟେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ କହିଲେ କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ ଆମ ନିକଟକୁ ଆସ ।

ରମଣୀ ଆପଣା ବୋକର ଧରି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପଥର ଉପରକୁ ଆସିଲେ । ଘୋର ଅନ୍ଧକାର, କେହି କାହାରି ରୂପରେଖ ଦେଖିବା ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ବୟସର ପରିଚୟ ପାଇବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା । ବିପତ୍ତି ବେଳେ ଜାତି, ବୟସ, ବର୍ଣ୍ଣର ବିଚାର ରହେ ନାହିଁ । ସମ୍ବୁଝାନ ବିପତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାହିଁ ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥାଏ । ତିନିଜଣ ପଥର ଉପରେ ଉପବେଶନ କଲେ ।

ତୁମେ ଏକାକିନୀ ଏଠାକୁ ଆସିଲ କିପରି ଓ କି ନିମନ୍ତେ ?

ମୁଁ ସାମାନ୍ୟ ବୃଷ୍ଟି ହେଉଥିଲାବେଳେ ଆସିଲି । ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷାମିଳିବ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗଛ ମୂଳରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲି । ବେଶି ବର୍ଷା ପବନରେ ଗୋଟିଏ ଶାଖା ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବାରୁ ତାର ନିକଟରେ ଥିବା ପଳାସ ଗଛ ମୂଳରେ ବସି ରହିଥିଲି । ବର୍ଷା ପବନ ବେଳକୁବେଳ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏଣୁ ସେହି ଗଛ ମୂଳରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଚିତୁଛି, ଶୀତରେ କମ୍ପୁଛି, ମୋର ଲୁଗା ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପତ୍ର ଘୋଡ଼ାଇ ରଖୁଛି । ଲୁଗା ପାଲଟିଲେ ବା ଫଳ କ'ଣ ? ପୁଣି ଚିତ୍ତିଯାଇ ଥାଉ । ମୁଁ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଗୋଇଁଏ ପାଣି । ଏ ସ୍ଥାନଟି ଶୁଖିଲା । ତୁମେମାନେ ଆସି ନଥିଲେ ମୋର ଆଜି ଜୀବନ ରହି ନଥାଉ । ଗ୍ରାମକୁ ଯାଆନ୍ତି ବା କିପରି ? ବାଟ ତ ମୋତେ ଜଣାନାହିଁ ।

ତୁମେ ଏଠାକୁ ଆସିଲ କିପରି ? ତୁମ ଘର କେଉଁ ଗ୍ରାମରେ ।

ମୁଁ ଏ ସ୍ଥାନର ନୁହେଁ, ମୋର ଦୁଃଖ କାହାଣୀ ଅନେକ ଅଛି । ଏବେ କହିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ । ତୁମମାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ମୋର ପ୍ରାଣ ରହୁ । ଯେବେ ଦୟାକରି ମୋର ଦୁଃଖ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବ ତେବେ ନିଶ୍ଚୟରେ ସବୁ କହିବି । ମୁଁ

ଦୁଃଖୀ, ପତିତା, ମୋତେ ‘ଆହା’ କରିବାକୁ ଜଗତରେ କେହି ନାହିଁ। ତୁମେ ମୋ କଥା ଶୁଣି ନଥିବାରୁ ନିକଟରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛ। କେଜାଣି ଅନୁମତି ଦିଅ। ମୋର ଏତିକି ଭିକ୍ଷା, ମୋର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷାକର। ମୋର ବଞ୍ଚିବାକୁ ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା। ବିରାଟ କର୍ତ୍ତା ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା।

ଏ କରୁଣ କ୍ରନ୍ଦନ ଶୁଣି ଯୁବକ ଦୁହେଁ ଭାବିଲେ ଏପରି ସମୟରେ ଏହାକୁ ଜୀବନ କାହାଣୀ ପକ୍ଷରୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ। ଏହାକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବା ହିଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ। କହିଲେ ତୁମର କୌଣସି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ। ଆମ ସହିତ ନିର୍ଭୟରେ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବ। ଗ୍ରାମରେ ତୁମର କେହି ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି କି ?

ନାହିଁ।

କେଉଁଠାରେ ରହିବ ?

ଜାଣେନା, ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଲେ କାହାରି ଓଲଟଳ ଲୋଡ଼ିବି।

ଚିନ୍ତିତମାନଙ୍କ ନିର୍ବାକ ହୋଇ ଅନେକ କ୍ଷଣ ବସି ରହିଲେ।

କିଛିକ୍ଷଣ ଅତିବାହିତ ପରେ ଝଡ଼ର ପ୍ରକୋପ କମିଲା। କେବଳ ବୃଷ୍ଟି ଏକାବେଳକେ ବନ୍ଦହୋଇ ନଥାଏ। ଯୁବକ ଦୁହେଁ ଭାବିଲେ ଏହି ସମୟରେ ଏଠାରୁ ଯିବାଭଲ। ପଛକୁ ବେଶି ରାତ୍ର ହେବ। କେଜାଣି ପୁନର୍ବାର ଝଡ଼ ହୋଇପାରେ। ପାଦେ ପାଦେ ଝଲିବା ଭଲ। ରମଣୀକୁ ରକ୍ଷାକରି କହିଲେ। ଉଠ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଗ୍ରାମକୁ ଯିବ। କୌଣସି ଭୟ ନାହିଁ। ଆମ ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁକ ଅଛି। ଏ ସ୍ଥାନଟିରେ ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁର ଭୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କର ପ୍ରାଣଥୁବାଯାଏ ତୁମେ ନିରାପଦ।

ଆମେ ଦୁହେଁ ଆଗପଛ ହୋଇ ଝଲିବୁ। ତୁମେ ମଧ୍ୟରେ ଝଲ।

ନାନା ମୁଁ ତୁମ ଦୁହେଁଙ୍କ ପଛରେ ଝଲିବି। ତୁମେମାନେ ନିକଟରେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ କି ଡର ଅଛି ?

ତୁମେ ଜଙ୍ଗଲର କଥା ଜାଣିନାହିଁ। ପଛରେ ଥିବା ଲୋକପ୍ରତି ବେଶି ବିପଦ। ବ୍ୟାଘ୍ର କେବଳ ପଛ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ। ଏ ଅନ୍ଧକାର ଜଙ୍ଗଲ ବାଟରେ ତୁମକୁ ପଛରେ ରଖି ଆମେ ଆପଣା ପ୍ରାଣ ଧରି ଆଗ ଝଲିବୁ, ତାହା ଉଚିତ ନୁହେଁ।

ତୁମେ ମଝିରେ ଝଲ । ରମଣୀ ସ୍ବାକୃତ ହେଲେ । ତିନିଜଣ ଆଗପଛ ହୋଇ ଝଲିଲେ । ବର୍ଷା ଟପର ଟପର ପଡୁଅଛି । ଅନ୍ଧକାର ପୂର୍ବବତ୍ । ଆଗପଛ କିଛି ଦିଶୁନାହିଁ । ନିକଟରେ କୌଣସି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ବର୍ଷାର ଟପଟପ ଶବ୍ଦ ହେତୁରୁ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣଗୋଚର ହେଉନଥାଏ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ ପଥ, ଏବଂ ବିଜୁଳିର ଝଲକ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେ ବାଟ ଦେଖାଇ ଦେଇଥାଏ । ଏଣୁ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଶକ୍ତିତ ଚିତ୍ତରେ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନକରି ବାଟ ଝଲିଥାନ୍ତି । କଥାବାର୍ତ୍ତା ବନ୍ଦ ବୋଇଲେ ଚଳେ । ତେବେ ପାଟି ଫିଟାଇ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁକୁ ଭୟ ଦେଖାଇବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମଝିରେ ଥରେ ଥରେ ଆଉ କେତେଦୂର ? ବୋଧହୁଏ ଅଳ୍ପ ଦୂର ଅଛି । ଏଣିକି ଭୟର କାରଣ ଗଲା, ଭୟାଦି କଥା ଉଚ୍ଚାରଣ ହେଉଥାଏ ଏବଂ କେତେବେଳେ କେତେବେଳେ କଣ୍ଠ ପରିସ୍କାର କରିବା ଛଳରେ କାଶନ୍ତି । ଜଙ୍ଗଲରେ କୌଣସି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସେ ଦିନ ଦେଖା ଯାଇ ନାହାନ୍ତି ବା ଭୟପ୍ରଦ କାରଣ ଉପୁଜି ନାହିଁ । ନିରାପଦରେ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ଆଗବ୍ୟକ୍ତି ରମଣୀକୁ ପଚାରିଲେ । ତୁମେ ଆମ ଘରେ ରହିବ ।

ମୁଁ ନିଜର ପରିଚୟ ନଦେବାଯାଏ କାହାରି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିବି ନାହିଁ । କୌଣସି ବାହାରିଆ ଘରେ ରଖାଇ ଦେଲେ ମୋର ବିଶେଷ ଉପକାର ହୁଅନ୍ତା । କୌଣସି ପଡ଼ିଆ ଘର ବା ଗୁହାଳ ଘରେ ରହିବାକୁ ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ତୁମେ ଦୁହେଁ ମୋର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଛ, ଏହାହିଁ ମୋ ପକ୍ଷେ ଯଥେଷ୍ଟ । ତୁମେମାନେ ନଥିଲେ ମୁଁ ଆଜି ଅରଣ୍ୟରେ ମରିଥାନ୍ତି । ମୋର ମୃତ୍ୟୁକୁ ଭୟନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର ଗର୍ଭରେ ଯେ ଶିଶୁଟି ଅଛି ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ମୋର ନିଜ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଯାହା ମମତା, ତୁମମାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ବଞ୍ଚିଗଲି । ପରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଲୁଗା ଧରିଅଛି, ଚିଡି ନାହିଁ । ରାତ୍ରରେ କିଛି ଆଉ ଦରକାର ନାହିଁ । ହୁଏତ କାହାରି ଓଳିତଳେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବି । ନା ନା ସେ କି କଥା, ଆମ ଘର ଭିତରକୁ ଯିବାର ଆପତ୍ତି ଥିଲେ, ବାହାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ଝଲ ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତରେ ରାତିଟା କଟାଇବ । କାଲି ସକାଳ ପାହିଲେ ଦେଖାଯିବ ।

ଜଣେ କହିଲେ ତୁମ ନିମନ୍ତେ କିଛି ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ଡାକେ ପାଣି ଆଣି ଦେବି, ଜଳଖିଆ କରି ନିଶ୍ଚିତରେ ଏଠାରେ ଶୋଇପଡ଼ିବ । କିଛି ଭୟନାହିଁ । କେହି ମଧ୍ୟ କିଛି ଜାଣିବନାହିଁ ।

ନା ନା କ୍ଷମା କର, ଆଜି ଆଉ ମୁଁ କିଛି ଖାଇବି ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ସମୟରେ ଜଳଖିଆ ଖାଉଛି, ବଡ଼ କ୍ଲଟି ବୋଧ ହେଉଛି । ତୁନି ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିବି । ଯାହା ହେଲା । ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ । ଆଉ ଆୟୋଜନ କଲେ ମୋର ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ହେବ । କ୍ଷମାଦିଅ ।

ଆଜ୍ଞା ତୁମର ଯେବେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ବଳାଇବା ଦରକାର କଣ ?

ବନ୍ଧୁଦ୍ବୟ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲାବେଳେ ରମଣୀ ପୁଣି କରୁଣ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ, ମୋର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜଣାଣ ।

କଣ କହିବାର ଅଛି ନିର୍ଭୟରେ କୁହ ।

ମୁଁ ଏଠାରେ କାଲି ସକାଳଯାଏ - ନା ପାହାନ୍ତାଯାଏ ଶୋଇବି । ମତେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ କହିଦିଅ, ମୁଁ ବଡ଼ି ଭୋର ଠୁଁ ଉଠି ସେଠାକୁ ଯିବି, ତୁମ ଦୁହେଁଙ୍କ ମୋର ଜୀବନ କାହାଣୀ କହିବି ତାହା ପ୍ରକାଶ କଲେ ମୋର ଅନେକ ଦୁଃଖ ଲାଘବ ହେବ । ତୁମେ ମୋର ଦୁଃଖ କାହାଣୀ ଶୁଣି ସାରିଲାବୁ ମୋତେ ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ଦେବ ତାହା ମୋର ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ । ତୁମେ ଦୁହେଁ ତ ମୋର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିଛ । ତୁମ ନିକଟରେ ମୋର ଗୋପନ କରିବାର କଣ ଅଛି ? ତୁମେମାନେ ମୋକଥା ନଶୁଣିଲେ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଖସିଯିବି ।

ତୁମର ଦୁଃଖ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ଶୁଣି ସମଗ୍ର ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ ମନ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଅଛି । କାଲିକି କାହିଁକି, ଆଜି ତୁମେ କ୍ଲବ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲେ ରାତ୍ର ଉଜାଗର ହୋଇ ତୁମ କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଆମର ଆପତ୍ତି ନଥିଲା । ଆମର ଯେତେ ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମ କଥା ନଶୁଣି ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବୁନାହିଁ । କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେବୁନାହିଁ । ଏହାକହି ସେହି ଘରଠାରୁ ଉତ୍ତର ଦିଗକୁ ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଙ୍ଗଲ ଯୋଡ଼କୁ ଯାଇ ସେ ଠାରେ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ସମାଧାନ ଦେଲେ, ଏବଂ କହିଲେ -

ସାମାନ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଭୟର କାରଣ ନାହିଁ । ଯୋଡ଼ ଖଣ୍ଡରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ଅଛି । ଗଛ ଅଛି, ଗଛତଳେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ । ସେ ସ୍ଥାନଟି ବୋଇଲେ ତଳେ । ସକାଳେ ସେଠାକୁ ସାଧାରଣତଃ କେହି ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଠାରେ ଯାଇ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ । ଆମେ ଯଥା ସମୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବୁ ।

ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ସେଠାରୁ ଓଲଟିଗଲେ । ରମଣୀ ଝଡ଼ବର୍ଷା ଏବଂ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଦୟା ଓ ସାହାଯ୍ୟକଥା ଭାବୁ ଭାବୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

॥ ଦୁଇ ॥

ବନ୍ଧୁ ଦ୍ଵୟ ରମଣୀକୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇ, ସେ ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କଲେ ସତ । ମାତ୍ର ନିଶ୍ଚିତ ମନରେ ନୁହେଁ, ଘୋର ବର୍ଷାରେ, ଅରଣ୍ୟରେ ରାତ୍ରରେ ଅପରିଚିତା ଜଣେ ଭଦ୍ର ରମଣୀକୁ ଅସହାୟ ଓ ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ ଦେଖିଲାବେଳୁ ସେ ଦୁହେଁଙ୍କ ମନ ସଂଦେହ ଦୋଳାରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଥିଲା । ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ଘରର ଝିଅ । ଅଶିକ୍ଷିତା ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । କଥାବାର୍ତ୍ତା ସରଳ ଓ ନିଷ୍ପପଟ । ସହାନୁଭୂତିଶୀଳା ଭିକାରୁଣୀ ସହୃଦୟତାର ପରିଚୟ ପାଇଲେ ଆପଣାର ହୃଦୟ ବୋଲି ସମସ୍ତ ଆତ୍ମବୁଝାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି କରି ହୃଦୟର ଦୁଃଖ କ୍ଳାନ୍ତାରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବାକୁ ଚତ୍ପତ୍ତ; ଏପରିକି ରମଣୀଟି କିଏ ? କି ହେତୁରୁ ବିପତ୍ତି ପସରା ମଥାରେ ବୋହି ଗୁହତ୍ୟାଗିନୀ ହୋଇ ଅଛି ? ଏହି ଚିନ୍ତା ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେହି ସ୍ଥାନ ତ୍ୟାଗ କଲେ ସତ । ପୁଣି ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବସି ଏ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲେ । ଦୁହେଁଙ୍କ ଘରବାଡ଼ି ଯୋଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ସଂଲଗ୍ନ ବୋଇଲେ ଚଳେ । ଦୁହେଁ ଘରକୁ ଯାଇ ଲୁଗା ପାଲଟି ପୁଣି ଏକାଠି ଆସି ବସିଲେ, ଏବଂ ଗତ ଘଟଣା ଗୁଡ଼ିକର ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୁହେଁ ବାଲ୍ୟ ସହଚର ବନ୍ଧୁ, ଆତ୍ମୀୟ ଶିକ୍ଷିତ । ସମବୟସ୍କ ଭଦ୍ର ସନ୍ତାନ । ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଅଛି । ଜମିବାଡ଼ି ଅଛି । ଉଭୟେ ଅଭାବଗ୍ରସ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ପାଠ ପଢ଼ାଛାଡ଼ି ଗୃହ କର୍ମ ଶିକ୍ଷାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଖମାର ଝଷ୍ଟ ବ୍ୟବସାୟ ଦେଖନ୍ତି । ପିତାମାତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଯାହା ପ୍ରୟୋଜନ ତାହା କରିବାରେ ତୃପ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ତାତମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣଭାଜନ, ଗ୍ରାମର ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦୁହେଁଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି ।

ଦୁହେଁ ଯୁବକ । ଅବିବାହିତ । ଅବିବାହିତ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଦୋଷ ଦେବାକୁ ଖଳ ଲୋକମାନଙ୍କ କିହ୍ନା ହଳତଳ ହେଉଥାଏ । ଅବିବାହିତ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଘଟିତଦୋଷ କଳଙ୍କ ଶ୍ରବଣ କରିବାକୁ ଖଳମାନେ ଶୁଣି ଡେରି ରହିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଦୋଷ ବା କଳଙ୍କ କୌଣସି ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ଉଦ୍‌ଗୀରଣ କରିପାରି ନାହିଁ କିମ୍ବା କୌଣସି କର୍ଷ ଏହାଙ୍କର ଦୋଷ ଦୁର୍ନୀତି ଶ୍ରବଣ କରିନାହିଁ ।

ଅବିବାହିତ ଯୁବକ ନିର୍ଭୀକ । ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତରେ ଆତ୍ମମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯେପରି ପଡ଼ୁ । ପ୍ରୟୋଜନାନୁଯାୟୀ ପରହିତ ନିମନ୍ତେ ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତି ବ୍ୟୟ କରିବାରେ କୁଣ୍ଠିତ ନଥିଲେ । ବନ୍ଧୁଦ୍ବନ୍ଦ ଉୟଶୂନ୍ୟ । ଅନ୍ଧକାର ଶୃଙ୍ଗାନ, ଅରଣ୍ୟ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଦବାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଏ ଦୁଇଙ୍କ ପ୍ରତି ପଣା ତାସ୍ ପ୍ରଭୃତି ଅଳସୁଆଙ୍କ ଖେଳ ଅପେକ୍ଷା ବନଭ୍ରମଣ ଓ ଶିକାର ବେଶି ଆମୋଦଜନକ । ଓ ସୂଚୀପ୍ରଦ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଜୀବ ହିଂସାତାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଘୃଣା କରନ୍ତି । ସେମାନେ ମୃଗୟାକୁ ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି । ସନ୍ଦେହ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏ ଦୁହେଁ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟର ହିଂସାତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜୟନ୍ତ ଓ ଘୃଣା ମନେକରୁଥିଲେ । ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ମୃଗୟା ଯେ ଦୃଷ୍ଟହଣୀୟ ଏହା ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ନଥିଲା । ଗୃହରେ ଚୁନି ହୋଇ ବସି ପର କୁଣ୍ଡା ପରନିନ୍ଦା କରିବା ବା ଶୁଣିବା ଅପେକ୍ଷା ଅରଣ୍ୟରେ ଘେରାଏ ଚୁଲି ଆସିବା ଗୋଟାଏ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିବାଟା ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । କେହି କେହି ମୃଗୟାର ନିନ୍ଦାକଲେ ଶକୁନ୍ତଳାରୁ ପଦେ ଶ୍ଳୋକ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ମୃଗୟାର ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ଓ କହନ୍ତି-

“ମୈ ତବ ବ୍ୟସନଂ ବଦନ୍ତି ମୃଗୟା ମିଦୃଶ୍ ବିନୋଦଃ କୁତଃ ।” ଅବସର ପାଇଲେ ବନ୍ଧୁକ ଧରି ଘେରାଏ ବନ ଭ୍ରମଣ କରି ଆସନ୍ତି । ଆଜି ଶିକାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଟିକିଏ ଦୂରକୁ ଉଲ୍ଲିୟାଇଥିଲେ । ଫେରୁ ଫେରୁ ବିଳମ୍ବ ହେଲା । ଫେରିଲାବେଳେ ଝଡ଼ ବୃଷିର ବାଧାପାଇ ବୃକ୍ଷମୂଳରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ଏବଂ ବିପନ୍ନା ରମଣୀକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ଆସି ଗୃହର ନିଜୁତ ସ୍ଥାନରେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଲେ । ଏ ଦୁହିଁଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦିନର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା; ଦୂର ବନ୍ଧୁ ଗୃହ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ଗତ କଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଗତ ବିପତ୍ତିଟା ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଖାବହ ମନେହେଉଥିଲା । ବାସ୍ତବିକ୍ କାପୁରୁଷପ୍ରତି ଗତ ବିପତ୍ତି ଯେପରି ହୃତ୍‌କମ୍ପପ୍ରଦ ଏବଂ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତ୍ ବିପତ୍ତିଚିନ୍ତା ଚତ୍‌ପେକ୍ଷା ଭୀତପ୍ରଦ ଓ ଦୁର୍ବିସହ ବୀର ପ୍ରତି ବିପତ୍ତି ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ନିତ୍ୟ ଘଟଣା । ସେଥିରେ ସେ ଭୀତ ହୁଏ ନାହିଁ । ବରଂ ସେଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ଚେଷ୍ଟା ସୁଖକର ମଣେ ଏବଂ ଉଦ୍ଧାର ଉଦ୍ଧାର ତାର ଆହ୍ଲାଦର ସୀମା ନଥାଏ । ଜୀବନରେ କାପୁରୁଷ ଅନେକ ଥର ମରେ । କିନ୍ତୁ ବୀର ମରେ ଥରେ । ଏ କଥାଟା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କେହି ଉଡ଼ାଇ ନେଇ ନପାରେ ଭାରୁ ମନେ କରନ୍ତା, ଆରେ, ବାପରେ, କାଳ ବୈଶାଖ ଉପର ବେଳା ଝାଞ୍ଜିରେ ମୁଁ ଆଉ କେବେ ବାହାରିବି

ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଝଡ଼ ବୃଷି ଅନ୍ଧକାର ଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ନପଡ଼ିଲା । ଗଛ ମାଡ଼ି ନପଡ଼ିଲା, ଆଜି ପୈତୃକ ଜୀବନ ଅନାୟାସରେ ଯାଇଥିଲା ଓ କାନ ମୋଡ଼ି ହେଲି ଆଉ କେବେ ଏପରି ମଉଜରେ କେଉଁଆଡ଼େ ବହାରିବି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ବନ୍ଧୁଦୟ ଆହ୍ଲାଦରେ ଏହି ଝଡ଼ ବୃଷି । ବକ୍ରପାତ, କରକା ବୃଷି କଥା ଭାବୁ ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଭାବିଲେ ଘଟଣା କ୍ରମେ ବିଳମ୍ବ ହୋଇ ନଥିଲେ । ସେହି ଅସହାୟ ରମଣୀର କି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଅନ୍ଧକାର ବାଟଅଜଣା, ଗ୍ରାମର ଦିଗ ଜଣାନାହିଁ । ଅରଣ୍ୟ ହିଂସ୍ର ଭୟ, ନିଷିତ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥାନ୍ତା । ଶୀତରେ ଥରି ଥରି ଭୟରେ ଆକୁଳ ହୋଇ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥାନ୍ତା, ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ଏପରି ନାରୀର ବିପତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଜଣେ କହିଲେ ଆହା ଆମେ ଦୁହେଁ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନଥିଲେ ଗୋଟାଏ ନାରୀର ପ୍ରାଣ ଯାଇଥାନ୍ତା ତାହା କେବଳ ନୁହେଁ ସେହି ନାରୀପୁଣି ଗର୍ଭବତୀ ଥିବାର ସେ ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ତେବେ ଯୋଡ଼ିଏ ପ୍ରାଣୀର ବିନାଶ ଘଟିଥାନ୍ତା, ଆମର ସାମାନ୍ୟ କଷ୍ଟ ତହିଁର ତୁଳନାରେ ତ କିଛି ନୁହେଁ ।

ଭାଇ ଆମ ଜୀବନରେ ତ ଏପରି ଝଡ଼ ବର୍ଷା କେତେ ଘଟିଅଛି, ମାତ୍ର ଆଜିର ଝଡ଼ ବର୍ଷା ଆମ ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ପ୍ରଧାନ ଘଟଣା । ଏପରି ଦୁଃଖ ଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ଏପରି ବା ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ କଷ୍ଟ ଓ ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ପରୁଆଏ କରେ କିଏ । ବିଝରୀକୁ ଜଙ୍ଗଲରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଆଣିଲେସତ ମାତ୍ର ତାର ଦୁଃଖ ଆହୁରି ଅଛି ବୋଲି ମନେହୁଏ । ତା କଥାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡୁଛି । ତାର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଆମେ କିଛି ହିଁ ଜାଣିପାରିନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଯେ ଅତ୍ୟାଗରିତା, ଏଥିରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତାଠାରୁ ସବୁକଥା ଶୁଣି ତାର ଉପଯୁକ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ କରି ନପାରିଲେ ତାକୁ ଅରଣ୍ୟରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାର ଅର୍ଥ ଯେ କିଛି ନୁହେଁ ।

କାଲି ସକାଳେ ତା ମୁହଁରୁ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଶୁଣିଲା ଉତ୍ତର ଯଥା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅବଶ୍ୟ କରାଯିବ । ଦେଖୁଛ ଆମେ ତାର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଓ ରହସ୍ୟ ନ ଜାଣିବା ଯାଏ ଘର ଭିତରକୁ ଯିବ ନାହିଁ । କିମ୍ବା ଆମେ ଯାଚିବା ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ମନରେ ତାର ଦୃଢ଼ତା ଅଛି ।

ରାତ୍ର ଅଧିକ ହେଲା, ଶୋଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଉ

ଉଭୟେ ଆପଣା ଆପଣା ଗୃହାଭ୍ୟନ୍ତରକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ଚିନ୍ତି

ରମଣୀ ଶ୍ରୀରାମ କ୍ଲୀଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ବିରାଟ ଏକାକିନୀ ଅନ୍ଧକାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଜନ ବଣରାତିରେ ନିଶ୍ଚିତରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ରାତ୍ର ଥିଲା ପାହାଡ଼ା ପୂର୍ବରୁ ସହସା ତାର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା । ସକାଳ ହେବା କେତେ ବାକି ଅଛି ତହିଁର ବିରାଟ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧାରରେ ଝରଣାକୁ ଯିବାଟା ନିରାପଦ କି ନୁହେଁ, ସେଥିର ବିରାଟ ନାହିଁ । ମନେଥିଲା ସକାଳୁ ଯାଇ ଝରଣା ଠାରେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ତତ୍ପର ହୋଇ ଲୁଗା ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବୋକରବାନ୍ଧି ଗୃହତ୍ୟାଗ କଲା । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥଳ ଅଭିମୁଖରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲା । ଅରଣ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ତଥାପି ମନରେ ଶଙ୍କା ନାହିଁ । ଯେହେତୁ ଗତକାଳି ଶୁଣିଥିଲା ଯେ ଝରଣା ନିକଟ ଜଙ୍ଗଲରେ କୌଣସି ଆଶଙ୍କାର କାରଣ ନାହିଁ । ତାର ବିଶ୍ୱାସ, ଯେଉଁମାନେ ତାକୁ ମହାବିପତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା କରି ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ତାକୁ ପୁଣି ବିପତ୍ତିଜନକ ସ୍ଥାନକୁ ଠେଲି ଦେବେ ନାହିଁ । ନିର୍ଭୟରେ ଗଲିଲା ।

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥଳ ଗୃହଠାରୁ ଆନୁମାନିକ ଅଧାମାଇଲ ବା କିଛି କମ୍ ହେବ । ବାଟରେ ଓ ଝରଣା ନିକଟରେ ଜଙ୍ଗଲ । ସାଧାରଣତଃ ହିଂସ୍ର ପଶୁ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ ସତ ମାତ୍ର ତାହା ବୋଲାଯାଇ ନପାରେ । ସ୍ଥାନଟି ମନୋରମ, ଅଦୂରରେ ପ୍ରପାତ, ପ୍ରପାତର ବାରି କଳକଳ ନାଦରେ ଶିଳା ବନ୍ଧୁର ଶଯ୍ୟାରେ ବସିଯାଉଛି । ବିରାଟ ସ୍ଥାନାଦି ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପନାନ୍ତେ ପୂର୍ବ ଆଡ଼କୁ ମୁଖକରି ଗୋଟିଏ ପଥର ଉପରେ ତୁନି ହୋଇ ବସିଅଛି । ପାହାଡ଼ା ହେଲା । ସମସ୍ତେ ନିଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର । ବୃକ୍ଷଟିମାନ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଅଛନ୍ତି । ଗତ ରାତ୍ରି ବୃକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତେ ପରିତୃପ୍ତ ଓ ଆହ୍ଲାଦିତ ପରି ଦେଖାଯାଉଅଛନ୍ତି । ଅରଣ୍ୟକୁ ପୃଷ୍ଠ ସୌରଭ ଆମୋଦିତ କରୁଅଛି । ପକ୍ଷୀମାନେ ଗାନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ପ୍ରାକୃତିକ ସୁଗ୍ରାବ୍ୟ ଧ୍ୱନି, ବନ୍ୟପୁଷ୍ପ ସୌରଭ ଉଷା କାଳରେ ନିର୍ଜନ ଗହନରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ଅପୂର୍ବ ଭାବ ରସରେ ଆୟୁତ ନକରେ ? ମାତ୍ର ଯାହାର ହୃଦୟ ଶୋକାନଳରେ ଦଗ୍ଧୀଭୂତ ହେଉଥାଏ ତା ପ୍ରତି ଏ ସବୁ ପିତା । ବିରାଟ ତୁନି ହୋଇ ବସିଥିଲା । କେଜାଣି ଏହି ଦୃଶ୍ୟ-ଧ୍ୱନି-ସୌରଭ ତା ମନକୁ କେତେ ଦିନ କେତେ ଦୂର ଆକର୍ଷଣ ଓ ମୁଗ୍ଧ କରୁଥିଲା, କୁହାଯାଇ ନପାରେ । ଜଳ ଆଖିଲାଏ ଧରି କହିଲା, ମା କଲୁଷ ନାଶିନୀ ନିର୍ଝରଣୀ ସମସ୍ତେ ମତେ ତ୍ୟାଗ କଲେ ମଧ୍ୟ ତୁ-କି-ମୋତେ ତ୍ୟାଗ କରିବୁ । ମୁଁ ପାପିନୀ ବୋଲି

ମନେ କି ତୁ ତୋର ଦୟାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରିବୁ ? କେବେ ନୁହେଁ ଟିକିଏ ଜଳପାନ କଲା, ପୁଣି ତୁନି ହୋଇ ବସିଲା ।

କ୍ରମେ ପୂର୍ବାକାଶ ରକ୍ତାଭ ଧାରଣ କଲା । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସାୟ ସିନ୍ଦୂର ବର୍ଣ୍ଣ ବାଳ ଭାନୁର ଉଦୟ । କେବଳ ରକ୍ତାଭ ବୋଇଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କାର, ବିଶୁଦ୍ଧ ହାଟକ କୋଇରେ ତରଳାଇବା ବେଳେ ଟାଙ୍ଗଣା ପ୍ରକ୍ଷେପ କରି ଯେଉଁ ଗୋଳାକାର ତରଳ ହାଟକ ଛଦି ଦର୍ଶନ କଲା । ହାତ ଯୋଡ଼ି ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ପ୍ରଣାମ କଲା ଏବଂ କହିଲା - ପ୍ରଭୁ ତୋତେ ଧର୍ମରାଜ ବୋଲି କହନ୍ତି । ତୁ ପାପ ପୁଣ୍ୟର ସାକ୍ଷୀ ତୋତେ କିଛି ହିଁ ଅଗୋଚର ନାହିଁ । ମୁଁ ପାପିନୀ ବୋଲି ମନେ ପ୍ରଭୁ ତୁ ତ୍ୟାଗ କରି ନାହୁଁ । କରିବୁ ନାହିଁ ବି । ପ୍ରଭୁ ବର ଦେ ମୋର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ତୋହର ତୁଲ୍ୟ ତେଜନୀୟ ଓ ବଳଶାଳୀ ହେଉ । ମୋର ପାପ ଭାରା ନାଶକରୁ । ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଝାହି ଥିଲା । ବିମ୍ବ ଝଟ ଝଟ ପୂର୍ଣ୍ଣାୟମାନ ହେଲା ପରି ଦୃଶ୍ୟ ହେଲା । ଆଉ ଅନାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ପୁଣି ନମସ୍କାର କରି ଚିତ୍ରା ମଗ୍ନ ହୋଇ ବସି ରହିଲା ।

ଯୁବକ ଦୁହେଁ ଦେଖିଲେ ରମଣୀ ପୂର୍ବକୁ ମୁଖକରି ଧ୍ୟାନ ମଗ୍ନହୋଇ ବସିଅଛି । କବରୀ ଭାରତନୁତ୍ତ ସ୍ଥାନଜଳ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ନଥିବାରୁ ବନ୍ଧନ କରିନାହିଁ । କିମ୍ବା ଓଡ଼ଣା ପକାଇ ନାହିଁ । କେଶ ବିନ୍ୟାସ ହୋଇନାହିଁ । କେଶରାଶି ଅର୍ଦ୍ଧ କପୋଳ ଆବୃତ କରିଛି । ମୁଖରେ ଦୁଃଖ ଓ ଚିନ୍ତାର ଛାୟା ପାତ ପଲକେ ପଲକେ ଦେଖା ଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରମଣୀର ଶୁଭ୍ର ଲାବଣ୍ୟ କ୍ୟୋତିକୁ ନିଷ୍ପ୍ରଭ କରି ପାରୁନାହିଁ । ରମଣୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ବୟସ ଅଠର ଉଣେଇଶରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ ପ୍ରାୟ । ମୁଖରେ ଅବୟବରେ ଅଳଙ୍କାର କିଛି ନଥିଲା । ଏଣୁ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ତାକୁ ବିଧବା ଜାଣିଲେ । ଦୁହେଁ ତା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ରମଣୀ ଗାତ୍ରୋତଳନ କରି ନିଜ ମସ୍ତକରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେଲା । ଯୁବକ ଦୁହେଁ ତାର ଦୂରାବସ୍ଥା ଗ୍ରସ୍ତ ମୁଖ ଛବିକୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । କାହାରିଠାରୁ କିଛିକ୍ଷଣ ବାକ୍ୟ ସ୍ମରିଲା ନାହିଁ । କିଏ ପ୍ରଥମେ ବାକ୍ୟାଳାପ ଆରମ୍ଭ କରିବେ । ଏହି ଚିନ୍ତା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ମନକୁ ଆୟୋଜିତ କରୁଥିଲା । ଜଣେ ଯୁବକ କହି ପକାଇଲେ ଆଉ ଟିକିଏ ଉପର ଆଡ଼କୁ ଯିବା । ହରେ ଅପେକ୍ଷା ନକରି ଉତ୍ତର ମୁଖରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଅନ୍ୟ ଯୁବକ ମଧ୍ୟ ବିନା ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟରେ ପିଛା ଧରିଲେ । ରମଣୀ ମଧ୍ୟ ବିନା ଆପତ୍ତିରେ ଯନ୍ତ୍ର ଝଳିତ ପରି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଅନୁକରଣ କଲା । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଘନଛାୟା ବିଶିଷ୍ଟ ଶିଆରୀ ଲତା ଚଳରେ ଯୁବକ ଦୁହେଁ ବସି

ପଡ଼ିଲେ । ରମଣୀକୁ ବସିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛିତଦେଲେ ଏବଂ ବିନା ଭୂମିକାରେ କହିପକାଇଲେ ତୁମ ବକ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କର । ଆମେ ଦୁହେଁ ଅବହିତ ହୋଇ ଶୁଣିବୁ । ଏବଂ ଯାହା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ କରିବୁ । ରମଣୀ ଏହି ବାକ୍ୟରେ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ହୋଇ ନିଜର ଜୀବନ କାହାଣୀ ଅଧ୍ୟାୟ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଆତ୍ମୀୟ ସହିତ, ବନ୍ଧୁ ସହିତ, ପରିଚିତ, ବନ୍ଧୁ ପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଯେପରି ଲୋକ ମନ ଫିଟାଇ ଆପଣା କଥା କହିପାରେ, ରମଣୀ ସେହିପରି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଭୟ, ସଂକୋଚ, ଲଜା, କିଛି ନାହିଁ । ଯେପରି କି ସେ ନିଜ ଭାଇ ଆଗରେ ସମସ୍ତ ଆତ୍ମ ରହସ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଅଛନ୍ତି । କହିଲେ ମୋତେ ତୁମେ ଦୁହେଁ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମ ଦୁହେଁଙ୍କ ଚିହ୍ନି ନାହିଁ । ତମ ଘର ଏଠାରେ, ମୋ ଘର କାହିଁ କେତେ ଦୂରରେ । ତୁମମାନଙ୍କ ପରି ଦୁଇଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇ ମୁଁ ମୋର ଦୁଃଖ କଥା କହି, ଦୁଃଖ ଭାର ଲାଘବ କରିବି ବୋଲି ମୋର ଆଶା ମୁଁ କରି ପାରି ନଥିଲି । ଘରୁ ବାହାରିଲା ବେଳେ ମୋର ଏହି ଦଦରା ଜୀବନ ତରୀକୁ ଦୁଃଖ ସାଗରରେ ଭସାଇ ଦେଇଥିଲି । ସେହି ଅତଳ ସାଗରରେ ତାହା ବୁଡ଼ିବ କି କୂଳରେ ଲାଗିବ ଏହା ମୋର ବିଚାରାତୀତ ଥିଲା । ମୁଁ ଜଳରେ ନବୁଡ଼ି ନମରି ଏ ଦଦରା ତରୀ ଆରୋହଣ କରିବାର କାରଣ ମୋର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ଜୀବନ ରକ୍ଷା । କାଲି ତୁମମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ମୋର ସୁଦଶା ଆନୟନ କଲା । ତୁମେ ଦୁହେଁ ମୋର ଜୀବନ ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତା ଅଗ୍ରଜ ଭାଇ ।

ତୁମମାନଙ୍କଠାରେ କହିବାକୁ ମୋର ଲଜା ଭୟ କିଛି ନାହିଁ ଅନେକ କଥା ଅଛି, ତୁମେ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିବ । ଅନେକ ସମୟ ଲାଗିବ । ମାତ୍ର ଆଜି ଶେଷ କଲେ ତୁମ ଦୁହେଁଙ୍କ ଉପଦେଶ ନେଇ ମୁଁ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବି । ନତୁବା ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ପ୍ରତି ସ୍ତ୍ରୀ ନିନ୍ଦ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ । ମାତ୍ର ପିତା ପ୍ରତି କନ୍ୟା ଓ ଭାଇ ପ୍ରତି ଭଗିନୀ କେବେ ଦୃଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ନିନ୍ଦ୍ୟ ହୋଇ ପାରେ, ଏଣୁ ମୁଁ ଆଶାକରେ ମୋ କଥା ଶୁଣୁଶୁଣୁ ତୁମେ ମୋତେ ଦୃଶ୍ୟ ଧୂଳୁର ହେବାକୁ ଦେବନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମର ଶରଣାପନ୍ନ । ଉପେକ୍ଷିତ ନୁହେଁ । ଭାଇ ବୋଲି ଡାକିଲେ ଦୃଶା କରିବକି ? ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଏକା ବାକ୍ୟରେ କହିଲେ, ସେ କି କଥା, ତୁମେ ଆମର ଭଗିନୀ । ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କ ଭାଇ ବୋଲି ସମୋଧନ କର । ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ଦୂର ନିନ୍ଦ୍ୟ ହୋଇଥାଉ ପଛକେ ଆମେ ତୁମକୁ ସହୋଦରା ଭଗିନୀ ପରି କ୍ଷମା ଦେଇ ସାହାଯ୍ୟ କରିବୁ । ତୁମେ ନିଶ୍ଚିତ ରୁହ ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା - ମୋର ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ସହିତ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନାମ, ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ସେମାନଙ୍କ ନାମ ବାସସ୍ଥାନ ଗୋପନ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ତାହା ଜାଣିବା ତୁମର ପ୍ରୟୋଜନ ବା କ'ଣ ? ମୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କଥା ଶୁଣି ତୁମେ ପ୍ରତିକାର ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିପାର । ସେଥିରେ ଲାଭ ନାହିଁ । ଏହା ମୁଁ ଜାଣେ । ତୁମର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ମୋର ଲୋଡ଼ା । ପ୍ରତିହିଂସା ନେବାରେ ପ୍ରତିକାର କରିବାରେ ମୋର ସୁଖ ନାହିଁ । ଲାଭ ନାହିଁ । ମନ କଷ୍ଟ ହେଁ ସାର । ମୁଁ ଗୋପନରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରେ । ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ଗୋପନରେ କାହାରି କାହାରି ନାମ କହିପାରେ । ମାତ୍ର ତାହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନ ହେବ ନାହିଁ ! କେମନ୍ତ !

“ନାମ ଜାଣିବାର ଆତ୍ମମାନଙ୍କର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ ।” ତେବେ ଶୁଣ ।

ଝରି

ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ କନ୍ୟା, ପିତା ମାତା ଦରିଦ୍ର । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱରୂପ ଥିଲେ ମୁଁ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା, ମୁଁ ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ଗ୍ରାମରେ ମୋର ଖ୍ୟାତି ଥିଲା । ଶୈଶବାବସ୍ଥାରେ ମାତୃବିଯୋଗ ଘଟିଥିଲା । ମୋର ଭାଇ ଓ ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୁର୍ବହ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ସେହି ବିଯୋଗ । ଆମ ଗ୍ରାମର ଅଳ୍ପଦୂର ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଗ୍ରାମର ଭୂମ୍ୟାଧିକାରୀ ଧନିକ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଦୁଇଗୋଟି ସନ୍ତାନ ଥିଲେ । ମୋର ଶ୍ୱଶୁର ମୋର ରୂପ ଲାବଣ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ରର ଅନୁରୂପା ପତ୍ନୀ ହେବି ବୋଲି ଭାବିଲେ । ମୋ ପିତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ କଳ୍ପନାତୀତ ସୁଯୋଗ ନିଧି ପ୍ରାପ୍ତି ସ୍ୱରୂପ ହେଲା । କନ୍ୟାର ଭବିଷ୍ୟତ ମଂଗଳମୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧନ ଓ ସ୍ୱର୍ଗପ୍ରାପ୍ତି କିଏ ଛାଡ଼େ ? ପିତା ଗୌରୀ ଦାନ ଦେଇ ପକାଇଲେ । ଏଦାନ ଏକ ବିଶେଷ ଦାନ, ପୁଣି ପିତୃ ସୁଖ ବା ପିତୃ ଗୃହ ଦେଖିଲେ ଦାନ ଗ୍ରହଣୀତାର ସୁତାଂଶୁ କ୍ଷତି ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ମନରେ ଜାଗରୁକ ହୋଇଥିଲା । ଏଣୁ ବିବାହ ପରେ ପିତୃ ଗୃହ ବା ପିତୃ ମୁଖ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଡ଼ିନାହିଁ । ମୁଁ ଧନବନ୍ତ ଭୂମ୍ୟାଧିକାରୀଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ବଧୂ ହୋଇ ରହିଲି ।

ଗୃହରେ ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁର ସ୍ୱାମୀ ଦେବର ଓ ମୁଁ । ଏହାଛଡ଼ା ଝଙ୍କର ଝଙ୍କରାଣୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ, ଦେବର ଓ ମୁଁ ସମବୟସ୍କ ବୋଇଲେ ଚଳେ । ହେଲେ ସେ ବର୍ଷେ ଦେଡ଼ ବର୍ଷ ବଡ଼ ହୋଇ ପାଗନ୍ତି । ଆମେ ଦୁହେଁ ଭାଇ ଭଉଣୀପରି ଖେଳିବୁଲି ଦିନ

କଟାଉଥାଉଁ, ସ୍ବାମୀ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ତ ବିଧିନାହିଁ। ତୁମକୁ ବି ଜଣା ଥିବ। କ୍ରମେ ଦେବରଜର ବିବାହ ହେଲା। ମାତ୍ର ଧନୀ ଗୃହରେ। ସୁତରାଂ ଦେବରଜର ସହଧର୍ମିଣୀ ମୋପରି ପିତୃ ଗୃହରୁ ଶୁଶୁର ଗୃହକୁ ଚିର ନିର୍ବାସିତା ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ। ଧନୀକ ପୁତ୍ରୀ ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଧନ ତୁଳନାରେ ତାଙ୍କର ରୂପରେଖ ନଥିଲା। ସେ ଆପଣା ପିତ୍ରାଳୟକୁ ଫେରିଗଲେ। ମୁଁ ଶୁଶୁର ଗୃହରେ ଏକମାତ୍ର ରୂପସୀ ସ୍ନେହ ପାତ୍ରୀ।

ବିପତ୍ତି ଏକାକୀ ଆସେ ନାହିଁ। ସାଜସାଧୁତାର ନେଇ ମେଣ୍ଟିବାନ୍ତି ଆସେ। ସେତେବେଳେ ମୋର ବୟସ ହେଲାଣି ବାର ବର୍ଷ, ସାମାନ୍ୟ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ମୋର ଶୁଶୁର ଅଳ୍ପଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଶୋକ ସାଗରରେ ଉସାଇ ଝଲିଗଲେ। ଏ ଶୋକାଗ୍ନି ନିର୍ବାପିତ ହୋଇନଥାଏ। ମୋର ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଅକାଳ ବିୟୋଗ ହେଲା। ଶୋକ ଉପରେ ଶୋକ ଦୁଃଖ ଉପରେ ଦୁଃଖ। ଏ ହତଭାଗିନୀର ତୁଡ଼ି ଅଳଙ୍କାର ବେଶଭୂଷା ସବୁ ଚିତା ସଜେ ସଜେ ଗଲା। ମୁଁ ମନେ କରୁଥାଏ, ମୋରି ପୋଡ଼ା କପାଳର ସବୁଦୋଷ ପିଲାଟି ଦିନରୁ ମା ଗଲେ। ପିତା କେଉଁ ଆଡ଼େ ଦେଶ ତ୍ୟାଗ କରି ଝଲିଗଲେ। ଶୁଶୁର ଘରକୁ ପାଦ ଦେଲି, ଶୁଶୁର ମଲେ, ସ୍ବାମୀ ମଲେ। ଜୀବନର ସୁଖ ସାମଗ୍ରୀ ସବୁ ଗଲା। ମୁଁ ହତଭାଗିନୀ ନୁହେଁ ଯେବେ ତେବେ ହତଭାଗୀ କିଏ ? ମୋର ଦେବରଜର ବିବାହିତା ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଲୋକ କହନ୍ତି ଧନୀ ଘର ଝିଅ ବୋଲି କହିଲେ କଣ ହେଲା, ସେ କୁସ୍ତିତାର ହାତ ଧରିଲା ଦିନୁ ଏ ଗୃହର ସବୁ ପ୍ରକାର ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟିଲା। ବାପ ମଲେ ଭାଇ ମଲେ। ମୋତେ କେହି ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି ନାହିଁ ବା ଧୂଳୁର ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ। ସ୍ବାମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ବେଳେ ମୁଁ ବୟଃପ୍ରାସ୍ଥା ହୋଇନଥାଏ। କ୍ରମେ ବୟଃପ୍ରାସ୍ଥା ହେଲି। ମୋତେ ନିନ୍ଦା-ବା-ଦୃଶା କରିବା ତେଣେ ଥାଉ ଶାଶୁ ଓ ଦେବର ପୂର୍ବପରି ସେହି ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥାନ୍ତି। ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ବିଶେଷ ଅନୁଗତ। ଦୁଇ ତିନି ବର୍ଷ ସୁଖରେ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ଝଲିଗଲା। ପୁଣି ନୂଆ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ, ମୋର ଦେବରଜ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଆପଣା ପିତୃ ଗୃହରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ। ଏହା କମ୍ ବିପତ୍ତି ଓ ଦୁଃଖର କଥା ନୁହେଁ। ମାତ୍ର ଶାଶୁଙ୍କର ବା ଦେବରଜର ମନରେ ଦାରୁଣ ମନସ୍ଥାପ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା। ଚହଁର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ମୁଁ ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ। ବରଂ କିଛି ଦିନ ଗଲା ଉତ୍ତର ଦିନେ ଦେବର ମୋର ଶାଶୁଙ୍କୁ କହୁଥିବାର ଅନ୍ତରାଳରେ ଥାଇ ଶୁଣିଲି ଯେ ଅଲକ୍ଷଣୀ ମଲା ପାପ ଗଲା। ଶାଶୁ କହିଲେ ହଁ ବାପ ତୋର ଧନ ଅଛି, ରୂପ ଅଛି, ଘର କରିବାର ବୟସ

ଯାଇ ନାହିଁ କେତେ ସୁନ୍ଦରୀ ଜନ୍ମା ତୋତେ ମିଳିବେ । ଭଲ ଦେଖୁ ଗୋଟିଏ ବିବାହ ହେବୁ । ଯେ ଗଲା ତା ଲାଗି ଦୁଃଖ କଣ । ମୋର ଦେବର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ମୁଁ କହିଲି, ଶୀଘ୍ର ବିବାହ ହୋଇପଡ଼ । ଘରେ ଏକମାତ୍ର ପୁରୁଷ ତୁମେ । ବିବାହ ନହେଲେ ବଂଶ ରକ୍ଷା ହେବ କିପରି ? ତୁମରି ପୁଅଠାରେ ତ ଏ ବଂଶର ପାଣି ପିଣ୍ଡର ଆଶା । ବିପତ୍ନୀକ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୋର ଦେବର କହିଲେ ସତ କହିଲ ମାତ୍ର ଜୀବନରେ କେଉଁ ସ୍ଥିରତା, ବାପା ଗଲେ, ଭାଇ ଗଲେ, ମୁଁ ବଞ୍ଚିବି ଏଥୁର ପ୍ରମାଣ କ'ଣ ? ପୁଅ କଥା ପକ୍ଷରେ କିଏ, ଆହା, ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କିଛି ଦିନ ରହିପାରିବି ନାହିଁ । ତେବେ ତୁମେ ଆଜୀବନ ବିଧବା ହୋଇ ରହିବ କିପରି ? ମୁଁ କହିଲି ସ୍ତ୍ରୀ କଥା ଜ୍ଞାତ । ଏହାତ ବିଧି ବିଧାନ । ସ୍ବାମୀ ମଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତ ଅନ୍ୟ ପତି କରି ନପାରେ । ସୁତରାଂ ଆମେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି, କପାଳ ଆଦରି ରିହପାରୁଁ । ତୁମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେପରି କିଛି ବିଧି ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ଜାତି ରହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ଦେଖାଯାଉଛି । ତୁମେ ଘରର ମୁରବୀ ଗଜକ ତୁମେ ଏ କଥା କହିଲେ, ଚଳିବ କିପରି । ସେ କହିଲେ, ତୁମର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷା ଦେଖୁ ମୋର ଆଉ ବିବାହ ହେବାର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ଦେଖାଯାଉ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ତାର ବିଷୟ ନୁହେ । ମୁଁ ଭାବିଲି ମୋର ଦେବର ମୋ ପ୍ରତି ଏଡ଼େ ଅନୁରକ୍ତ ଯେ, ମୋର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷା ଦେଖୁ ସେ ମୋପରି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନ କରି ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ଆପଣାର ବଂଶ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ନାରାଜ୍ । ଧନ୍ୟ ସ୍ବାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ, ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ।

ପାଞ୍ଚ

ଦୁଃଖ ତ ସବୁଦିନେ ରହେ ନାହିଁ । ସାନ ବୋହୂର ବିୟୋଗ ଦୁଃଖ ବେଶି ଦିନ ରହିବ କିପରି ? ସେ ପୁଣି ଗୃହକୁ ଆସି ନଥିଲା । ଏଣୁ ସ୍ନେହ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଘଟିନଥିଲା, କେବଳ କୁଟୁମ୍ବ ତା ସ୍ନେହ ବର୍ଦ୍ଧକ ନୁହେଁ ଏକତ୍ରାବସ୍ଥାନ ଓ ଭାବବିନିମୟ ସ୍ନେହ ମମତାକୁ ବଢ଼ାଏ । ବାପ ଘରୁ ଯେ ଆସିନାହିଁ । ତାଠାରେ ସ୍ନେହ ମମତା ନାହିଁ । ସାନ ବୋହୂଙ୍କର ଅତର୍ଜ୍ଜୀନ ଦୁଃଖ ସ୍ବପ୍ନପରି ଉଭେଇ ଗଲା । ବିଧବା ହେଲେ ମୁଁ ଘରର ବୋହୂ ମୋ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତି ଦ୍ବିଗୁଣ ହେଲା । ଆହ୍ଲାଦର ସୀମା ନାହିଁ ।

ସ୍ବାମୀ ସହବାସ ସୁଖରେ ଅନଭ୍ୟସ୍ତା ଅପରିଚିତା । ଘରେ ଯେପରି ଥିଲି ସେହିପରି ଅଛି । ଶାଶୁ ଓ ଦେବରଜର ସ୍ନେହ ଆଦରର ଡ଼କି ନାହିଁ । ବିଧବାର ଖାଦ୍ୟ ପରିଧାନର ଯାହା ପ୍ରୟୋଜନ ତହିଁରେ ତ ଅପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନତା ନଥିଲା । ଦୁଃଖ ବା ଅଶାନ୍ତି ଆସିବ କାହିଁକି । ବେଶ୍ ସୁଖ ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ କାଳାତିପାତ କରୁଥାଏ ।

ଶାଶୁ ଘରର ମୁରବୀ ସତ, ମାତ୍ର ମୁଁ ଗୃହର ପରିଚ୍ଛଳିକା, ପଦାର୍ଥ ଦେବା ନେବା ଥୋଇବା ଭାରା ମୋ ଉପରେ । ଗୃହର ଅର୍ଥ ରକ୍ଷା କରିବା ଭାର ମୋ ଉପରେ । ଶାଶୁ ଓ ଦେବରଜର ତିଳେ ମାତ୍ର ଅବିଶ୍ବାସ ମୋ ଉପରେ ନଥିଲା । ଅବିଶ୍ବାସ ରହିବ କିହେତୁରୁ ? ମୋର ତ ସଂସାରରେ ଅନ୍ୟ କେହି ବା ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଥିଲେ ଯେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଘରର ଧନ ସମ୍ପଦ ବୋଲି ଦେବି ? ମୋର ପିତା ମାତା କଣଥିଲେ ଯେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଭରଣ ପୋଷଣ ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛାନ୍ତୁଥିଲେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଜଗତରେ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଶାଶୁ ଓ ଦେବର ଭିନ୍ନ କେହି ନଥିଲେ । ସେ ଦୁହେଁ ତାହା ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି । ମୋର ରୀତି ଗତି ପ୍ରକୃତି ମଧ୍ୟ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି । ଏଣୁ ଗୃହର ସମଗ୍ର ଧନ ସମ୍ପଦ ମୋ ଜିମା ଦେବାକୁ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ଓ ଶଙ୍କା ନଥିଲା । କହିବାକୁ ଗଲେ ଗୃହର ଖଳନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶାଶୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୋ ଠାରେ ମୋର ଦେବରଜର ବେଶି ପରାମର୍ଶ ଖଲିଥାଏ । ଶାଶୁ ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ମାତ୍ର ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ କୁଶଳତା ଯୋଗୁଁ ସେ ସବୁ କର୍ମରେ ନିଃସମ୍ପର୍କ ଭାବ, ଅବଲମ୍ବନ କରିଥାନ୍ତି । ମୋଟ କଥା ମୁଁ ବିଧବା ବଧୂ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଘରର ସବୁ ଖଜର ଖଜରାଣୀ, ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ମୋର ଅଧୀନ ।

ଦେବର ମୋର ବାଲ୍ୟ ବନ୍ଧୁ । ସୁହୃଦ୍ । ମୋର ସୁଖ ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ । ବାଲ୍ୟ କାଳରୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ଯେ ସ୍ନେହ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଥିଲା, ତାହା ସେହି ପରି ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ପବିତ୍ର ଭାବରେ ଆତ୍ମମାନେ ଜୀବନଯାପନ କରୁଥାନ୍ତି । ପାପ ଓ ସନ୍ଦେହ କାହାରି ହୃଦୟକୁ କେବେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରି ନଥିଲା । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଚରଣରେ ଶାଶୁ ସତୁଷ୍ଟ ସେ କେବେ ହେଲେ ଆମ ଆଖିର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରତି ସନ୍ଦିଗ୍ଧମାନା ହୋଇ ନଥିଲେ । ହେବେ ବା କିପରି ? ଆମେ ଦୁହେଁ ନିର୍ମଳ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲୁ । ଗ୍ରାମର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତେ ମୋର ଆଚରଣ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ସତୁଷ୍ଟ ଥିଲେ ଏବଂ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ଗୃହ ଖଳନା କୌଶଳ ଦେଖି ଭୂରି ଭୂରି ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ ।

କେତେଦିନ ଏହିପରି ଝଲିଗଲା, ଉଭୟ ଯୌବନ ରାଜ୍ୟରେ ପଦାର୍ପଣ କଲୁ । ତଥାପି ସେହି ପବିତ୍ର ଭାବ । ମୋର ରୋଗ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ମୋର ଦେବର ଯେପରି ଯନ୍ ଓ ଚିକିତ୍ସାଦିରେ ଦୃଢ଼ି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଶରୀର ଅସୁସ୍ଥ ହେଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କର ଯନ୍ ଶୁଶ୍ରୁଷାରେ ତିଳେ ହେଲେ ତୁଟି କରେ ନାହିଁ ।

ଥରେ ମୋତେ ଭାରି ଭୁର ହେଲା, ସନ୍ତତ ଭୁର, ଅନେକଦିନ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ମୋତେ ଏହି ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ମୋର ଦେବରଙ୍କର କି ଉତ୍ତୁଣ୍ଣା କି ପରିଶ୍ରମ ତାହା ଭାବିଲେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା ନକରି ରହିବା ଅସମ୍ଭବ । ବେଳେ ବେଳେ ମୋର ମୂର୍ତ୍ତୀ ମଧ୍ୟ ହେଉଥାଏ । ମୋ ନିକଟରେ ସର୍ବଦା ବସି ରହି ଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭୋଜନାଦି ନିତ୍ୟକର୍ମ କରିବା ନିମନ୍ତେ କେତେବେଳେ ଯେ ଯାଆନ୍ତି ଓ କେତେବେଳେ ଫେରି ଆସନ୍ତି ତାହା କେବେ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚରକୁ ଆସିନଥିଲା । ମୁଁ ମନେ କରୁଥାଏ ଯେ ସେ ଦିନରାତି ମୋ ନିକଟରେ ବସି ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭୋଜନ ଶୟନ ତ୍ୟାଗ କରି ଅଛନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଭାବେ ଆହା ମୋ ନିମନ୍ତେ ଏହାଙ୍କର ଏପରି କଷ୍ଟ ସହିବା ବୃଥା - ମୁଁ ତାଙ୍କର କହିବାକୁ ଗଲେ କିଛି ନୁହେଁ । ମୋ ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କର କିଛି ଉପକାର ଏବେ ବା ଭବିଷ୍ୟତରେ ତ ହେବ ନାହିଁ ମୋ ନିମନ୍ତେ ନିଜର ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟହାନି କରି ଆୟୁଷ୍ଟୟ କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ କ'ଣ ? ମୋର ଜୀବନରେ ସୁଖର ଆଶା ନାହିଁ । ଏପରି ହତଭାଗୀ ନିମନ୍ତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ପ୍ରାଣ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ମଲେ ବରଂ ଏହାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହୁଅନ୍ତା । ବେଳେ ବେଳେ ଶାଶୁଙ୍କୁ କହେ ମା ମୋ ନିମନ୍ତେ ଏତେ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ଏହାଙ୍କୁ ବାରଣ କର । ଶାଶୁ କହନ୍ତି, ସେ ତୁମର ଚିକିତ୍ସା ନକଲେ ଆଉ କିଏ କରିବ ? ତାଙ୍କୁ ନିଜେ କହିଲେ ତାଙ୍କର କିଛି କଷ୍ଟ ନାହିଁବୋଲି କହି ହସି ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏ ସହାନୁଭୂତି ଓ କଷ୍ଟ ଦେଖୁ ମୋର ହୃଦୟ ଫାଟି ଯାଉଥାଏ ।

କେବଳ ଉଭାପ ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି । ନାଡ଼ୀ ଦେଖୁ ଅଛନ୍ତି କପାଳ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଅଛନ୍ତି । ଶୀତଳ ଜଳ କନା କପାଳରେ ଦେଉଅଛନ୍ତି । କିପରି ଅଛ । କିପରି ବୋଧ ହେଉଛି । କେବଳ ଥରକୁ ଥର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ । ସେହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି କି ମୋତେ ଜାଗ୍ରତ କରି ରଖୁ ଏବଂ ଅନନ୍ତ ନିଦ୍ରାରେ ଶୁଆଇ ଦେବନାହିଁ । ମୋର ଦେହ ପୋଡ଼ି ଯାଉଥାଏ । ମୁଷ୍ଟ ଦେଶରେ, ଉଭୟ ଅଙ୍ଗାରର ଚାପ ବୋଧ ହେଉଥାଏ । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଦେବର ମୋ ମୁଖ ନିକଟକୁ ତାଙ୍କର ମୁଖ ଆଣି ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି

ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସ ମୋର ଗଣ୍ଠ ଦେଶରେ ଲାଗେ। ମୋର ଗଣ୍ଠ ଦେଶର ଉତ୍ତାପ କମିଯାଏ। ମୁଁ ମନେ କରେ ଓଃ ମୋର ଶରୀର କି ଉତ୍ତାପ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ, ତାଙ୍କର ଉତ୍ତପ୍ତ ପ୍ରଶ୍ୱାସ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଶୀତଳ ପବନ ପରି ସୁଖକର ହୁଏ। ରାତ୍ରରେ ମୋ ନିକଟରେ ବସି ଛୁଳାଉଥାନ୍ତି। ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କର ମସ୍ତକ ଆସି ମୋରି ଆଲୁଲୀୟିତ କେଶ ଗୁଚ୍ଛରେ ବାଜିଯାଉଥାଏ। ମୁଁ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ କହେ ଏ କଷ୍ଟର ପ୍ରୟୋଜନ କଣ ? ମୁଁ ତ ଏତେ ବେଗ ମରି ଯାଉନି। ତୁମେ ଯାଇ ବିଶ୍ରାମ କଲେ ମୋର କି ଅନିଷ୍ଟ ହେବ। ସେ ମାନତି ନାହିଁ। ଥରେ ଥରେ ମୋର ମୁତୁଳାରେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଲାଗିଯାଏ। ଘୁମାଇ ପଡ଼ନ୍ତି। ମୁଁ ଜାଗ୍ରତ ହେଲେ ଭାବେ - ଦେହ କେତେ ସହିବ। ଅବସନ୍ନ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ। ଶୋଇଥାନ୍ତୁ। ମୋର ଘୁଞ୍ଚିବାର ଶକ୍ତି ନଥାଏ। ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଏକାଠି ଲାଗି ରହିଥାଏ। ତାଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ୱାସ ମୋ କପାଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ସମୟୋପଯୋଗୀ ଜୀବନର ଦୃଷ୍ଟି ଆନନ୍ଦନ କରୁଥାଏ। ଥରେ ମୋ ଉତ୍ତପ୍ତ ଗଣ୍ଠ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଶୀତଳ ଗଣ୍ଠ ରଖି ଶୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି। ସେ ସ୍ପର୍ଶ ଶୀତଳ ଲାଗିବାରୁ ଉଠି ପଡ଼ିଲି। ମାତ୍ର ଯେ ମୋ ନିମନ୍ତେ ଆହାର ନିଦ୍ରା ତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତି ଜନିତ ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗ କରିବା କି ମହାପାପ ନୁହେଁ। ତାଙ୍କର କ୍ଳାନ୍ତ ଗଣ୍ଠର ଭାର ମୋ ଗଣ୍ଠ ସହ୍ୟ କରିପାରିବ ନାହିଁ ଏହା ଭାବି ତୁନି ହୋଇ ରହିଲି। ଏପରି ଭାବରେ ଉଭୟେ କେତେବେଳଯାଏ ଶୋଇ ରହିଲୁ ମୋର ଠିକ୍ ସ୍ମରଣ ନାହିଁ।

ବିପତ୍ତି ସହାନୁଭୂତି ଆଣେ, ରୋଗ ଚିକିତ୍ସାରେ ସ୍ନେହ ଓ ସହାନୁଭୂତି ମଧ୍ୟ ବେଶିବଢ଼େ। ପରସ୍ପରର ସହାନୁଭୂତି ଏହି ରୋଗ ସମୟରେ। ଅତି ମାତ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା। ମୁଁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲି ମୁଁ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହେଲାବେଳକୁ ସ୍ନେହ ସହାନୁଭୂତି କେବଳ ଅତିପ୍ରବଳ ଭାବରେ ବଢ଼ିଲା। ଏପରି ନୁହେଁ। ଭିନ୍ନ ରୂପ ଧାରଣ କଲା। ଏହି ସ୍ନେହ ପୂର୍ବ ସ୍ନେହ ଅପେକ୍ଷା ଭିନ୍ନ। ଏ ସ୍ନେହ ନିଷ୍ପପତ୍ତ ପବିତ୍ର ନୁହେଁ। ଲଜ୍ଜାମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱାର୍ଥ ଜଡ଼ିତ ସ୍ନେହ।

ରୋଗରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲି। ସେହି ଗୃହ। ସେହି ଦେବର, ସେହି ସବୁ, ମାତ୍ର ସମ୍ପନ୍ନ ଚିକିତ୍ସା ଭିନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା। ଆମେ ଦୁହେଁ ଦେବର ଭାଉଜ କି ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ତାହା ଆଉ ବୁଝି ପାରିଲୁ ନାହିଁ। ଗୃହ କର୍ମ ସେହି ପରି ଝଲିଅଛି। ଶାଶୁ ସନ୍ଦେହ ଶୂନ୍ୟା, ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା, ଚିକିତ୍ସା ନିମନ୍ତେ ଦେବରଙ୍କ ଉପରେ ସୁନାମ

ବର୍ଷିତ ହେଉଅଛି । ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆମେ ଦୁହେଁ ପୂର୍ବବତ୍ ନିର୍ମଳ ଓ ପବିତ୍ର । ମାତ୍ର ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ମନ କହିଲା ତୁମେ ଦୁହେଁ ଲୋକଙ୍କ ବିରୋଧାନୁସାରେ ଦେବର ଭାଉଜ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତୁମେ ଦୁହେଁ ସ୍ବାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ନୂତନ ପ୍ରଣୟ ପ୍ରକାର ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ଦେଇ ଗଲା । ହାୟରେ ମୋର କପାଳ ।

ଏହା କହିଲା ବେଳେ ରମଣୀର ଚକ୍ଷୁରୁ ଦରଦରଲୋଚକଧାର ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ମନ ଅସ୍ଥିରର ଅସ୍ଥିତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା ।

ତାହାଦେଖ୍ ଯୁବକ ଦୁହେଁ ମଧ୍ୟ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଜଣେ କହିଲେ ଅଧୀର ହେବାର କାରଣ କଣ ? ନିଜର ଦୁଃଖ କାହାଣୀ ପ୍ରକାଶ କରି ହୃଦୟ ଭାର ଲାଘବ କର ।

ରମଣୀ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଶାଶୁଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ଅତି ନିର୍ମଳ କୁଟଶୂନ୍ୟ । ସନ୍ଦେହ ତାଙ୍କ ମନକୁ କେବେ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରି ନଥିଲା । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ସେ ମନେ କରୁଥିଲେ ଯେ ଆମେ ଦୁହେଁ ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଯେପରି ପବିତ୍ରମୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ପାଳନରେ ବ୍ରତୀଥିଲୁ ଯୌବନାବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ତଦୃପ । ବା ତତୋଽଧିକ ପବିତ୍ର ଭାବରେ କାଳ ଅତିବାହିତ କରୁଅଛୁ । ଏହି ସନ୍ଦେହ ଶୂନ୍ୟ ଧାରଣା ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ମହାସୁଯୋଗ । ତାଙ୍କର ସରଳ ବିଶ୍ୱାସ-ବେଞ୍ଚନୀ ମଧ୍ୟରେ ନିର୍ଭୟ ମନରେ ରହି ଆମେ ଦୁହେଁ ପାପ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ହେବାକୁ ନିରାପଦ ମନେ କଲୁ । ପ୍ରକୃତରେ ନିରାପଦ, ଶାଶୁ ଗୃହରେ ଥିବାଯାଏ ଏବଂ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ କପଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବାହ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ ଦେଖ୍ ଆମ ଉପରେ ସନ୍ଦେହ କରିବାର କାହାରି ଉପାୟ ବା ସାହସ ନଥିଲା । ଏହିପରି କିଛିଦିନ ଗତ ହେଲା ।

ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ଦେବର ଅପେକ୍ଷା ଅଶିକ୍ଷିତା, ତଥାପି ଭାଉଜ ତ, ମୋ କଥାର ଉପଦେଶର ଯେ ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ । ଏପରି ନୁହେଁ । ମୁଁ ଦିନେ ମନେ କଲି ଏ ଅବସ୍ଥା ଏ ସୁଖଭୋଗ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ବିଶେଷତଃ ଦେବରଙ୍କର ପୁତ୍ର ନହେଲେ କୁଳନାଶ ହେବ । ଏ ମୋ ରୂପଗୁଣରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଚିର ଭାର୍ଯ୍ୟା ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବିବାହ ହେବା ଏବଂ ଶୀଘ୍ର ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ । ଦିନେ

ତାଙ୍କୁ କହିଲି । ତୁମେ ବିବାହ ନହେଲେ ବଂଶ ନାଶ ହେବ । ଲୋକେ କହିବେ କ'ଣ ?

ସେ କହିଲେ ମୁଁ ତୁମକୁ ପୂର୍ବରୁ କହିଛି, ତୁମେ ଯେପରି ବଡ଼ ଭାଇଙ୍କର ବଂଶ ରଖୁଦେଇଗଲ । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଓ ସେହିପରି ବଂଶ ରକ୍ଷା କରିପାରେ । ମୋର ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ମଲା । ତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ମୁଁ ମରିଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଜଣ ବିଧବା ଏ ଘରେ ଥାଆନ୍ତେ ସିନା । ବିବାହରେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ।

ବିବାହରେ ଇଚ୍ଛା ନଥାଇପାରେ ମାତ୍ର ତୁମର ମା କି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଉଚିତ । ସେ ଯେ ନାତି ଦେଖୁଛି ଦେଖୁଛି ହେଉଛନ୍ତି । ଆଜି ଅଛନ୍ତି କାଲି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମନ ସୁଖ କରିବା ତ ତୁମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ତୁମେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ।

ତୁମ ଗର୍ଭରୁ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମହେଲେ ସେ କଣ ନାତି ନୁହେଁ କି ?

ରାମ ରାମ ସେ କଥା କୁହନାହିଁ । ମୋର ପୁତ୍ର ନହେଉ । ମୋର ପୁତ୍ର ହେଲେ ସେ ସିନା ବଂଶ ମୁଖରେ କାଲି ବୋଲିବ । ସେ କଣ ବଂଶ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବ । ନା ଲୋକେ ତାକୁ ତୁମର ପୁତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବେ ? ଏପରି ଅସଙ୍ଗତ ଆଲୋଚନା କର କାହିଁକି । ଏ ଲୋକହସା କଥା କୁହ କାହିଁକି ? ବିଶେଷତଃ ମାଙ୍କ କଥା ଭାବିବା ତୁମର ଉଚିତ । ଶୀଘ୍ର ବିବାହ ହୁଅ । ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରୀ ଯେ କି ଶୀଘ୍ର ଘର ଯୋଗ୍ୟା ହେବ ତାକୁ ବିବାହ ହୁଅ । ମା ସବୁଷ୍ଟ ହେବେ । ଏବଂ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ଲୋକଙ୍କର ଆଉ କେବେ କୌଣସି ସଂଦେହ ଜାତ ହେବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଶୀଘ୍ର ବିବାହ ନହେଲେ ଲୋକେ ଅବଶ୍ୟ ଆଚରଣରେ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ହେବେ ।

ମୋର ସବୁ କଥା ପାଣି ଫାଟି ଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ଶେଷ କଥାଟି ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା ଏବଂ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ମନକୁ ପାଇଲା । କହିଲେ, ସତ କହିଲ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦୋଷ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାକୁ ଏହା ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତମ ଉପାୟ । ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ବିବାହ ହେବି । ଯାଅ ମାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରସାବ କର ।

ମୋର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାଇ ଶାଶୁଙ୍କଠାରେ ଏ ପ୍ରସାବ ଆଗତ କଲି । ଶାଶୁଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ପୁତ୍ରକୁ ଯେତିକି ପ୍ରଶଂସା ମତେ ତତୋଧିକ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଲେ ।

ମା ବିଧବା ହେବା ତୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା । ହେଲେ କଣ ହେଲା, ତୋର ବୁଦ୍ଧି ଓ
 ଗୁଣର ସୀମା ନାହିଁ । ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତେ ତୁ ମୋର ଘର ଚଳାଇଛୁ ।
 ମୋର ପୁତ୍ରର ଯତ୍ନ ନେଉଛୁ । ତାର ମଙ୍ଗଳ ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଦା ଯତ୍ନଶୀଳ, ଏପରି ବଧୂ
 ମୋତେ ଭାଗ୍ୟରୁ ମିଳିଥିଲା । ହେଲେ ମୋର ପୁତ୍ର ଗଲା, ଏତିକି ସିନା ଦୁଃଖ ।
 ଅନ୍ୟବନ୍ଧୁ ଘରେ ଥିଲେ ପୁଣି ଯେପରି ରୂପବତୀ ହୋଇଥିଲେ ମୋ କୁଳରେ କେତେ
 କଳଙ୍କ ଲଗାଇଥାନ୍ତା । ତାହା କିଏ ଏବେ କହିପାରିବ । ତୋ କଥା ମାନି ଯେ
 ପୁଅବିବାହ ହେବାକୁ ରାଜି ହେଲା ବଡ଼ ସୁଖର କଥା । ଶୀଘ୍ର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବି । ତୁ
 ମୋର ସୁଲକ୍ଷଣା ବଧୂ । ଶାଶୁଙ୍କର ଏତାଦୃଶ କୋମଳ ପ୍ରଶଂସା ବାକ୍ୟ ମୋର
 ହୃଦୟରେ କୁତାସୀତ କରୁଥାଏ । ଶରୀରରେ ଶତ ବୃଦ୍ଧିକ ବି ଦଂଶନର ପୀଡ଼ା
 ଜନ୍ମାଇଥାଏ । ଆହା କିପରି ସରଳ ପ୍ରକୃତି ଦେବୀକୁ ଆମେ ଦୁହେଁ ପ୍ରତାରିତ କରି
 କୁକର୍ମ ଲିପ୍ତହୋଇଅଛୁଁ । ମନ ଦୁଃଖାଭିଭୂତ ହେଲା । ଅନେକ ଥର ମନକୁ ଧିକାର
 ଦିଏ । ଅନୁତାପ ପାଏ, ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଦୁର୍ବଳ ପାଶବିକ
 ମୋହ, ସେହି ଗୁଡ଼ିକର ଅଭାବ ଲୋଭ ଅଦମ୍ୟ ପାପ ପଙ୍କରେ ନେଇ ପୁଣି ଜଡ଼ିତ
 କରେ ।

ଛଅ

ଦେବରଞ୍ଜର ବିବାହର ଆୟୋଜନ ଲାଗିଲା । ଲୋକ ଯାଇ କନ୍ୟା ସ୍ଥିର
 କରି ଆଣିଲେ । ବିବାହ ଯୋଗାଡ଼କର୍ତ୍ତ୍ରୀ ମୁଁ ବୋଇଲେ ଚଳେ । ମୁକ୍ତ ହସ୍ତ ନହେଲେ
 ନଚଳେ, ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରିବାର କାରଣ କିଛି ନାହିଁ । ଶାଶୁଙ୍କର
 ଏହି ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପୁଅ । ତାଙ୍କ ବିବାହରେ, ଗୃହର ସମ୍ପତ୍ତି ବ୍ୟୟ ନହେବତ,
 ହେବ କାହା ନିମନ୍ତେ । ମୁଁ ସିନା ସଞ୍ଚୟକରି ରଖିବା ଲୋକ । ମୋର ତ ଏ ସମ୍ପତ୍ତି
 ଭୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଇଲେ ଚଳେ । ଯେଉଁଠାରେ ଦେବରଞ୍ଜର ପ୍ରସାବ ଅନୁସାରେ
 ପାଞ୍ଚ ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ ହୁଅନ୍ତା ମୁଁ ସେ ସୁଳରେ ଦଶଟଙ୍କା ପ୍ରସାବ ଦେବାକୁ ବୃତ୍ତି
 କରୁନଥିଲି । ବିଶେଷତଃ କନ୍ୟାର ଅଳଙ୍କାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋତେ ବିଶେଷ ମୁକ୍ତ ହସ୍ତ
 ଓ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମନା ଦେଖି ଶାଶୁଙ୍କ ମନରେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହେଉଥାଏ । ଆମ ପାଖ
 ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଲାଗି ପଡ଼ି ମୋର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାନ୍ତି । ଅତି ଉତ୍କଣ୍ଠାବୃଦ୍ଧେ ସମସ୍ତ
 ଯୋଗାଡ଼ ହେଲା । ଶୁଭ ଲଗ୍ନପରି ଦେବର ବିବାହ ହେବାକୁ ଗଲେ । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ
 ସାହି ପଡ଼ିଶାକୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରିବା ଭାର ମୋ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆପ୍ୟାୟିତ

କରୁଥାଏ । ସମସ୍ତେ ମୋ ଆଚରଣରେ ମୁଗ୍ଧ । ଆଠଦଶ ଦିନ ପରେ କନ୍ୟା ସଙ୍ଗରେ ଧରି ବର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ରୋଗଣି ପ୍ରଭୃତିରେ ଆଗୋପର ଡ଼ଟି ନାହିଁ । ଜାତି ଭୋଜନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କାଙ୍ଗାଳି ଭୋଜନର ଡ଼ଟି ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ଏତାଦୃଶ ସୁପରିଚ୍ଛଳିତ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖୁ ମୋଉପରେ ପ୍ରଶଂସା ଅଜାତୁଥାନ୍ତି । ବର ବଧୂଙ୍କୁ ଘରକୁ ନେଲୁ । ଏ କ'ଣ ? ମୁଁ ମନେ କରୁଥିଲି ଅନ୍ତତଃ ବାରବର୍ଷର କନ୍ୟାଟିଏ ଆଣିବେ । ଯେ କି ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ଘରଯୋଗ୍ୟା ହୋଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ନବ ବଧୂଟି ଆଠଦଶ ବର୍ଷରୁ ବେଶୀ ବୟସର ନଥିଲା । ମୁଁ ଦେଖୁ ଅବାକ୍ । ଭାବିଲି ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ଦେବରଜର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅଛି । କନ୍ୟାଟି ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣା ମାତ୍ର ଶରୀର କ୍ଷୀଣ । ତାକୁ ଦେଖିଲେ କେବଳ ଦୟାଭାବ ହୃଦୟରେ ଜାତ ହେଉଥାଏ । ଏପରି କନ୍ୟା ଯେ ଶୀଘ୍ର ଘରଯୋଗ୍ୟା ହେବା ତେଣେ ଥାଉ । ପାଞ୍ଚ ଛଅ ବର୍ଷରେ ଯେ ଘରକୁ ଆସିବ, ଏପରି ଆଶା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ତାକୁ ସ୍ନେହ ଆଦର କରି ରଖିଲି । ଯେ କେତେଟା ଦିନ ଆମ ଘରେ ରହିଲା, ମୁଁ ତାର ଯତ୍ନ କରି ଆସୁଥାଏ । ସେ ମୋ ପ୍ରତି ଏହି ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ଏତେ ଅନୁରକ୍ତା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ଯେ ତାର ପିତ୍ରାଳୟକୁ ମଧ୍ୟ ଫେରିଯିବାକୁ ମନବଳାଇଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ରଖିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀନିତ ହେଲି । ଯାଆ ସମ୍ପନ୍ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୋର ହୃଦୟରେ ତା ପ୍ରତି ମାତୃ ଭାବର ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ସେଇଟି ଗୃହରେ ରହିଲେ ତାର ମାତା ପରି ବା ତତୋଽଧିକ ସ୍ନେହରେ ପାଳନ କରି ଯୁବତୀ ହେଲାକୁ ଦେବରଜଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରନ୍ତି । ଏହି ଇଚ୍ଛା ବାରମ୍ବାର ଉଦୟ ହେଉଥାଏ । ଏପରି ପ୍ରସ୍ତାବ ମଧ୍ୟ କଲି ମାତ୍ର ମୋର ସେ ଆବେଦନ ଶୁଣା ଯାଆନ୍ତା କାହିଁକି ? ଦେବର ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ ତା ପିତା ମୋ ପିତାଙ୍କ ପରି ନିଃସ୍ୱ ନଥିଲେ । ସେ ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତିର କନ୍ୟା । ସେମାନେ ଅଧିକ ଦିନ ସ୍ୱାମୀଘରେ ଛାଡ଼ି ଯିବେ ନାହିଁ କିବା ତଥାପି ମୁଁ କହିପୋଛି ଥାଉ ଋଷିଆଠଦିନ ରଖିଲି । ଘର ଲୋକେ ଓ ତାର ଯେଉଁ ଭାଇଟି ଆସିଥିଲେ ସମସ୍ତେ ମୋର ଅମାୟିକ ଭାବାବଲୋକନ କରି ସୁଖାନୁଭବ କଲେ । ଏବଂ ଭାବିଲେ ଏ ଗୃହରେ ମୋର ଯତ୍ନ ଓ ମମତା ହେତୁରୁ ନୂଆ ବୋହୂଟି ବଡ଼ ସୁଖରେ ଦିନ କଟାଇ ପାରିବ । ନୂଆ ବୋହୂ ତା ବାପଘରକୁ ଗଲା । ଆମଘର ପୂର୍ବପରି ଚାଲିଥାଏ । ମୁଁ ଦିନେ ଦେବରଜଙ୍କୁ ପଛରିଲି ବିବାହ ହେଲା ସତ ମାତ୍ର ଏ ଯେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ତୁମ ଘରକୁ ଆସୁନି । ଏପରି ନାବାଳିକାଟିଏ ବିବାହ ହେଲା କାହିଁକି ? ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା ।

ଦେବର ହସି ହସି କହିଲେ, ବିବାହ ହେବାକୁ ତୁମର ଆଦେଶ, ବିବାହ କଲି କେତେ ବର୍ଷର କନ୍ୟା ବିବାହ ହେବା ଉଚିତ ତାହା ତ ମୋତେ କେହି କହି ନଥିଲେ । ଏଣୁ ମୋ ଇଚ୍ଛାନୁରୂପ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ କନ୍ୟା ବିବାହ କଲି । ଏଥିରେ କ୍ଷତି କାହାର ? କାହାରି ତ ନୁହେଁ । ତୁମ କଥା ତ ମଧ୍ୟ ରଖିବା ମୋର ଉଚିତ ।

ଏହା ଶୁଣି ମୋର ଦୁଃଖ ଓ କ୍ରୋଧ ଜାତ ହେଲା । କିଛିକ୍ଷଣ କଥା କହିପାରିଲି ନାହିଁ । ଦୁନି ହୋଇ ରହିଲି । ଚକ୍ଷୁରେ ଲୋତକ ଦେଖାଗଲା । ଥମ ଥମ ହୋଇ କହିଲି ।

ଏପରି କଥା ତୁମର କହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏ ପାପ ପ୍ରଣୟରୁ କେତେବେଳେ ଯେ କି ଘଟଣା ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ସେଥିପ୍ରତି ତୁମର ଟିକିଏ ହେଲେ ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ କି ବିଚାର ନାହିଁ । ପାପପୁଣ୍ୟ କଥା ପଛେ ଥାଉ । ମୁଁ ଅଭାଗିନୀ ତୁମ ଘରକୁ ଆସି ତୁମର ଭାଇକୁ ଖାଇଲି । ତୁମର ଚରିତ୍ରକୁ ଦୃଷ୍ଟିତ କଲି ମାନ ମହତ ଓ ବଂଶର ପରମ୍ପରାକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଏହି କୁକର୍ମରେ ମାତିଛି । ଏହାଠାରୁ ମୋର ମରଣ ଭଲ । ତୁମେ ପୁରୁଷ ଜାତି କିଛି ବିଚାର କର ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ ମୁଁ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟାଚରଣ ଭାବନା କରି ମର୍ମାହତ ହୁଏ । ତୁମେ ତାହା ଜାଣିବ ଅବା କିପରି ?

ଏହାକହି ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ ବିମର୍ଷ ବଦନରେ ବସି ରହିଲି । ମୋର ଦୁଃଖ ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦିଅନ୍ତା କଣ, ମୋ ପ୍ରତି ଅଧିକ ସହାନୁଭୂତି ଆକର୍ଷଣ କଲା । ମୋର ହୃଦୟ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ମାନ ବୋଲି ମନେହେଲା ସେ ମୋ ପ୍ରତି ଅଧିକତର ଅନୁରକ୍ତ ହେଲେ । ଅତେ ସ୍ନେହ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ପରେ ବିଷମ ଫଳ ଫଳିବ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବୁଥାଏ । କିଛି ଦିନ ଝଲିଗଲା ।

ମୁଁ ଦିନେ ତାଙ୍କୁ କହିଲି । ପାପ କର୍ମ ସବୁକାଳେ ଛପା ରହିବ ନାହିଁ । ପ୍ରକାଶ ହୋଇପାରେ ଏଥିରୁ ଆମେ ଦୁହେଁ ନିରସ୍ତ୍ର ହେବା ଉଚିତ । ସେ କହିଲେ ଆମ କଥା କଦାପି ଜଣାଯିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ନିଷ୍ପତ୍ତ ଥାଅ । ବିବାହ ହେବା ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଶକ୍ତ ବାଡ଼ି ପକାଇ ଦେଇଛି । ଆମ ରହସ୍ୟ ଭେଦ ହେବାର ଉପାୟ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ସେକଥା କହୁନାହିଁ କେବଳ ପୁରୁଷର ବ୍ୟଭିଚାର ଜଣାପଡ଼ି ନପାରେ । ମାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ କଥା ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ମୁଁ ଅତ୍ୟସବୁ ହେଲେ ଉପାୟ ?

ସେଥିକୁ ଉପାୟ ଅଛି ।

କି ଉପାୟ ?

ସେଥି ନିମନ୍ତେ ଚିନ୍ତା କାହିଁକି ଆମର ପ୍ରଣୟ ତ ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ । ତୁମେ କଣ ପୁରାଣ ପଢ଼ିନାହିଁ । ଏପରି ଘଟଣା କି କେବେ ଘଟି ନଥିଲା । ସେତେବେଳର କଥା ଛାଡ଼ ସେ ରୀତି ସିନା ଏବେ ନାହିଁ । ତାହା ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ ବା ବ୍ୟଭିଚାର ନଥିଲା । ବଂଶରକ୍ଷା କରିବାକୁ ବିଧବା ନିଜର ଦେବର ଦ୍ଵାରା ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଉଥିଲା । ତୁମେ କି ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁବର୍ଗ ଓ ସମାଜର ଅନୁମତି ନେଇ ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କରିଛ ?

ନା ତାହା କରିନାହିଁ । ତଥାପି ଯେବେ ତୁମ ଗର୍ଭରୁ ପୁତ୍ର ଜାତ ହୁଏ । ମୁଁ ତାକୁ ମୋର ମୋର ପୁତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବି । କାତି ମହତ୍ତ୍ଵର ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବି, ହେଲା ।

ମିଛ କଥା - ଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସବୁ ଦିନ ମନରେ ନଥିବ । ଯଦି ଏ ଭାବ ଥିଲା ତ ବିବାହ ହେଲ କାହିଁକି ? ସେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଗତି କଣ ହେବ ।

ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସହଧର୍ମିଣୀ କରି ରଖିବି ।

ସବୁ ମିଛ । ଏ ସାହସ ତୁମର ବା କୌଣସି ପୁରୁଷର ନାହିଁ । ତୁମେ ଏ କଥା ପୂର୍ବେ ମୋତେ କହିଥିଲ ? ମୁଁ ସେଥିରେ ଆଶା ନରଖି ତୁମର ବିବାହ ଯୋଗାଡ଼ କଲି । ଏତେବେଳେ ପୁଣି ସେହି କଥା । ତୁମେ ଏ ଅଭ୍ୟାସ ଛାଡ଼ । ନହେଲେ ମୁଁ ବୃହତ୍ୟାଗିନୀ ହେବି ।

ମୋର ଏକଥା ଶୁଣି ହାତ ଧରି ପକାଇଲେ । କେତେ ଅନୁନୟ ବିନୟ କଲେ । ସେଥିରେ ମୋର ସେ ବିଷାଦ ଭାବ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଉଠେଇ ଗଲା । ଯଥା ପୂର୍ବ ତଥା ପର ।

ସାତ

କୌଣସି କୁ-ଅଭ୍ୟାସ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମନ ସ୍ଥିତା ଆବଶ୍ୟକ । ଯାହାର ମନ ଆନ୍ତନୁହେଁ ସେ ସବୁ କଥାରେ ଲଦିବଡ଼ । ଯାହାର ହୃଦୟରେ ବଳ ନାହିଁ । ସେ ଆଜି କଥାଏ ହେଲେ କାଲି କଥାଏ କହେ ଓ କରେ । ଆଜି ଯାହାକୁ ଦୃଶ୍ୟ କରେ,

କାଳି ତାକୁ ସୁଖପାଏ । ଆଜି ଯାହା ଛାଡ଼ିବି ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରେ, କାଳି ତାକୁ ପୁଣି ଆଦର କରି ଟାଣିନିଏ । ମାନସିକ ଦୃଢ଼ତାର ଅଭାବରୁ ଏହା ଘଟେ । ଏ କଥା କିଏବା ଅସ୍ୱୀକାର କରିବ ? ମୋର ମାନସିକ ବଳ ଗୋଟାଏ ପାଣି ଫୋଟକା ପରି, ମୁଁ ଏକାକିନୀ ଥିବାବେଳେ ଯାହା କରିବାକୁ ଭାବିଥାଏ ଦେବର ତାହା ଗୋଟାଏ ଫୁଟୁକିରେ ଉଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ତାଙ୍କ କଥା ମାନି ଯେମନ୍ତ ତାଙ୍କର ସାଦର ଅନୁନୟ ବିନୟର ବଶବର୍ତ୍ତନୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲି, ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ମମତା ସଙ୍ଗରେ ଟିକିଏ ପ୍ରଭୁତା ମଧ୍ୟ ମିଶିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ନିଃସହାୟ, ଅବଳା, ସବୁ ମାନିନେବାକୁ ପଡୁଥାଏ । ମୋର ଉପାୟ ହରାଇ ବସିଲି, ତାଙ୍କର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଆଉ ଅବସର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମନକୁ କେତେ ଥର ଧିକ୍କାର କରିଛି । ନିଭୂତରେ ବସି କାନ୍ଦି ଅଛି, ଗୁହରୁ ଗଲେ ଶାଶୁ ଦେବରକର ମଙ୍ଗଳ ହୁଅନ୍ତା ବୋଲି ଭାବେ । ମାତ୍ର ଯିବି କିପରି ଏବଂ କୁଆଡ଼େ ? କିଛି ସ୍ଥିର କରିପାରେ ନାହିଁ । ତୁନି ହୋଇ ରହେ । ଥରେ ଥରେ ଭାବେ ଯେବେ ଅତ୍ୟସହ୍ୟ ହୋଇପଡ଼େ ତେବେ ଉପାୟ କଣ ? ଦେବର କି ଆଉ ରଖିବେ ନା ପଛରିବେ ? ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ହୋଇ ବାହାରିଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବି । ନିଜ ଦୋଷ କ୍ଷାମାନ ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟର ଉପରେ ଦୋଷାରୋପ କରିବା ସ୍ୱଭାବିକ । ଏ ଚିନ୍ତା ଥରେ ଥରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ କରାଏ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନଟା ଏଡ଼େ ଶକ୍ତ ଓ ତୁଙ୍ଗ ବୋଲି ମନ ମାନେ ନାହିଁ । ଆତ୍ମହତ୍ୟା ସଂକଳ୍ପ ତ୍ୟାଗକରେ ।

ଗୃହକର୍ମ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ଚଲୁଥାଏ । ଶାଶୁ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ଓ ଭକ୍ତିର ଡ୍ରୁଟି କରାଏ ଦେବରଙ୍କ ସ୍ୱଭାବ ପୂର୍ବପରି - କେବେ କେବେ ତତୋଧିକ । ସବୁଚିନ୍ତା ଓ ଅନୁତାପ ସେଥିରେ ଉଭେଇଯାଏ । ମୁଁ ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ଦେବର ମୋର ଭର୍ତ୍ତା । ଏ ଭାବରେ ପୁଣି କିଛିଦିନ ଝଲିଗଲା ।

ସୁଖ ତ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ । ପୁଣି ମୋର କାଳ୍ପନିକ ସୁଖ, ପାପଜନିତ, ସେ ବା ବହୁଦିନ ରହିବ କିପରି ? କେତେଦିନ ଲୋକଲୋଚନରେ ଧୂଳି ପକାଉଥିବି । ନାମମାତ୍ର ସୁଖର ଅବସାନ ହୋଇ ଆସିଲା । ମୁଁ ଅତ୍ୟସହ୍ୟ ହୋଇଥିବାର ଜାଣି ପାରିଲି । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ପାପ ଗର୍ଭକୁ ଗୋପନ କରେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗୋପନ କଲି । କପଟରେ କେତେକ ମାସ ଚଳାଇ ନେଲି, ପ୍ରକାଶ କରୁନଥାଏ । ଯେତେବେଳେ

ମୋର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ଯେ ମୋର ଗର୍ଭରେ ସତ୍ୟାନ ରହିଲା । ସେତେବେଳେ ମୋର ହୃଦୟରେ ଭିନ୍ନ ଭାବ ଜାତହେଲା । ମାତୃଭାବ ମନକୁ ଅଧିକାର କରିବସିଲା । ଗର୍ଭସ୍ଥ ସତ୍ୟାନକୁ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲି । ଦେବର ସହବାସ ପାପ ବ୍ୟଭିଚାର ବୋଲି ଜାଣୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସେତେବେଳେ ପାପ ଓ ଦୋଷାବହ ବୋଲି ମନେ ହେଲାନାହିଁ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ସତ୍ୟାନର ଜୀବନରକ୍ଷା ପାପକ୍ଷୀକନର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବୋଲି ମନ ବାରବାର କହିଲା । ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲି ସତ୍ୟାନର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ । ନିଜକୁ କଳଙ୍କିନୀ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବି । ଏଥିରେ ଜଞ୍ଜା ନାହିଁ । ମନେକଲି ସତ୍ୟାନ ପ୍ରାପ୍ତି ନିମନ୍ତେ ମୋର ଦେବର ସଂଗ - ସୁଖ ନିମନ୍ତେ ନୁହେଁ ।

ଦେବରକୁ କହିବା ଉଚିତ କି ନା କଥା ହୃଦୟରେ ନାଚିଲା । ସେ ଶୁଣିଲେ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାଳନ କରି ମୋର ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ଶିଶୁଟିକୁ ପୁତ୍ରବତ୍ ପାଳିବେ ଓ ଲୋକରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବେ । ଏ ସତ୍ୟାହସ ତାଙ୍କର ନାହିଁ । ଗର୍ଭନିଷ୍ଠ କରିବାର ଅବଶ୍ୟ ତେଷା କରିବେ । ମୋର ଗର୍ଭଜାତ ଶିଶୁକୁ ଆତ୍ମଜ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବା ତାଙ୍କର ବଳ କାହିଁ ? କେବଳ ସେ ମୋର ସତାତ୍ମ ନିଷ୍ଠ କରିବା ନିମନ୍ତେ - ମୋ ସହିତ କାମନା ଲାଳସା ଦୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ସିନା ମୋତେ ଏପରି ପ୍ରତାରଣା କରିଥିଲେ । ସେ ଜାତି ଓ ସମାଜର ମୁହଁ ଦେଖିବେ । ନା ମୋର ପୁତ୍ରର ଜୀବନକୁ ଦେଖିବେ ? ହାୟଃ ବିଧାତା ମୁଁ କି କୁହୁକର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଏ ପାପ ପଙ୍କରେ ଲିପ୍ତ ହେଲି ।

ତାଙ୍କ ବିବେଚନାରେ ମୋର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ତାଙ୍କର କିଛି ନୁହେଁ ମୋର ତ ସତ୍ୟାନ । ମୁଁ ଏହାକୁ ନିଷ୍ଠ କରିବି କେଉଁ କାରଣରେ । ମା ସହିତ ସତ୍ୟାନର ଯେଉଁ ଘନିଷ୍ଠତା, ପିତା ସହିତ ତ ସେ ଘନିଷ୍ଠତା ନାହିଁ । ବାପ ସିନା ନିଜର ଔରସ, ପୁତ୍ରକୁ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଛଡ଼ାଇ ଘେନିଯାଏ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ପୁତ୍ରକୁ ବ୍ୟଭିଚାର ଜନିତ ବୋଲି ମନେକରେ ତାକୁ ତ ମା ଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଏ ନାହିଁ । ସେ ତ ମାର ହୋଇ ରହେ । ମୋର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ତ ମୋର ନିଜସ୍ୱ । ତାକୁ ତ କେହି ମୋଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ତେବେ ତାକୁ ମୁଁ ନିଷ୍ଠ କରିବି କାହିଁକି । ତାକୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ମୋର ପ୍ରାଣ ପଣ କରିବି । ଯେତେଦିନ ପାରିଲି ଗର୍ଭଗୋପନ କରି ରଖିଲି ।

ଦେବର କାର୍ଯ୍ୟବଶତଃ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯାତାୟତ କରନ୍ତି । ଏମନ୍ତ କି ଦୀର୍ଘ କାଳ ମଧ୍ୟ ପ୍ରବାସରେ ରହିଯାନ୍ତି । ଏହା ମୋ ପ୍ରତି ଏକ ସୁଯୋଗର କାରଣ ହେଲା,

ମୁଁ ମୋର ସତ୍ତାନର ଅନୁଧ୍ୟାନରେ ଥାଏ । ଅନ୍ୟ କେହି ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ମୋର ସୌଭାଗ୍ୟ । ମୋର ଶାରୀରିକ ଗଠନ ଏଥିନିମନ୍ତେ କେତେକାଂଶରେ ମୋର ମନଭାବର ସହାୟକ ଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତରେ ଗର୍ଭଗୋପନ କରି ଚଳୁଥାଏ ସାବଧାନତା ସହକାରେ । ଦିନେ ଦେବର ପରାଗିଲେ, ଅଗତ୍ୟା ତାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲି । ମୋ କଥା ଶୁଣି ସେ ବିମର୍ଷ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ମୁଖ ଶୁଖିଗଲା, ମୁଁ ହସ ହସ ହେବା ଦେଖୁ ସେ କହିଲେ, ତୁମେ ହସୁଛୁ ଆମର ଯେ ସର୍ବନାଶ ହେବାକୁ ବସିଲା, ଜାତି ମହତ ମର୍ଯ୍ୟାଦାଆଦିର ମୂଲ୍ୟୋତ୍ପାଦନ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ।

ମୁଁ କହିଲି ଜାଣିଶୁଣି ଯାହା କରିବାକୁ ଯାଉଛୁ ସେଥିନିମନ୍ତେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ମୋ ଗର୍ଭରୁ ଯେ ଜନ୍ମିବ ତାକୁ ନିଜର ପୁତ୍ର ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବ । ପୂର୍ବେ ତ ଏହି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଛ, ତୁମ କଥାମୁତାରେ ଫଳପାଇଲ । ମୋ କଥା ମାନିଲ ନାହିଁ ।

ଏତେଦିନଯାଏ ମୋତେ ନକହି ଗୋପନ କଲ କାହିଁକି ?

ମୁଁ ତ ପ୍ରବୀଣା ନୁହେଁ, ଜାଣିବି କିପରି ? ଯେତେବେଳେ ଠିକ୍‌ରୂପେ ଜାଣିପାରିଲି ସେତେବେଳେ କହିଲି ।

ଉପାୟ

ଉପାୟ ଆଉ କଣ, ଗର୍ଭରକ୍ଷାକରି ପୁତ୍ରକୁ ପାଳନ କରିବା ।

ଏହା କି ସମ୍ଭବ ।

ଅସମ୍ଭବ କାହିଁକି, ଏହାହିଁ ତ ତୁମର ଓ ମୋର ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଉଭୟଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଓ ମତରେ ଆଜି ସତ୍ତାନ ମୋର ଗର୍ଭସ୍ଥ ।

ସ୍ତ୍ରୀ-ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଳୟଙ୍କରା ତୁମେ ମୋର ସର୍ବନାଶ କରିବାକୁ ବସିଲା ।

ତୁମେ ଏଥିରେ ଦୋଷୀ ନା-ମୁଁ । ତୁମ କଥା ଯେବେ ତୁମେ ନରଖ ତେବେ ମୋର ତ ସର୍ବନାଶ ହୋଇରହିଛି । ସତ୍ତାନ ରକ୍ଷା କଲେ ମୋର ରକ୍ଷା ।

ଅସମ୍ଭବ..... । ସତ୍ତା ରକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ତୁମ ରକ୍ଷା ଅସମ୍ଭବ । ସତ୍ତାନନାଶ ହେଲେ ତୁମର ରକ୍ଷା ଓ ପୂର୍ବବତ ସୁଖ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଏହା ଭିନ୍ନ ତୁମର ଆଉ ଗତି ନାହିଁ ।

ମୁଁ ବରଂ କଳଙ୍କିନୀ, ବ୍ୟତିଷ୍ଠାରିଣୀ ଭିକାରୁଣୀ ହୋଇ ଅପବାଦ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହିବି, ମାତ୍ର ମୋର ସନ୍ତାନ ନଷ୍ଟ କରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ସନ୍ତାନ ନଷ୍ଟ କରିବି ବୋଲି ତୁମ ସଙ୍ଗରେ ସହବାସ କରିନାହିଁ । ତୁମେ କହିଥିଲୁ ପରା ମୋ ଗର୍ଭରୁ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଲେ ତୁମେ ତାକୁ ନିଜର ପୁତ୍ର ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବ । ଜାତି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ତ୍ୟାଗ କରିବ । ଏବେ ମୋର ଗର୍ଭସ୍ଥ ସନ୍ତାନ ଦ୍ଵାରା ତୁମର ଓ ମୋର ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ ବୋଲି ଭାବୁଛ ? ସେହି ସନ୍ତାନକୁ ନାଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ? ଗର୍ଭଧାରଣ ହିଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଧର୍ମ - ଭୋଗଲାଳସାରେ ହେଉ ବା କାମ ପରବଶରୁ ହେଉ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ପ୍ରଣୟର ଫଳରୁ ଗୋଟିଏ ଜୀବର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ଧର୍ମରକ୍ଷା ହୋଇଛି । ପାପ ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ଅବଶେଷରେ ପୁଣ୍ୟ ଫଳର ଉଦୟ ହୋଇଛି । ଏହି ସନ୍ତାନ ଦ୍ଵାରା ଲୋକହସା ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ପାପ ପ୍ରଣୟର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତସ୍ଵରୂପ କଳୁଷ କ୍ଷୟର ସୁଗମ ପଥ ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ଏହାକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାର କ୍ଷମତା ଆମର ନାହିଁ । ସେ ଭାବ ପରିତ୍ୟାଗ କର । ମହାପାତକ ଯେଉଁ ଭୁଣ ହତ୍ୟା, ସେଥିରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଅନାହିଁ ।

ଏହା ଶୁଣି ମୋର ଦେବର ତୁମ୍ଭି ହୋଇ ବସି ରହିଲେ । ଅନେକ କ୍ଷଣ ମିଥମାଣ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ, ପରେ “ଆଜ୍ଞା” କହି ମୋ ନିକଟରୁ ଖଣିଗଲେ । ମୁଁ ଭାବିଲି ମୋର କଥା ତାଙ୍କ ମନକୁ ପାଇଲା ବୋଧହୁଏ । ଆଉ ଗର୍ଭନଷ୍ଟର ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ ।

ଦୁଇଦିନି ଦିନ ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ଖଣିଗଲେ, ସେଠାରୁ ଫେରି ପୂର୍ବ ପ୍ରସଂଗରେ ଆଉ ଆଲୋଚନା କଲେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠତା ବଢ଼ାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏପ୍ରକାର ଅଭିନବ ପ୍ରେମାଳାପ ଓ ଗାତ୍ର ସ୍ନେହ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଗୃହ ଅଭିସନ୍ଧି ଥିଲା । ତାହା ମୁଁ ବୁଝି ପାରି ନଥିଲି । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିନେଲେ ଯେ ସ୍ନେହ ଦ୍ଵାରା ମତେ କରାଯାଇ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏବଂ ସେ ଯାହା କହିବେ ବା ଯେଉଁ ଆଦେଶ ଦେବେ ତାହା ମୁଁ ଅମ୍ଳାନ ବଦନରେ ମାନି ନେବି । ଏଣୁ ଦିନେ ପୁଣି ପୂର୍ବ କଥାର ଅବତାରଣା କଲେ । ଏବଂ ଔଷଧ ସେବନ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ବା ଡର୍କ ବିତର୍କାଦି ଚଳିବ ନାହିଁ । ଶଠତା ହିଁ ଏଥିର ପ୍ରତିକାର ଭାବିନେଲି, ତାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମୁଁ ସମ୍ମତ ହୋଇ ଥିବାର ସେ ବିଶ୍ଵାସ କଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଔଷଧ ସେବନ କରିବାକୁ ସ୍ଵୀକୃତ ହୋଇ ତାହା ଗ୍ରହଣ କଲି । ସେଥିରେ ସେ

ଭାରି ଖୁସି, ତିନିମାତ୍ରା ଔଷଧ ଦେଇଥିଲେ, ସେହି ସଂଧ୍ୟାରେ ଏକ ମାତ୍ରା ପାନ କରିଥିବାର କହିଲି ବାକି ଦୁଇମାତ୍ରା ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେଲି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତୀତି ଜଟିଳ । ଆରଦିନ ସକାଳେ ପୁଣି ତାଙ୍କୁ ଏକମାତ୍ରା ଔଷଧ ଥିବାର ଦେଖାଇଦେଲି, ସେ କହିଲେ ଯେ ତିନିମାତ୍ରା ଔଷଧ ସେବନ କଲେ ନିଷ୍ଠୟ ଫଳ ଦେବ । ଏହା ଅମୋଘ ଔଷଧ । ସେଦିନ ସକାଳୁ ପ୍ରକୃତରେ ମୋର ସାମାନ୍ୟ କ୍ଷୁର ବାନ୍ତି ହେଲା । ଏହା ଦେଖି ତାଙ୍କର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଜଟିଳ ଯେ ମୁଁ ଔଷଧ ଦୁଇମାତ୍ରା ଭକ୍ଷଣ କରିଥିଲି । ଆଉ ଏକମାତ୍ରା ଭକ୍ଷଣ କଲେ ତାଙ୍କର କଳଙ୍କ ମୋଚନ ହେବ ଏବଂ ସେ ସୁଖ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ସଂସାରରେ ପାପଶୂନ୍ୟ ସୁପୁରୁଷ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରିବେ । ମୁଁ ଖଟରେ ଚୁନି ହୋଇ ଶୋଇଥାଏ । ଆହାରେତେ ମୋ ନିକଟକୁ ଆସି କହିଲେ, ଦେଖ, ବିଶେଷ ପ୍ରୟୋଜନ ଥିବାରୁ ମୁଁ ଋଷି ଛଅଦିନ ସକାଶେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯାଉଅଛି । ଆଉ ପାନକ ଆଜି ସଂଧ୍ୟାରେ ପିଇବ । ଆଉ ଚିତାର କାରଣ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାହାକି ଠାରୁ ଔଷଧ ଆଣିଥିଲି ସେ କହିଥିଲେ ତିନିପାନ ଖାଇସାରିଲାକୁ ନିଷ୍ଠୟ ଫଳ ମିଳିବ । ସାମାନ୍ୟ କ୍ଷୁର ଓ ବାନ୍ତି ତାର ପୂର୍ବାଭାସ ହୋଇପାରେ । ଭୟର କାରଣ କିଛି ନାହିଁ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାରୁ ଆମ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ମଙ୍ଗଳ ହେବ । ମୁଁ ଯାଉଛି ।

ଏହା କହି ଝଲିଗଲେ । ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନିବୋଧ କଲି । ଭାବିଲି ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ପ୍ରାଣ ନାଶକୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପା ବୋଲି ଭାବିବା କେତେ ନିର୍ବୋଧତା ଓ ହୀନ ପ୍ରକୃତିର ପରିଚୟକ । ତାହାଛଡ଼ା ଈଶ୍ୱର ମଧ୍ୟ ଏତାଦୃଶ କ୍ଷତ୍ୱଯନ୍ତ୍ରରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ବୋଲି ମାନବ ଭାବେ ? ଅଥଚ ମାନବ ଈଶ୍ୱର ବିଶ୍ୱାସୀ ବୋଲି ଢ଼ଙ୍କା ବଜାଇ ବୁଲେ । ଏହା ଭାବି ମନକୁ ଶତଧ୍ୱଙ୍କାର ଦେଲି । ମୋର ସାମାନ୍ୟ ଅସୁସ୍ଥତା କେଉଁଆଡ଼େ ଝଲିଗଲା । ଦେବରଜ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଗମନ ମୋ ପକ୍ଷରେ ମଙ୍ଗଳଜନକ ହେଲା । ପୁଣି କିଛି ଦିନ ଝଲିଗଲା ।

ଦେବର ଫେରିଲେ । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା ଗର୍ଭନିଷ୍ଠ ହୋଇଥିବ । ମାତ୍ର ମୋ ଠାରୁ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲେ ଯେ ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଫଳ ଦିଶିଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସେ ଅଧୀର ହୋଇ ନିଜ ଅଦୃଷ୍ଟ ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମାତ୍ର ମୋ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିରକ୍ତି ଭାବ ଥିବାର ଜଣାଗଲା ନାହିଁ । କହିଲେ ନିତେଷ ହୋଇ ରହିଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଶେଷୋକ୍ତ କଥା ଶୁଣି ମୋର ପ୍ରାଣ ଦୁର୍ଦ୍ଦି କରି ଉଠିଲା । ବିଜାତୀୟ ଘୃଣା ଓ ଭୟର ଉଦୟ ହେଲା । ମୁଁ କହିଲି, ଔଷଧ ମାତ୍ରା ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ଵାରା ପାପା ମାତ୍ରା ବୃଦ୍ଧି କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ କଣ ? ଅବ୍ୟର୍ଥ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟର୍ଥ ମନୋରଥ ହେଲା । ପୁଣି ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରିବାର କଞ୍ଚନା ଦ୍ଵାରା ପାପର ମାତ୍ରା ବୃଦ୍ଧି କରୁଛୁ କାହିଁକି ? ଯାହା ହେବାର ହେଉ ବୃଥାଯନ୍ତର ପ୍ରୟାସ ପାଶୋରି ଦିଅ । ସେ କହିଲେ ସତ, ମାତ୍ର ଏ ସତର ଅର୍ଥ ମୁଁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିଲି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମୁଖ ଭଙ୍ଗା କଠୋର ହୋଇଉଠିଲା । ସେ ଭଙ୍ଗୀରେ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପର ପରିଚୟ ପାଇଲି । ତାଙ୍କ ସହିତ ଚର୍ଚ୍ଚା ବିତର୍କ କରିବାକୁ ଉଚିତ ମନେ ନକରି ନୀରବ ରହି ମନକୁ ଆଶ୍ରୟ କଲି । ସ୍ଥିର ସଂକଳ୍ପ କଲି ଯେ, ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟାକୁ ବିଫଳ କରି ମୋର ଗର୍ଭସ୍ଥ ସତ୍ୟାନୁବେଦ ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କରିବି ।

ଦିନେ ଆସି ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ ସାତ ମାସ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବାରୁ ଔଷଧ ଦ୍ଵାରା ଗର୍ଭପାତର ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଚିତ୍ତାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲି ।

ଆଠ

ଶାଶୁ ବୃଦ୍ଧା, ତାଙ୍କର ତୀର୍ଥ କରିବାର ବାସନା ଅନେକ ଦିନରୁ ବଳବତୀ, ଦେବରଞ୍ଜ ଠାରେ ଏ ପ୍ରସାଦ କଲେ । ସେ “ଆଉ କିଛିଦିନ ଯାଉ ବୋଲି ଭଣ୍ଡି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଶାଶୁ ମୋଠାରେ ଏ ପ୍ରସାଦ ଅନେକ ଥର କହିଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଦେବରଞ୍ଜକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ସେହି ଉତ୍ତର ପାଉଥାଏ । ଦିନେ ଅବସର ବୁଝି କହିଲି, ଦେଖ ତୁମ ମା ତୀର୍ଥ କରିଯିବାକୁ ଏତେଥର ଅନୁରୋଧ କରୁଅଛନ୍ତି । ତାହା ତୁମେ ରକ୍ଷା କରୁନାହିଁ । ଏହା କି ଭଲ କଥା ? ସେ ବୃଦ୍ଧା, କେଉଁ ଦିନ ଯେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଉଲ୍ଲିକିତ, ମନରେ ଆଶାରଖି ମରିବେ । ଏ ପାପ ତ ତୁମକ ଲାଗିବ । ତାଙ୍କର ଏ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ । ତା ଛଡ଼ା ମୋର ମଧ୍ୟ ତୀର୍ଥ ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା ହେଉଅଛି । ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କୁ ନେଇ ଘେରାଏ ବୁଲାଇ ଆଣ ।

ସେ ବିଦ୍ରୁପ କରି କହିଲେ, ଆଃ ତୁମର ପୁଣି ତୀର୍ଥ ?

ପାପ କଳଙ୍କ ବୋହିଲି ବୋଲିକି ତୀର୍ଥ ବ୍ରତ ମଧ୍ୟ ମନା ? ତୀର୍ଥ କଲେ କିଛି ପାପ ତ ଦୂର ହେବ । ତୀର୍ଥ ପରା ପାପ ନାଶକ ?

ତୁମକୁ ଆସନ୍ତୁ ପ୍ରସବା ବୋଇଲେ ତଳେ । ବିଦେଶରେ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘଟିଲେ ଯେ ମହାବିପଦର କଥା । ମା ଜାଣିବେ ଆଉକି ବିତ୍‌ପାତ ଘଟିବ । କିଏ କହିପାରେ ।

ତୁମେ କ ମନେ କରିଛ ଯେ ଘରେ ପ୍ରସବ ହେଲେ ଭଲ ? ତାହା ନୁହେଁ, ସେତେବେଳେ ବିଦେଶରେ ଅନେକ ସୁବିଧା ।

ମୋର ଏପରି ପ୍ରସ୍ତାବରେ କାରଣ ଥିଲା । ଇତି ମୋର ଦେବର, ଗୋଟିଏ ପ୍ରୌଢ଼ା ବିଧବାକୁ ମୋର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା ନିମନ୍ତେ ନିଯୁକ୍ତି କରିଥାନ୍ତି । ସେ ଆମ ଗ୍ରାମ ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ । ତାକୁ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମରୁ ଆଣିଥିଲେ । ପ୍ରସବ କରାଇବାରେ ତାର ପଚୁତା ଥିଲା । ଏ ନବାନୁଗ୍ରହରେ ଗୋଟାଏ ଦୁରଭିସନ୍ଧି ଥିବାର ମୁଁ ସନ୍ଦେହ କରିଥିଲି । ଖୁବ ସାବଧାନରେ ବୁଲୁଥାଏ । ଦିନେ ତା ସହିତ ମୋ ଦେବର ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୃଦ ବିଦାରକ ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଥିବାର ମୁଁ ଲୁଚିରହି ଶୁଣି ପାରିଥିଲି । ଘର ପଛ ବାଡ଼ିଆଡ଼େ ନିଶ୍ଚବ୍ଧ ଅନ୍ଧକାର ରାତ୍ରରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ । ସେ ପିଣ୍ଡାଟୀ ମୋ ଘରକୁ ଆସିବା ଦିନୁ ମୁଁ ତାର ଓ ଦେବରଙ୍କ ଗତିବିଧି ଦେଖୁଥାଏ । ରାତ୍ରରେ ନିଦ ନଥାଏ । ସେ ଶୟନ ଗୃହରୁ ଖଲିଗଲେ । ମୁଁ ଗୋପନରେ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଯାଉଥାଏ । ଦେବର ତା ସଙ୍ଗରେ କୌଣସି କଥାହେଲେ, ମୁଁ ଅନ୍ତରାଳରେ ଥାଇ କାନଡେଉଥାଏ । ଏହିପରି ଅନେକଥର ସେ ଦୁହେଁ ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ କରନ୍ତି ତାହା ମୁଁ ଶୁଣିବାକୁ ପାଉଥାଏ । ମାତ୍ର ସେ ରାତ୍ରିର ଗୁପ୍ତ ପରାମର୍ଶ ମୋର ହୃଦୟକୁ ଦର୍ଶନ କଲା । ମୋର ଶ୍ବାସ ପ୍ରଶ୍ବାସ ରୁଦ୍ଧ ହେଲାପରି ଲାଗିଲା । ମୋର ରକ୍ତ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଗଲା । ହାତଗୋଡ଼ ତଳିଲା ନାହିଁ । ମୃତ ପ୍ରାୟ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ରହିଲି । ସେ ନୃଶଂସ ଜଘନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ ତୁମମାନଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରକାଶ ନକରିବା ଭଲ । ମୁଁ ଯାହାର ଜନନୀ ହେବି ତାହାର ଏ ଅମଙ୍ଗଳ କଥା ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବି କିପରି ।

ସେହି ରାତ୍ରିରେ ସେଦୁହିଁଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରଣା ସ୍ଥାନରୁ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ଆପଣା ଶୟନକକ୍ଷକୁ ଆସି ଶୋଇଲି । ନିଦ୍ରା ହେବାର ତ କଥା ନୁହେଁ, ତଥାପି ନିଦ୍ରାର ଛଳନା କଲି । ପିଣ୍ଡାଟୀ ଆସି ଆପଣା ଶେଯରେ ଶୋଇଲା । ମୁଁ ରାତ୍ରି ସାରା ଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ ରହିଲି । ଶାଶୁଙ୍କ ସହିତ ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା କଲେ ବାଟରୁ ପଳାଇବା ଭିନ୍ନ ଉପାୟାତ୍ମକ ନାହିଁ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲି । ଏଣୁ ଦେବରଙ୍କ ନିକଟରେ ଶାଶୁଙ୍କ ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା ପ୍ରସ୍ତାବ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲି ।

ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନକୁ ଯିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ଦେବର ଭାବିଲେ, ତାଙ୍କର ଦୁରଭିସନ୍ଧି ତୀର୍ଥସ୍ଥାନରେ ନିରାପଦରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାପ ପଳ ଧୋଇଯିବ ଭାବି ମହା ଆନନ୍ଦ । ଶାଶୁ ତୀର୍ଥ ଦର୍ଶନ କରି ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବେ ବୋଲି ସେ ମହାଶୁସି ଏବଂ ଏଥି ନିମନ୍ତେ ମୋତେ ଘନ ଘନ ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ପ୍ରଶଂସା, ମୁଁ ମନେ ମନେ ମଧ୍ୟ ଆହ୍ଲାଦିତ ଓ ଆଶ୍ଚସ୍ତ ଯେ ବାଟରୁ ଦେବରଜ ଚକ୍ଷୁରେ ଧୂଳିଦେଇ ପଳାୟନ କରିବ ଶିଶୁର ପ୍ରାଣ ବଞ୍ଚାଇବି ।

ଯୋଗାଡ଼ପାତି କରିବାରେ ଓ ଶୁଭଦିନ ଗଣାଗଣି କରିବାରେ କିଛିଦିନ ବିତିଗଲା । ଦିନସ୍ଥିର ହେଲା । ଘରର ତିନିଜଣ ତିନୋଟି ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି କଳ୍ପନାକରି ଅନୁକୂଳ କଲୁ । କିଛି ବାଟି ଝଲିଲୁ । ପରେ ରେଳ ଚଢ଼ିଲୁ । ଏହା ମୋର ପ୍ରଥମ ରେଳ ଦେଖିବା, ରେଳ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ଆଗରୁ କିଛି ମାତ୍ର ଧାରଣା ନଥିଲା । ରେଳ ଚଢ଼ି ଯାତ୍ରାକଲୁ ।

ବାଟରୁ ପଳାଇବାର ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲି । ମାତ୍ର କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ କିପରି ଭାବରେ ପଳାଇଲେ ଦେବର ମୋର ସଂଧାନ ପାଇବେ ନାହିଁ । ଏଥର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରି ନଥିଲି । କରନ୍ତି ବା କିପରି ? ମୋର ତ ରେଳ ବାଟର ଅଭିଜ୍ଞତା ନଥିଲା । ରେଳ ଚଢ଼ି କେତେକ ଷ୍ଟେସନ ଅତିକ୍ରମ କଲାପରେ ଜାଣି ପାରିଲି ଯେ ଷ୍ଟେସନ ମାନଙ୍କରେ ଗାଡ଼ି ରହିବା ବେଳେ ଲୋକ ଉତୁରନ୍ତି ଓ ଚଢ଼ନ୍ତି । କି ଦିନ କି ରାତି ଏହିପରି ଲାଗି ଅଛି । ଏକ ଷ୍ଟେସନଠାରୁ ଆଉ ଏକ ଷ୍ଟେସନ ଦୂରତା କମ୍ ନୁହେଁ । ମନେକଲି କୌଣସି ଷ୍ଟେସନରେ ଦେବରାଦିଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତରେ ଉତୁରି ପଡ଼ି ପଳାୟନ କରିବି । ସେମାନଙ୍କ ଜାଣିବା ବେଳକୁ ମୁଁ ଅନେକ ଦୂର ଝଲିଯାଇଥିବି । ତାହାଛଡ଼ା ମୁଁ କେଉଁ ଷ୍ଟେସନରେ ଉତୁରିଲେ ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ଜଣା ପଡ଼ିବ ବା କିପରି । କେତେକ ଷ୍ଟେସନ ପାର ହେଲା ଉତ୍ତାରୁ ମୋର ଅଭିଜ୍ଞତା ଜାତହେଲା । ମୁଁ ଘରୁ ଆସିଲା ଖଣ୍ଡକେତେ ଲୁଗା ଏବଂ କିଛି ଟଙ୍କା ଗୋପନରେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ରଖୁଥିଲି । ଆମୋଦରେ ରେଳରେ ବସି ଝଲିଅଛି । ସଂଧ୍ୟା ହେଲା, ଦେଖୁ ଦେଖୁ ରାତ୍ରି । ଶାଶୁ ଓ ମୁଁ ବିଧବା ରେଳରେ ଖାଇବା କଥା ଦୂରେ ଆଉ ଜଳଗ୍ରହଣ ବା କରିବୁ କିପରି ? ଦେବର ତ ଅଲଗା ଗାଡ଼ିରେ ଥିଲେ ରାତ୍ରି ଶୋଇବା ବେଳ ହେଲା । ଦେବର ଆସି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଗଲେ ଏବଂ ସେ ରାତ୍ରିରେ ଆସିବେ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଗଲେ । ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ଯାହା ମହା ସୁଖରେ ସୁଯୋଗ ଲାଭ କରିବି । ଠିକ୍ ତାହାହିଁ

ହେଲା । ରାତ୍ରରେ ରେଳ ଡ୍ୟାଗ କଲେ ଅନାୟାସରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ହେବ । ପ୍ରଥମ ରାତ୍ରରେ ପଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କଲି ନାହିଁ । ମନେ କଲି କେଜାଣି ବା ଆପଣା ଘର ନିକଟରେ ଉତୁରି ପଡ଼ିଲେ କେହି ଜାଣି ପାରିବେ ବା ଦେବର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ପାରିବେ ।

ପ୍ରଥମ ରାତ୍ରି ତୁନି ହୋଇ ଶୋଇ ରହିଲି । ପରଦିନ ସକାଳେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଉତୁରି ସ୍ଥାନ ଭୋଜନାଦି କରି ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲୁ, ଓପର ଓଲି ରେଳ ଚଢ଼ିଲୁ । ରେଳ ଝଲିଅଛି । ମୁଁ ରାତ୍ରିରେ ପଳାୟନ କରିବା କଷ୍ଟନା ମନରେ ସ୍ଥିର କରୁଅଛି । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା । ରାତ୍ରି ହେଲା, ପୂର୍ବପରି ଦେବର ଆସି ସତର୍କ କରାଇଗଲେ । ଶାଶୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଶୋଇଲି । ମାତ୍ର ନିଦ ନାହିଁ । ରେଳ ଝଲିଅଛି । ସେତେବେଳେ ରାତ୍ରି ଅଧରୁ ବଳିଲାଣି । ଏକ କ୍ଷେପନରେ ଗାଡ଼ି ଠିଆ ହେଲା, ମୁଁ ଜାଣେନାହିଁ କେଉଁ କ୍ଷେପନ । ରେଳ ଠିଆ ହେବା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ମୋର ବୋକଝ ଧରି ଉତୁରୀ ପଡ଼ିଲି । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରେଳ ଗାଡ଼ି ଝଲିଗଲା । ମୁଁ ଯାଇ ଗ୍ରାମରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲି । ସକାଳେ ସେ ଗ୍ରାମରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲି, ରେଳ ଝଲି ଅଛି ପକ୍ଷିମକୁ, ମୁଁ ଦକ୍ଷିଣ ମୁଖରେ ଝଲିଲି । ଜଙ୍ଗଲ ବାଟ ବାଘ ଭାଲୁର ଭୟ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । ଏକାକିନୀ କିଛିଦୂର ଝଲିଆସି କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସେ ଓଲି କେତେବାର ଝଲିଲି ଜଣାନାହିଁ । ସାଙ୍ଗ ପାଇ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ରହିଲି ଆରଦିନ ଗାଡ଼ିକରି କିଛି ଦୂର ଆସିଲି । ପୁଣି ଝଲିଝଲି ଡିନି ଦିନରେ ଏଠାକୁ ଆସିଅଛି । ଡକ୍ଟର କାଣି ଅଛି ଯେ ମୋର ବାସସ୍ଥାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକ କେହି କିଛି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଜକୁ ନିରାପଦ ଭାବିଅଛି । ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଏବା କାହିଁକି ଅନୁସଂଧାନ କରିବାକୁ ଯିବ । ସମସ୍ତେ ଭାବିବେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭବତୀ ବିଧବା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଏବଂ ନିଃସହାୟା । ଦେବର ମୋର ସଂଧାନ ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ମୁଁ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇ ନଥିଲେ, ମୋ ପ୍ରତି ଆଶଙ୍କା ହୋଇ ବା ମୋର ଅନୁସଂଧାନ କରତେ । ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କରି ପୁଣି କଳଙ୍କ କାଳିମା ବୋଲି ହେବେ ବା କାହିଁକି ? ଭାବିଥିବେ ଗଲା ଭଲ ହେଲା । ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ଦୁଷ୍ଟରିତ୍ରା କୁଳତ୍ୟାଗିନୀ ପ୍ରଭୃତି ଅପବାଦ ଦେଇ ନିଜେ ବିଶୁଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ବ ଦେଖାଇବେ । କେବଳ ଶାଶୁ କାନ୍ଦିବେ । ମୋ ଗୁଣ ସ୍ମରଣ କରିବେ । ରେଳରୁ ପଡ଼ିଗଲା ବୋଲି ଭାବିବେ । ଦୁଃଖ କରିବେ । ସେ ତ ମୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ବା ଆଉ ଜାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ ତାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ମାତ୍ର ମୋର ହୃଦୟରେ ଦୁଃଖ

ଜାତ ହେଉଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୋର ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସିନା ଏହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଭାବିଲି ବା କଲି, ଯାହା ହେଉ ତାଙ୍କ କଥା ତାଙ୍କ ପୁଅ ବୁଝିବେ । ମୁଁ ମୋର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ଜୀବନ ଗୋଟିଏ ପିଣ୍ଡାତ ଓ ଗୋଟିଏ ପିଣ୍ଡାତୀ ହସ୍ତରୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତି । ଏଥିନିମନ୍ତେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଠାରେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ।

କାଲି ତୁମେ ଦୁହେଁ ମୋର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷା କରି ମୋତେ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଥାନ୍ତି । ତୁମେ ଦୁହେଁ ମୋର ଧର୍ମର ଭାଇ । ମୁଁ ସମସ୍ତ କଥା ନିସ୍ଵପଚରେ ତୁମମାନଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରକାଶ କଲି । ଏଥିରେ ମିଥ୍ୟା କଥା କିଛି ନାହିଁ । ତୁମର ଯାହା ଉପଦେଶ ଦେବାର କଥା ତାହା ଦିଅ । ମୁଁ ପାଳନ କରିବି । ମତେ ରଖ ବା ପାଦରେ ଠେଲିଦିଅ ତୁମ ଇଚ୍ଛା ।

ଶିଶୁର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷାହିଁ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଗର୍ଭସନ୍ଧାନ ହେଲା ଦିନଠାରୁ ମାତୃସ୍ନେହ ମୋ ହୃଦୟରେ ଜାତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ପ୍ରାଣ ପଣ କରି ମୁଁ ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ ମୁଖାବଲୋକନ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥାନ୍ତି । ଦେଖିବି ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖିବି । ହୃଦୟରେ ମୋର ଭୟ ନାହିଁ । ଯାହାର ପ୍ରାଣକୁ ମୁଁ ହତକର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରୁ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବ । ଓ ଦୀର୍ଘ ଜୀବୀ ହେବ, ଏଥିରେ ତିଳେମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ତୁମେ ଦୁହେଁ ତାର ସାହାଯ୍ୟ କରି ତାକୁ ମନୁଷ୍ୟ କରି ଗଢ଼ିବ । ଏହା ମୋର ଏକମାତ୍ର ଆନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛା, ଆଶା ଓ ଭରସା ।

ଉପାୟ ହୀନା ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ପୁରୁଷର ପ୍ରତାରଣାର ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ି ଆତ୍ମ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଭୁଲିଯାନ୍ତି । ଭାଇ କିଛି ମନେକରିବ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ପୁରୁଷ ପ୍ରତାରକ । ସ୍ତ୍ରୀର ସର୍ବନାଶ କରିବାକୁ ପୁରୁଷର ତିଳେ ହେଲେ ପାପ ଭୟ ନାହିଁ । ସୁଖର ପ୍ରଲୋଭନଦେଖାଇ ପକ୍ଷିଳ ପଥକୁ କଢ଼ାଇ ନିଅନ୍ତି । କେବଳ ତାହା ନୁହେଁ ନିଜେ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରହି ସ୍ତ୍ରୀର ପାପ ମାତ୍ରାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରୁଥାନ୍ତି । ଘଟଣା କ୍ରମେ ନିଜେ କଳଙ୍କିତ ହେବାର ଆତାସ ପାଇବା ମାତ୍ରକେ ତାହା ଉପରେ ଆହୁରି ପାପ ଓ କଳଙ୍କର ଭାରମୟ ପସରା ଲଦିଦେଇ ନିମଜ୍ଜିତ କରନ୍ତି । ପୁରୁଷ ପାପ ଶୂନ୍ୟ ଓ ନିଷ୍ଠାଳ । ସ୍ତ୍ରୀ କଳଙ୍କିନୀ, ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀର ସର୍ବନାଶ କରେ ସେହି ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଣି ସେହି ପୁରୁଷକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ପୁରୁଷ ନିଷ୍ଠାଳ ହେବବୋଲି ତା ନିମନ୍ତେ ବିଷପାନ କରି ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣକୁ ନାଶ କରିବାରେ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରେ ନାହିଁ । ପାପାମାତ୍ରା ବୃଦ୍ଧିକରେ

କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ଭୃଣହତ୍ୟାରୁପୀ ମହାପାପ ଅର୍ଜନ କରେ । ଜଣାପଡ଼ିଲେ ଅପମାନ ଦଣ୍ଡ ଜାତିରୂପ ଆଦି ଯାବତୀୟ ଅନିଷ୍ଟ । ପୁରୁଷ ନିର୍ଲିପ୍ତ ନିଷ୍ଠଳକ ଯେବେ ପୁରୁଷ ଉପରେ ଏତାଦୃଶ ଦୋଷର ପ୍ରମାଣ ହୁଏ ସେ ସାଧାରଣ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ଦ୍ଵାରା ନିଷ୍ଠୁତି ଲାଭକରି ସୁଖରେ ବାସକରେ । ହାୟଃ ବିଧାତା, ଏକଦୋଷ ଲାଗି ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଚାର ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଣ୍ଡ ।

ଭାଇ ମୁଁ ସଂଯମ ଅଭାବରୁ ପ୍ରତାରକର ପ୍ରତାରଣାରେ ପ୍ରତାରିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସାମାନ୍ୟ ସୁଖ ଲାଳସାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଅମୂଲ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ସତୀତ୍ଵକୁ ହରାଇ ବସିଛି ମୁଁ ପାପିନୀ ମୁଁ କଳଙ୍କିନୀ । କଷ୍ଟ ପାଉଛି । ଅନୁତାପାନଳରେ ଦଗ୍ଧ ହେଉଛି । ତଥାପି ମୋର ପାପ କ୍ଷୟ ହେବାର ଆଶା କରି ନପାରେ । ମାତ୍ର ମୋର ଗର୍ଭରୁ ସନ୍ତାନର ଅପରାଧ କଣ ତାର ପ୍ରାଣ ନାଶ କରିବାର ତ କାହାରି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ସେହି ନୀରିହ ପ୍ରାଣୀ ତ ଏ ଜଗତରେ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନୁଷ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ତା ଉପରେ ଏ ଜଗତରେ କାହାର ଶତ୍ରୁତା ଅଛି ? କେବଳ ସେହି ନର ପିଣ୍ଡାତ ମୋର ଦେବର । ନିଜା କଳଙ୍କ ମୋତନ କରି ମୋତେ ରକ୍ଷିତା ଭାବରେ ରଖିବାକୁ ସିନା ତାର ପ୍ରାଣନାଶର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ତାଠାରୁ ତ ମୁଁ ଏହି ନିରୀହ ପ୍ରାଣୀକୁ ବଞ୍ଚାଇ ଯେନି ଆସିଛି । ଆଉ କି ଭୟ । ମୁଁ ତାର ମୁଖ ଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲେ ସୁଖୀ ହେବି । ତାକୁ ଦୁହେଁ ତାର ପ୍ରାଣ ରକ୍ଷାକରି ତାହାକୁ ମନୁଷ୍ୟ କରିବ । ଏହା ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା । ଏହା କହୁ କହୁ ରମଣୀର ଚକ୍ଷୁଦୃଶ ବାରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସମ୍ଭାଳି ନପାରି ରୋଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯୁବକ ଦୁହେଁ ମଧ୍ୟ ବିଚଳିତ ହୋଇ ଅଶ୍ରୁବର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ କହିଲେ ତୁମର ଅତୁଳନୀୟମାତ୍ର ସ୍ନେହର ପରିଚୟ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କରିଛି । ତୁମର ଗର୍ଭ ବୈଧ ଅବୈଧ ତାହା ଆଲୋଚନା କରିବାର ଆମର ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିଲା । ତୁମେ ସରଳ ଭାବରେ ଯାହା କହିଲ, ତାହା ହିଁ ଆମେ ଜାଣିଲୁ । ମାତ୍ର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନ କ'ଣ ? ତୁମେ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତା, ତୁମେ ଗୋଟାଏ ନିରୀହ ପ୍ରାଣୀର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଯାବତୀୟ ସୁଖସୁବିଧାର ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇଅଛ ଶାରୀରିକ ମାନସିକ କଷ୍ଟ ସହୁଅଛ ତୁମର ସେ ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଆଜି ଅସାଧାରଣ । ମାତା କେବଳ ସନ୍ତାନ ନିମନ୍ତେ ଏପରି ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ କରିବା ସମ୍ଭବ । ତୁମକୁ କେଉଁ ଅପରାଧରେ ଆମେ ତ୍ୟାଗ କରିବୁ । ତୁମେ ଆମର ଶରଣାପନ୍ନ । ଭାଇ ଭଗିନୀ ପ୍ରତି ଯେଉଁପରି ସ୍ନେହମମତା

ଦେଖାଏ ସେହି ସ୍ନେହ ମମତା ତୁମଠାରେ ରଖୁବୁ ବୋଲି ପୂର୍ବେ କହିଅଛି। ଏବେ କି ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବୁ। କେବେ ନୁହେଁ। ତୁମକୁ ରକ୍ଷା କରିବୁ ଏବଂ ତୁମର ସତ୍ୟାନକୁ ମଧ୍ୟ ପାଳନ କରିବୁ। ତାର ଜୀବନ ଗଠନ ନିମିତ୍ତ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଶିକ୍ଷାଦକ୍ଷାରେ ତୁଟି କରିବୁ ନାହିଁ। ତୁମେ ନିଷ୍ଠୁର ରୁହ।

ରମଣୀ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟ ନ କରି ଅନ୍ତରରେ କୃତଜ୍ଞତା ସ୍ୱୀକାର କଲେ। ଅନର୍ଗଳ ଲୋତକଧାରା ତାର କୁଳତ ନିଦର୍ଶନ। ଏହି କଥୋପକଥନର ତ ଯୁବକ ଦୁହିଁଙ୍କର ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ମୂଳସାକ୍ଷୀ ସେହି ପାର୍ବତ୍ୟ ତୁମରାଜି, ପ୍ରପାତ ଓ କଳକଳ ନାଦିନୀ ସ୍ୱଚ୍ଛ ସଲିଳା ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀ।

(ଭରୁଳ ସାହିତ୍ୟ ମାସିକ ପ୍ରତିକାରେ ୧୯୩୨ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତିଶୋଧ

ସେ ବର୍ଷ ସେ ଅଂଚଳରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ବୁଲନାରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଶବ୍ଦଟା ଅତି ମୃଦୁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ସେ ହୃଦୟ ବିଦାରକ ଯନ୍ତ୍ରଣାର, ସେ ଆର୍ତ୍ତନାଦର, ସେ ହତାଶାର, ସେ ବିଭୀଷିକାର ଚିତ୍ର ହୃଦୟରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସେହି ବର୍ଷନାତୀତ ହାହାକାରାଭିନୟ ବ୍ୟଞ୍ଜକ ଶବ୍ଦ କୌଣସି କୋଷରେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ସମସ୍ତେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏପରି ସ୍ଥଳ ନାହିଁ, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନର ଲୋକେ ଭିକ୍ଷା ମାଗନ୍ତି ନାହିଁ, ବା ଲୋକେ ଭିକ୍ଷା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସହର ବଡ଼ ଗ୍ରାମର ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପାର୍ବତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ରକ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ବିରଳ ନୁହେଁ । ଅକାଳ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏମାନଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣାର ପରିସୀମା ନଥାଏ । ସ୍ୱପ୍ନାନ ତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ଯାଇ ଭିକ୍ଷା କଲେ ଭିକ୍ଷା ମିଳିବ, ଏ ଜ୍ଞାନ ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ ଭୃତ୍ୟଦଳଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପରପାଳନକର୍ତ୍ତା କୃଷକ ଦଳଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଅତ୍ୟାଚାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ବିଭୀଷିକା ପ୍ରକାଶ ପାଏ ଆଷାଢ଼ ମାସ ଓ ଚେଣିକି ଅର୍ଥାତ୍ ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ ଓ ଭାଦ୍ର । ଏ କଷ୍ଟ ଯେ ଅନ୍ୟ ରୋଗ ପରି ଆକସ୍ମିକ, ତାହା ନୁହେଁ । ପୂର୍ବ ବର୍ଷା ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ରାଜତ୍ୱ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ପୌଷ ମାସରେ କୃଷକ ଫସଲ ଆଦାୟ ପରେ ଆପଣାର ପରିବାର ବର୍ଗର ବସ୍ତୁତଃ ନିଜର ଅବସ୍ଥାର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଅନୁଭବ କରି ଚିନ୍ତାସାଗରରେ ସତରଣ କରେ । ମିତବ୍ୟୟୀ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ମିତବ୍ୟୟ କ'ଣ ? ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦୈନିକ ଆହାର୍ଯ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ ଭୋଜନରେ ମଧ୍ୟ ପରିବାରବର୍ଗ ସବୁଠାରୁ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସ ସହିତ ଅସରାଏ ବୃଷ୍ଟି ଆସିଲେ ଗୃହସ୍ଥର ଚିନ୍ତା ଦ୍ୱିଗୁଣିତ ହୁଏ, ଭବିଷ୍ୟତ ଚିନ୍ତା ମାଡ଼ି ବସେ । ଧନ ପ୍ରଭୃତି ବିହନ ଯାହା ଗୃହରେ ସଞ୍ଚିତ ଥାଏ, ତାହା ଜମିରେ ବିକ୍ରି ଦିଆଯାଏ । ଆଷାଢ଼ ସରିକି ଆମ୍ଭ ଜାମୁ ମହୁଳ କେନ୍ଦୁ ପ୍ରଭୃତି ଫଳ ନିଃଶେଷ ହୁଏ । ଏଣୁ କ୍ଷୁଧାର ମାତ୍ରା ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ନର ମାତ୍ରା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ହ୍ରାସ ପାଏ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ଅଗ୍ରଦୂତ ଜଳାଭାବ, ଯୋଡ଼଼ପୋଖରୀ ସମସ୍ତେ ଶୁଷ୍କ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ବର୍ଷା ହେଲାବୁ କର୍ତ୍ତମାତ୍ର ଜଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ନୂତନ କର୍ତ୍ତମାତ୍ର

ଜଳପାନ ରୋଗର ମୂଳ କାରଣ । ଭୋକ ବି ଜାଣେ ଭିକ୍ଷା ପିତା । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର କ୍ଷୁଧା ରାକ୍ଷସୀ କ୍ଷୁଧା । ପଥ୍ୟାପଥ୍ୟର ଆରତ ବା ଭଲ ଓ ମନ୍ଦ ପଦାର୍ଥର ବିରତ କାହିଁ । ଉଦର କ୍ୱାଳାଦୂର କରିବାକୁ ଛତୁ ଶାଗ ଯାହା କିଛି ମିଳେ ତାହା ଉଦରସାତ୍ ନକରି ରହି ହୁଏ ନାହିଁ । ବିପ୍ରତିକା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ସହଚର । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ କଲେରାର ଆବିର୍ଭାବ । ଉଭୟେ ମିଳିତ ନ ହେଲେ ସଂହାରଲାଳା ସାଜା ହୁଏ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତିର ସଂହାରଲାଳା । ମନୁଷ୍ୟ ଏଥିର ପ୍ରତିକାର ବିଷୟରେ ପଚୁତା ଉପାର୍ଜନ କରିପାରି ନାହିଁ । ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ରାତ୍ରି । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆକାଶ ଗାଢ଼ କୃଷ୍ଣ ମେଘଦ୍ୱାରା ସମାଚ୍ଛନ୍ନ, ଏଣୁ ଅମାନିଶାରୁ ବଳି ଅନ୍ଧାର ସୁଲୁ ସୁଲୁ ପବନ ବହୁଅଛି । ଟୋପାଏ ଟୋପାଏ ଜଳ ପଡୁଅଛି । ଐକତାନିକ ଭେକରବ ଏବଂ ଭଲୁକର ସାମୟିକ ହୁଙ୍କାର ରାତ୍ରିର ବିଭୀଷିକାର ପରିଚୟ କରାଉଥିଲା । ପର୍ବତ ନିକଟରେ ବୃକ୍ଷାତ୍ତରାଳରେ ଘୋର ଅନ୍ଧକାରାବୃତ ଗୋଟିଏ ଘର । ଏହି ଘର ଭିତରେ ଗଦାଏ ନିଆଁ ଜଳୁଅଛି । ଗୃହର ପଶ୍ଚିମ କୋଣରେ ଗୋଟିଏ ଜଢ଼ାତେଲ ଦୀପ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଅଛି । ନିଆଁ ଓ ଦୀପର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନରେ କାଦୁ ଆଡ଼କୁ ମୁଣ୍ଡକରି ଗୋଟିଏ ଋଷିବର୍ଷ ବୟସର ରୁଗ୍‌ଶ ଶିଶୁ ଶାୟିତ । ନିକଟରେ ଆଲୁଲାଇତକେଶା ଜନନୀ ହସ୍ତ ଉପରେ ଗଣ୍ଡ ଦେଇ ସେହି କ୍ଷୀଣପ୍ରାଣ ଶିଶୁ ଆଡ଼କୁ ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇ ବସିଛି । ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିମାର ଧ୍ୟାନରେ ନିବିଷ୍ଟ ତିର, ଏଣୁ ବାହାରର ବିଭୀଷିକା ତାହାର ଏକାଗ୍ରତା ଉପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିପାରୁ ନାହିଁ । ସେହି ରାତ୍ରତା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ ଅରଣ୍ୟର କେତେ ବୃକ୍ଷ ଉପ୍ପାଟନ ଝଲି ଯାଇଅଛି । ତାହାର ବାସ ଗୃହଟି ଉଡ଼ାଇ ନେଇଯିବାର ଭୟ ଦେଖାଇ ଅଛି । ଭୀଷଣ ବଜ୍ରପାତ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ପଶୁ ପ୍ରାଣରେ ଆତଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତ କରିଅଛି । ପୁତ୍ର ବସ୍ତ୍ରଳା ଜନନୀର ଭୟ ନାହିଁ । ପୁତ୍ର କାଳେ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଯିବ, ଏହି ମାତ୍ର ତାର ଭୟ । ପୁତ୍ର ଥିବାଯାଏ ପୃଥିବୀର ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ସେ ଭୀତା ନୁହେଁ । ତା ଜୀବନରେ ପ୍ରକୃତିର ରୁଦ୍ରରୂପ ବହୁବାର ସେ ଦେଖୁଅଛି । ଅନୁଭବ କରିଅଛି ।

ଆଜିକି ଋଷିଦିନ ହେଲା ତାର ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ପୁତ୍ର କଲେରା ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ । ଚିକିତ୍ସକ ନାହିଁ, ଔଷଧ ନାହିଁ, ସୁପଥ୍ୟ ନାହିଁ, ତଥାପି ସେ ହତାଶ ହୋଇ ବସି ରହିବ । ଶିଶୁକୁ ଛାଡ଼ି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମକୁ ଔଷଧ ନିମନ୍ତେ ଗଲେ ତାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଶିଶୁର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବ କିଏ ? ଗ୍ରାମରେ ଜନମାନବ କେହି ନାହିଁ । ଗ୍ରାମ ଏତେବେଳେ ମହାଶ୍ୱଶାନ । ଯେଉଁ ଜଣେ ଦୁଇଜଣ କଲେରାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଥିଲେ, ସେମାନେ ଗୃହ

ତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଏତେବେଳେ ଏକମାତ୍ର ଗ୍ରାମବାସିନୀ ସେହି ଚିତ୍ରାକୁଳା ଜନନୀ । ଏତେବେଳେ ସେ ଏକାକିନୀ ଗୃହକର୍ତ୍ତା, ଗ୍ରାମର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ, ପୁତ୍ରର ପାଳନକର୍ତ୍ତ୍ରୀ । କ୍ଷୀଣ ଦୀପଶିଖା ଦୀପ୍ତ ପ୍ରକୋଷ ବ୍ୟତୀତ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ତାକୁ ସମସ୍ତ ଜଗତରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିଅଛି । ସେ ପୁତ୍ର ନିମନ୍ତେ ସମସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ କରିଅଛି ଏମତ କି ନିଜର ଜୀବନ ପଣ କରି ବସିଅଛି । ତାର ଭୟ କାହାକୁ ?

ରାତ୍ର ଦୁଇପ୍ରହର ଅତୀତ ହେଲା, ଶିଶୁର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହେଲା, ମା'କୁ ନିକଟରେ ବସିଥିବାର ଦେଖି ସେ କହିଲା, ମା', ବସିଛୁ, କେତେ ଚେତିଥିବୁ, ଶୋଇପଡ଼ ।”

“ଶୋଇବିରେ ବାପ, ତୁ ପୁଣି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଶୋଇବି ।” ମା' ଶୋଷ କଲା ।”

ନିକଟରେ ଥିବା ପଥୁରିରୁ ଟିକିଏ ଜଳ ପିଇବାକୁ ଦେଲା । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପଥୁରୀରେ ଆୟଛାଲି, ଜାମୁଛାଲି ଓ ଅଁଳାଛାଲି ରସ ମିଶାଇ ରଖିଥିଲା । ସେଥିରୁ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ପିଆଇ ଦେଲା । ଲୁଗା କାନିରେ ବିଞ୍ଚିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପରେ ଶିଶୁର ନିଦ୍ରା ଆସିଲା । ଆଜି ରାତ୍ରିରେ ତାହାର ପ୍ରାଣପ୍ରତିମା ତନୟର ଏତାଦୃଶ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ହୃଦୟରେ ଟିକିଏ ଆଶ୍ୱାସ ପାଇଲା, ଭାବିଲା, ବୋଧହୁଏ ତାର ସନ୍ତାନର ବିପତ୍ତି କେତେକାଂଶରେ ଦୂର ହେଲା । ତିନିଦିନଯାଏ ବାଳକ ଏକପ୍ରକାର ଅର୍ଦ୍ଧ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲା । କଥା କହିବାର ଶକ୍ତି ନଥିଲା । ଆଜି ଏତେ ରାତ୍ରିରେ ଏତାଦୃଶ ମୃଦୁମଧୁର ସ୍ପଷ୍ଟ ବାଣୀ ପ୍ରକାଶ ହେବାରୁ ମାତାର ହୃଦୟରେ ଅପୂର୍ବ ଆଶାର ସମ୍ଭାର ହେଲା ।

କିଛିକ୍ଷଣ ଉଲିଗଲା, ଜନନୀ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ଅର୍ଦ୍ଧଶାୟିତାବସ୍ଥାରେ ଅଛି । ବାହାରେ ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା, ଏତେ ରାତିରେ ପଦଶବ୍ଦ ? ଏ କଣ ? ସତର୍କ ହୋଇ ବସିଲା । କାନ ଦେଇ ଶୁଣିଲା । ମନୁଷ୍ୟର ପଦଶବ୍ଦ କ୍ରମେ ତାର ଘର ବାଟ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବାର ଜଣାଗଲା । ବିକାତୀୟ ଶବ୍ଦ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଛାତି ଦୁରଦୂର କମ୍ପିଲା । କାହାର ବା ଭୟ ନହେବ ? ସେ ଜାଣେ, ତାହା ଛଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ଜନମାନବ କେହି ନଥିଲେ । ଅନ୍ଧକାର ରାତ୍ରିରେ ଅରଣ୍ୟ ଭେଦକରି ସେ ଗ୍ରାମକୁ କିଏ ବା କାହିଁକି ଆସିବ ? ଝେର ବା ଡକାୟତ କି ? ତାର କି ଭୟ ? ମାତ୍ର ମିଥମାଣ ତନୟ

ଯେ ନିହିତ । ସେ ଆଘାତ ପାଇଲେ କିମ୍ବା ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡିତ ହେଲେ ପୁତ୍ରର ଦଶା କ’ଣ ହେବ ? ହେଉ, ଦେଖାଯାଉ । ହଠାତ୍ ଗୃହକୋଣକୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା, ତାହାର ସ୍ବାମୀ ସପ୍ତାହ ପୂର୍ବରୁ କଲେରା ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ତାକୁ ଓ ତାର ସନ୍ତାନକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ତାର ଧନୁଶର ଓ ଟାଙ୍ଗିଆ ଗୃହକୋଣରେ ରଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ତାର ଧନୁଶର ଚଳାଇବାକୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପ୍ରୟୋଜନ ହେଲେ ଟାଙ୍ଗିଆ ଚଳାଇ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିପାରିବ । ଏହି ଆଶାରେ ଟାଙ୍ଗିଆକୁ ଆଣି ନିକଟରେ ରଖି ତୁନି ହୋଇ ବସିଲା ।

ହଠାତ୍ ବାଟ ଚାଟି ଫିଟିଗଲା । ବାଟରେ ଜଣେ ବଳିଷ୍ଠ ପୁରୁଷର ମୁଖ ଦୀପାଲୋକରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଗଲା । ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅପରିଚିତ । ହାତରେ ଧନୁ କାଣ୍ଡ ଓ ଟାଙ୍ଗିଆ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ତା ପଛରେ କେହି ଥିବାର ଜଣାଗଲା ନାହିଁ ବା ଅପର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା ନାହିଁ । ପୁତ୍ରବଞ୍ଚଳା ନବାଗତକୁ ଗୃହପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଅବସର ନ ଦେଇ ହଠାତ୍ ତାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲା ଏବଂ କିଏ କି ନିମନ୍ତେ ଆସିଅଛ ବୋଲି ପଚାରିଲା । ନବାଗତ କହିଲା, “ମୁଁ ତକାୟତ ଦଳର ଜଣେ, ଏ ଗ୍ରାମକୁ ତକାୟତି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆସିଛି । ତୋ ଘରେ ଯାହା କିଛି ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି, ମୋତେ ବିନା ବାଧାରେ ଦେଖାଇଦେ । ମୁଁ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ନେଇଯିବି । ଯଦି କିଛି ନ ଦେଉ ଏବଂ ମୋର ଗତିରେ ବାଧା ଦେଉ, ତେବେ ତୋତେ ଏହି ଟାଙ୍ଗିଆରେ ବଧ କରିବି ।

“ଭଲ କଥା, ତୋ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା କର । ଏ ବଖରାରେ ମୋର ପୁତ୍ର କଲେରା ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଶୟନ କରିଅଛି, ମୁଁ ତାର ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଅଛି । ଏଠାରେ ମୋର କୌଣସି ମାଲମତା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ବଖରାରେ ଖୋଜି ଯାହା ପାଇବୁ ତୁ ନେଇଯାଇ ପାରୁ ।” “କଣ ପଦାର୍ଥ ତୋ ଘରେ ଅଛି କହ ।” “ମୋ କଥାରେ ତୁ କଣ ବିଶ୍ବାସ କରିବୁ ? ମୋତେ ପଚାରିବା ଅପେକ୍ଷା ତୁ ନିଜେ ଖୋଜି ଦେଖିଲେ ଭଲ ।”

“ସେ କଥା କିଛି ନୁହେଁ, ତୁ କହ କ’ଣ ଅଛି ।” “ମୋର ପ୍ରଧାନ ସମ୍ପତ୍ତି ମୋର ପୁତ୍ର, ତା ପରେ ହଲେ ବଳଦ ଅଛନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭିଣୀ ଗାଈ ଅଛି । ଧାନ, ମକା ପ୍ରଭୃତି ମୋର ସ୍ବାମୀ ଜମିରେ ବୁଣି ଦେଇ ମୃତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଧାନ ପନ୍ଦର ତାମି ଅଛି । ଋତଳ ଦୁଇ ତାମି ଅଛି । ଏହି ଋତଳ ମୋର ପୁତ୍ରର ପଥ୍ୟ ହେବ ବୋଲି

ସାଇତି ରଖିଛି । ଲୁଗା ଅଧଡ଼େ, ଗୁଡ଼ ପ୍ରାୟ ଏକମାତ୍ର ଅଛି, ଏ ଭିନ୍ନ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ପୁରୁଣା ଲୁଗା ଛଅ ସାତ ଖଣ୍ଡ ଆଇପାରେ । ଆଉ ମୋର ଗଳାରେ ସୁନି ମାଳିଟିଏ ଅଛି । ପଇସା ପାଞ୍ଚଅଣା ଅଛି । ଏହାଛଡ଼ା ଆଉ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ । ସ୍ବାମୀ ମୋର ତୁମ ପରି ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ସବଳକାୟ ଥିଲେ । ତୁମପରି ଧନୁକାଷ୍ଠ ଓ ଚାଙ୍ଗିଆ ଧରୁଥିଲେ । ଦେଖ ଘର କୋଣରେ ରଖା ହୋଇଅଛି । ଚାଙ୍ଗିଆ ମୋ ନିକଟରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଆଜିକି ଆଠଦିନ ହେଲା ସେ କଲେରା ରୋଗରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ଫ୍ଲେଟେ ଓ ମୋର ପୁତ୍ରକୁ ଶୋକ ସାଗରରେ ଭସାଇ ଦେଇଗଲେ । “ଏହା କହିଲାବେଳେ ନୟନବାରି ଗଣ୍ଡଦେଶ ଦେଇ ବୋହି ଯାଉଥିଲା । ତହିଁରେ ଗୁରୁଦିନ ପରେ ମୋର ପୁଅର କଲେରା ରୋଗ ହେଲା । ଗ୍ରାମର ଅନେକ ବୃଦ୍ଧ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଅନୁଭାବରେ ଓ କଲେରାର ମରିଗଲେ । ଯେଉଁ କେତେଜଣ ବଞ୍ଚିଥିଲେ, ସେମାନେ ଆଜିକି ତିନିଦିନ ହେଲା ଏହି ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଗଲେ । ମୋତେ ସଙ୍ଗରେ ଯିବାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଶି ହୋଇଥିଲା । ମୁଁ କହିଲି, ରୁଗ୍ଗ ଛୁଆକୁ ଧରି କିପରି ବର୍ଷା ଖରାରେ ଯିବି ? ସେମାନେ କହିଲେ, ଛୁଆର ବଂଚିବାର ଆଶା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାଦ୍ୱାରା ଛୁଆ ବଞ୍ଚିଯାଏ ତ, ତୋ କପାଳ ଭଲ । ଯେବେ ମରିଯାଏ ତାହେଲେ ଫିଙ୍ଗି ଦେବୁ । ଏଠାରେ ଥିଲେ ଯେ ଦୁହେଁ ନିଷ୍ଠୟ ମରିବ । ଏ ଗ୍ରାମରେ ଯେତେ ଲୋକଙ୍କୁ କଲେରା ଧରିଲା କେହି ତ ବଞ୍ଚିଲେ ନାହିଁ ।

‘ମରିଗଲେ ତୋ ଛୁଆକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେବୁ । ଏ କଥାଟା ଶୁଣି ମୋ ମନରେ ଦୁଃଖା ଜାତ ହେଲା । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯିବାକୁ ହେବ, ସେମାନଙ୍କର ମାୟା ମମତା ନାହିଁ ବା ସେମାନଙ୍କଠୁ ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ମିଳିବାର ଆଶା ନାହିଁ ବୋଲି ଭାବିଲି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲି, “ଏଠାରେ ରହିଲେ ମୋର ପୁଅର କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ । ଘର ଛାଡ଼ି କେଉଁଆଡ଼େ ଯିବି ? ଗଣ୍ଡ ଓ ଦୁର୍ବଳ ବାଳକ, ଖରାବ ତାପ ପାଇଲେ କିମ୍ବା ବର୍ଷାରେ ଭିଜିଲେ ତାର ଅନିଷ୍ଟ ହେବ । ତାକୁ କେଉଁଠାରେ ପଥ୍ୟ ଦେବି, କେଉଁଠାରେ ରଖି ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବି ? ତାକୁ ନେଇ ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ, ତାର ଯେବେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ତେବେ ମୁଁ ଜିଜ୍ଞାସୁଲେ କେତେ ମଲେ କେତେ ? ଯେବେ ମୋର ଅଦୃଷ୍ଟ ଏଡ଼େ ମନ୍ଦ ଯେ ସେ ମରିଯାଏ, ତେବେ ତାକୁ ଏଣେ ତେଣେ ଫିଙ୍ଗିଦେବା ଅପେକ୍ଷା ତାର ବାପ ଅଜା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ପୋତା ହୋଇଛନ୍ତି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ପୋତିଦେବି ଓ ମୁଁ ମରିବି ।” ଏହା କହି ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲି । ଗ୍ରାମରେ ଆଉ

କେହି ନାହାନ୍ତି, ମୁଁ ଓ ମୋର ପୁଅ। ତାର ମୁଖ ଦେଖୁ ମୁଁ ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ଭାଲୁ, ବାଘ, ଝେର ଡକାୟତ କାହାକୁ ଭୟ ନକରି ରହିଥାନ୍ତି।

ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଅଛି। ତୁମେ ଡକାୟତ, ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା, ପ୍ରାଣନାଶ କରିବା ତୁମର ଅଭ୍ୟାସ। ମୋତେ ମାରିବ। ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ତୁମକୁ ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରେ, ତୁମର କି ସ୍ତ୍ରୀ ନାହିଁ? ମୋ ବୟସର ସ୍ତ୍ରୀ ତୁମ ଘରେ ଅବସ୍ୟ ଥିବ, ତୁମର ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଅବଶ୍ୟ ଥିବେ। ଭାବି ଦେଖ, ତୁମର ବର୍ତ୍ତମାନରେ ତୁମର ଝରି ବର୍ଷର ରଗଣ ଶିଶୁକୁ ନେଇ ତୁମ ସ୍ତ୍ରୀର ଅବସ୍ଥା। ଧନ ଲୋଭରେ ତୁମେ ବି ଦୟା ଧର୍ମ ସ୍ବେଦ ମମତା ସବୁ ହରାଇଅଛ। ତୁଚ୍ଛ ଧନ ଆଶାରେ ମୋତେ ତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋର ପୁତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ନାଶ କରିବାକୁ ବସିଅଛି। ତୁମେ ମାରିଦେଇ ଗଲେ ଆମ ଦୁହିଁକି ପୋତିବାକୁ କେହି ନାହାନ୍ତି। ଶରୀର ଯୋଡ଼ିକ ପୋକ ମାଛିଦ୍ବାରା ଅପବିତ୍ର ହେବ ସିନା। କିଛି ଝଉଳ ଛାଡ଼ି ଯାହା ଅଛି, ଗାଈ ବଳଦ ସହିତ ସବୁ ନେଇଯାଅ, ମାତ୍ର ମୋତେ ବଧ କରନାହିଁ। ଯେବେ ବଧ କରିବାର ନିତାନ୍ତ ଇଚ୍ଛାଥାଏ, ତେବେ ଅପେକ୍ଷା କର, ମୋର ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ମୋତେ ବଧ କରିବ, ନତୁବା ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲେ ତାର ପୋଷଣ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରି ମୋତେ ବଧ କରିବ, ସେଥିରେ ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ।”

“ମା’ କାହା ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେଉଛି, ବାବା ଆସିଲେ କି?” ମ୍ରିୟମାଣ ଶିଶୁ ରୋଗ ଶଯ୍ୟାରେ ଏହି କଥା ପଚାରିଲା। ଜନନୀ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ଶିଶୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା। ଏହାଶୁଣି ଡକାୟତର ହସ୍ତରୁ ଧନୁ କାଣ୍ଡ ଅତର୍କିତ ଭାବରେ ଖସି ପଡ଼ିଲା। ସେ ବସି ପଡ଼ିଲା ଏବଂ କ୍ରନ୍ଦନଶାଳୀ ଜନନୀକୁ ନିକଟରେ ବସିବାକୁ ଇଚ୍ଛିତ କଲା। ଜନନୀ ବସିଲାକୁ ଡକାୟତ କହିଲା। “ମୁଁ ଡକାୟତ, କୁର ନରପଣୁ, ମାତ୍ର ଆଉ ନାହିଁ, ଆଉ ନାହିଁ। ପ୍ରତିଶୋଧ ମିଳିଲା, ଆଜିଠାରୁ ପୈଶାଚିକ ବୃତ୍ତି ଛାଡ଼ିଲି, ମୋତେ କ୍ଷମା ଦିଅ, ତୁମର ପୁତ୍ର ମୋର ପୁତ୍ର ଅଟେ। ତାର ସେବା କରିବାକୁ ମୋତେ ଆଦେଶ ଦିଅ, ମୁଁ ଅମ୍ଳାନ ବଦନରେ ତାହା କରିବି ଏବଂ ତାକୁ ସୁସ୍ଥ କରି ମୋର ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟ ମଣିବି। ମୁଁ ଡକାୟତ, ତୁମର ଅପରିଚିତ, ମୋ ଉପରେ ତୁମର ବିଶ୍ବାସ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ। ମୋର ଜୀବନ କାହାଣୀ ଶୁଣିବ କି? ଶୁଣିଲେ କେଜାଣି ବିଶ୍ବାସ କରି ପାର ବା ଦୟା କରିପାର। ତେବେ ଶୁଣ।

“ତକାୟତି ମୋର ବୃତ୍ତି ନ ଥିଲା । ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ପରି ଘର କରୁଥିଲି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଗରିବ ପ୍ରଜା । ଋଷ କରି ବଞ୍ଚୁଥିଲି । ଦୁଇ ବର୍ଷ ଭଲ ଫସଲ ହେଲା ନାହିଁ । ବାକିବାର ଦେଲି, ଧନ ବଦଳ ଜବତ୍ ହୋଇ ମୋ ହାତରୁ ଗଲା । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଅତି କଷ୍ଟରେ ଫଳ ମୂଳ ଖାଇ ବଞ୍ଚୁଥିଲି । ଅନ୍ନ କଦାଚିତ୍ ମିଳେ । ଗୃହରେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ, ଗୋଟିଏ ଝରି ବର୍ଷ ବୟସର ପୁତ୍ର ଓ ମୁଁ । ଧାନ ଝଉଳ ଯାହା ମିଳେ, ତାହା ପୁତ୍ର ନିମନ୍ତେ ସଂଚୟ କରି ରଖୁଥାଉଁ । ଆମେ ଦୁହେଁ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଉଦର ଲୁଚା ନିବାରଣ କରୁଁ । ଗ୍ରାମରେ କଲେରା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଗ୍ରାମବାସୀ ଅନେକ ମଲେ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର କଲେରା ହେଲା । ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରି ବଂଶର ପାରିଲି ନାହିଁ । ମଲାବେଳେ ଶିଶୁର ହାତ ଧରାଇ ଦେଇ ଝଲିଗଲା । ତାର ଅପତ୍ୟ ସ୍ନେହର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ । ଲୋକେ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ, ମୋତେ କହିବାରୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମ ତ୍ୟାଗ କଲି । ପୁତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ଗ୍ରାମରେ ମୋତେ ଅଟକାଇ ରଖିବା ଯୋଗ୍ୟ ପଦାର୍ଥ କଣ ଥିଲା ? ଭାବିଲି ତୁଟ । ଗୃହରେ ଥିଲେ କେତେ ନ ହେଲେ କେତେ ।

ପୁତ୍ରକୁ ଧରି ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ବାହାରିଲି ଝରି ପାଞ୍ଚ କୋଶ ଯିବାକୁ ହେଲା । ବାଟରେ ପୁଅର କଲେରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସାଙ୍ଗମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ଗତବ୍ୟ ପଥରେ ଗଲେ, ମୁଁ ପୁତ୍ରକୁ ଧରି ଗ୍ରାମ ବାହାର ବୃକ୍ଷ ଛାୟାର ଆଶ୍ରୟ ନେଲି । କଲେରା ରୋଗୀକୁ ଅପରିଚିତ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ବା ଆଶ୍ରୟ ଦେବେ କାହିଁକି ? ବୃକ୍ଷ ହିଁ ମୋର ଆଶ୍ରୟଦାତା ହେଲା । ଔଷଧ ନାହିଁ, ପଥ୍ୟ ନାହିଁ, କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ନାହିଁ, ମୁଁ ଓ ମୋର ମୁମୂର୍ଷୁ ପୁତ୍ର । କ୍ଷଣେ ମାତ୍ର ଛାଡ଼ି ଯିବାର ଉପାୟ ନଥିଲା । ପୁଅ ଶୋଇଛି, ମୁଁ ବସିଛି । ରୋଗର ବେଦନା, କ୍ଷୁଧା ଦୃଷାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅସହ୍ୟ । ତିଳେ ତିଳେ ବାଳକର ଜୀବନୀଶକ୍ତି ହ୍ରାସ ପାଉଅଛି । ମୁଁ ପିତା ହୋଇ ଦେଖୁଅଛି । ଦୃଷ୍ଟାରେ ଛଟପଟ ହେବାରୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଡୋବାରୁ ଦୃଷ୍ଟିତ ଜଳ ଆଣି ଅଳ୍ପ ପିଆଇଲି । ସେ ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାର ମୋର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଜଳ ପାନ କରି ଟିକିଏ ଶାନ୍ତ ହେଲା, କହିଲା, “ବାବା, ମୋତେ କାହିଁକି ଘରୁ ଘେନି ଆସିଲ ? ମା ତ ସେଠାରେ ଅଛି, ମୋତେ ସେଠାକୁ ନେଇ ଯାଅ ।” ଏହା ଅଲଙ୍ଘନୀୟ ଆଦେଶ ବୋଲି ପ୍ରତୀତି ହେଲା । ବାକ୍ୟବ୍ୟୟ ନକରି ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋତକ ପୋଛିଦେଇ ପୁତ୍ରକୁ କୋଳରେ ଧରିଲି । ଛାତି ଉପରେ ରଖି ସ୍ବଗ୍ରାମ ଅଭିମୁଖରେ ଫେରିଲି, ସେତେବେଳେ ପ୍ରାୟ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ।

ଅନ୍ଧକାର ମାଡ଼ି ଆସିଲା । ଅରଣ୍ୟ ପଥ ଅନ୍ଧକାର ଦ୍ଵିଗୁଣିତ ହେଲା । ହେଉ, ମହାନ୍ଧକାର ମାଡ଼ି ଆସୁ, ବଜ୍ରପାତ ହେଉ, ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ବୃକ୍ଷ ଲତା ଉତ୍ପାଟନ କରୁ, ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ୍ଲୁକ ପଥ ଓଗାଳନ୍ତୁ, ଚିତା ନାହିଁ, ଭୟ ନାହିଁ, ମୋର ଗୃହ ବ୍ୟତୀତ ଏ ପୃଥିବୀରେ ମୋର ପୁତ୍ର ନିମନ୍ତେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ସମସ୍ତେ ବାଧା ବିଘ୍ନକୁ ନ ମାନି ଗୃହକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଝଲୁଅଛି, ପୁତ୍ର ଅଛି ମୋର ବକ୍ଷରେ । ତାର ସେ ଜୀବନ ଅଛି, ଏହା କେବଳ ଜଣାଯାଉଥାଏ ତାର ଉତ୍ତପ୍ତ ପ୍ରଶ୍ଵାସ ବାୟୁରୁ । ଅନେକ ରାତ୍ରରେ ଗୃହରେ ପହଞ୍ଚିଲି, ତାର ନିଜ ସ୍ଥାନରେ ତାକୁ ଶୁଆଇ ଦେଲି । ଟିକିଏ ଜଳ ପିଆଇଲି । ଚେତନା ପାଇ ପୁଅ କହିଲା “ବାବା, ମତେ ତ ଘରକୁ ଆଣିଲ, ମା’ କେଉଁଠାରେ ? ଏହା କହି ତୁନି ହୋଇ ରହିଲା । ମୁଁ ନିଆଁ ଜାଳିଲି ଓ ନିକଟରେ ବସି ରହିଲି । ତୁମେ ଯେପରି ତୁମର ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖୁଥିଲି ସେହିପରି । ଭାବୁଥାଏ, ମୋ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ତାର ମା ଯିବେ ବଞ୍ଚିଥାଆନ୍ତା, ତାହା ହେଲେ ବୋଧହୁଏ ମୋର ପୁତ୍ରର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା ଭଲ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ବୋଧହୁଏ ସେ ଏହାର ଜୀବନରକ୍ଷା କରି ପାରିଥାଆନ୍ତା । ମୁଁ ଏପରି ଭାବୁଛି, ପୁଅ ପୁଣି ଛଟପଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୁଇ ଥର ମା’ ମା’ କହି ତୁନି ହେଲା । ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ିଗଲା । ସେହି ଜନଶୂନ୍ୟ ଗ୍ରାମର ଗୃହରେ ଏକାକୀ ତାର ଜନକ ମୁଁ ଅଶ୍ରୁବିଗଳିତ ନେତ୍ରରେ ସଂସାରରେ ବିଭୀଷିକା ଦେଖୁବାକୁ ଲାଗିଲି । ମୋ ନିମନ୍ତେ ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହେଲା । ପୁତ୍ରର ଶବକୁ ନେଇ ତାର ମାତୃକ୍ରୋଡ଼ରେ ଶୁଆଇଦେଲି । ରାତ୍ର ନ ପାହୁଣ୍ଡୁ ଧନୁ କାଷ୍ଠ ଓ ଚାଙ୍ଗିଆ ଧରି ଗ୍ରାମ ତ୍ୟାଗ କଲି । ଦୁଇ ଝରି ଦିନ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅତିବାହିତ କଲି । ଘଟଣା କ୍ରମେ କେତେଜଣ ଡକାୟତଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସାକ୍ଷାତ୍ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାରେ ପଡ଼ି ଏହା ଉଦର ପୋଷଣ ଉପାୟ ବୋଲି ଭାବିଲି । ସେହିଦିନୁ ଡକାୟତି ଦ୍ଵାରା ଉଦର ପୋଷଣ କରୁଅଛି, ମାତ୍ର ମୋଠାରେ କୌଣସି ଧନ ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ସମୟ ସମୟରେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ରଙ୍କ କଥା ସ୍ମରଣ କରି ବିସ୍ମିତ ହୁଏ, ମାତ୍ର ସଙ୍ଗାମାନଙ୍କ କଥା ସ୍ମରଣ କରି ବିସ୍ମିତ ହୁଏ, ମାତ୍ର ସଙ୍ଗାମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ପୋଲିସର ଭୟ ମୋତେ ଭୟାତର ଗ୍ରହଣର ସାହସ ଦିଏ ନାହିଁ । ଏଣୁ ମୁଁ ଡକାୟତ, ଆଜି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ୪/୫ କ୍ରୋଶ ଯିବାକୁ ଥିଲା, ନ ଗଲେ ଗତି ନାହିଁ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବୃଷ୍ଟି ହେବାରୁ ଏବଂ ମୋର ଉପଯୁକ୍ତ ବସ୍ତାଭାବରୁ ବିଶେଷ ଶୀତ ହେଲା । ମୁଁ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ସଙ୍ଗାମାନେ ଆଗରେ ଝଲିଗଲେ, ଗୋଡ଼ାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ, ଏଣୁ ଏଠାକୁ ଆସିଲି । ତୁମ ଘରେ

ଡକାୟତି କରି କିଛି ନେବାର ବାସନା କରିଥିଲି । ଗ୍ରାମ ଶୂନ୍ୟ ଦେଖୁ ସଙ୍ଗାମାନେ ଏ ଗ୍ରାମରେ ରହିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏଠାକୁ ଫେରିବାର ଭୟ ନାହିଁ । ମୁଁ ଡକାୟତ, ମାତ୍ର ନିଷ୍ଠୁର ନୁହେଁ । ତୁମର ଯେଉଁ ଦଶା, ମୋର ସେହି ଦଶା ତୁମ କଥା ଶୁଣି ମୋର ଜ୍ଞାନୋଦୟ ହେଲା । ତୁମ ପୁତ୍ରର ଡାକ ଶୁଣି ମୋର ପୁତ୍ରର କଥା ସ୍ମରଣ ହେଲା, ତୁମେ ଜନନୀ ବୋଲି ତୁମର ପୁତ୍ରକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖୁ ପାରିଥାଛ । ମୁଁ ପୁରୁଷ, ତେଣୁ ମୋର ପୁତ୍ରକୁ ବଂଝଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେବେ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ମୋର ପୁତ୍ରକୁ ନେଇ ନଥାନ୍ତି, ସେ ମରି ନଥାନ୍ତା । ତୁମ ପରି ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନ ଥିଲା । ଏଣୁ ମୋର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ତୁମ ପୁତ୍ରର ପିତା ଡାକ ମୋତେ କୁ-ବୃତ୍ତିରୁ ରକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତ । ପୋଲିସ ମତେ ଜେଲ ଦେଉ, ଫାଶିଦେଉ, ମୁଁ ଡକାୟତି ବୃତ୍ତି ଛାଡ଼ି ଏଠାରେ ରହି ତୁମର ସାହାଯ୍ୟ କରିବି । ତୁମ ପୁତ୍ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୋଗମୁକ୍ତ ହେଲେ ମୁଁ ବିଦାୟ ନେଇ ଦେଶାନ୍ତରକୁ ଚାଲିଯିବି । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଯାହା ଘଟିବାର ଘଟୁ । ମୁଁ ତୁମର ସାହାଯ୍ୟରେ ରହିଲି । ତୁମ ପୁତ୍ର ଅବଶ୍ୟ ଭଲ ହେବ ।”

ପାହାନ୍ତା ହେଲା - ବାଳକ ଡାକଦେଲା, “ମା, ଭଲ ଲାଗୁଛି । ତୁ ଶୋଇ ନାହୁଁ ଯେ ।” ଏହା ଶୁଣି ଜନନୀ ଏବଂ ଡକାୟତର ନୟନରୁ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ବିଗଳିତ ହେଲା । ବାଳକ ପୁଣି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

(‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ୧୯୩୭-୩୩ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ମୁକ୍ତିର ଇସାରା

“ମା ଗୋ ଖାଇବାକୁ ଦିଅ, ଖାଇବାକୁ ଦିଅ।” ପିଞ୍ଜରା ମଧ୍ୟରେ ଥାଇ ଶାରୀ ତାକ ଦେଲା ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସର ଅସହ୍ୟ ଉତ୍ତାପ, ଜୀବଜନ୍ତୁ କୀଟ ପତଙ୍ଗ ବୃକ୍ଷ ଲତା ସମସ୍ତେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପୀଡ଼ାରେ ସନ୍ତପ୍ତ ଥିଲେ । ମାତ୍ର ପୂର୍ବଦିନ ଅପରାହ୍ନରେ ଏକ ଅସରା ବୃକ୍ଷ ହୋଇଥିବାରୁ ଆଜି ସମସ୍ତେ ବୃକ୍ଷ, ଶାନ୍ତ । ଇନ୍ଦ୍ର ଗୋଟାଏ ସୁବୃକ୍ଷଦ୍ୱାରା ଭୃମୁଷରେ ଐନ୍ଦ୍ରକାଳିକର ଅଭିନୟ ଦେଖାଇଲେ । ବିଲ ପଡ଼ିଆ ପ୍ରାନ୍ତର ଶସ୍ତ୍ରାଛାଦିତ ହେଲା । ବୃକ୍ଷଲତା ଗୁଳୁ ହରିଦାଛାଦନଦ୍ୱାରା ନେତ୍ରପ୍ରୀତିକର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମନୁଷ୍ୟ ଗଣ ବ୍ୟାକୁଳତା ତ୍ୟାଗ କରି ସୁଖ ନିଦ୍ରାରେ ରାତ୍ର ଅତିବାହିତ କଲେ । ଆଜି ପ୍ରକୃତିର ଅଭିନବ ବୃକ୍ଷ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ମୁଗ୍ଧ । ଶୀତଳ ଧାର ସମୀର ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତେ ପରିବୃତ୍ତ ।

ଗୃହ କର୍ତ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହୋଇ ନଥିଲା, ସାରିକା ପୁଣି ଡାକିଲା, “ମା ଗୋ, ମା” । ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ଜାଗ୍ରତା ହୋଇ କହିଲେ, “ରାଧା, ବେଶି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ନା ?” ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ଗାତ୍ରୋତ୍ତାନ କରି ପିଞ୍ଜରାକୁ ନେଇ ଧୋଇ ପକାଇଲେ, ରାଧାର ସ୍ନାନ ନିମନ୍ତେ ଜଳ ଦେଲେ । ତୁଳସୀ ପତ୍ର ଦୁଇଟା ଦେବାରୁ ରାଧା ଆଦରରେ ତାହା ଖାଇଲା । ସରାରେ କିଛି ଝଉଳ ଓ ଜଳ ଦେଲେ । ପ୍ରାଙ୍ଗଣସ୍ଥ ଆମ୍ବ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ ପିଞ୍ଜରାକୁ ଓହଳାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ରାଧା, ଏବେ ପାଣି ଝଉଳ ଖାଉଥା, ଦୁଧ ଦୁହଁ ହେଲେ ସିନ୍ଧ କରି ଦେବି ।” ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀ ଗୃହ କର୍ମ କରିବାକୁ ଗଲେ । ରାଧା ଆନନ୍ଦ ମନରେ ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ, “ରାଧାକୃଷ୍ଣ ସୀତାରାମ” ବୋଲି ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ପିଞ୍ଜରା ଭିତରେ ଖେଳା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଦିବାକର ଉଦୟାଚଳରେ ଦକ୍ଷାୟମାନ ହୋଇ ହରିତ୍ ବସନ ଧାରିଣୀ ପ୍ରକୃତି ଦେବୀଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣାଛାଦନ ପରିଧାନ କରାଇଲେ । ଭୃମୁଷରେ ଚଢ଼ଳ ପଡ଼ିଗଲା । ସମସ୍ତେ ଏହି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଆଗମନରେ ଅଶେଷ ସୁଖାନୁଭବ କଲେ ।

ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ବତର ଶିଖର ଦେଶରୁ ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ବୁଝୁଁ ବୁଝୁଁ ଧ୍ବନି ସହକାରେ ଆକାଶ ମାର୍ଗରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଶାରିକାମାନେ ଆମ୍ଭଗଛ ନିକଟସ୍ଥ ଜାମୁଗଛରୁ ଜାମୁ ଖାଇବାକୁ ଆସିଲେ । ପିଞ୍ଜରାବନ୍ଧ ଶାରିକା ପ୍ରତି ଏଦୃଶ୍ୟ ଅଭିନବ । ନବାଗତ ଶାରିକାମାନେ ଜାମୁଗଛ ଶାଖାମାନଙ୍କରେ ବସି ଜାମୁ ଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶାରିକାମାନଙ୍କର ଏଁ ଏଁ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଶାଖାରୁ ଶାଖାତରକୁ ଉଡ଼ିବା ଶବ୍ଦ ଏବଂ ଅଜସ୍ର ଜମ୍ବୁପତନର ଶବ୍ଦ ଏକ ସଂଗରେ ରାଧାର କର୍ଣ୍ଣଦୃଶକୁ ପବିତ୍ର ଉପଦେଶପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଗୀତ ପରି ଜଣାଗଲା । ଏ ଅମୂଲ୍ୟ ସଂଗୀତ ସେ ଜନ୍ମାବଧି ଶୁଣି ନଥିଲା । ରାଧା ବଣ୍ୟ ଶାରିକାମାନଙ୍କ ଶବ୍ଦକୁ ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, ପାରିଲା ନାହିଁ । ‘ରାଧାକୃଷ୍ଣ’ ‘ରାଧାକୃଷ୍ଣ’ ବୋଲି ଦୁଇଝରିଥର ପଢ଼ିଲା, ବୃକ୍ଷସ୍ଥ ସାରିକାମାନେ ରାଧାକୁ ଦେଖି ବିସ୍ମୟାଭିଭୂତା ହେଲେ । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ତାଙ୍କ ଜାତୀୟ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷୀ ଜମ୍ବୁବୃକ୍ଷରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରୀତିଭୋଜନରେ ଯୋଗ ନ ଦେଇ ଫଳବିହୀନ ଆମ୍ଭଗଛର ଏକ ଶାଖାରେ ରହିଅଛି । ଝରି ଛଅ ଗୋଟି ପକ୍ଷୀ ସତେକି ତଥ୍ୟ ବୁଝିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ବାହାରିଲେ । ସେମାନେ ଆମ୍ଭ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ ଆସି ବସିଲେ, ରାଧାର ପିଞ୍ଜରା ନିକଟକୁ ଗଲେ । ରାଧା ଆହ୍ଲାଦରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ କରିବା ଇଚ୍ଛାରେ “ରାଧାକୃଷ୍ଣ” ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା । ପିଞ୍ଜରାରୁ ବାହାରିବାକୁ ଏଣେ ତେଣେ ଅଳ୍ପ ଠୁକିଲା । ଏତାଦୃଶ ଆଚରଣ ନବାଗତାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ । ସେମାନେ ଆପଣା ଭାଷାରେ ରାଧାକୁ ବାରମ୍ବାର ସେମାନଙ୍କର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଇସାରା ଦେଲେ । ରାଧା ଉପାୟଶୂନ୍ୟ ହୋଇ “ସୁମତି, ସୁମତି, ବୋଲି ତାଙ୍କଦେଲା । ସୁମତୀ ବୁଝର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା । ବୟସ ଦ୍ଵାଦଶ ବର୍ଷ । ରାଧାର ସଖୀ, ରାଧାର ଶୁଶ୍ରୂଷାରେ ସଦା ତପ୍ତର । ଅବସର ମିଳିଲେ ରାଧା ସହିତ ବାକ୍ୟାଳାପ କରୁଥାଏ । ରାଧାକୁ ଶିକ୍ଷାଦିଏ । ଏଣୁ ରାଧା ନିର୍ଭୟ ଚିତ୍ତରେ ତା ହାତରୁ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରେ । ସୁମତିର ନାମ ଅନୁସାରେ ତାର ଗୁଣ, ବୁଝର ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁପକ୍ଷୀ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି ।

ରାଧାର ତାଙ୍କଶୁଣି ସୁମତି ପାଖକୁ ଗଲା । ଦେଖେ ଯେ, ଝରି ଛଅଟା ଶାରି ଆମ୍ଭ ଶାଖାରେ ବସି ଶବ୍ଦକରୁଛନ୍ତି ରାଧା ପିଞ୍ଜରାରେ ମୁଣ୍ଡ ବଢ଼ାଉଛି । ସୁମତୀ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ରାଧାର ପିଞ୍ଜରା ନିକଟକୁ ଗଲା । ଶାରିମାନେ ତାକୁ ଦେଖି ଜାମୁଗଛକୁ ଉଡ଼ିଗଲେ । ସୁମତୀ ରାଧାକୁ ଡାକି କହିଲା, “ରାଧା, ତୋ ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀମାନେ

ଆସି ଜାମୁ ଖାଉଥିବାର ଦେଖୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଅଛୁ ? ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହ, ମୁଁ କଣ ତୋତେ ଜାମୁ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ ? ଏହା କହି ଜାମୁମୂଳକୁ ଯାଇ ଶାରିମାନଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧ ଭକ୍ଷିତ ଗୋଟାକେତେ ଜାମୁ ଆଣି ରାଧାକୁ ଦେଲା । ରାଧା ସୁମତିଦର ପଦାର୍ଥକୁ ଅସ୍ବାକାର କରି ନପାରେ । ଆସ୍ବାଦନ କଲା, ମାତ୍ର ବଣ୍ୟ ଶାରିକାମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଜାମୁ ତାର ଦୃଷ୍ଟି ଆନୟନ କରିବାର ତେଣେ ଥାଉ, ତା ମନକୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଛନ୍ନ କଲା । ସୁମତି ତାର ବାଲ୍ୟୋଚିତ ଭାଷାରେ କେତେ ଉପଦେଶ, କେତେ ସାବୁନା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ରାଧାର ମନ ଥରେ ସୁମତି ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ ଥରେ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ବିହାରୀ ଶାରିମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଥାଏ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ଉତ୍ତରରେ ଶାରିକାମାନେ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ତାଙ୍କର ଗତବ୍ୟ ସ୍ଥାନାଭିମୁଖେ ଉଡ଼ୁଆୟମାନ ହେଲେ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ଉଠିଲେ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବୁହୁଁ ବୁହୁଁ ଓଏଁ ଏଁ ଶବ୍ଦଦ୍ବାରା ଆକାଶ ମୁଖରିତ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କର ଗତି ଦୂରରୁ ଦୂରତର ହେଲା । ରାଧା ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇଥିଲା । ନିର୍ମଳ ନୀଳ ଗଗନରେ ସ୍ବଜାତିମାନଙ୍କର ଅବାଧ ଗତି ଆଜି ରାଧା ହୃଦୟରେ ଦୂରତାର ଏବଂ ଅନନ୍ତ ଅସୀମ ଆକାଶର ଛାପ ମାରିଗଲା । ରାଧା ବୁଝି ପାରିଲା ଯେ, ବାଉଁଶ ପିଞ୍ଜରା ତାର ନୀଡ଼ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ତାର କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥଳ ନୁହେଁ । ଆକାଶ ତାର କ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥଳ, ବୃକ୍ଷ ତାର ବାସଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନ । ସ୍ବଜାତିମାନେ ଯେଉଁ ଉପାୟରେ ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ କରୁଅଛନ୍ତି - ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବିଚରଣ କରୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଯେପରି ଭାବେ ବିଚରଣ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ତାହା ହିଁ ତାର ଜନ୍ମଗତ ଜୀବନୋପାୟ ଓ ସାମଗ୍ରୀ । ପକ୍ଷୀମାନେ ଗଲା ଉତ୍ତରରୁ ରାଧା ଶାନ୍ତ ହେବାର ତେଣେ ଥାଉ, ଅତ୍ୟଧିକ ଇଦ୍ବିଗ୍ନ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସୁମତୀଦର ଖାଦ୍ୟପାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାକୁ ପିତା । ସୁମତୀ କହିଲା “ରାଧା, ତୁ କାତର ହୁଅନା, ଶାରିମାନେ ପୁଣି କାଲି ଆସିବେ, ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖୁ ପାରିବୁ ।” ସୁମତୀ ଥାଉ କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ପାଠ ପଢ଼ିଯିବାକୁ ଡାକ ପଡ଼ିଲା ସୁମତୀ ରାଧାକୁ ତଦବସ୍ଥାରେ ଛାଡ଼ିଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲା ।

ଆରଦିନ ସକାଳେ ପୁଣି ସେହି ଶାରିଦଳ ଆସି ପୂର୍ବଦିନପରି ଜାମୁ ଭକ୍ଷଣ କଲେ, ଯଥା ସମୟରେ ବୃକ୍ଷତ୍ୟାଗ କରି ଗତବ୍ୟ ମାର୍ଗରେ ଝଲିଲେ, ରାଧାର ଅବସ୍ଥା ସେହିପରି ବା ତହିଁରୁ ମନ୍ଦ । ପୂର୍ବପରି ଦୁଧ ଝଉଳରେ ତାର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ସୁମତୀର କଥାରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ ନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ମୁଣ୍ଡ ପିଞ୍ଜରାରେ ବାଜି କ୍ଷତବିକ୍ଷତ ହେଲା ।

ଏ ଦୃଶ୍ୟ ସୁମତୀ ପ୍ରତି ଅସହ୍ୟ । ସୁମତୀ ଆସି ତାର ମାତା ନିକଟରେ ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଆତ୍ମଳତ୍ୱଳ ଜଣାଇଲା ଏବଂ ରାଧାକୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲା । କହିଲା, “ମୋ ରାଧା ତ ଆଉ ବଞ୍ଚିବ ନାହିଁ,” ତାକୁ ପିଞ୍ଜରାରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାର ଫଳ କ’ଣ ? ଛାଡ଼ିଦେଲେ ତାର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ହେବ । ବର୍ଷତକ ଥରେ ହେଲେ ଆମ ଜାମୁ ଗଛକୁ ଫଳ ଖାଇବାକୁ ଆସିଲେ ତାକୁ ଦେଖୁ ପାରୁଥିବା । ଛାଡ଼ିଦିଅ, ମା, ସେ ଯାଉ, ନୋହିଲେ କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ ହୋଇ କିଛି ନଖାଇ ନ ପିଇ ନିଷୟ ମରିଯିବ ।”

ମା କହିଲେ “ତୋର ପିତା ତାକୁ ଏତେ ଯତ୍ନରେ ଓ ଆଦରରେ ରଖୁଅଛନ୍ତି, ସେ ଆସିଲେ ତାକୁ କହିବୁ, ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ଛାଡ଼ିଦେବେ । ମୁଁ କିପରି ଛାଡ଼ିଦେବି ? ବୋଧହୁଏ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ଗଲେ ରାଧା ଶାରିମାନଙ୍କ କଥା ଭୁଲିଯିବ, ପୂର୍ବ ପରି ଖାଇବ ଓ ପଢ଼ିବ ।” ଏପରି ସମୟରେ ସୁମତୀର ବଡ଼ଭାଇ ଦମନକ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସୁମତୀ ଅତି ଆହ୍ୱାନରେ ଆତ୍ମଳତ୍ୱଳ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କଲା । ଦମନକ କହିଲା, “ରାଧାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବି କାହିଁକି ? କେତେ କଷ୍ଟରେ ତାକୁ ପାଳିଛୁ, ତା ପାଇଁ କେତେ ଦୁଃଖ ଉଠଇ ସାରିଛୁ, କ’ଣ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ? ପକ୍ଷୀଟାଏ ତ ଯେବେ ତାକୁ ସବୁ ପିତା ଲାଗିଲା, ତେବେ ମନେ ମରିବ, ଛାଡ଼ିବୁ ନାହିଁ । ଶାରିମାନେ ଆସି ତାକୁ ଏହା ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ, କାଲି ସକାଳେ ପୁଣି ଜାମୁ ଗଛକୁ ଆସିଲେ ବନ୍ଧୁକ ଦ୍ୱାରା ଛଅସାତଟା ମାରିଦେଲେ ସେମାନଙ୍କର ଆସିବାଟା ବନ୍ଦ ହେବ ଏବଂ ସ୍ୱକାନ୍ତି ମଧ୍ୟରୁ ଛଅସାତଟାଙ୍କର ମରଣ ଦେଖିଲେ ରାଧାର ମନ ଅଣ୍ଟା ହୋଇଯିବ, ଏ ଉପାତ ଆଉ କେବେ କରିବ ନାହିଁ ।”

ସୁମତୀ ଏହାଶୁଣି ଦୁଇଧାର ଲୋତକ ବୁହାଇ ଦେଲା । ସୁମତୀର ମାତା ଶିକ୍ଷିତା ଓ ବୁଦ୍ଧିମତୀ । ସେ କହିଲେ, “ଶୁଣ ଦମନକ, ଶାରିମାନଙ୍କର ଏଥିରେ କି ଦୋଷ ଯେ, ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁକରେ ମାରିବାକୁ ଯିବୁ ? ସ୍ୱାଧୀନଜୀବ ଫଳାନ୍ୱେଷଣ ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ଯେଉଁଠାରେ ଫଳ ଦେଖିଲେ ସେଠାକୁ ଆସି ଫଳ ଭକ୍ଷଣ କଲେ । ସେ ତ ରାଧାକୁ କୁଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସି ନଥିଲେ । ନିରାହ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ବଧ କରିବୁ କାହିଁକି ? ରାଧା ଦେଖିଲା, ସ୍ୱଜାତୀୟ କେତେକ ଶାରି ଯେବେ ଅବାଧରେ ଆକାଶମାର୍ଗରେ ବିଚରଣ କରୁଅଛନ୍ତି ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଗମନାଗମନ କରି ପାରୁଅଛନ୍ତି । ସେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ କାହିଁକି ? ସେମାନଙ୍କ

ପରି ସ୍ଵାଧୀନ ହେବାର ତାର ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାର ନୁହେଁ କି ? ଆମେମାନେ ସିନା ତାକୁ ଅନାୟାସରେ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖୁଅଛୁ ? ସ୍ଵାବଲମ୍ବନ ଜୀବର ପ୍ରାକୃତିକ ଅଧିକାର । ତୋତେ ମୁଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ତୁ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ନିଜେ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଯନ୍ କରୁଥିଲୁ । ତୋତେ ଖାଇବାକୁ ନାନାପ୍ରକାର ଫଳ ଦେଲେ ସୁଦ୍ଧା ତୁ ନିଜେ ବୃକ୍ଷରୁ ଫଳ ପାରିବାକୁ ଯନ୍ କରି ମୋର ଅଜ୍ଞାତରେ ବୃକ୍ଷରେ ଚଢ଼ୁଥାଉ । କୌଣସି କାରଣବଶତଃ ତୋର ସଙ୍ଗାମାନଙ୍କ ସହିତ ଖେଳା କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିନଦେଲେ ତୁ କେତେ ଉଦ୍ଘାତ କରୁଥାଉ । ଆଜି ତୋର ଇଚ୍ଛାବିରୁଦ୍ଧ ଓ ରୁଚି ବିରୁଦ୍ଧ କୌଣସି କଥା କହିଲେ ବା ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦେଲେ ଆମମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହେଉ । ରାଧାର ସ୍ଵାଧୀନତା ହରଣ କରିଅଛୁ । ତାକୁ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖୁଅଛୁ । ସେ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବା ସ୍ଵାଭାବିକ । ଏଥିରେ ରାଧାର ଅନ୍ୟାୟ କିଛି ନାହିଁ କିମ୍ବା ନବୀରତ ଶାରିମାନଙ୍କର ଅପରାଧ କିଛି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ମୀମାଂସା ତୋର ପିତା କରିବେ । ସୁମତୀର ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ତୋର ପିତାଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ଓ ତାଙ୍କ ଅନୁମତି ନନେଇ ରାଧାକୁ ମୁକ୍ତି ଦେବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ଶାରିମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁକରେ ବଧ କରିବା ତୋର ବିଧେୟ ନୁହେଁ । ସୁମତୀ କାନ୍ଦୁଛୁ କାହିଁକି ? ଦମନକ ଶାରି ମାରିବ ନାହିଁ । ତୋର ପିତା ଆସିବା ଯାଏ ରାଧାର ଶୁଶ୍ରୁଷା କରୁଥା ।

ସୁମତୀ ଆଉ କରିବ କଣ ? ଅବସରକ୍ରମେ ରାଧାର ଯନ୍ତରେ ଥାଏ । ମାତ୍ର ରାଧା ସ୍ଵାଧୀନତାର ହାତଥା ପାଇଅଛି, ସେ କି ଛାଡ଼େ ଝଉଳ ଦୁଧ ବିନିମୟରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ବିକ୍ରୟ କରିବାକୁ ଯିବ ? ସୁମତୀ ମନରେ ଆଗାମୀ ପ୍ରତ୍ୟୁଷର ଘଟଣା ଉଦ୍ଘେଳିତ ହେଉଥାଏ କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରୁ ଉଠି ଦେଖେ ଯେ, ଆଉ ଶାରିମାନେ କାମୁ ଖାଇବାକୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ, ଦମନକର ଶାରି ବଧ ବ୍ୟାପାର ଘଟିଲା ନାହିଁ । ଆବଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥାରେ ରାଧା ଅଛି । ଦିନ ତମାମ ମୁକ୍ତିବାଟ ଖୋଜୁଅଛି । ରାଧା ମଲେ କେତେ, ଜିଇଁଥିଲେ କେତେ ? ସ୍ଵାଧୀନ ଜୀବର ଆବଦ୍ଧାବସ୍ଥା ଜୀବତ ସମାଧି ।

(ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ୧୯୩୩ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ଏହା କି ଆତ୍ମହତ୍ୟା ?

ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ଅଧିକାରରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ, କନ୍ଧମାନଙ୍କର ବସତି । କେହି ଋଷି କୁହନ୍ତି, ଏକଥା ଅବଶ୍ୟ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ତେବେ ଜମି ଋଷ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବିରଜା ଋଷ କରନ୍ତି, ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ଜଙ୍ଗଲ କାଟି ଶୁଷ୍କ ବୃକ୍ଷଲତା ସମୂହକୁ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଦଗ୍ଧ କରନ୍ତି । ବୃଷି ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ସେଥିରେ ମକ୍କା ରୁମ୍‌ହା କାକୁଡ଼ି ଜଡ଼ା ପ୍ରଭୃତି ନାନା ଫସଲ ଉତ୍ପନ୍ନ କରି ଆପଣାର ଭରଣ ପୋଷଣ କରନ୍ତି । ଶୀତ କାଳରେ ନାନା ପ୍ରକାର କନ୍ଧା ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳରେ ମହୁଲ କେନ୍ଦୁ ଓ ଝରା ଆମ୍ବ ଜାମୁ ପ୍ରଭୃତି ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ବର୍ଷା କାଳରେ ପାର୍ବତୀୟ ଛତୁ ଏବଂ ନାନା ପ୍ରକାର ଶାକ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଖାଦ୍ୟ । ବିରିଜାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ ଯାହା ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ ଥାଏ, ତହିଁର ବିନିମୟରେ ଲୁଣ ତେଲ ଓ ପରିଧେୟାଦି ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ବାଉଁଶର ବୋଝଡାଲା ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତାହା ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି, ଏବଂ ସେହି ଆୟ ମଧ୍ୟରୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ ଯୋଗ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ କ୍ରୟ କରନ୍ତି ।

ଗ୍ରାମଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ନିର୍ମଳ, ଗ୍ରାମରେ ପୁଷ୍କରିଣୀ ବା ବନ୍ଧ ଆସିବ କାହିଁ । ଗ୍ରାମ ଓ ଅଧିକାରରେ, ଗ୍ରାମରୁ ଅଧା ମାଇଲ ଦୂରରେ କମଳା ଝରଣ ନାମକ ଅତିଉଚ୍ଚ ପ୍ରପାତ । ପ୍ରପାତ ତଳେ ବିସ୍ତୃତ ଅଥଚ ଗଭୀର କୁଣ୍ଡ । ଏ ଜଳଧାର କେବେ ଶୁଖେ ନାହିଁ ଏହି ଜଳ କୁଣ୍ଡର ଆଶ୍ରୟରେ ଗ୍ରାମର ସ୍ଥାପନା, ତେବେ ନିକଟରେ ସମଭୂମି ନଥିବାରୁ କୁଣ୍ଡଠାରୁ ଅଧା ମାଇଲରେ ଗ୍ରାମର ବସତି, ଗ୍ରାମ ବସତି ତୁଳନାରେ ଝିଅ ଭୁଆସୁଣୀ ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ନଥିଲା ।

ଖାରୁ କନ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀ ନାମ ବାଇଗିଣୀ, ତାର ଝିଅର ନାମ ରାଣୀ । ନାମ ସହିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଜାତିର ତ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଜନ୍ମରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଜାତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାମ କରଣ କରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ କି ପୁତ୍ର କନ୍ୟାର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି ନାମ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଗୌର ବର୍ଣ୍ଣା କନ୍ୟାର ନାମ ଗୌରୀ, ସାହେବାଣୀ, ସୁନ୍ଦରୀ

କନ୍ୟାର ନାମ ରାଣୀ ଜେମା ଇତ୍ୟାଦି । ଏଥିରେ ଯାଏ ବା ଆସେ କେତେ ? ଗ୍ରାମରୁ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଖାରୁର ଝିଅ ଯେ ଅତି ସୁନ୍ଦରୀ ଥିଲା । ତାହା କହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । ଏଣୁ ବାପ ମାଙ୍କ ଆଦର ନାମ ଥିଲା ରାଣୀ । ରାଣୀର ଅନେକ ଗୁଣ ଥିଲା । ପିତା ମାତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା । ଖାରୁର ପୁତ୍ର ନଥିଲା । ଗ୍ରାମର ଲୋକେ କହନ୍ତି - ଖାରୁ ତୋର ପୁତ୍ର ହେଲାନାହିଁ ତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିବାହ କର, ବୃଦ୍ଧ ବୟସରେ ତୋତେ ପୋଷିବ କିଏ ? ଖାରୁ କହେ ପୋଷିବା କଥା ପରାରେ କିଏ ? ପୁତ୍ର ପୋଷିବା ଭଳି ହେବା ଆଗରୁ ମୁଁ ମଲେ ପୁଅକୁ ପୋଷିବ କିଏ ? ଘରେ ଦୁଇ ଲଗାଇବାକୁ ଯୋଡ଼ିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ରଖି ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବି ସିନା । ବାଇଗଣୀ ପରି ସ୍ତ୍ରୀ କାହା ଭାଗ୍ୟରେ ଅଛି । ପୁଣି ରାଣୀ ପରି କନ୍ୟା କାହା କପାଳକୁ ମିଳୁଛି ? ମୁଁ କେବେ ଆଉ ବିବାହ ହେବି ନାହିଁ । ରାଣୀ ନିମନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ବରଟିଏ ଖୋଜି ପାରିଲେ ହେଲା । ରାଣୀ ମୋତେ ପ୍ରତି ପୋଷଣ କରିବ । ମୋ ମଲା ପରେ ଏ ଘରଖଣ୍ଡେ ଅଧିକାର କରିବ । ବିଲବାଡ଼ି ତ ନାହିଁ । ଚିତା କାହିଁକି ? ମୁଁ ବେଶ ଭଲ ଅଛି । ରାଣୀର ବୟସ ପନ୍ଦର ଷୋହଳ । ଯେମନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ତେମନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ । ତା ନିମନ୍ତେ ତାର ମାକୁ ଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଆଉ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପିତା ଓ ମାତାର ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରେ । ବାପ ପର୍ବତରେ ଗଛ ବାଉଁଶ କାଟେ । ରାଣୀ ତାହା ଦାହ କରିବାକୁ ସଜ୍ଜିତ କରେ । ବିରିଙ୍ଗାରେ ବୀଜ ବପନ ବେଳେ ସେ ଯାହା କରିପାରେ ତାର ବାପ ମଧ୍ୟ ତାହା କରିପାରେ ନାହିଁ । ଅରଣ୍ୟରୁ ଫଳ ମୂଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ପିତା ମାତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ସାଧନ କରେ । ବାପ ତାର ବୋଝ କୁଲା ଡିଆରି କରିବା ନିମନ୍ତେ ପର୍ବତରୁ ଜଙ୍ଗା ବାଉଁଶ କାଟି ଆଣେ । କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏବଂ ସେ ବୋଝ କୁଲା ଆଦି ଦୂର ଗ୍ରାମକୁ, ହାଟକୁ ନେଇ ବିକ୍ରୟ କରି ଆଣେ । ସେ ସମୟରେ ତାର ମା ଆପଣା ଗୃହ କର୍ମ ଦେଖୁଥାଏ । କନ୍ଧ ଘରର ଝିଅ- ଏହାଠାରୁ ବଳି ପିତାମାତାର ଆଉବେଶି ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତା ବା କ'ଣ ? କନ୍ୟାର ଏତାଦୃଶ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତା ଦେଖି ମାର ଓ ବାଇଗଣୀର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନଥାଏ । ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀ ଦିନେ ଦିନେ ଭାବନ୍ତି ଏପରି ଝିଅ ଯାର ଘରେ ତାର ପୁଣି ପୁଅର ଲୋଡ଼ା କଣ ? ଏକଥା ସତ ହେଉ ବା ନହେଉ ଖାରୁ ବାଇଗଣୀ ଓ ରାଣୀ ବଡ଼ ସୁଖରେ ଦିନ ପାଳନ କରୁଥାନ୍ତି । ଖାରୁ ଜାମାତାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଥାଏ ସତ, ମାତ୍ର ବିଶେଷ

ଭାବରେ ଉଦ୍ୟୋଗୀ ନଥାଏ । ରାଣୀର ମଧ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ସେ ପିତା ମାତାର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରି ଏବଂ ଗ୍ରାମର ସଂଗୀନୀମାନଙ୍କର ସ୍ନେହ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ପାଇଁ ମହା ସୁଖରେ କାଳ କଟାଇ ଦେଉଥାଏ ।

ଜଙ୍ଗଲ ବୁଲିଲାବେଳେ ସଙ୍ଗିନୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଡାଳଖାଇ ଗୀତ ରାତ୍ରରେ ଗାଇ କେବେ ଝଙ୍କୁ ନାଟ କେବେ ଦୋଳି ଝୁଲି ସୁଖାନୁଭବ କରୁଥାଏ । ସଙ୍ଗିନୀମାନଙ୍କ ସହିତ ତାର ସକଳ ପ୍ରକାର ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରିବାର ଅବସର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସଙ୍ଗରେ କମଳା ଝରଣ କୁଣ୍ଡର ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜଳରେ କ୍ରୀଡ଼ା କରିବାର ସୁଖରୁ ସେ ବଞ୍ଚିତା । ଗ୍ରାମର ଝିଅ ଭୂଆସୁଣୀମାନେ ଯେଉଁ ସମୟରେ କୁଣ୍ଡକୁ ଗାଧୋଇବା ନିମନ୍ତେ ଯାଆନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ରାଣୀ ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ କିଛି ନା କିଛି ବିକ୍ରୟ କରିବାକୁ ଯାଇଥାଏ । ଏହା ତାର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ । ସେ ଫେରିଲାବେଳେ ସମସ୍ତେ ସ୍ନାନ ଶେଷକରି ଗୃହକୁ ଫେରୁଥାନ୍ତି । ରାଣୀ ପ୍ରତ୍ୟହ ଏକାକିନୀ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଏ । ସେଥିରେ ମଧ୍ୟ ତାର ସୁଖ । କାରଣ ସେ ଯଥେଚ୍ଛରୂପେ ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ସ୍ନାନକରେ । ସତରଣ କରେ । କାହାରି ଅପେକ୍ଷା ନାହିଁ । ଫେରିବାକୁ କାହାରି ଅନୁରୋଧ ଉପରୋଧ ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ବୈଶାଖ ମାସ, ନିର୍ଧୂମ ଖରା । ପ୍ରାୟ ଏଗାର ବାଜିଲା । ଖାରୁ ସ୍ନାନରୁ ଫେରି ବାଇଗିଣୀକୁ ପଚାରିଲା, ରାଣୀ ଏତେବେଳେଯାଏ ଫେରିନାହିଁ ?

ବାଇଗିଣୀ କହିଲା, ଫେରିନାହିଁ ବୋଧହୁଏ, ବୋଝ କୁଲା ବିକ୍ରି ହେଲା ନାହିଁ, ଏଣୁ ଗାଁ ଗାଁ ବୁଲୁଥିବ । ବିକ୍ରିକରି ସାରିଲେ ଆସିବ । ଯେତେ କହିଲେ ତ ବୁଝେ ନାହିଁ ।

ଖାରୁ ତୁନି ହେଲା, ବାଇଗିଣୀ ଭାତ ବାଡ଼ିଦେଲା । ଖାରୁ ଭୋଜନ କରି ଶୋଇଲା, ବାଇଗିଣୀ ବାଟ ଝିର୍ ବସିଛି । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ରାଣୀ ଫେରିଲା, ବାଇଗିଣୀ ତାକୁ ଧରିଆଣି ଘରେ ବସାଇଲା । ରାଣୀର ଘର୍ମାଳ ଲାଲବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖ ଆପଣା କାନି ପଶତରେ ପୋଛିଦେଲା । ମା, ତୁ ଏତେ ଖରାରେ ପ୍ରତିଦିନ ବୁଲୁଥାଉ କାହିଁକି ? ବିକ୍ରି ହେଲା ତ ନାହିଁ, ବେଗି ଆସିଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଦେଖ ତ, ଦିନକୁ

ଦିନ ଦେହ କିପରି ଶୁଖିଯାଉଛି । ମୁହଁ କଳାପଡ଼ି ଆସୁଛି । ପୁଣି ଅଧକୋଶେ ବାଟ ଗାଧୋଇବାକୁ ଯିବୁ ।

ଗାଁ ଝିଅ ଏକତ୍ର କ୍ଷଣ କାଳ ବସିଲେ ? ବାଇଗଣୀ ଆପଣା କାନିରେ ବଞ୍ଚି ଦେଉଥାଏ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ରାଣୀ ଗାଧୋଇବାକୁ ବାହାରିଲା ।

କମଳା କୁଣ୍ଡର ଜଳ କି ନିର୍ମଳ - କି ପବିତ୍ର । ଦେଖିଲା ମାତ୍ରେ ମନ ନେତ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଲାଭକରେ । ନିଦାଘ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଘାଟଟି ଛାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ । ରାଣୀ ଯାଇ ଗୋଟାଏ ପଥରରେ ବସି ଶାନ୍ତି ଲାଭକଲା । ଭୟଶୂନ୍ୟ ଚିତ୍ତରେ ସ୍ବପ୍ନରେ ଦେହରେ ତୈଳ ମର୍ଦ୍ଦନ କରି ଜଳରେ ନିମଜ୍ଜମାନ ହେଲା ।

ଭୟ କାହିଁକି ? ଏଠାକୁ ତ ପର୍ବରେ ବାଟ ରହିଲା କିଛି ଦୂରରେ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ କାଳ ବାର ବାଜିଲେ କିଏ ବା କୁଣ୍ଡକୁ ଆସୁଛି । ରାଣୀ ନାନା ପ୍ରକାର ସତରଣ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତା ନିର୍ଭୟରେ ସ୍ନାନ କରୁଛି । ଯେତେ ସ୍ନାନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଘର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । ତାର ଶରୀରରୁ ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର କେତେବେଳେ ଅଲଗା ହୋଇ ପାଣିରେ ଭାସୁଛି - ତା ପ୍ରତି ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ ।

ପର୍ବତରୁ ଜଣେ ଧନୀ ଯୁବକ ଆପଣାର ଦୁଇଜଣ ଅନୁଚର ସହିତ ଶିକାରରୁ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଫେରୁଥିଲେ । ଦୂରରେ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି କୌତୁହଳ ନିବାରଣ ନିମନ୍ତେ କୁଣ୍ଡ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଅନୁଚରମାନେ ବାଟରେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ଯୁବକ ସତ୍ତର୍ପଣରେ ଯାଇ ପ୍ରସାରାତରାଳରେ ବସିଲେ ଏବଂ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ାରତା ସୁନ୍ଦରୀର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଦେଖିଲେ ଏବଂ ଏକାକିନୀ ନିର୍ଜନ ପ୍ରଦେଶରେ ଥିବାର ଦେଖି ମନ ଉଡ଼ିଯିଲା । ଯୁବକ କାଳ ଓ ସ୍କୁଲ ଯୁବକ ଯୁବତୀର ମିଳନର ଅତି ଉପଯୁକ୍ତ ମନେକରି ପ୍ରସ୍ତର ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ପ୍ରେମାହ୍ୱାନ କଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଣୀର ଗଳ ଦେଶଠାରୁ ନିମ୍ନ ଭାଗ ନିମଜ୍ଜମାନ ହେଲା । ଏତାଦୃଶ ଅସହ୍ୟାୟାବସ୍ଥାରେ ଭୟ ଲଜା ପୂର୍ବରୁ ମୁଖରେ ସ୍ଥିତହାସ୍ୟ ଦେଖାଦିଏ । ରାଣୀର ମୁଖରେ ସ୍ଥିତହାସ୍ୟ ଦେଖାଗଲା । ଯୁବକ ଭାବିଲେ ଏହା ପ୍ରଣୟ ସ୍ବାକୃତିର ପୂର୍ବାଙ୍ଗ । ରାଣୀ ଅବନତ ମୁଖରେ ନିଷ୍ଠଳ ହୋଇ ରହିଲା । ତତ୍ତ୍ୱପ ନିମଜ୍ଜମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହି ଆପଣାର ହସ୍ତ ସମ୍ଭାଳିନେଲା । ରାଣୀ ଜଳଭିତରେ କଣ କରୁଛି ତାହା ଜଣା ନାହିଁ । ଯୁବକ ଆପଣା ଅଭିଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ଆଶାରେ ନାନା ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଓ ନିଜର ପରିଚୟ

ଦବାରେ ଡୁବି କରୁନାହାନ୍ତି । ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପରେ ରାଣୀ ଯୁବକ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଯୁବକର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯୁବକ ଓ ରାଣୀର ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଅତି ଗଭୀର ଜଳର ବ୍ୟବଧାନ, ତାହା ଯୁବକକୁ ଜଣାନାହିଁ ।

ରାଣୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉ ହେଉ କ୍ରମେ ଓଷାଧାର ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲା । ପରେ ଆଉ କିଛି ଦୃଶ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ରାଣୀର ମସ୍ତକ ଉପରୁ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଳଚକ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ କ୍ରମେ ବିସ୍ତୃତିଲାଭ କରି କୁଣ୍ଡର ସମଗ୍ର ଚତକୁ ସ୍ପର୍ଶକଲା । ଦୁଇଗୋଟି ବୁଦ୍‌ବୁଦ କୁଣ୍ଡ ଭିତରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠି ଜଳଚକ୍ରର ପଟ୍ଟାତ୍ୟାବନ କଲା । ସ୍ୱାର୍ଥପର ଯୁବକ ଭଗ୍ନମନୋରଥ ହୋଇ ରାଣୀକୁ ହତଭାଗିନୀ ଆଖ୍ୟା ଦେଇ ସ୍ଥାନତ୍ୟାଗ କଲେ । ଅର୍ଜୁନ ବୃକ୍ଷର ଉଚ୍ଚଶାଖାରେ ଦୁଇଗୋଟି କପୋତ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ଏହି ଘଟଣା ଦେଖୁଥିଲେ ।

(ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ୧୯୩୫ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶିତ)

ଅଶ୍ରୁଧାରା

ସତ୍ୟପ୍ରିୟ କହିଲେ, “ପ୍ରବାଦ ଅଛି, ସୁଖ ଉଭାରୁ ଦୁଃଖ, ଦୁଃଖ ଉଭାରୁ ସୁଖ ଚକ୍ରବତ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟମାତ୍ରେ ହିଁ ସୁଖ ଦୁଃଖର ବଶବର୍ତ୍ତୀ, ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ଘଟେ । କେହି ସଦା ସୁଖୀ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ଦୁଃଖୀ ନୁହେଁ ସତ; ମାତ୍ର ସୁଖ ଦୁଃଖ ଯେ ଚକ୍ରବତ ଭ୍ରମଣ କରେ । ଏହା ଠିକ୍‌ରୂପେ ହୃଦୟଜ୍ଞାନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଚକ୍ରଭ୍ରମଣ ସହିତ ସୁଖଦୁଃଖର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ କେଉଁଠାରେ ? ଚକ୍ରର ଭ୍ରମଣ ଓ ଗତି ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖର ଗମନାଗମନର କୌଣସି ସ୍ଥିରତା ଅଛି କି ? ଦୁଃଖ ପରେ ଯେ ସୁଖ ଆସିବ କିନ୍ତୁ ସୁଖ ପରେ ଯେ ଦୁଃଖ ହେବ, ଏହା ସ୍ୱଭାବସିଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ପୁଣି କୌଣସି ସୁଖ କୌଣସି ଦୁଃଖର ଅବସାନ କରି ନ ପାରେ । ସୁଖ ଦୁଃଖର ଗମନାଗମନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ସୁଖ ପାଇଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଦୁଃଖକୁ ପାଶୋରି ପାରେ, ମାତ୍ର ସେଥିନିମନ୍ତେ ବା ଦୁଃଖର ଅବସାନ ନିମନ୍ତେ ସୁଖର ଉତ୍ପତ୍ତି କି ? ଉଭୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏକ ନୁହେଁ । ପିତାମାତାର ବିଯୋଗ ଜନିତ ଦୁଃଖ ପୁତ୍ର ବା କନ୍ୟା ଜନ୍ମରେ ନାଶ ହୁଏ କି ? ପୁତ୍ର ବା କନ୍ୟା ଜନ୍ମରେ ଆନନ୍ଦ ମିଳେ ସତ, ମାତ୍ର ପୁତ୍ର ବା କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ଯେ ପିତୃମାତୃ ବିଯୋଗ ଜନିତ ଦୁଃଖର ଅପନୋଦନ ନିମନ୍ତେ ହୁଏ, ତାହା ନୁହେଁ । ମନୁଷ୍ୟ ସମୟରେ ସୁଖ ପାଏ, ସମୟରେ ଦୁଃଖ ଭୋଗକରେ । ଏହା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଦୁଇଗୋଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଘଟଣା । ଏକର ସଂଗେ ଅନ୍ୟର ସଂପର୍କ ନାହିଁ । ଏ ଯୋଡ଼ିକ ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ନୁହନ୍ତି । ଏଣୁ ସୁଖପରେ ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ସୁଖାନୁପାତରେ ସୁଖ ଆସିବ କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ପରେ ଯେ ତଦନୁସାରେ ସୁଖ ଆସିବ, ଏହା ନୁହେଁ । କେତେକ ଦୁଃଖ ଜୀବନ ବ୍ୟାପୀ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ସମୟ ସମୟରେ କୌଣସି ସୁଖ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଦୁଃଖର ଅବସାନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେମତ ବାଳବୈଧବ୍ୟ ଦୁଃଖ । ଆମରଣ ଏ ଦୁଃଖର ତ ଅବସାନ ନାହିଁ । ଏ ଜଳରେ ଦୁଃଖ ସୁଖର ଚକ୍ରବତ ପରିଭ୍ରମଣ କାହିଁ ? ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ସ୍ୱାଧୀନ ଆକାଂକ୍ଷା କେବେ ତ ପୂରଣ ହେବାର ନୁହେଁ । ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଯେ କି ନ୍ୟାୟତଃ ସ୍ୱାମୀ ଅତ୍ୟାଚାରରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭର ପ୍ରୟାସିନୀ, ତାକୁ କେଉଁ ସୁଖ ଏ ଯବ୍ଧାରୁ ରକ୍ଷା କରିବ ? କେଉଁ ସୁଖାନୁଭବ ଏ ଦୁଃଖକୁ ବିସ୍ମୃତି ଗର୍ଭରେ ଲୀନ କରିବ ? ସୁଖ ଅପେକ୍ଷା ଦୁଃଖ ମନୁଷ୍ୟ

ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରହେ, ଯାହାର ସାମୟିକ ସ୍ଵରୂପରେ ହୃଦୟ ବିଦାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ପୁତ୍ର ଶୋକାତୁରା “ଜନନୀ କାୟେ ରେ ଯୁଗ ଯୁଗାନ୍ତର” । ଗତ ଦୁଃଖର ଉଦ୍ରେକ ହୋଇ ମନକୁ ବାରମ୍ବାର ବ୍ୟାକୁଳିତ କରେ; ମାତ୍ର ଦୁଃଖ ବିଦ୍ୟମାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଗତ ସୁଖର ସ୍ଵରୂପ କଦାପି ମନକୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଦୁଃଖର ଅବସାନ ହେଉ ଦୁଃଖ ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହେଉ । ଏହାହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଧାନ କଳ୍ପନା ଏବଂ ଏଥିନିମନ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟ ଯତ୍ନଶୀଳ । ମାତ୍ର ତାହା ହେବାର ନୁହେଁ ।

ଏ ଜଗତରେ ଦୁଃଖର ଛାପ ଝରିଆଡ଼େ । ସୁତରାଂ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ, ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ କଥା ଶୁଣିଲେ ନିଜ ଦୁଃଖର ସ୍ଵରୂପ ହୁଏ । ଏଣୁ ଦୁଃଖର ଅନୁପାତାନୁସାରେ କେତେବେଳେ ସୁଖ ଶୁଖିଯାଏ, କେତେବେଳେ ମନ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୁଏ । କେତେବେଳେ ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋତକ ଧାର ବହିଯାଏ । ସୁଖରେ ସୁଖୀର ସହାନୁଭୂତି ଅପେକ୍ଷା ଦୁଃଖରେ ଦୁଃଖୀର ସହାନୁଭୂତି ଅଧିକ ।

ଗୋଟାଏ ପ୍ରକୃତି ଘଟଣା ଉତ୍‌ଥାପନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଉପରେ ଯେ ମୁଁ କେତେକ କଥାର ଉତ୍‌ଥାପନ କଲି, ସେଥିରେ ମତଦ୍ୱୈଧ ଥାଇପାରେ, ମାତ୍ର ଦୁଃଖୀ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ କାହାଣୀ ଶୁଣିଲେ ଯେ ଦୁଃଖରେ ବୁଝି ସଢ଼ିଯାଏ, ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଦାହରଣ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖିଥାଉଁ । ମାତ୍ର ନିଜର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ତାହା ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇନାହିଁ ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ଦୁଃଖୀର ମନୋବେଦନା ଅନୁଭବ ଓ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣା । ମୁଁ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲି । ଗ୍ରାମର ବସତି ଦଶବାର ଘରରୁ ଅଧିକ ନୁହେଁ । କନ୍ଧ, କୋହ୍ଲ ଓ ଗୌଡ଼ଙ୍କର ବସତି । ସମସ୍ତେ ମୂଲିଆ କିଛି ନାମମାତ୍ର ଋଷୀ । କହିବାକୁ ଗଲେ ସମସ୍ତେ ଦରିଦ୍ର; ଦୁଃଖରେ ଉଦର ପୋଷଣ କରନ୍ତି । ତଥାପି ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କହିଲେ ଚଳେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିରୋଧ ବା କଳହ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ଚଳନ୍ତି ।

ସେ ଦିନ ଗ୍ରାମକୁ ଏକ ଦଳ ପାଲାବାଲା ଆସିଲେ । ପାଲା ଦେଖିବାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ଅର୍ଥରତ ପ୍ରୟୋଜନ, ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଅର୍ଥର ଯୋଗାଡ଼ ହେଲା । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ପାଲା ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ଆଲୋକର ଅଭାବ । ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦୁଇଗୋଟା ଲଣ୍ଠନର ମଧ୍ୟ ଯୋଗାଡ଼ ହେଲା । ଚୈତ୍ରମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ

ତ୍ରୟୋଦଶୀ; ଶୁଭ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ । ଦିନବେଳା ଆକାଶରେ ମେଘ ଦେଖା ଦେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ଅତି ନିର୍ମଳ ହେଲା । ଏଥିନିମନ୍ତେ ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜହ୍ନମାମୁକୁ ଶତ ଶତ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ପାଳା ଶୁଣିବାକୁ ମନଯୋଗ ଦେଲେ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କର ଲୋକେ ଆସି ଦର୍ଶକ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରିଥିଲେ । ପୋଲିସ ପ୍ରହରୀର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏକ ପାର୍ଶ୍ବରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ବସିଲେ । ଗ୍ରାମ୍ୟନାରୀ; ସେମାନଙ୍କର ସ୍ବାଭାବିକ ଲଜାଥିଲେ ମଧ୍ୟ କୃତ୍ରିମ ଲଜା ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ପାଳାବାଳା ନିକଟରେ ସ୍ବତନ୍ତ୍ରରେ ବସିଲେ । ପାଳା ଆରମ୍ଭ ହେଲା - ହରିଅର୍ଜୁନ ପାଳା । ପୂଜା ଚରିତ୍ର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗୀତ ଚୌପଦୀ ରଙ୍ଗ ରହସ୍ୟ ଝଲିଛି । ସମସ୍ତେ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ହାସ୍ୟରସ କଥା ପଡ଼ିଲେ ସାମାନ୍ୟ ହସିବା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଗୋଳମାଳ କେହି କରୁନାହାନ୍ତି । ପାଳାଭଲ ଭାବରେ ଝଲିଛି । ଚର୍ଚ୍ଚିତବାଳା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଡ଼କୁ ଫେରାଇ ଅତି କରୁଣ ସ୍ବରରେ ଗାଇଲା-

କିଂପା ଗଡ଼ିଲୁ ନାରୀରୂପ, ଦଇବରେ

ପୁରୁଷେ ବାନ୍ଧି ପରାଣେ,

ରଖୁଲୁ କବାଟକୋଣେ,

ଦୁଃଖ ମୁଁ ସହୁଛି ଅମାପ ।

ନାରୀଆମାନେ ଘୋଷାଟି ବାରମ୍ବାର ଆବୃତ୍ତି କରୁଅଛନ୍ତି । ଆଉ କେତେଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁଖରେ ବିଷାଦ ଛାୟା ଘନୀଭୂତ ହେଉଅଛି । ଜଣେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବର୍ଷୀୟା ସୁନ୍ଦରୀ ଗଣ୍ଡରେ ହସ୍ତ ରଖି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପାଳାବାଳାଙ୍କୁ ଝିହୁଅଛି ଏବଂ ଏହି କରୁଣରସ ପୂରିତ ଗୀତଦ୍ବାରା ଆପଣାର ହୃଦୟର ଦୁଃଖାନନ୍ଦକୁ ଉଦ୍ଧାପିତ କରୁଅଛି । ପାଳାବାଳା ମଧ୍ୟ ଗୀତରସ ଗ୍ରହଣ କରାଇବା ନିମନ୍ତେ କରୁଣରୁ କରୁଣତର କରି ନାନା ଭଙ୍ଗୀରେ ଗୀତର ଆବୃତ୍ତି କରୁଅଛି । ଯୁବତୀର ଦୁଃଖର ମାତ୍ରା ବଢ଼ିଲା - ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା, ଦୁଃଖ ଧରିବାକୁ ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ; ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଲା । ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁରୁ ଅବିରଳ ଦୁଇଧାର ଅଶ୍ରୁ ଗଣ୍ଡଦେଶ ଦେଇ ବହି ପଡ଼ିଲା । ଗୀତ ଶେଷ ହେଲା; ତଥାପି ଅଶ୍ରୁଧାରା ଗଡ଼ୁଛି । ଗଣ୍ଡଦେଶରେ ହାତ ଅଛି; ସେହି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବଦୃଷ୍ଟି । ପାଳାବାଳାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା; କେତେକ ଦର୍ଶକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା । ନିଜର ଅଜସ୍ର ଲୋତକ ବାରି ଏବଂ ଦର୍ଶକଙ୍କର ମାନସିକ ସହାନୁଭୂତି ଯୁବତୀର ଦୁଃଖାନଳକୁ କିଛି କାଳଯାଏ ନିର୍ବାସିତ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦର୍ଶକ ବୃନ୍ଦରେ ଏତାଦୃଶ ମୂର୍ତ୍ତିଦେଖିଲେ କାହାର

ମନ ବିଚଳିତ ନ ହେବ ? ରମଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ଦୁଃଖାନୁଶୋଚନା କରି ଏତେ କାତର ହେଲା କିଛି ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ଦୁଃଖ ସହିତ ନିଜର ମର୍ମାନ୍ତିକ ଦୁଃଖ ମାତ୍ରକୁ ମିଶ୍ରିତ କରି ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଏହି କାରୁଣ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢ଼ିଲା ?

ଯୁବତୀ କେବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରାଳରେ ରହିନାହିଁ; ସୁତରାଂ ଏଥିରେ ସୁଖ ଅଛି, କି ଦୁଃଖ ଅଛି, ତାକୁ ତ ଜଣାନାହିଁ। କବାଟ କୋଣରେ ମଧ୍ୟ ତ ଅନବରତ ରହିନାହିଁ। ଗ୍ରାମ୍ୟନାରୀ ଗରିବ - ମୂଳ ଲାଗି ବଂଚେ। ଗ୍ରାମର ସାହି ପଡ଼ିଶାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଏ। ଗ୍ରାମ ବାସିନୀଙ୍କ ସହିତ ଅବାଧରେ ହସକୌତୁକ କରେ। ପୁରୁଷଙ୍କ ସହିତ ଯଥାମାନ୍ୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାରେ ତାର ବାଧା ନାହିଁ। ଜଙ୍ଗଲକୁ ଋର, ମହୁଳ, କେନ୍ଦୁ ପ୍ରଭୃତି ଫଳ ଓ ଶାକ ଆହରଣ କରିଯିବାକୁ ତ କେହି ବାଧା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ। ପୁରୁଷଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ବନ୍ଧ ଘାଟରୁ ପାଣି ଆଣେ; କେହି ତ ନିଷେଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ନିର୍ବାଧରେ ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲିବା, ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ଆପଣା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରିବାର ନାମ ଯେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାଧୀନତା, ତେବେ ଏ ଯୁବତୀର ଅଶ୍ରୁବର୍ଷଣ କରିବା ଭଳି ଦୁଃଖ କେଉଁଠାରେ ? ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବା କଷ୍ଟ ? ତାହା ତ ଜଣାଯାଉନାହିଁ। ସେ କଷ୍ଟ ତ ପୁରୁଷର ମଧ୍ୟ ଅଛି; ସ୍ତ୍ରୀର ମଧ୍ୟ ଅଛି। ସେ ପ୍ରକାର ଦୁଃଖାନୁତିତା ଯେବେ ଅଶ୍ରୁବର୍ଷଣର କାରଣ, ତେବେ କୌଣସି ପୁରୁଷ ନେତ୍ରରୁ ତ ଏ ଗୀତ ଲୋତକଧାର କାଢ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ। ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଙ୍କ ମୁଖ ମୁନ ହେଲା ସିନା, କାହାରି ନେତ୍ରରୁ ତ ଲୋତକ ଧାର ବହିଲା ନାହିଁ। ପୁରୁଷର ଅତ୍ୟାଚାର ? ଏକାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅବଳୀଳା କ୍ରମେ ସମୟ ବିଶେଷରେ ଋପୁଡ଼େ ବାଡ଼ିଏ ସ୍ୱାମୀଠାରୁ ପାଇଥାନ୍ତି; ପୁଣି ସ୍ନେହ ଆଦର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପାଇଥାନ୍ତି। ଏପରି ଘଟଣା ସ୍ମରଣରୁ ଯେ ଯୁବତୀର ଆଖି ଝରିଲା, ତାହା ଅନୁମାନ କରି ହେଲା ନାହିଁ। ଅନୁମାନ ହେଲା, ଯୁବତୀର ମର୍ମତୁଦ ବେଦନା, ଯାହା ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ଏବଂ ନାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଏପରି ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ମର୍ମବେଦନା ପାଇଥିବେ, ଏହା ଭାବି ଯୁବତୀ ଦୁଃଖ ସାଗରରେ ଭାସିଲା। ନିଜର ଦୁଃଖ ନାରୀ ଜାତିର ଦୁଃଖାନୁଭୂତିକୁ ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ଦେଲା। ବୋଧହୁଏ ରମଣୀ ଭାବିଲା, ତା ପରି ନାରୀରୂପ ଗଠନ କେବଳ ମର୍ମବେଦନା ନିମନ୍ତେ। ଅନେକ ନାରୀ ତାପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ଅମାପ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରୁଥିବେ।

ମୁଁ ଏଥିନିମନ୍ତେ କମ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିନାହିଁ। କାରଣ ଜାଣିବାକୁ ମନ ବାରମ୍ବାର ଉତ୍ତଣିତ ହେଲା। ଯୁବତୀ ଅମ୍ବ ସମ୍ବରଣ କିଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତବତ୍

ପାଲା ଶେଷଯାଏ ବସି ରହିଲା । ମୁଁ ପାଲା ଶେଷରେ ଆପଣା ଶଯ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କରି କେବଳ “କିଂପା ଗଢ଼ିଲୁ ନାରୀ ରୂପ” ଏହି ପଦକୁ ଥରକୁ ଥର ଆବୃତ୍ତି କରି ଅଧିକ ରାତ୍ରରେ ଚକ୍ଷୁ ମୁଦ୍ରିତ କଲି । ସକାଳୁ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଗତ ରାତ୍ରର ଯବନିକା ଆଖି ଫିଟିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତୋଳିତ ହେଲା । ଯୁବତୀର ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁଖ ଝଟ ଝଟ ଦିଶିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଖରୁ ଅବାଧରେ “କିମ୍ପା ଗଢ଼ିଲୁ ନାରୀ ରୂପ ଦଇବରେ” ଏହି ପଦକ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ଯୁବତୀର ଦୁଃଖର କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲି । ଜାଣି ପାରିଲି, ଲୋତକ ଝରାଇବାର କାରଣ ଯଥେଷ୍ଟ ।

ଦାମ୍ପତ୍ୟ ବନ୍ଧନରେ ମଧ୍ୟ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀର ଅଧିକାର ଓ ସ୍ୱାଧିକାର ଇତର ବିଶେଷ ଅଛି । ପ୍ରେମ ହିଁ ବିବାହର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ପ୍ରେମ ବିହୀନ ବିବାହ ଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ ପୁରୁଷର ଯେଉଁ ଅଧିକାର, ସ୍ତ୍ରୀର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ପିତାମାତାର ଅବିମୂଷ୍ୟକାରିତା ଓ ଜିଦ୍ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଘଟେ, ସେଥିରେ ଅଧିକାଂଶ ସୁଳରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ହିଁ ମନକଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ପୁରୁଷ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ଭାବରେ ଯେପରି ସ୍ତ୍ରୀର ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ଆପଣାର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି କରିପାରେ, ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ରୁଗ୍‌ଣା ହେଲେ, ପଶୁ ହେଲେ, ଅକର୍ମଣ୍ୟ ହେଲେ, ପୁରୁଷ ଯେତେ ସହଜରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ଅସମର୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଜୀବନ ଦୁଃଖ-ସାଗରରେ ଭସାଇପାରେ, ସ୍ତ୍ରୀ ସେପରି କରିପାରେ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ପୁରୁଷର ବାହ୍ୟ ଅତ୍ୟାଚାର ଲୋକଲୋଚନରେ ପଡ଼େ, ମାତ୍ର ପୁରୁଷର ଆଭ୍ୟନ୍ତରିକ ଦୁର୍ବଳତା, ଅକର୍ମଣ୍ୟତା, ଯାହା ପ୍ରଣୟର ଅନ୍ତରାୟ, ଯାହା ସ୍ତ୍ରୀ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କେହି ଜାଣିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ, ତାହା ବିଦ୍ୟମାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷାରେ ତୃପ୍ତି ନକରି ରାତ୍ରରେ ଲୋତକ ଦ୍ୱାରା ଆପଣା ଶଯ୍ୟା ଆର୍ଦ୍ରକରେ, ଅଥଚ ସମୟ ସମୟରେ ଅସମର୍ଥ ସ୍ୱାମୀଠାରୁ ଅସତୀତ୍ୱର ଲାଞ୍ଜନା ପାଏ, ଏପରି ରମଣୀର ମନୋବେଦନା ଯେ କେତେ ଗଭୀର ଓ ହୃଦୟବିଦାରକ, ତାହା କି ପୁରୁଷ ବୁଝିପାରେ ? ଉଚ୍ଚଜାତିରେ ଏତାଦୃଶ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ମୁକ୍ତି ନାହିଁ; ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଓ ନୀଚ ଜାତିର ମୁକ୍ତି ପଦ୍ମା ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀର ଲଜା ଅପ୍ରଗଳ୍ଭତା, ସମାଜର ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଭୟ, ତଦୁପରି ଆଇନର ହୃଦ୍‌ବନ୍ଧନ ହେତୁରୁ ତାକୁ ମୁକ୍ତି ପଦ୍ମା ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ନାରୀ ମୁକ୍ତି ପଦ୍ମ ନପାଇ ଦିନେ ଅଧେ ନୁହେଁ, ବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ଏ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ, ମୁକ୍ତି ପଦ୍ମ ଖୋଜୁଥିବା ହେତୁ ତାକୁ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ଓ ସମାଜଠାରୁ ଚିରସ୍ୱାର ଓ ଲାଞ୍ଜନା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡୁଥିବ, ତାର ଏ ଦୁଃଖ ଉଦ୍ଧାର କେଉଁ ସୁଖ ପାଇବାର ଆଶା ରଖିବ କିନ୍ତୁ ଏ ଦୁଃଖର ସ୍ଥାନ କେଉଁ ସୁଖ ଅଧିକାର କରିବ ? ଯେଉଁ ଯୁବତୀ ଏତାଦୃଶ ଦୁଃଖଭାଗିନୀ, ସେ ଯେ ପାଲାବାଳାର ଗୀତ ଶୁଣି ଲୋତକ ବର୍ଷଣ କରିବ, ଏଥିରେ ବିଚିତ୍ରତା କଣ ?

ନର ଓ ନାରୀ ମନୁଷ୍ୟ, ମାତ୍ର ଉଭୟର ଦୁଃଖାନୁଭୂତି ଏକ ନୁହେଁ । ନର ନାରୀର ଦୁଃଖ ଓ ଅନୁତାପକୁ ନିଜର ଦୁଃଖ ଓ ଅନୁତାପ ତୁଳନାରେ ନଗଣ୍ୟ ବୋଲି ମନେକରେ କିନ୍ତୁ ଚିରାଭ୍ୟାସ ହେତୁରୁ ପୁରୁଷ ହୃଦୟ ନାରୀ ଦୁଃଖ ଗ୍ରହଣ ପ୍ରତି ଅନୁର୍ବର । ସଂସାରରେ ନାନା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟୁଛି; ନାରୀ ପ୍ରତି ପୁରୁଷ ହୃଦୟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବ ନାହିଁ କି ?

(‘ସହକାର’ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ୧୯୩୫ ସାଲରେ ସପ୍ତଦଶ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ)